

**T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI**

**SURİYELİ SİĞINMACILARIN SOSYAL UYUMUNDA STK'LARIN YERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ**

DOKTORA TEZİ

NAZAN AYKUT

DOÇ. DR. FATMA KAHRAMAN GÜLOĞLU

**YALOVA
OCAK 2024**

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM/ANASANAT DALI
SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

SURİYELİ SİĞİNMACILARIN SOSYAL UYUMUNDA STK'LARIN YERİ:
İSTANBUL ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

NAZAN AYKUT
197303004

DOÇ. DR. FATMA KAHRAMAN GÜLOĞLU

YALOVA
OCAK 2024

ETİK BEYAN

Yalova Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kuralları'na uygun olarak hazırladığım “SURIYELİ SİĞİNMACILARIN SOSYAL UYUMUNDA STK’LARIN YERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ” başlıklı bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksinin tespiti halinde doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi taahhüt ve beyan ederim.

İmza

Nazan AYKUT

ÖNSÖZ

Doktora eğitimim boyunca benden yardımlarını esirgemeyen, akademik anlamda bana her zaman destek olan ve doğru yolu gösteren sayın danışman hocam Doç. Dr. Fatma Kahraman Güloğlu'na, tez izleme jürimizde yer alan hocalarım Doç. Dr. Yeliz Okay ve Doç. Dr. Neslihan Yaman'a destek ve meklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Savunma jürimde bulunan Doç. Dr. Recep Yıldız ve Doç. Dr. Sami Kalaycı'ya katkılarından dolayı teşekkür ederim. Tez sürecine birlikte başladığımız ilk danışmanım Prof. Dr. Fethi Güngör'e teşekkürlerimi arz ederim. Doktora eğitimim boyunca emeklerini esirgemeyen tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Akademik kariyerimin başlangıcında mesleki bilgi ve deneyimlerini paylaşarak, sosyal hizmet alanında etik değerleri edinmemi sağlayan kıymetli lisans hocalarım Sayın Prof. Dr. Hakan Acar ve Prof. Dr. Yüksel Baykara Acar'a teşekkürlerimi sunarım.

Bu araştırmanın tamamlanabilmesini sağlayan sivil toplum kuruluşlarında yer alan değerli profesyonellerine zamanlarını ayırdıkları ve fikirlerini beyan ettikleri için çok teşekkür ediyorum.

Doktora araştırmam sırasında akademik, mesleki ve manevi yönden destek olan meslektaşlarıma, sahada görev yapan kıymetli uzmanlara ve gönül dostlarıma da minnet duygularımı iletiyorum. Özellikle bu süreçte mesleki bilgileriyle desteklerini esirgemeyen Metin Öksüz ve Burak Küsmez'e teşekkürlerimi sunarım.

Evlatları olmaktan gurur duyduğum sevgili ebeveynlerime bu süreçte beni destekledikleri için geniş ailem; abilerim ve ablama, çalışabilmem için hayatımı kolaylaştırdıkları, beni motive ettikleri, cesaretlendirdikleri ve eğitime saygı duydukları için her zaman şükranlarımı sunarım.

Araştırmam boyunca yanımdan eksik olmayan bilgisayarım, gittiğim her ilde özellikle İstanbul'un çeşitli kütüphanelerinde, Bursa, Hatay ve İzmir ilinde kâh yemek masasında, kâh metroda kâh bir otobüste araştırma yazarken farklı bakışlara maruz kaldığım zamanlar oldu. Kimi zaman destekleyici bir söz kimi zaman yapılan işin yorgunluğuna dair sözler işittim bu yolculuklarda, hepsine selam olsun.

Ocak– 2024.

Nazan AYKUT

İÇİNDEKİLER

ETİK BEYAN	i
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ	viii
KISALTMALAR.....	viii
TABLolar LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
ÖZET	xiv
ABSTRACT	xv
1. GİRİŞ	24
2.BÖLÜM: SOSYAL UYUMA YÖNELİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE	38
2.1.Uyum (Bütünleşme)	38
2.1.1.Sosyal Uyum.....	40
2.1.2. Göç ve Sosyal Sermaye	55
2.1.3. Sosyal Dışlanma ve Ayrımcılık	56
2.2. Modern Sivil Toplum Kuruluşları	60
2.2.1. Modern Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi	60
2.2.2. Türkiye’de Modern Sivil Toplum Kuruluşları	62
2.2.3. Göç ve Sivil Toplum Kuruluşları.....	64
2.2.4. Suriye Krizinde Türkiye’deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri	68
2.2.5. Türkiye’de Uyum Politikaları ve Uyumun Sahadaki Durumu	75
2.2.6. Dünya’da Uyum Politikaları.....	79
2.2.7. Dünya’da Göç Alanında Çalışan STK’ların Uyumdaki Rolü	91
2.2.8. Çokkültürlülük ve Sosyal Hizmet	101
2.2.9. Ayrımcılık Riski Karşında Çokkültürlülük ve Sığınmacıların Sosyal Uyumunu.....	104
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	107
3.1. Araştırmanın Modeli.....	107
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	109
3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	110
3.4. Araştırma Grubu.....	110
3.5. Çalışma Grubunun Seçimi ve Nitelikleri.....	110
3.6. Veri Toplama Araçları	111

3.7. Verilerin Çözümlemesi.....	112
3.8. Araştırmacının Rolü	114
4. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI, YORUM VE TARTIŞMA	115
4.1.Çok Seçenekli Çalışmanın Bulgu ve Yorumları	115
4.2.Temalar ve Kategoriler.....	125
4.2.1.Gruplararası ilişki	126
4.2.2. STK’ların rolleri teması	142
4.2.3. Sosyal Uyum Politikası Teması.....	153
4.3. Tartışma	168
4.3.1.Gruplararası ilişki teması	169
4.3.2. STK’ların rolleri teması	184
4.3.3.Sosyal uyum politikası teması.....	191
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	205
5.1.Sonuçlar	205
5.2.Öneriler.....	214
KAYNAKLAR	222
EKLER	247

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ASHB: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

BM: Birleşmiş Milletler

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

IASSW: The International Association Of Schools Of Social Work

IFSW: International Federation Of Social Workers

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

ASAM-SGDD: Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği

DDD: Dünya Doktorları Derneği

İKGV: İnsan Kaynaklarını Geliştirme Vakfı

UNHCR: Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği

SB: Suriyelilerin Barometresi

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1. Yerleşme/Entegrasyon Planları ve Stratejileri	86
Tablo 2.2. Göçmen Uyumunda Sorumlu Kilit Kurumlar ve Resmî Ortakları.....	87
Tablo 2.3. Göçmen Uyumunun Ana Alanları.....	90
Tablo 2.4. Göçmenlik Alanında Yerel Yetki Alanlarının Rolü	93
Tablo 2.5. Göç Entegrasyonuna Giriş Kursları.....	95
Tablo 4.1. Katılımcıların demografik bilgileri.....	116
Tablo 4.2. Katılımcıların sosyal uyum kavramını tanımlama şekilleri	117
Tablo 4.3. Başarılı bir sosyal uyum için gerekliliklerin önem sırasına göre sıralanması	117
Tablo 4.4. Sığınmacıların sosyal uyumunu zorlaştıran unsurların en etkin olandan en az etkin olana doğru sıralaması	119
Tablo 4.5. Sığınmacıların Uyumunu Kolaylaştıran Unsurlardan En Etkin Olandan En Az Etkin Olana Sıralanması	121
Tablo 4.6. STK’larda Suriyelilere yönelik gerçekleştiren sosyal uyum faaliyetlerinin yoğunluğa göre sıralaması.....	122
Tablo 4.7. STK’ların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü artırmadaki rolü.....	123
Tablo 4.8. STK’ların sunduğu hizmetlerin sosyal dışlanmayı önlemedeki rolü.....	123
Tablo 4.9. STK’ların sunduğu hizmetlerin ayrımcılığı önlemedeki rolü	124
Tablo 4.10. İstanbul’daki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’ların sosyal uyum konusundaki çalışmalarının yoğunluğa göre sıralaması ..	124

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. IOM’e göre uyum unsurları.....	40
Şekil 2.1. Uyum Sürecinde Önemli Yaklaşımlar	79
Şekil 4.1. Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunda STK’ların Yeri Temaları	126
Şekil 4.2. Komşuluk ilişkisi kategorisi ve kodları	137
Şekil 4.3. STK’ların hedef kitlesi	143

SURİYELİ SİĞINMACILARIN SOSYAL UYUMUNDA STK'LARIN YERİ: İSTANBUL ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu tezde Suriye'deki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum ve toplumsal kabul durumları ve STK'ların bu sürece olan etkisi ele alınmıştır. Bu sebeple Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklar, bu zorluklarla başa çıkmak için STK'ların yaptığı faaliyetler ve bunun her iki gruba olan etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca çalışmayla literatürdeki sosyal uyum ve STK konusundaki boşluğun giderilmesine katkı sağlanması da beklenmektedir.

Araştırmanın yöntemi nitel olarak belirlenmiş, fenomenolojik desen kapsamında veriler, yarı yapılandırılmış görüşme formları kullanılarak derinlemesine görüşme tekniğiyle elde edilmiştir. Görüşmelerin evrenini İstanbul'da bulunan Suriyeli sığınmacılarla çalışan STK'larda ki, STK temsilcileri ve sosyal uyum çalışanları oluşturmuştur. Bu kapsamda çalışma grubu, sosyal uyum alanında yoğun faaliyet yürüten 5 STK'dan ve bu STK'lardan birer temsilci ve uyum faaliyeti düzenleyen profesyonel olmak üzere 10 katılımcıdan oluşmuştur. Veriler MAXQDA 2022 programı ile analiz edilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara STK'ların sosyal uyum sürecinde önemli bir rol aldığı, özellikle yerel halk ve sığınmacıları bir araya getirme rolünün oldukça etkili olduğu ortaya çıkmıştır. STK'ların sosyal uyumda birçok faaliyet yürüttüğü bunların dil eğitimi, psikososyal destek eğitimi ve sanatsal-kültürel faaliyetler başta olmak üzere çeşitlendiği görülmektedir. Ancak sunulan faaliyetlerin sürekliliği ve kalıcılığı hususunda yeteri kadar düzenli hizmet sağlanamadığı da görülmüştür. Araştırma sonuçları STK'ların Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunda yer alan paydaş olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, sığınmacıların sosyal uyum sürecine katkıda bulunmak için STK'ların daha fazla desteklenmesi ve sistematik çalışabilmeleri için kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca sosyal uyum faaliyetlerinin işlevsel olması için sahadaki diğer paydaşlarla iş birliği içinde çalışmanın kaçınılmaz olduğunu da vurgulamaktadır.

Bu çalışma, Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum sürecinde STK'ların (hak temmelli STK'ların) rolünü ortaya koymak için yapılmış kapsamlı bir araştırma olduğu için araştırma sonuçları, sığınmacıların sosyal uyumunun desteklenmesi hususunda politika yapıcılar ve karar mercileri için çıktılar sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç ve Sosyal Uyum, Çokkültürcü Sosyal Hizmet, Suriyeli Sığınmacılar

THE PLACE OF NGOS IN THE SOCIAL COHESION OF SYRIAN REFUGEES: THE CASE OF ISTANBUL

ABSTRACT

In this thesis, the social cohesion and social acceptance of Syrian asylum seekers who fled the war in Syria and came to Turkey and the impact of NGOs on this process are discussed. For this reason, it is aimed to reveal the difficulties faced by Syrian asylum seekers in the process of social cohesion in Turkey, the activities carried out by NGOs to cope with these difficulties and the impact of this on both groups. In addition, the study is expected to contribute to the elimination of the gap in the literature on social cohesion and NGOs.

The method of the research was determined as qualitative, and within the scope of phenomenological design, data were obtained through in-depth interview technique using semi-structured interview forms. The population of the interviews consisted of NGO representatives and social cohesion workers in NGOs working with Syrian asylum seekers in Istanbul. In this context, the study group consisted of 10 participants from 5 NGOs that carry out intensive activities in the field of social cohesion, one representative from these NGOs and 10 professionals who organise cohesion activities. The data were analysed with MAXQDA 2022 software.

The findings of the research reveal that NGOs play an important role in the social cohesion process, especially their role of bringing together local people and asylum seekers is very effective. It is seen that NGOs carry out many activities in social cohesion and these activities are diversified as language training, psychosocial support training and artistic-cultural activities. However, it has also been observed that not enough regular service is provided in terms of continuity and permanence of the activities offered. Research results show that NGOs are stakeholders in the social cohesion of Syrian asylum seekers. This study reveals that in order to contribute to the social cohesion process of asylum seekers, NGOs should be supported more and their capacities should be improved so that they can work systematically. It also emphasises that it is inevitable to work in cooperation with other stakeholders in the field for social cohesion activities to be functional.

Since this study is a comprehensive research conducted to reveal the role of NGOs (rights-based NGOs) in the social cohesion process of Syrian asylum seekers, the results of the research provide outputs for policy makers and decision makers in supporting the social cohesion of asylum seekers.

Keywords: Migration and Social Cohesion, Multicultural Social Work, Syrian Refugees

1. GİRİŞ

Günümüzde insanlar farklı yaşam tarzı, değerler ve kültürler çerçevesinde bir arada yaşama pratiği geliştirmektedirler. Bu çeşitlilik, toplumsal zenginliğin oluşmasını sağlamakla beraber çeşitli zorluklar da ortaya çıkarmaktadır. Farklı yaşam tarzlarının bir araya gelmesi kimi zaman gönüllü kimi zamanda zorunlu bir şekilde ortaya çıkmaktadır. İnsanların bir yerden bir yere göç etme nedeni bir araya gelmelerin şeklini ve mesafesini oluşturmaktadır. Göçler yapılma şekillerine göre zorunlu ve gönüllü olarak ikiye ayrılmaktadır. Zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmalarını ifade eder. Bu tür göçlerin nedenleri arasında savaş, doğal afetler, sürgün, felaketler ve kıtlık gibi etkenler bulunmaktadır (UNHCR, 2018). Türkiye'ye 2011 yılından beri Suriye sınırından yapılan göç akını da zorlu göçü temsil etmektedir. Bu hususta yapılan bu göçün yoğunluğu ve yapılma şekli nedeniyle de bir kitlesel akındır. Bu grubun statüsüne baktığımızda geçici koruma yönetmeliği altında, sığınmacı statüsüne sahip oldukları görülmektedir. Sığınmacı, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme uğramaktan haklı sebeplerle korktuğu için kendi ülkesinden ayrılmış ve güvenlik arayışında olan, başka bir ülkeye sığınan ve uluslararası koruma başvurusunun sonucunu bekleyen bireyi tanımlamaktadır (Dost, 2014). 2011 Mart ayında başlayan bu kitlesel akının sonucunda sayısı üç milyonu aşan bir Suriyeli sığınmacı, Türkiye'de bulunmaktadır (Mülteci-der, 2023). Bu nüfusun temel ihtiyaçlarını karşılamakla başlayan süreç zamanla sosyal uyumun nasıl sağlanacağı sorusuna evrilmiştir.

Toplumda farklı yaşam tarzlarının bir arada yaşamasının getirdiği zorlukların üstesinden gelebilmek için sosyal uyum ana bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal uyum, bireylerin bir arada yaşadıkları topluluk içindeki duygusal deneyimleri, birbirlerine gösterdikleri saygı düzeyini ve içinde bulundukları ortamın ne kadar güvenli ve samimi olduğunu değerlendiren bir kavramdır (Bolgün, 2022). Bu kavram, bireylerin birbirleriyle uyum içinde yaşamalarına olanak tanır ve toplumsal barışın korunmasına katkıda bulunur. Sosyal uyum kavramı kişilerin bulundukları toplumda, yerel toplum ve sığınmacının etkileşime geçmesi ve bu kapsamda ortak bir yaşam çerçevesinde yaşamlarını sürdürebilmelerini sağlamaktadır. Sosyal uyum her iki toplumun da yaşam pratiğindeki ortak çabaya vurgu yapmaktadır. Özellikle yoğun göç

alan toplumlarda huzur ve refahı sağlamak için farklı kültür, köken ve sınıflardan gelen kişilerin bir arada bütünleşmelerini sağlamada sosyal uyum programları ve uygulamaları oldukça gereklidir. Sosyal uyum; insanların farklılıklarının nedeninin algılamasını, kabul edilmesini, benzer değerler çerçevesinde bir araya gelmelerini ve farklılığın çeşitlilik boyutunun görünür olmasını sağlamaktadır. Zorunlu göç deneyimi yaşayan toplumların geldikleri yerlere birçok sorunu da beraber taşımaları nedeniyle, yerel halk ve sığınmacı arasındaki uyumun sağlanması oldukça zor olabilmektedir. Zorunlu göçün akabinde travmalar yaşanmakta, kişilerin fiziksel ihtiyaçlarının yanı sıra ruhsal sorunlarının çözümü de aciliyet oluşturmakta ve bunun sonucu olarak sosyal uyum süreçleri için bu hususta plan ve program ihtiyacı doğmaktadır.

Dezavantajlı gruplarla çalışma pratiğine sahip sosyal hizmet disiplini, göç alanında da birçok sorunun çözümünde öncü olmuştur. Sosyal hizmet profesyonelleri çokkültürcülük yaklaşımı çerçevesinde hizmet sunulan kişilerin kültürel bağlamlarını anlamayı, kültürel farklılığı geliştirmeyi ve sunulan hizmetlerin ayrımcılığa yol açmamasını hedeflemektedir. Böylece bireylerin hizmet alırken kendi kültürlerine uygun destek almaları, sosyal hizmetin etkinliğini arttırarak sosyal uyuma katkıda bulunması sağlanmaktadır. Farklı kültürlerin bir arada yaşaması için toplumda eşitlik, adalet ve dayanışmanın gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda çokkültürcü sosyal hizmet, ayrımcılığın ortadan kalkması ve sosyal uyumun sağlanması için sosyal adaleti ve refahı savunmaktadır. Sosyal hizmet disiplini, mikro, mezzo ve makro düzeyde çokkültürcü sosyal hizmet sunumu gerçekleştirmektedir (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010). Bu kapsamda sahada aktörlerle iş birliği içinde çalışmakta, göç alanında sosyal hizmet personellerinin yoğun çalıştığı aktörlerin başında ise STK'lar gelmektedir.

Sosyal uyumu sağlamada bireyler kadar diğer aktörlerin de çabası oldukça gereklidir. Bu hususta sivil toplum kuruluşları (STK'lar) sosyal uyumun sağlanmasında ve toplumun bütünleşmesinde katkıda bulunan başat aktörlerden biridir. STK'lar hem sığınmacının geldiği yerde yerel halka ulaşma perspektifiyle her iki gruba (yerel halk ve sığınmacı) güven verme yönüyle hem de farklı grupları bir araya getirme yönüyle köprü görevi üstlenmektedir. STK'lar bulundukları bölgede toplum merkezi görevi görerek toplumun ihtiyaçlarına yönelik sosyal uyumu desteklemektedirler. Özellikle bulundukları yerdeki birey ve grupların temel ihtiyaçlarından başlayarak gerekli

desteğin sağlanmasında faaliyet yürütmekte, dezavantajlı gruplar başta olmak üzere toplumdaki tüm birey ve grupların toplumsal hayata katılımlarını da sağlamaktadırlar. STK'ların kamu ve diğer aktörlerin ulaşmadığı birçok alandaki boşluğu doldurma rolü de bulunmaktadır (Caha, 2006). Bu kapsamda STK'ların toplumsal adaleti sağlama, demokratik katılım ve insan haklarını savunma gibi işlevleri de bulunmaktadır. Toplumsal değişim ve bütünleşmenin sağlanmasında aktif rol oynayan STK'lar aynı zamanda politika yapıcılarının dikkatini toplumun sorunlarına çekmeye de katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmada STK'lar ele alınırken hak temelli hizmet yürüttüğünü belirten STK'larla iletişime geçilmiştir

Araştırmanın Problemi

Türkiye'de sayısı üç buçuk milyonu aşan Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. (Mülteciler, 2023). Sığınmacılar geldikleri yerel topluma uyum sağlama konusunda birçok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar. Aynı şekilde yerel halk da bu yoğun nüfus ile karşılaşmalarında zorluk yaşamakta, çoğu zaman nasıl davranacağını bilememektedir. Bu sahada yaşanan her iki grubun uyum zorlukları, hala devam etmektedir. Göçün on üçüncü yılında çözülmeyi bekleyen sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda göç alanında ilk günden beri hızla yapılaşan ve her alanda hizmet sağlayan hak temelli STK'ların yeri, sağladıkları hizmetlerin etkinliği, sığınmacıların bu hizmetlere erişimi ve bu etkinliklerin sosyal uyumları üzerindeki etkisinin incelenmesi gerekmektedir. Hak temelli STK'lar tarafından yapılan faaliyetlerin etkinliğinin bilinmesi, bu çalışmaların sürecinin yönetimi hakkında, STK'lara, politika yapıcılara ve uygulayıcılara katkılar sunacaktır.

Bu çalışma Suriye'deki savaştan kaçarak Türkiye'ye gelen Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum süreçlerinde karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilmeleri için hak temelli STK'ların yürüttüğü faaliyetlere ve bu faaliyetlerin etkilerine yine bu STK'ların gözünden odaklanmaktadır. Ayrıca, literatürde sosyal uyumda gruplararası ilişkiyi inceleyen çok sayıda çalışma olmakla beraber sosyal uyum ve STK konusunda sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Bu boşluğun doldurulması amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki toplumla olan sosyal uyumunu, STK'laron gözünden anlamak, sosyal uyumun önündeki engeller ve

zorlukların ortaya konulmasını sağlamak ve böylece sürece katkı sağlamak üzere tasarlanmıştır.

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'deki sosyal uyum süreçlerine hak temelli STK'ların çalışmaları üzerinden odaklanan bu araştırmanın problemleri aşağıda sıralanarak oluşturulmuştur;

1. Hak temelli STK'lar, Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum sürecini desteklemek amacıyla hangi faaliyetleri yürütmektedir?
2. Hak temelli STK'lar düzenledikleri dil eğitimi, kenti tanıtıcı geziler, psikososyal destek, sportif faaliyetler, kültürel etkinlikler gibi faaliyetler Suriyeli sığınmacılar ve yerel halkın sosyal uyum süreçlerine olan etkisi nasıldır?
3. Hak temelli STK'ların sosyal uyum sürecinde üstlendikleri rollerin sığınmacıların sosyal uyumuna ve toplumsal kabulüne olan katkısı nedir?
4. Hak temelli STK'lar tarafından yürütülen sosyal uyum faaliyetlerini zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurlar nelerdir?
5. Hak temelli STK'lara göre yürütülen sosyal uyum faaliyetlerinin sürekliliği, etkinliği ve kalıcılığı hususunda ne tür sorunlar ortaya çıkmaktadır?
6. Hak temelli STK'lar, yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar arasındaki ilişkiyi nasıl gözlemlemektedir ve bu ilişkinin düzeltilmesinde nasıl bir etkiye sahiptir?
7. Hak temelli STK'lar Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunu desteklemek amacıyla politika yapıcılara destek olmakta mıdır? Bu konu hakkında karar mercilerine yönelik önerilerde bulunmakta mıdır?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada genel anlamda sosyal uyum ve STK'ların rolleri, özel anlamda ise sosyal uyumu sağlamada STK'ların yeri ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Bu kapsamda STK'ların yaptıkları faaliyetler ile bunların işlevselliğinin ve her iki toplumun (yerel halk ve sığınmacı) etkileşimini sağlarken ortaya çıkan sosyal uyumun ne olduğunun ortaya konması hedeflenmektedir. STK'lar yaptıkları faaliyetler ile sosyal uyumu kolaylaştırabilmektedir, ancak sosyal uyumu zorlaştıran unsurları da kendi çalışmalarında gözlemleyen STK'lar kimi zaman bu zorlaştırmacı unsurları

ortadan kaldıramamaktadır. Özellikle her iki gruba hizmet sunan STK'lar gruplararası ilişkileri, sosyal teması ve kabulü mikro ve mezo düzeyde gözlemlemektedirler. Bu kapsamda yapılan çalışmaların kendi yerellerinde zorlaştırıcı ve kolaylaştırıcı unsurlarını ve etkinliğini ortaya koyarak çözüm bulunması hususunda politika yapıcılara veri sunabilmektedirler.

Bu araştırmanın amacı, İstanbul'da yaşayan Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum sürecinde göç alanında çalışan STK'ların yerini belirlemek ve bu yerin Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabulü ve sosyal uyumu üzerindeki etkisini değerlendirmektir. Araştırma, göç alanında çalışan STK'ların çalışma kapsamını, yürüttüğü faaliyetleri, sağladığı hizmetleri ve bu hizmetlerin etkinliğini ayrıntılı bir şekilde incelemektedir. Böylece STK'ların sahada hangi ihtiyaçları karşıladıkları, hangi alanda etkin oldukları ve nelerin eksik kaldığını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda araştırmanın amacı şu şekildedir.

1. Faaliyetlerin incelenmesi: Sığınmacılara hizmet sağlayan STK'ların faaliyetleri ayrıntılı bir şekilde ele alınarak incelenmektedir. STK'ların sunduğu faaliyetler sıralanarak alanda neyin yoğun olarak sağlandığı, neyin eksik kaldığı belirtilmektedir. Bu şekilde STK faaliyetlerinin Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu üzerindeki etkisi ortaya konulmaktadır.
2. Hizmetlerin etkinliğinin değerlendirilmesi: Sığınmacılara hizmet sağlayan bu STK'ların hizmetlerinin etkinliğinin, her iki grup arasındaki toplumsal kabulü ne ölçüde sağladığı ve sosyal uyumu ne ölçüde desteklediğini keşfetmek. Yapılan etkinliklerin irdelenmesi hizmetlerin ne ölçüde başarılı olduğunu ihtiyaçları ne kadar karşıladığını ortaya koymaktadır.
3. Zorlukların ve engellerin belirlenmesi: Sosyal uyumun sağlanmasında ortaya çıkan zorlukların saptanarak engellerin ortadan kaldırılması için öneriler geliştirmek. Bu şekilde STK'ların faaliyetlerinin sürdürülebilirliğinin analiz edilmesiyle, gelecekteki çabalarının sosyal uyum hedeflerini daha başarılı bir şekilde gerçekleştirmesini kolaylaştırmaktadır.
4. STK'ların politika yapma işlevi: STK'ların sahadaki etkinliği ve rolü çerçevesinde yaptıkları faaliyetlerle göç politikasına olan katkılarını keşfederek gelecekte yapılacak çalışmalar için yol gösterici olmak.

5. Gruplararası kabul ve toplumsal ilişki: STK'lar her iki grubun bir arada olduğu faaliyetlerde iki grup arasındaki iş birliğini ve ilişkiyi gözlemlemektedir. Bu kapsamda her iki grup arasındaki ilişkinin geliştirilmesi ve desteklenmesi, böylece sosyal uyumun başarılmasında STK'ların gözlemini ortaya koymak. Böylece STK'ların gözünde gruplararası ilişki ve toplumsal kabulü anlamak.

Ayrıca bilimsel yayınlara katkı sağlamak, gelecekte yapılacak sosyal uyum politikaları ve uygulamaları için bir rehberlik sağlamaktır.

Araştırmanın Önemi

Göç alanında yapılan çalışmaların sosyal uyuma katkısının bilinmesi gelecekte yapılması planlanan çalışmaların çerçevesini ve niteliğini oluşturmak açısından oldukça gereklidir. Sosyal uyum konusunda yapılan çalışmaların ortaya koyulması, var olan durumun olumlu ve olumsuz yönlerinin neler olduğunu, sosyal uyuma katkı sağlayıp sağlamadığının görünmesini sağlamaktadır. Literatürde Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunda STK'ların yeriyile ilgili sınırlı çalışma bulunmaktadır. Yapılan araştırmalar ise konunun çeşitli boyutlarını ele almaktadır.

Bu araştırma, STK'ların gözünden onların sığınmacılar üzerindeki etkilerini, sağladıkları hizmetlerin etkinliğini, politika süreçlerine katkısı ve sosyal uyum sürecindeki rolünü anlamayı amaçlamakta daha başarılı politika ve programlar geliştirilmesi için bir temel oluşturmaktadır.

Aynı zamanda STK'ların zorluklarla karşılaştığı alanların ve bu alanda yapılması gereken iyileştirmelerin belirlenmesine olanak tanımaktadır. Sığınmacıların topluma uyumu ve toplumsal kabul sürecinin başarılı olması hem sığınmacılar hem de yerel toplum için ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle STK'ların yerini anlamak ve değerlendirmek için yapılan araştırmalar, kapsayıcı ve destekleyici bir sosyal uyum süreci sağlamak amacıyla büyük bir öneme sahiptir.

Yöntem

Bu araştırmanın konusu olan Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumu göçün ilk yıllarından beri sahada aktif bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki toplumun

uyum sürecinin nasıl sağlanacağı ve bu konuda neler yapılması gerektiği ile ilgili sorunlar bulunmaktadır. Bu hususta özellikle sahada aktif çalışma yürüten hak temelli STK'ların iki toplum arasındaki sosyal uyumu sağlamada ki rolü öne çıkmaktadır. Bu kapsamda STK'ların gözünden yapılan çalışmalar ve etkisinin ortaya konulması için araştırma yöntemi olarak nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma, sosyal veya beşerî bir problemin anlaşılması ve keşfedilmesi amacıyla kullanılan bir araştırma yöntemidir. Bu yaklaşım, bireylerin veya grupların atfettiği anlamları anlamaya odaklanır ve genellikle katılımcıların doğal ortamlarında gerçekleşir (Altunışık ve diğ., 2002, s. 303; Creswell, 2017, s. 4).

Nitel araştırmada, araştırmacılar genellikle katılımcılarla doğrudan etkileşime geçerek, onların davranışlarını ve çevrelerindeki eylemleri gözlemleyerek detaylı bilgi toplarlar. Bu yöntem, araştırmanın konusu olan problemin katılımcıların yaşadığı fiziksel ortamda anlamını ve açıklamasını sağlamaktadır. Ayrıca, zaman içinde doğal ortamda gerçekleşen yüz yüze etkileşimler araştırmacılara değerli bilgiler sağlar (Altunışık ve diğ., 2002, s. 303; Creswell, 2017, s. 185).

Creswell'e (2017, ss. 139) göre, nitel araştırmacılar genellikle doküman incelemesi, davranış gözlemi ve katılımcılarla görüşmeler gibi yöntemlerle veri toplarlar. Bu araştırmada, araştırmanın veri toplama aracı olarak "Yarı yapılandırılmış görüşme formu" tasarlanmıştır. Bu form, literatürden alınan bilgilerle desteklenerek ve göç alanında uzman kişilerin görüşleri de alınarak, özel durumlardan genel temalara ulaşmayı ve tümevarımsal veri analizinin yapılması amaçlanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizinde, fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Bu desen, katılımcıların ortak deneyimlediği fenomenleri inceleyerek bu deneyimleri evrensel bir öze indirgeyerek ele almayı amaçlamaktadır (Creswell, 2013). Fenomenoloji, bir kavramı veya olayı betimlemeyi hedefler ve katılımcıların paylaştığı deneyimleri anlamının derinliğine odaklanır. Bu desen, araştırmacılara katılımcıların zihinsel süreçlerini anlama ve evrensel örüntüleri belirleme fırsatı sunar. Özellikle STK temsilcileri ve sosyal uyum çalışanlarının öznel deneyimlerini ortaya koymak için en uygun yöntemin, fenomenolojik desen olduğu düşünülmüştür.

Araştırma sonuçlarından elde edilen verilerin analizinde, nitel araştırma yöntemi için en yaygın olarak tercih edilen bilgisayar destekli program olan MAXQDA 2023 kullanılmıştır.

Hak Temelli STK Kavramı ve Çalışma Grubu

Bu çalışmada insan haklarını esas alan STK'larla görüşülmüştür. İnsan haklarını temel olarak çalışan STK'ların çeşitli özellikleri bulunmaktadır. Kanadalı insan hakları uzmanı Wiseberg Lauire tarafından geliştirilen insan hakları odaklı STK tanımına göre, "insan haklarının sağlanması ve korunmasına önemli kaynaklar tahsis eden, doğrudan siyasi güç elde etmeye çalışmayan idari ve siyasi gruplardan bağımsız, kendi çıkarları doğrultusunda faaliyet göstermeyen özel bir kuruluş" olarak açıklanmıştır (Baehr, 2009, s. 4). İnanç temelli STK'lar temel ihtiyaçlara odaklanırken, hak temelli STK'lar insan haklarını temel olarak göç yönetimi sürecine odaklanmaktadır (Özütürk, 2019). Hak temelli STK kavramı, uluslararası hukuk temelinde insan haklarını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir yaklaşıma dayanır. Bu perspektife göre, bireyler "hak sahibi" olarak tanımlanırken, devlet ve devlet dışındaki çeşitli aktörler ise bu hakları sağlamada "görev sahibi" olarak kabul edilir. Hak temelli STK'lar, özellikle insan haklarını koruma ve geliştirme amacıyla faaliyet gösteren STK'lar arasında yer almaktadır (Aktan vd., 2011). Hak temelli STK kavramıyla ilgili literatürde birçok tanım olduğu görülmektedir, hepsinin ortak noktası ise insan hakları vurgulamalarıdır. Sivil toplum kuruluşları, insan hakları ve özgürlüklerinin geliştirilmesinde rol oynamaktadırlar. Devletlerin sorumluluklarına katkı sağlayacak faaliyetler yürütmektedirler. Devletlerin işleyişinden bağımsız olarak insan haklarının korunmasına katkıda bulunmaktadırlar. Sığınmacı ve mültecilerin toplumda korunması ve desteklenmesi konusunda bir koruma sisteminin oluşturulmasına, çeşitli sorunların çözümüne ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle sığınmacı ve mültecilerin haklarının insan hakları bağlamında korunması düşüncesi 2011 Suriye krizi sonrası artan göç hareketliliğiyle artmıştır. STK'lar bu kapsamda hem mülteci hakları hem de mülteci hukukunun düzenlenmesine katkı sağlamaktadırlar. Türkiye'deki STK'lar çeşitli konuları insan hakları ihlalleri bağlamında ele almaktadır. STK'ların bu kapsamda toplumsal, ekonomik, eğitim ve hukuki alanlarda çalışmaktadırlar. Sadece temel ihtiyaçlara odaklanmayan uluslararası sözleşmeler ve iç hukuk baz alınarak sığınmacı ve mültecilere yönelik çalışan koruma faaliyeti yürüten STK'lar bulunmaktadır (Boşnak, 2022). Uluslararası ilişkilerde öne çıkan bir insan hakları araştırmacısı, sivil toplum faaliyetlerini insan hakları bağlamında üç temel kategori altında açıklamaktadır: Uygulamanın izlenmesi, norm-dönüşümü ve kanun yapımı

(Glasius, 2009, 2010). Bu kapsamda STK'lar insan hakları uygulamalarının gözlemlenmesi, insan haklarına ne derecede riayet edildiğinin ortaya koyulması gibi temel görevleri sürdürmektedirler. Bu araştırmada da bu kriterler baz alınarak alanda sadece ayni ve nakdi yardım sağlayan STK'lar yerine, insan hakları odaklı STK'lar çalışma grubu olarak seçilmiştir. Yapılan tanımlamalardan da görüldüğü üzere hak temelli STK'lar sığınmacı ve mülteci haklarını temel alan, bu kapsamda savunuculuk ve çeşitli koruma hizmetlerini sunan yapılardır. Bu araştırmada da STK'lar seçilirken ölçüt olarak, aktif olarak koruma, sosyal uyum ve savunuculuk faaliyeti yürüten STK'lar arasından seçim yapılmıştır. Böylece hak temelli hizmet yürüten STK'lar arasından yoğun olarak sosyal uyum faaliyeti yürütenler ele alınmıştır.

Araştırmanın Soruları

Araştırmada görüşme soruları oluşturulurken literatür esas alınarak, araştırmanın amacına uygun olarak sorular oluşturulmuştur. Literatüre baktığımızda sosyal uyum ile ilgili kavramların, sosyal uyum politikalarında belirleyici olduğuna yönelik birçok görüş bulunmaktadır. Asimilasyon sığınmacıların yerel halkın kültürlerine uyum sağlamalarını, kendi kültürlerinden vazgeçmelerini açıklamaktadır (Bloemraad, Korteweg ve Yurdakul, 2008). Bu kapsamda bu araştırmada sığınmacının uyumu için hangi kavramın ele alınması gerektiği ve bu kavramın kapsamının ne olması gerektiği sorusu katılımcılara sorulmuştur. Böylece sosyal uyum için doğru kavram belirlenmeye çalışılmıştır. Literatüre baktığımızda sığınmacıların gittikleri yerlerde kendi kültür ve geleneklerini geride bırakmaları beklenmektedir (Back, Keith, Khan, Shukra ve Solomos, 2002). Bu durum onların toplumla aralarındaki sosyal mesafenin artmasına ve dışlanmalarına neden olabilmektedir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021; Bolgün, 2020). Zorunlu göç mültecilerin toplumdan dışlanmasına neden olabilmekte ve bu dışlanma türleri birçok nedene bağlı olarak çeşitlenebilmektedir (Taşkesen, 2021). Bazı araştırmacılar ise göçmenin 'öteki' olarak algılandığını ifade etmektedirler (Triandafyllidou, 2014, s. 42). Bu durum diğerleri ve kendimizle ilgili algı oluşturmamıza neden olmaktadır (Brander ve diğerleri, 2008, s. 333). Bu araştırmada her iki toplumun etkileşimi ve iletişimini ortaya koymaya yönelik sorular oluşturulmuştur. Böylece her iki grup arasındaki ilişkilerin sosyal dışlanma, sosyal mesafe, toplumsal eşitsizlik, önyargı ve ayrımcılık pratiklerini nasıl yansıttığı ortaya

koyulmuştur. Bu kapsamda gruplarası ilişki ortaya koyularak, STK'ların bu ilişkiye yönelik yürüttüğü faaliyetlerin öğrenilmesi amaçlanmıştır.

Sivil toplum kuruluşları sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamakta, çeşitli koruma faaliyetleri ve savunuculuk faaliyeti yürütmektedirler. Yapılan çalışmalar STK'ların sahada birçok faaliyet yürüttüğünü, ancak politika düzeyinde yeterince hak savunuculuğu yapamadığını ortaya koymaktadır (Özütürk, 2019). STK'ların yaptığı faaliyetler arasında dil eğitimi bulunmaktadır. Yapılan bir araştırmada dil bariyerinin olmasının günlük yaşam pratiklerinde iki grubun etkileşiminin olumsuz etkilendiğini ortaya koymaktadır (Bolgün, 2020). Ayrıca yerel toplum üyesi gençlerin sığınmacılara yönelik tutumları, birbirlerini anlamalarını ve birlikte faaliyetlerde bulunmalarını teşvik eden etkinliklerin önemini vurgulamaktadır (Laughland-Booÿ, Skrbîš ve Tranter, 2016). Yerel halkın Suriyelilere olan tepkisinin nedeni olarak iletişim ve bilgi eksikliğinin olduğu ortaya koyulmuştur (İNGEV, 2021). STK'ların faaliyetlerini yürütürken fon rejimindeki düzensizliklerden etkilendikleri ve fon bağımlılıklarının olduğu bilinmektedir (Adıgüzel, 2019). Sosyal uyumun başarılı olmasında düzenli plan ve politikaların oluşturulmasının şart olduğu bilinmektedir (Jenson ve Saint-Martin, 2003). Yapılan bir araştırmada literatürle uyumlu bir şekilde, partnerler arasında sosyal uyumu kolaylaştıracak iletişim ve işbirliği koordinasyonun eksik olduğu ortaya konulmuştur (Akman, 2018). Bu kapsamda araştırmada STK'ların sahada yürüttükleri faaliyetler irdelenmiştir. Bunları gerçekleştirirken karşılaştıkları zorluklara ve sorunlara dönük araştırma soruları oluşturularak bu sorunları nasıl çözümledikleri ve politika sürecindeki yeri ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Araştırmada veri toplama sürecinde demografik ve çok seçenekli sorular, yarı yapılandırılmış görüşme soruları kullanılmıştır. Demografik görüşme sorularında kişilerin yaş, cinsiyet gibi bilgileri bulunmakta ve çok seçenekli sorularda ise sosyal uyuma yönelik temel görüş ve anlayışı kapsayan sorular bulunmaktaydı. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda ise aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

Görüşme Soruları

1. Sizin STK'nızın hedef kitlesi ve yararlanıcıları kimlerdir?

2. Yaptığınız faaliyetlerdeki gözlemlerinizde, yerel toplum ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda bir örnek verebilir misiniz veya nasıl geri dönüşler alıyorsunuz?
3. Sizce Suriyeli sığınmacı ve yerel halk arasındaki komşuluk ilişkisi sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
4. STK'ların sundukları faaliyet türü sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
5. Sizce STK'ların yaptığı sosyal uyum faaliyetlerinde yerel toplum ve Suriyeli sığınmacının bütünleşmesini sağlayacak uygulamalar nelerdir?
6. STK'nız da sunulan sosyal uyum çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
7. Toplumda Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul nasıldır?
8. İstanbul'un kozmopolit yapısı sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
9. Türkiye'de başarılı bir sosyal uyum süreci oluşturmak için sizce nelere ihtiyaç olduğunu düşünmektesiniz?
10. Türkiye'de kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların sosyal uyum konusundaki yaklaşımları nasıldır?
11. STK olarak göçle ilgili sosyal politikaları oluşturma sürecine katıldınız mı? Bu konuda deneyiminiz var mı?
12. Sosyal uyum ve sosyal yardım faaliyetleri kimler tarafından yapılıyor? Aynı merkezler tarafından mı yapılıyor? Öyleyse bu durum sizce sosyal uyumu nasıl etkiliyor?

Geçerlilik ve Güvenirlilik

Bu çalışmada, geçerlilik, güvenilirlik ve etik koşulların sağlanmasında gerekli unsurlar önemslenmiş ve bu bağlamda bazı stratejiler benimsenmiştir.

Geleneksel olarak, nitel araştırma yapan akademisyenlerden bir kısmı, geçerlilik ve güvenilirliğin esas olarak pozitivist bir epistemolojinin araçları olduğunu savunur ve araştırmalarında genellikle nicel araştırmaların gerekli kıldığı geçerlik ve güvenilirlik endişelerini taşımadıklarını ifade ederler (Golafshani, 2003; Morse vd., 2002). Ancak,

zaman içinde nitel araştırmalardaki geçerlik ve güvenilirlik kavramlarının, niteliksel paradigmlar temel alınarak yeniden tanımlandığı görülmektedir.

Nitel araştırmada "geçerlik" kavramı, bulguların doğruluğunu değerlendirme amacı taşır. Araştırmacılar, geçerlilikle ilgili farklı stratejiler ermektedirler. Bu stratejilerden biri, enlemedir. enleme, araştırmacıların farklı veri kaynaklarını ve araştırmalarındaki kodları belgelendirerek bilgiyi güçlendirdiği ve bulgularına geçerlilik kattığı bir yöntemdir. Ayrıca, "zengin ve yoğun betimleme" de nitel araştırmaların geçerliliğine katkı sağlar (Creswell, 2018, s. 251).

Nitel araştırmada geçerliliğe katkı sunan diğer bir strateji de dış denetimleri içeren yöntemlerdir. Bu stratejilerden biri olan "ye kontrolünde," araştırmacılar katılımcıların bulguların ve yorumların inanılabilirliğine ilişkin görüşlerini talep eder. Ayrıca, akran incelemesi veya danışman incelemesi gibi süreçlerle de araştırma sürecinin dışarıdan kontrolü sağlanabilir (Creswell, 2018, s. 252).

Nitel araştırmalarda "güvenilirlik" genellikle veri setlerinde birden fazla kodlayıcının cevaplarındaki kararlılık anlamına gelmektedir. Ancak, kodlayıcılar arası kararlılık konusunda kesin bir kanaate varmak mümkün olamamaktadır. Bu bağlamda, kodlarda mı, temalarda mı yoksa her ikisinde mi anlaşmaya varılması gerektiği tartışılmaktadır (Creswell, 2018, s. 253).

Bu çalışmada geçerlilik, güvenilirlik ve etik koşullar sağlanmıştır. Bu bağlamda, yapılan görüşmelerin yazılı dökümü ve genel özetiyle ilgili izin ve onaylar alınmıştır. Çalışma kapsamında, araştırmanın geçerliliğinin arttırılması amacıyla, enleme yani zengin ve yoğun betimleme gibi stratejiler kullanılmıştır. Aynı zamanda geçerliliğin sağlanması için, veri toplama sürecinde araştırmacı uygun ve yeterli katılım sağlamıştır. Bu hususta araştırmacının uzun yıllardır, g sahasında çalışması konuya yönelik yeterli anlayışı ve katılımı sağlamaktadır. Veriler toplanmaya başladığı andan itibaren analize de başlanmış, belirli doygunluğa ulaşana kadar da veriler toplanmaya devam edilmiştir. Araştırmada nitel verilerin geçerliliği ham verilerin ve analizlerin katılımcı ifadelerinden birebir alıntılar yapılarak sağlanmıştır. Ayrıca dış güvenirlik, ham verilerin ve analizlerin, nitel araştırma deneyimleri bulunan g alanında çalışan meslektaşlar ve akademisyenler tarafından incelenip geri bildirim alınması ile sağlanmıştır. Bu stratejiler ve yaklaşımlar, çalışmanın niteliksel araştırmalar

bağlamında geçerlilik ve güvenilirlik sorunsalına dikkat çekerek, araştırmanın sağlam ve sonuçların güvenilir olduğunu desteklemektedir.

Araştırmanın Kapsamı ve İçeriği

Araştırmanın içeriği dört bölümde tasarlanmıştır. Birinci bölüm giriş kısmıyla başlamaktadır. Bu bölümde konu, amaç, önem, kapsam, problem, evren ve çalışma grubu, yöntem ve teknikler, literatür incelemesi ve analize yer verilmiştir. İkinci kısımda sosyal uyum ve STK başlıklarını içeren kuramsal çerçeve bulunmaktadır. Üçüncü bölümde saha araştırması kapsamında elde edilen verilerle beraber tartışma yapılmıştır. Dördüncü kısımda ise sonuç ve öneriler ile araştırma tamamlanmıştır.

Araştırmanın teorik kısmı ve kapsamı da şöyle tasarlanmıştır. Çalışmanın literatür kısmında sosyal uyumu kapsayan uyum ve sosyal uyum kavramlarına yer verilmiştir. Uyum, sosyal uyumu kapsayan bir üst başlık olarak yer almıştır. Sosyal temas, sosyal mesafe, sosyal sermaye, sosyal dışlanma ve ayrımcılık kavramları sosyal uyumun alt boyutu olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda literatürde sosyal uyum üzerine net uzlaşılabilir bir tanımın olmadığı tartışılarak irdelenmiştir (Saggar ve diğ., 2012, s. 27). Literatürde uyum konusundaki üç temel perspektif bulunmaktadır. Bu perspektiflerden biri asimilasyon, diğer ikisi ise çokkültürcü yaklaşımı içermektedir (Rudiger ve Spencer, 2003, ss.8-9). Çokkültürcü ve komüniter modelleri içermekte olan yaklaşım farklılıkları kabul etmekte ve çoğulcu demokrasi anlayışını desteklemektedir (Rudiger ve Spencer, 2003, ss.8-9). Uyum çokkültürcü perspektifte göçmenin geldiği toplumla karşılıklı olarak bütünleşmesini içeren, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yaşama tam katılımını sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, her iki toplum için ortak sorumluluktan bahsedilebilir (IOM, 2017, s. 1). Bu kavramların detaylı olarak ele alınmasının nedeni, kavramların tanımlamalarındaki farklılıkları ortaya koyarak üzerinde anlaşılmış olanların tespitiyle araştırma bulgularında kodlamaların yapılmasında doğru ve net kavramlar ortaya koymaya çalışmaktır.

Araştırmanın ikinci kısmında ise modern sivil toplum kuruluşları, Türkiye’de modern sivil toplum kuruluşları, göç ve sivil toplum kuruluşları, Suriye krizinde Türkiye’deki sivil toplum kuruluşları, Dünyada uyum politikaları ve dünyada göç alanında çalışan STK’ların uyumdaki rolü ele alınmıştır. Böylece modern STK’nın ortaya çıkışı, STK’ların faaliyet alanları ve hizmetleri ele alınmış, bu kapsamda bu hizmetlerin

sosyal uyuma olan katkısı tartışılmıştır. Suriye krizinde, Türkiye'deki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri kapsamlı olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın yöntem bölümünde araştırmanın planlaması, kullanılan araştırma metodolojisi ve süreçler ayrıntılı bir biçimde açıklanarak, veri toplama sürecinin aşamalı olarak aktarımı sağlanmıştır. Araştırma grubunda yer alan STK temsilcileri ve sosyal uyum çalışmalarının gönüllülük esasıyla araştırmaya katkı sunduğu ve kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle cevap verdikleri varsayılmıştır. Katılımcıların STK faaliyetleri ve sosyal uyum kapsamında sorulan sorulara gerçekçi yanıt verdikleri düşünülmektedir.

Çalışmanın bulgu ve tartışma kısmında ise STK'ların hedef kitleye ulaşmada ki başarıları, sağladıkları hizmetlerin etkinliği ve sundukları hizmetlerin sonuçları irdelenmiş ve bulgular kısmı içinde tartışılmıştır. STK'lar hizmet sağlayıcı olarak her iki grup arasındaki ilişkiyi gözlemleme gücüne sahiptir. Bu kapsamda yerel halkın sığınmacılara karşı tutumu ve aradaki iş birliği, toplumun sığınmacıların sosyal uyumuna yönelik algısı, STK'ların sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklar ve bu alanda atılması gereken adımlar, finansman ve kaynak eksikliği, iş birliği ve göç politikaları hakkındaki durum ortaya konulmuştur.

Çalışmanın sonuç kısmında araştırma verileri kısa ve net olarak yorumlanarak verilmiş, araştırma kapsamında ortaya çıkan bu sonuçlar için önerilerde bulunulmuştur. Ayrıca ileride yapılması planlanan çalışmalar için öneriler de sıralanmıştır.

2.BÖLÜM: SOSYAL UYUMA YÖNELİK KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Uyum (Bütünleşme)

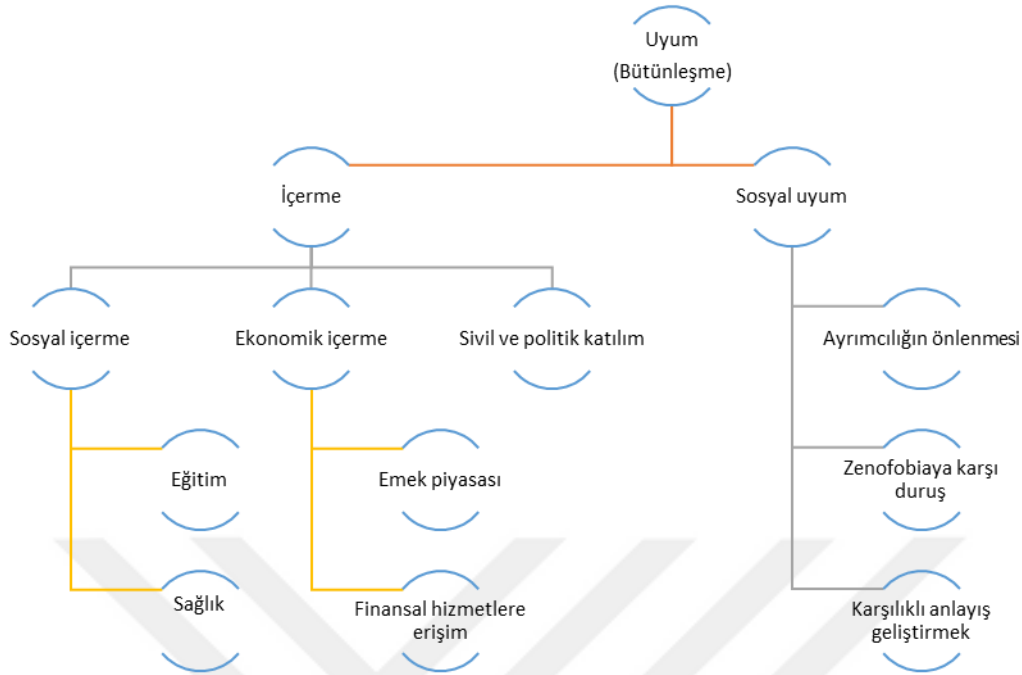
Uyum (bütünleşme) kavramının genel kullanımı bir ülkede görece olarak yeni olan, kökleri iki ya da üç kuşak geriye uzanan insanların geldikleri toplumla kaynaşma süreci olarak ifade edilmektedir (Rudiger ve Spencer, 2003, s.4). Bütünleşmiş bir toplumun tanımı kişilerin farklılıkları negatif olarak görmeden kendilerini diğerleri ile bir bütün olarak görmesi şeklindedir (Saggar ve diğ., 2012, s.18). Göç olgusuyla beraber ele alındığında ise bütünleşme, misafirlikten kalıcılığa doğru gitmeyi belirtmektedir. Türkçe alanyazınına bakıldığında uyum, entegrasyon ve bütünleşmenin birbirinin yerine kullanılabildiği, bu kavramların aynı anlamlarda farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Erdoğan ve diğ. (2017)'ne göre uyum kavramının ilk kez gündeme gelmesi Avrupa'daki Türkiye kökenli yurttaşlar üzerinden oluşmuştur. Bu durumda en kapsamlı şekilde uyum “içerme” ile ve net olarak da “çeşitli derecelerde tabiiyet, yönetim, ayrımcılık, ırkçılık, haklardan mahrum bırakma, sömürü ve segmentasyon içeren bir alana, topluma veya mekâna dahil olmayı tarif eden” (Cases-Cortes ve diğ., 2015, ss.79-80) “farklılaşmış içerme (differential inclusion)” ile ele alınmaktadır.

Bütünleşme soyut olarak ele alındığında ise büyük bir yapının kısımlarını bir araya getiren etmen ve bu etmenin sonucu olarak değerlendirilebilir (European Commission, 2005, s.5). Alanyazında bütünleşmeye yönelik üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Bu yaklaşımlardan ikisi asimilasyonu, üçüncüsü ise çokkültürcü yaklaşımı kapsamaktadır (Rudiger ve Spencer, 2003, ss.8-9). Birinci yaklaşım ulusal birliğe dayanmaktadır. Bir ulusun bütün bireylerini kapsayan, göçmenlerin ulusal birlik içinde temel değer ve haklara dayalı politik asimilasyonuna karşılık gelmektedir. Bu yaklaşımın tarihsel sürecine bakıldığında Avrupa'nın göçmenleri yerel toplumla bütünleştirmek için bu yaklaşımı benimsediği görülmektedir. Bu doğrultuda kamusal ve politik alanda göçmenlerin yerel toplumla aynı olup olmadıklarını yahut aynı olmayan yönlerinin zamanla nasıl ortadan kaldırılacağını dile getiren bir yaklaşımdır (Saggar ve diğ., 2012, s. 17). Bu yaklaşımın handikaplarından biri, bütünleşmenin tek taraflı olgu olarak ele alınmasıdır. Bu kapsamda özellikle göçmenlerin kamuda tek taraflı uyum sağlanmaları

beklenmektedir (Rudiger ve Spencer, 2003, s.2). Diğer yaklaşımda ise “işlevsel asimilasyon” kavramı karşımıza çıkmaktadır. Bu ikinci yaklaşımda göçmen; iş gücü piyasasına katılabilmekte, ancak sivil ve siyasi katılıma dahil edilmemektedir. Bu durum toplumsal yaşamlarını dar bir alana sıkıştırmakta, yasal statüye sahip olmadıklarından toplumdan dışlanmakta ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu yaklaşımda göçmen, sivil ve politik katılımdan dışlandığından göçün üzerinden uzun yıllar geçmesine rağmen ekonomik ve sosyal dezavantajlar yaşamakta, ırkçılık ve ‘zenofobia’ya maruz kalmaktadırlar (Rudiger ve Spencer, 2003, s. 3). Günümüzde refah devletinin zayıf olması birçok birey için toplumda yaşarken sosyal dışlanmanın bir risk haline gelmesine neden olmakta, bu kapsamda bu iki yaklaşım göçmenin geldikleri yerlerde dışlanma riskine maruz bırakmakta ve yerel halkın negatif tutumlarının önlenmesini zorlaştırmaktadır (Saggar ve diğ., 2012, s. 20).

Üçüncü yaklaşıma bakıldığında ise farklılıkların kabul edildiği, çoğulcu demokrasi anlayışına sahip çokkültürcü ve komüniter modelleri kapsadığı görülmektedir. Çokkültürcü yaklaşımlar, ayrımcılık karşıtı yasaların oluşmasıyla güç kazanmıştır. Bu kapsamda bu tanımlamalardan sonra bütünleşmenin tanımına bakıldığında, göçmenin geldiği yerdeki toplumla karşılıklı olarak bütünleşmesini içeren, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yaşama tam katılımını sağlayan bir süreç olduğu görülmektedir. Bu hususta her iki toplum için de ortak sorumluluktan bahsedilebilmektedir (IOM, 2017, s. 1). Bu yaklaşım, farklılıklara saygıyı temel almakta, çeşitlilik içinde birlikteliği önemsemektedir. Bu hususta bu yaklaşım aynı zamanda dinî çeşitlilik, dilsel çeşitlilik, sınıf tabakalaşması, ulusal azınlıklar ve bölgesel farklılıklar gibi kavramları da ele alarak yalnızca göç sürecine bağlı kalmamaktadır. Bu çalışmada da sosyal uyum kavramı irdelenirken bu yaklaşım çeşidi ele alınacak ve çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı ile irdelenecektir.

Alanyazında uyum kavramı çeşitli tanımlamalarla ve farklı alt boyutlarla ele alınmakta, net bir tanımla yapılmadan kullanılmaktadır. Uyum kavramının anlaşılır olabilmesi için çeşitli kategoriler oluşturulmuştur, bunlardan biri IOM’ın uyum unsurlarıdır.

Şekil 2.1. IOM'e göre uyum unsurları

Uyum unsurları yukarıda verilmiştir, uyum kapsamında açıklanan sürecin bir boyutunu da sosyal uyum kavramı oluşturmaktadır (IOM, 2017). IOM'ın tablosuna göre sosyal uyum alt boyutlarında zenofobiye karşı durmak ve önlemek ve ayrımcılığın oluşmasını engellemek gelmektedir. Bu kapsamda sosyal uyum ele alınırken alanyazında farklı tanımlamaların ve alt kategorilerin olduğu görülmektedir, aşağıda bunlar ele alınacaktır.

2.1.1.Sosyal Uyum

Sosyal uyum, bütünleşme (uyum) ile ele alınmasına rağmen üzerinde anlaşılması güç bir kavramdır (European Commission, 2005, s. 6). Alanyazında kavram farklı şekilde kullanıldığı için tek bir tanıma rastlanması oldukça güçtür. Friedkin (2004, s. 409)'e göre bu zorluğun ana nedeni, kavramın birçok tanımının olması, birleştirilmesinin ve uyumlaştırılmasının güçleşmesine neden olmaktadır. Guay (2015, s. 7) ise alanyazında bu kavramın yeterince tanımlanamadığını, işlevsel bir hedef için kullanıldığını belirtmektedir. Bu hususta Guay kavramın açık ve net kullanılmadığını, hatalı olarak kullanıldığını savunmaktadır.

söz konusu kavramın en genel tanımı; kültür, etnik grup, din ve dil gibi ayrışmalardan ortaya çıkan toplumun niteliği olarak açıklanabilir (European Commission, 2005, s. 70). Bütünleşmenin başka bir tanımı ise insanların birbirleriyle etkileşimiyle ortaya çıkan insanların sosyal alana ait olduğu durumdur. Bu kapsamda zenofobi, ırkçılık, güvensizlik ve ayrımcılık sosyal uyumun sağlanmasında engel oluşturan en büyük etmenlerdir (Rudiger ve Spencer, 2003, s. 6). Esser'e (2000, ss. 56-61) göre ise sosyal-ekonomik-politik konum, kültürleşme, etkileşim ve kimlik sosyal uyumu meydana getiren faktörlerdir. Bu anlamda bu çalışmada da bu faktörler ele alınarak sosyal uyumun boyutları irdelenecektir.

Yerelde sosyal uyumun sağlanması, o toplumdaki insanların birlikte nasıl hissettikleri, güvenli ve içten bir çevrede olup olmadıkları, birbirlerine saygı gösterip göstermediklerine bakılarak ölçülebilmektedir. Göç süreciyle birlikte bakıldığında ise göçmen ve yerel toplum arasındaki etkileşim sürecidir. Bu şekilde sürekli ve dinamik bir süreç olarak göçmen ve yerel toplum birbiri ile bütünleşirken uyum sağlamaktadırlar (Saggar ve diğ., 2012, ss. 18-22). Göçmenleri sosyal uyuma teşvik etmedeki en başat faktörlerin başında; sosyal sermayenin kilit yönlerinden olan diğerleriyle iş birliği yapma, güvenmeye istekli olma ve geniş sosyal ağlara sahip olma rol oynamaktadır (Saggar ve diğ., 2012, s. 25). Sosyal dışlanma ve ayrımcılık riski altında olan göçmenlerin, yaşam becerilerini geliştirme ve topluluk olarak kalkınmalarını sağlama hususunda sosyal sermaye yaklaşımı oldukça elzem bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (PRI, 2005, s. 2).

Bütünleşme ancak çoğulcu bir toplumda karşılıklı bağımlılık ve farklılıkların tanınması sonucunda oluşan etkileşim ile ortaya çıkabilir (Rudiger ve Spencer, 2003, s. 6). Alanyazında da sosyal sermaye türlerine bakıldığında “bağlayıcı, köprü kuran ve iktidar bağı kuran” olmak üzere sosyal sermaye ve sosyal ağları geliştirmeye yönelik üç farklı boyut olduğu görülmektedir (European Commission, 2005, s. 86). *Bağlayıcı sosyal sermaye* homojen gruplar arasındaki teması, *köprü kurma* göreceli olarak homojen olan toplulukların temasını sağlarken *iktidar bağı kurma* ise zenginlik, güç ve statü gibi farklı toplumsal kesimler arasındaki temasın sağlanmasını amaçlamaktadır. Alanyazında bazı yazarlar; iki grup arasındaki ilişkide bağlayıcı yaklaşımın göçmen grup için işlevsel olduğunu, köprü ve iktidar kurma yaklaşımının ilişki kurma sürecinde eksikliklerin marjinalleşme ve güçsüzlüğe neden olabileceğini

ifade etmektedir. Ancak heterojen bir gruba dahil olmanın, göçmen için daha geniş bir topluluğa katılma becerisi ve güvenini iyi etkileyeceği de göz ardı edilmemelidir (Tillie, 2004). Bu kapsamda bütünleşme farklı toplumlarının iletişimiyle ortaya çıkacaksa bu iletişimin adaletli olması kaçınılmazdır. Rudiger ve Spencer (2003, s. 6) ise sosyal sermaye ve ağların geliştirilmesinin farklılıkların tanınması ve bütünleşme hedefini sağlanmasına rağmen göçmen ve sığınmacıların eşit muameleye erişememesi durumunda ise bu çabaların olumsuz olduğunu belirtmektedirler.

Sonuç olarak sosyal uyum iki ana paradigma ile açıklanmaktadır. İlki, iki grup arasındaki uyumsuzluğun azaltılması ile sosyal dışlanmanın minimize edilmesidir. Bir diğeri ise iki topluluk arasındaki sosyal sermayenin geliştirilerek bütünleşmenin sağlanmasıdır (European Commission, 2005, s. 6). Bu kapsamda sosyal uyumu oluşturan alt kategorilere bakıldığında, sosyal uyumun birçok kategorisinin olduğu görülmektedir.

2.1.1.1. Sosyal uyumun kategorileri

Sosyal uyum kavramının üzerinde literatürde uzlaşılmış bir tanım olmadığı için bu kavram, belirsiz ve zor olabilmekte, bu nedenle de nasıl ölçüleceği tartışma yaratmaktadır. Bütünleşmenin sağlanmasının göstergesi olarak iki toplum arasındaki temasın ve iyi iletişimin sağlanmasıdır (Saggar ve diğ., 2012, s. 27). Alanyazında bu konuda birçok görüş olmakla beraber bir diğeri görüş ise iki grup arasındaki ilişkinin pozitif olmasıyla açıklamaktadır (Friedkin, 2004, s. 417). Bir diğeri araştırma da düşük sosyal uyumun negatif, bölünmüş, zayıf ve dışlanmışlığı ortaya çıkardığı; yüksek sosyal uyumun ise bütünleşmiş, yararlı ve kapsayıcılığı ortaya çıkardığını savunmaktadır (Guay, 2015, s. 9). Sosyal uyumun ibareleri; gelişimsel, politik ve kişisel anlamda gruplararası algı, gruplararası ilişkilerden memnuniyet, insan güvenliği, kurumlara güven, sosyal mesafe ve gruplararası iletişim olmakla beraber, alanyazında sosyal uyum kavramının üzerinde henüz uzlaşılmamıştır (Guay, 2015, s. 9).

Sonuç olarak alanyazında sosyal uyum kavramı oldukça kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda bu çalışmadaki sosyal uyuma ilişkin teorik çerçeve, Türkiye'deki Suriyelilerin sosyal uyumu bağlamında yapılmış araştırmalar temel alınarak çizilmiştir. Bu çalışmada sosyal uyum kavramının tüm boyutları ele alınacak, alanyazında çok net olmayan sosyal uyumun alt boyutları bu şekilde bir çerçeveye

dayandırılarak analiz edilecektir. Türkiye’deki Suriyelilerle yapılan araştırmalarda sosyal uyum kavramı; sosyal temas, sosyal sermaye, sosyal dışlanma, sosyal mesafe ve ayrımcılık olmak üzere beş temel temada ele alınmaktadır. Bu araştırmada bu kavramlar ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmaktadır.

2.1.1.1.1.Sosyal temas

Sosyal temas, gruplararası uyumun göstergesi olarak birçok çalışmada doğrudan yahut dolaylı olarak yer almaktadır. En kapsamlı tanımıyla farklı yapıdaki grupların birbiriyle olan temas ve iletişimleri şeklinde açıklanmaktadır. Gruplararası iyi tutumlarının geliştirilmesi için ön yargı ve ayrımcılığın azaltılması, dış gruba yönelik yargıların ve kaygının azaltılması hususunda sosyal temas katkı sağlamaktadır. Kaygı ve ön yargının azaltılmasında iyi gruplararası sosyal temasın gruplararası ilişkileri geliştireceği dışıncesi, 1930’larda ortaya çıkmıştır (Dovidio ve diğ., 2003, s. 6; Hewstone ve Swart, 2011, s. 374). Ancak bu durum ilk kez sosyolog Robin Williams tarafından somut olarak ele alınmıştır (Williams, 1947). Kavram, Gordon Allport tarafından sistemli olarak irdelenmiştir (Allport, 1954). Gruplararası yüz yüze etkileşim geleneksel olarak gruplararası teması temsil eder (Pettigrew ve Tropp, 2006, s. 754). Fakat günümüzde temas, sadece yüz yüze şekilde gerekleşmeyeip aynı zamanda dolaylı ve doğrudan olarak iki sınıflandırma şeklinde gerçekleşmektedir (Hewstone ve Swart, 2011, s. 374). Yüz yüze bir araya gelme doğrudan temas olarak adlandırılırken Allport (1954)’un tanımladığı sosyal temas bu kategoriye girmektedir. Alanyazında sosyal temasın tanımı uzun süre doğrudan temas olarak yapılmıştır. Ancak sosyal temas dolaylı olarak da farklı şekillerde görölmektedir. Gözlem, tecrübelerin aktarımı ve hayal gücü yöntemiyle dolaylı temas aktarılabilir. Dolaylı temasın çeşitli şekilleri şöyle açıklanmaktadır; televizyon seyircisi ve televizyon karakterleri arasında paradoksal temasın meydana geldiği, televizyon karakterleri arasında izlenmeyle beraber i ve dış grubun teması sırasında grup üyelerinin bilgi ve gözlemlerini aktarmasıyla kanallar vasıtasıyla gruplararası temasın olduğu, dış grupla oluşturulan hayali temasın da dolaylı temas olduğu ve bu doğrultuda çeşitli şekillerde temasın ortaya çıkabileceği belirtilmiştir (Harwood ve diğ., 2011, s. 181; Hewstone ve Swart, 2011, s. 374; Schiappa ve diğ.,2005). Dolaylı temasın doğrudan temasa göre daha az kaygı yarattığı dışünölmektedir (Harwood ve diğ., 2011, s. 181). Özellikle şiddet durumu yahut sosyal ayrışmanın olduğu

toplumlarda dolaylı temasın uygulanması işlevsel olabilmektedir. Bu kapsamda iyi gruplararası ilişkilerin geliştirilmesinde dolaylı temas doğrudan temasa göre daha az risk barındırmaktadır. Ancak her ikisinin de dış gruba yönelik iyi tutumun gelişimine katkı sağlayacağı yadsınamaz. Yukarıda anlatıldığı üzere doğrudan temas grubun etkileşimini artırmakta dolaylı temasa göre daha işlevseldir. Ancak her ikisi de sosyal uyum çalışmalarında başarılı yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1.1.1. Sosyal temas süreci

Dovidio ve diğ. (2003, s. 5)'ne göre gruplararası temasın sağlanmasında uzun senelerdir sosyal temas yöntemi kullanılmaktadır. Bu kapsamda kişilerarası ilişkilerin gelişmesi ve iyileşmesi için belirli şartlar altında iç ve dış grup arasında iyi ve düzenli temas kurulması temas hipotezine göre ilişkileri sağlamlaştırmaktadır (Allport, 1954; Hewstone ve Swart, 2011; Pettigrew, 1998; Schmid ve Hewstone, 2010, ss. 300-301; Voci ve Hewstone, 2003). Gruplar arasındaki kaygının azaltılmasını, sosyal temasın artırılmasını, ön yargı ve düşmanlığın minimize edilmesini, iki grup arasında pozitif bir tutumun ortaya çıkmasını sosyal temas süreci sağlamaktadır (Hughes, 2007, s. 421; Islam ve Hewstone, 1993, s. 700). Kırılğanlığı fazla olan gruplar, geçmişten günümüze kadar otoriteler tarafından ayrımcılığa ve ön yargıya maruz kalmışlardır (Shelton, 2003). Bu hususta, ayrımcılık ve ön yargının ortaya çıkmasında çeşitli faktörler bulunmakla beraber bu gruplar arasında sosyal temasın olmayışı; ayrışma ve mesafenin oluşmasına ve ayrımcılığa neden olmaktadır (Çuhadar, 2012, s. 257; Miller, 2002, s. 388). Öte yandan temas, ayrımcılığı ve ön yargıyı azaltmada oldukça gerekli bir faktördür (Hewstone ve Swart, 2011, s. 375). Farklı iki grup birbiriyle temas etmeye başladığında ön yargının ortaya çıkardığı yargılardan uzaklaşarak benzerliklerin de fark edilmesiyle diğer tarafın düşünüldüğü gibi kötü ve homojen olmadığı düşüncesi gelişebilmektedir (Çuhadar, 2012, s. 255).

2.1.1.1.2. İkincil transfer etkisi

Sosyal temasın incelenmesinde ortaya çıkan bir diğer gruplararası ilişkiyi ortaya koyan unsurun ise ikincil transfer etkisi olduğu ortaya çıkmıştır (Harwood ve diğ., 2011; Pettigrew, 1997, 2009; Schmid ve diğ., 2012; Schmid ve diğ., 2014). Temasın etkilerinin birinci dış gruptan ikincil dış gruba genellemesi sürecine transfer etkisi denilmektedir (Schmid ve diğ., 2014, s. 444). Bu kapsamda bu kavram sadece dış ve iç grup karşılaşmasında pozitif tutumun ortaya çıkmadığını aynı zamanda, bu

karşılamada yer almayan diğer dış grup üyelerine de bu pozitif tutumun aktarılabilceğı savunulmaktadır (Schmid ve diğ., 2012, s. 28). İkincil transferin diğer bir deyişle dış grupla gerçekleştirilen temasın sosyal temas kurulmayan diğer bir dış grubun da tutumlarını pozitif etkileyeceğı dile getirilmektedir (Schmid ve Hewstone, 2010, s. 302). Bu hususta sosyal uyumun ikincil transferle de gerçekleşebildiğı görölmektedir.

2.1.1.1.2. Temas sonrası değışim süreci

Pettigrew (1998)'e göre gruplararası temas ile birlikte iki grup açısından da bilişsel engellerin ortadan kalkması ve tutum değışikliğınin olabilmesi için dört ana süreç ihtiyacı vardır. Bunlardan ilki, dış gruba dönük öğrenmenin sağlanması olarak tanımlanabilmektedir. Bununla birlikte dış gruba karşı geliştirilen yanlış bilişsel süreçler ve negatif düşüncelerin ortaya çıkması sağlanır, ikinci olarak da davranış değışikliğı sağlanır. Bu hususta yerel toplum ve göçmen için temas, her iki grubun negatif yargılarının ortadan kalkması ve bunun yerine pozitif tutum geliştirilmesini sağlayan davranış değışikliğı ile sonuçlanabilmektedir. Bu olguda üçüncü süreç ise duygusal bağların ortaya çıkmasıdır. Temas sonucunda ortaya çıkan iyimser duygular, gruplararası empatinin oluşmasını ve kaygının azalmasını sağlamaktadır. Son olarak da grup içi yeniden düşünmedir, bu kısımda her iki grup temas sonrası farkındalık ve iç görüyle sosyal yaşamı yönetmenin tek yolunun grup içi norm ve gelenekleri sorgulamanın ve yeniden değıerlendirmenin olduğı gerçekliğı ile karşılaşılır (Hughes, 2007, s. 422).

2.1.1.1.3. Etkili sosyal temas

Temas türleri ve süreci yukarıda detaylı olarak ele alınmıştır. Fakat temas hipotezi, gruplararası ilişkilerde sadece temasın etkili olmadığını ortaya koymuştur.

Bazen de toplumsal temasın, kötü sonuç vererek ön yargıyı artırdığı ve düşmanca davranışa neden olduğı ortaya konmuştur (Çuhadar, 2012, s. 257). Fakat dış grup üyeleriyle iyi planlanmış karşılaşmalarla gerçekleştirilen doğrudan ve yüz yüze temas, negatif tutumları azaltmakla beraber ön yargıların azalmasını ve iyi gruplararası tutumların gelişmesini sağlamaktadır. Gruplararası sosyal temasın etkili olabilmesi için toplumsal ilişkilerin iyileştirilmesi, gruplararası çatışmaların azaltılması, uyumun sağlanması önem arz etmektedir. Allport (1954)'un temas kuramında dört ana unsur bulunmaktadır. Bu unsurlar; iş birliğı, eşit statü, kurumsal destek ve ortak hedef olarak

sıralanmaktadır. Bu durumda, Allport (1954)'a göre temas sürecinde yerel halk ve göçmenin, eşit haklara sahip olması, grubun aynı hedef için bir arada olması, temasın kooperatif ve iş birliği içinde gerçekleşmesi, tarafların arasındaki ilişkinin kuramlar, yasalar, çevre ve gelenekler doğrultusunda gerçekleşmesi önem arz etmektedir. Pettigrew ve Tropp (2006, s. 766) göre de temasın pozitif olmasını etkileyen faktörlerden biri kurumsal destek ve aynı şekilde iş birliği bağlamı da gerekli bir unsur olmaktadır. Özellikle iş birliği ortamında olmayan ve rekabete sebep olan buluşmaların, grup üyeleri arasındaki ilişkiyi kötüleştirdiği belirtilmektedir (Çuhadar, 2012, s. 258). Bu bağlamda, Allport'un dört temel koşulunun gerçekleşmemesi halinde dahi her iki grup için sosyal temasın pozitif olabileceği görülmektedir (Pettigrew, 1998). Bu bağlamda Allport'un şartları her iki grubun temasının pozitif sonuçlanması için koşul olarak kabul edilmemektedir. Bu hususta Allport'un koşullarının zorunlu şartlar olarak ele alınmasının yanı sıra sosyal temasın iyi sonuçlanmasında destekleyici rolü olduğu söylenebilir.

Son olarak sosyal temasın etkili olması için başka unsurlardan da bahsedilebilir (Çuhadar, 2012, s. 258; Dovidio ve diğ., 2003, s. 7; Hughes, 2007, s. 421; Pettigrew, 1998). Literatürdeki diğer çalışmalar; grup önderlerinin arabuluculuk etkisi ve temasın kalıp yargı üzerindeki önemi, gruplararası arkadaşlığın, grupla arasında devam eden etkileşimin önemi ve kaygının rolü gibi çeşitli etmenleri de sıralamaktadır (Dovidio ve diğ., 2003, s. 16; Hughes, 2007, s. 421). Bu bağlamda sosyal temasın etkinliğini belirleyen çok fazla değişken olduğunu söylemek mümkündür.

Sosyal temas sosyal uyum bağlamında ele alındığında üç temel rolü olduğu görülmektedir; “birincisi ön yargı, ayrımcılık ve kaygının azaltılması, ikincisi dış gruba yönelik iyimser tutumların geliştirilmesi ve üçüncüsü gruplararası ilişkilerin artırılması şeklinde belirtilebilir. Bu kapsamda sosyal temas, gruplararası ilişkilerin iyileştirilmesi ve sosyal uyumun sağlanabilmesi için en elzem unsurlardan biri olarak gösterilebilir. Özellikle uygun şartlar altında temasın niteliğinin bilindiği karşılaşmaların gruplararası ilişkileri geliştireceği bilinmektedir.

2.1.1.1.2. Sosyal mesafe

Yirminci yüzyılın başlarından günümüze kadar uzanan kullanımında sosyal mesafe terimi, gruplararası ilişkileri anlamak açısından gerekli bir unsurdur. Bu kapsamda gruplararası ilişkilerin anlaşılması ve dış gruba yönelik tutumların bilinmesi açısından

ihtiyaç duyulan bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu terim bireyin başka bir bireye karşı ortaya koyduğu, öznel mesafe olarak açıklanmaktadır. Bu terim aynı zamanda iç ve dış grup arasındaki yabancılık ve ayrımın da anlaşılması açısından irdelenmektedir (Magee ve Smith, 2013, s. 159). Sosyal mesafenin insan kararları üzerinde kaçınılmaz bir etkisinin olduğu, günümüzde bilinmektedir (Buchan ve diğ., 2006, s. 377). Ancak yapılan sosyal mesafe araştırmalarında; sergilenen davranış değil, bunun yerine davranışsal niyetin tespit edilmesi amaçlanmaktadır (Hagendoorn ve Hraba, 1987, s. 319).

Literatüre baktığımızda sosyal mesafe kavramıyla ilgili farklı tanımlamalar karşımıza çıkmaktadır. Ancak kavramı sistematik olarak ilk kez Bogardus (1925a, 1925b, 1926) ele almıştır. Bichi (2008) ise ilk kez sosyolojik olarak kavramını tanıtmış, Emory Bogardus ise kişilerin birbirine karşı duygu ve anlayış derecesini sosyal mesafenin ortaya koyduğunu belirtmiştir (Bogardus, 1925a, s. 299). Williams (1964 s. 29 akt. Weaver, 2008, s. 779), dış grubun iç grupla olan karşılaşmasında yakınlık kurma ve onaylama hususunda isteksizlik duymasını sosyal mesafe ile açıklamaktadır. Marger (1994 s. 83 akt. Weaver, 2008, s. 780) ise etnik grupların toplumda kabul yahut red edilmelerini ortaya koyan faktörün göstergesinin sosyal mesafe olduğunu belirtmiştir. Görüldüğü üzere kavram birçok farklı şekilde tanımlanmakla beraber esasen başka bir kişi ya da gruba duyulan yakınlık derecesi veya başka bir kişi ya da grupla yakınlık kurma arzusu da sosyal mesafe olarak tanımlanabilir (Lauber ve diğ., 2004, s. 265).

Sonuç olarak gruplararası mesafenin boyutu, bir dış grubun üyesiyle iletişimde yakınlık derecesinin kabulü yahut reddine neden olabilmektedir. Mesafenin fazla olması grubun birbirini reddetmesine, dışlanmasına, kayırmasına, iktidarın kötü amaçla kullanılmasına neden olabilmektedir. Bu hususta gruplararası sosyal mesafenin nedenlerinin anlaşılması, var olan mesafenin azaltılması için toplumsal uyumun gerçekleşmesinde vazgeçilmez bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1.1.3. Sosyal sermaye

Sosyal uyumun çatı unsurlarından biri olan sosyal sermaye kavramına bakıldığında kavramın sosyoloji, iktisat ve siyasal bilim alanlarında ortaya çıktığı görülmektedir (Lochner ve diğ., 1999, s. 259; Polat, 2015, s. 1240). Bu tanımın ilk kullanımında farklı vurgular olmakla beraber (Flores-Yeffal, 2015, s. 411; Portes, 1998, s. 2; Türk, 2015,

s. 130) günümüze en yakın tanımının 1916 yılında Amerikalı Reformist L. J. Hanifan tarafından ilk olarak tanımlandığı bilinmektedir (Türk, 2015, s.130). Hanifan, sosyal sermaye kavramıyla, bir toplum ya da topluluğun, ortak bir ruh ve eylemler vasıtasıyla inşa edilebileceğini belirtmektedir (Polat, 2012, s. 10). İlk zamanlarda bu kavram daha çok iktisadi alanda kullanılmıştır (Yarcı, 2011, s. 127). Ayrıca ekonomist Glenn C. Loury (1977) tarafından 1977 senesinde yazılan ‘İrk Temelli Gelir Farklılıklarına Dair Dinamik Bir Teori (A Dynamic Theory of Racial Income Differences)’ yazısı sosyal sermayenin iktisadi arka planını ele almıştır (Flores-Yeffal, 2015, s. 411). Yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere kavramın literatürde gelişmesinde, yapılan politik ve çağdaş tartışmalarda da anlaşılacağı üzere Bourdieu, Coleman ve Putnam’ın yaptığı çalışmalar bu anlamda etkili olmuştur (Flores-Yeffal, 2015, s. 411; Forrest ve Kearns, 2001, s. 2137).

Sosyal sermaye kavramına günümüzde bakıldığında toplumların kalkınmasında ve bireylerin başarı elde etmesinde bir faktör olduğu görülmektedir (Türk, 2015, s. 129). Temel olarak bireylerin ortak hareket etmesine katkıda bulunan ağ ve normlar olarak açıklanabilmektedir (Woolcock ve Narayan, 2000, s. 225). Bu kapsamda sosyal ilişkilerle beraber ortaya çıkan karşılıklı bağımlılık ve güven gibi kavramlarla da irdelenmektedir (Türk, 2015, s. 129). Sosyal sermaye, sosyal ilişkilerin yapısı ve kaynaklarının kullanımıyla birey ve toplumların ortak sorunlarını çözümüyle yahut önlemeyi hedeflemektedir (Polat, 2015, s. 1240). Burada ana husus, kişilerin ailesinin, akrabalarının ve yakınlarının bir sorun durumunda kullanabilecekleri kaynakların ve desteklerin varlığıdır (Woolcock ve Narayan, 2000, s. 226). Bahsedilen bu ilişkinin yapısında temel unsur, birey için iyi olan durumun grup için de iyi olmasıdır (Woolcock ve Narayan, 2000, s. 226). Bu karşılıklı ilişki süreci, sosyal sermayenin etkin bir unsuru olarak öne çıkmaktadır. Bu doğrultuda bir grup yahut topluluğun kendi içinde güven ve karşılıklı normları tanımlamak için sosyal sermaye kavramı geliştirilmiştir (Berkman, 2000, s. 12). Literatürde yazarlar sosyal sermayenin farklı boyutlarına odaklansa da (Nahapiet ve Ghoshal, 1998, s. 243) bu kavram çoğunlukla karşılıklı normlar, ağlar, gruplar ve güven yönleriyle tanımlanmaktadır (Grootaer ve diğ., 2004, s. 3).

Sosyal sermayeye dönük eleştiriler bağlamında ise doğası gereği her zaman iyimser eleştiriler almadığı söylenebilir. Sosyal şartlara bağlı olan sosyal sermaye, toplumdaki

hiyerarşi ve eşitsizliklere bağlı olarak toplum içinde bir tartışma konusu olarak ele alınmıştır (Erselcan, 2009). Bu tartışmalar eşitlik bağlamında halen tartışılmaktadır.

Sosyal sermaye disiplinlerarası bir kavram olmuştur, bu hususta her alan sosyal sermayeyi farklı değerlendirmekte ve farklı odak noktalarını ele almaktadır. Ancak tüm disiplinlerde ortak nokta olarak ilişkilerin önemi ortaya konmaktadır. Bahsedilen ilişki içerisinde elde edilen kazançlar sermaye olarak adlandırılmaktadır. İlişkilerin sağladığı faydalar birey, grup ve toplum bazında ele alınmaktadır. Bu kapsamda sosyal sermayenin en kapsayıcı şekilde irdelenmesi ancak mikro, mezzo ve makro şekilde değerlendirilmesiyle mümkün olmaktadır. Sosyal sermaye literatürde genellikle iki unsur ile incelenmektedir. Bunlar mikro ve makro düzeydir, mikro düzeyde bireyin iyilik hâli incelenirken makro düzeyde toplumun iyilik hâli hedeflenmektedir. Bireysel iyilik hâli; bireyin toplumsal ilişki içerisinde sosyal ilişkilerin bireye sunduğu fayda ve kazanç, elde ettiği sermayedir. Bireyin toplumsal etkileşimde elde ettiği ağlar, bilgiye ve desteğe olan erişimini sağlamaktadır. Sosyal sermayenin değeri ve ölçüsü için iletişim kurulan kişiyle ilişkinin önemi, iletişim kurulan kişiyle iletişimin gücü ve çeşidine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanı sıra iletişimde bulunan kişi aracılığıyla elde edilen bilgi, yardım ve desteği kapsayan sermaye oldukça kıymetlidir. Sosyal sermayenin makro boyutta ise bir toplum yahut grubun sosyal kontrol, karşılıklı sosyal kontrol ve sosyal destek ile tüm grup içi sosyal sermayenin pozitif durumları ortaya çıkarmasıdır (Reitmayr, 2008, s. 22) Sosyal sermayenin önde gelen teorisyenlerinden olan Bourdieu, Coleman ve Putnam'ın alanda yaptıkları çalışmalar, sosyal sermayenin işlevi ve şekliyle ilgili kapsamlı tartışmaların yapılmasını sağlamıştır (Ryan, 2011, s.709). Bu teorisyenlerin kavrama katkıları ve görüşlerinin ayrı ayrı incelenmesi, kavramın anlaşılmasını sağlayacaktır. Bu hususta bu teorisyenler aşağıda ele alınmıştır.

Bourdieu

Fransız sosyolog Bourdieu, sistematik olarak sosyal sermayeyi inceleyen ilk yazar olarak karşımıza çıkmaktadır (Narayan ve Cassidy, 2001, s. 59). ‘Sermaye Biçimleri (The Forms of Capital)’ adlı metninde, Bourdieu (1986) sermaye kavramını ekonomik, kültürel ve sosyal sermaye olarak üç kategoriye ayırmıştır. Kültürel sermayeyi, belirli şartlar altında ekonomik sermayeye dönüştürülebilen ve eğitim nitelikleri biçiminde kurumsallaştırılabilen sermaye olarak tanımlamıştır. Ekonomik sermayeyi ise anında

ve doğrudan paraya dönüştürülebilen ve mülkiyet hakları şeklinde kurumsallaştırılabilen bir kavram olarak tanımlamıştır. Üçüncü kavram olan sosyal sermaye ise belirli şartlarda ekonomik sermayeye dönüştürülebilen bir unsur olarak aynı zamanda kurumsal yönüyle sosyal yükümlülüklerden de oluşmaktadır (1986, s. 47). Bourdieu'e göre sosyal sermaye, ekonomik ve kültürel sermayeye dönüştürülebilen, birey yahut ailelerin kaynağı olarak tanımlanabilir (Portes ve Vickstrom, 2011, s. 462). Bourdieu sosyal sermayenin iki temel faktörünün olduğunu belirtmektedir. Bunlar, mevcut kaynaklar ve sosyal ilişkiler olarak tanımlanabilmektedir. Bireyler, içinde bulundukları gruplarla ilişki sayesinde var olan grubun mevcut kaynaklarına erişebilmektedir (Tatlı, 2013, s. 50). Bourdieu, sosyal ilişkiler ve kaynaklar arasındaki ilişkiyi ele alarak faydacı bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Bourdieu, 'bir gruba üyelikten doğan fayda, söz konusu faydayı mümkün kılan dayanışmanın temelidir' demektedir (Bourdieu, 1986, s. 51). Bourdieu (1986, s. 52) bilinçli yahut bilinçsiz olarak kısa ya da uzun vadede doğrudan kullanılabilen sosyal ilişkileri kurmaya ya da yeniden üretmeye yönelik bireysel yahut kolektif yatırım stratejilerinin ürünü olarak ilişkişel ağı tanımlamaktadır.

Yapılması gereken bir başka husus da bilgi ve kaynağa sahip olan bireylerle kurulan sosyal ağların başarılı olacağı vurgusudur (Ryan, 2011, s. 711). Bourdieu'ya göre toplumsal eşitsizliğin oluşturulması ve devam ettirilmesi, sosyal ağların sürekli olarak üretilmesi ve yenilenmesiyle meydana gelmektedir (Yarcı, 2011, s. 132). Fransız yazar, sosyal sermayenin güçlü ve elit kesim için var olduğunu söyleyerek sosyal hiyerarşiyi vurgulamaktadır (Büyükelikmen, 2015, ss. 47-48). Kavramı pratikte, ayrıcalıklara aydınlık ancak ezilmişlere karanlık bir yaklaşımla açıklamaktadır (Yarcı, 2011, s. 133). Sonuç olarak Bourdieu sosyal sermaye kavramını bir şekilde, toplumsal olarak yeniden üretilen eşitsizlikler olarak görmekte ve sosyal sınıfın oluşumunu da eşitsizlikleri anlamak için kullanmaktadır (Polat, 2015, s. 1240). Bu kapsamda Bourdieu sosyal sermayeyi özetle eşitsizliklerin yeniden üretilmesi olarak görmektedir.

Coleman

Sosyolog James Coleman eğitim ve beşerî sermaye üretme yönüyle sosyal sermaye etkisiyle ilgilenmiş (Narayan ve Cassidy, 2001, s. 59), bu kavramın eğitime katılan çocukların sosyal eşitsizlikleri ve başarıları üzerindeki etkisini yaptığı araştırmalarla

ortaya koymuştur (Polat, 2012, s. 14). Coleman (1988), avantaj ve dezavantaj temalarıyla okul başarısında sosyal sermayenin yerini vurgulamıştır (Büyükilikmen, 2015, ss. 47-48; Türk, 2015, s. 127). Coleman (1988, s. 118) için sosyal sermaye; finansal, beşerî ve fiziki sermaye kavramlarıyla paralel olmasına rağmen sosyal sermaye insan ilişkileri ile ilgilenmesi yönüyle diğerklerinden ayrılarak somutlaşmaktadır. Yazar, sosyal sermayeyi doğrudan ve dolaylı bir kaynak olarak topluluk, arkadaş ve aile içinde sosyal destek ve sosyal ağı bir parçası olarak tanımlamaktadır (Hawkins ve Maurer, 2010, s. 1778). Kapanım sözcüğünü kullanan yazar bu kavramla birbirini destekleyen gruplar arasında sosyal bağlar ve karşılıklı bilgi aktarımını kastetmektedir (Portes ve Vickstrom, 2011, s. 462). Coleman'ı, Bourdieu'dan sosyal sermaye bağlamında ayıran iki ana husustan söz etmek mümkündür. Birincisi, Coleman sosyal sermayenin Bourdieu'nun açıkladığı şekliyle güçlü kesimlerin yararına ve elitlerin iktidarını pekiştirdiğine katılmakla beraber, Bourdieu'nun aksine sosyal sermayenin yoksullar ve dışlanmış topluluklara da ciddi fayda sağladığını ortaya koymuştur (Büyükilikmen, 2015, ss. 47-48; Polat, 2012, s. 14). İkincisi, Coleman örgütleri, sosyal grupları ve gruplararası ilişkileri araştırmalarıyla ele alarak bu yönüyle sosyal sermayeyi sosyal bir boyuta taşımuştur (Tatlı, 2013b, ss. 51-53). Bu bağlamda Coleman sosyal sermayeyi ele alırken dezavantajının yanı sıra avantajlarına odaklanmuştır.

Putnam

Bourdieu ve Coleman'ın kavramları kullanma farklılığının yanı sıra sosyal sermaye teriminin kullanımlarının benzediğı görölmektedir. Her iki yazar da kavramı açıklarken kavramı ilişki ağlarıyla ele almış, birey ve ağların özelliklerine aileler yönünden vurgu yapmıştır. Putnam ise kapsamlı bir boyutla kavramı tanımlamaktadır. Aile ve bireyi kapsayan ilişki katmanlarında, nüfusun bütüncül olarak değışikliğini ampirik düzeyde ele almıştır (Portes ve Vickstrom, 2011, s. 462). Sosyal sermayeyi, kamu yararı olarak tanımlamaktadır (Putnam, 1993b, s. 38). Somut olmasını sağlayan faktör, ilişkisel ve sosyal olarak görünür olmasıdır. Bunlar farklı sosyal ve kurumsal alanlara girebilmeyi sağlayan çeşitli statüler ve grup üyeliklerini içeren ayrıcalıklardır. En yalın şekliyle üyeler arasında karşılıklılık ve koşulsuz güven temelinde oluşturulan ağları kapsamaktadır (Cote, 2005, s. 225) ve paylaşıldığı sürece devam etmektedir (Narayan ve Cassidy, 2001, s. 60).

Putnam araştırmalarında sosyal yaşam ile sosyal sermayenin üç temel özelliği üzerinde durmaktadır. Birinci ağlar sosyal yaşam ve sivil katılım ağları, ikincisi normlar yani karşılıklılık ve bağlılık ve sonuncusu ise sosyal güven olarak sıralanmaktadır (Putnam, 1993b, s. 38; 1995, s. 665; 2000a, s. 224-225). Bu boyutların üçü de sosyal sermayeyi güçlendiren kümülatif faktörlerdir (Putnam, 1993b, s. 38). Bu özellikler, kişilerin ortak amaçlara erişimde başarılı bir şekilde yol almalarını güçlendirmektedir. Sosyal sermaye teorisi diğer insanlara güvenmenin iletişim kurmayı, iletişim kurmanın da insanlara güvenmeyi sağlayacağını savunmaktadır (Putnam, 1995, s. 664-665).

Sivil katılım ağları genellikle karşılıklılık normlarını güçlendirerek bireylerin ileride yaptığı iyiliğin geri döneceğini düşünme beklentisiyle davranış ortaya çıkacaktır. Güven bu sürecin oluşumunu hızlandırmaktadır. Sivil katılım ağları iletişim ve koordinasyonu da kolaylaştırarak diğer bireylerin güvenilirliği hususunda bilgi edinmelerini de kolaylaştırmaktadır. Güven ve yeni bağlantının oluşmasını ise başarılı sonuçlanan her iş birliği sağlamaktadır. Bu bağlantılar sayesinde bireyler arasında gelecekte gerçekteşebilecek farklı konularda iş birliği kolaylıkla sağlanabilecektir (Putnam, 1993b, s. 36-37). Dolayısıyla sivil katılım ağları, geğmiş başarının katkılarıyla gelecekte iş birliğinin oluşmasını sağlamaktadır. Putnam, sosyal sermayenin sınırını belirlerken onu fiziksel ve beşerî sermayeden ayrı tutmaktadır. Alanyazındaki benzer sosyal sermaye yazarları gibi sosyal ilişkiler ve ağların önemini vurgulamakta, ancak sosyal sermayenin her şekilde pozitif katkısının olmadığını belirtmektedir (Fernandez ve Nichols, 2002, s. 104). Yani yazar kavramı ele alırken sosyal sermayenin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini irdelemektedir. Alanyazına baktığımızda Portes (1998), sosyal sermaye kavramını olumlu ve olumsuz olarak ayıran ilk yazar olarak karşımıza çıkmaktadır (Nannestad ve diğ., 2008, s. 611). Yazar, sosyal sermayede negatif iş birliğinin de olabileceğini ve her iki yolu da kestiğini burada vurgulamaktadır. Portes (1998, ss. 15-17) çeşitli araştırmalar sonucunda sosyal sermayenin olumsuz dört yönünü ortaya koymakta ve bunları grup üyeliğinin abartılması, diğer grupların dışlanması, bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, alt boyuta yönelik normlar olarak sıralamaktadır. Dış grubun dışlanmasını bir gruba fayda sağlayan unsurun diğer grubun dışlanmasına neden olduğu şeklinde açıklamaktadır (Portes, 1998, ss. 15-17). Bu durumun sonucunda en kötü senaryo olarak gruplar arasında biz ve onlar kavramının ortaya çıkmasına, bu tür tecritçi stratejiler sembolik şiddetin meydana gelmesine neden olabilmektedir (Nannestad ve diğ., 2008, s. 612).

Birinci faktörle bağlantılı bir diğer husus grup üyeliği abartılabilmekte, belirli şartlar altında grup yahut topluluğun kapalılığı mesleki girişimlerdeki başarının önüne geçebilmektedir. Üçüncü olumsuz faktörde ise özgürlüklerin sınırlandırılmasıyla grup içi uyum, grup yahut topluluk katılım taleplerinin ortaya çıkmasıdır. Bu durumda sosyal kontrol fazla olmakta ve bireysel özgürlükler kısıtlanabilmektedir. İtalya’da (Putnam, 1993a) ve Amerika’da (Putnam, 1995, 2000a) yaptığı araştırmalarda, Putnam’ın ana faktör olarak sosyal sermayenin gelişimini sağlamaktadır. Putnam aynı zamanda sosyal sermayenin sonuçlarını da araştırmıştır, bu kavramları öğrenmek için Granovetter’in “güçlü ve zayıf bağlar” ayrımından yararlanmıştır. Granovetter, kişinin kendi dış çemberinde kurduğu bağı zayıf, iç çemberinde kurduğu bağı ise güçlü olarak adlandırmaktadır. Ancak kendi iç çemberi dışında kurulan bağların da kaçınılmaz olduğunu söylemektedir (Granovetter, 1973, ss. 1377-1378; 1983, ss. 220-227). Kavramı bu açıdan irdeleyen Putnam, iki farklı sosyal sermaye sınıflandırması yapmıştır, bunlar “bağlayıcı sosyal sermaye ve köprü kuran sosyal sermaye” olarak tanımlanmaktadır (Fernandez ve Nichols, 2002, s. 105). Bağlayıcı sosyal sermayenin ne olduğuna bakıldığında aile ve akraba çevresi, komşular, iş arkadaşları güven ve karşılıklılığın yakın ilişkiyi temsil ettiği görülmektedir (Büyükelikmen, 2015, ss.46-47). Bağlayıcı sosyal sermaye, içe dönük ve benzer gruplar arasında olan insanlardan oluşan bağlar olmakta ve bu kapsamda grup içerisindeki bireyler, psikolojik ve sosyal olarak destek alabilmektedirler. Köprü kuran sosyal sermaye ise insanların kendi iç grubu dışında bulunan, sosyal dünyaya ve kaynaklara bağlayarak farklı ilgi alanı ve sosyal hayatı olan insanlarla gerçekleşen etkileşim olmaktadır (Fernandez ve Nichols, 2002, s. 105).

Putnam insanların köprü kuran sosyal sermayeyle birlikte sosyoekonomik farklılıklar üzerinden bağ kurduğunu, din gibi bazı faktörler üzerinden ise sosyal sermaye bağı kurduğunu belirtmiştir. Putnam, bağlayıcı ve köprü kuran sosyal sermayenin kesin çizgilerle ayrılmadığını belirtmiş, bu ağların da sosyal ağlar için az yahut çok olarak ifade edilen boyutları olduğunu söylemiştir (Putnam, 2000b, s. 23). Din, sosyo-ekonomik durum ve etnik köken gibi heterojen farklılıklarla köprü kuran sosyal sermaye, ortak amaçlara dayanan yatay bağlardır ve gönüllü derneklerle meydana gelmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye ile homojenliği kapsayan özel sosyal bağları da kapsamaktadır, bu doğrultuda homojen gruplar ve özel kimlikleri geliştirmeyi amaçlamaktadır (Putnam, 1993b; 2000b, s. 22).

Sonuç olarak köprü kuran sosyal sermaye bireyin ağlara ulaşmasını sağlarken bağlayıcı sosyal sermaye bireyin sınırlı ağlara erişimini sağlamaktadır (Nannestad ve diğ., 2008, s. 607). Bu bağlamda köprü kuran sosyal sermayenin, sosyal uyumu sağlamada tesirli ve kıymetli olduğu söylenebilir (Cheong ve diğ., 2007, s. 29). Bağlayıcı sosyal sermayenin, birey yahut grup için faydalı olduğunu, köprü kuran sosyal sermayenin ise kolektif kültürün inşasında önem arz ettiği bilinmektedir (Fernandez ve Nichols, 2002, s. 105). Etnik farklılıkları içeren çalışmalarda bağlayıcı ve köprü kuran sosyal sermaye arasındaki ilişkinin oldukça değişken ve gerekli olduğu bazı yazarlar tarafından belirtilmektedir (Cheong ve diğ., 2007, s. 29; Fernandez ve Nichols, 2002, s. 105). Sayısı görece olarak az olan etnik gruplar geldikleri yerelde büyük toplumla bütünleşmek yerine içinde bulundukları küçük topluluklarıyla daha fazla bağlanmaktadır (Cheong ve diğ., 2007, s. 29). Köprü kuran sosyal sermaye bize benzemeyen kişilerle kurulan bağları açıklarken bağlayıcı sosyal sermaye ‘bize benzeyen insanlarla’ kurulan yakın ilişkileri kapsamaktadır (Ryan, 2011, s. 707). Ancak olumlu sonuçları olmasına rağmen bazen aşırı biçimde oluşan bağlayıcı sosyal sermaye; mafyalaşmayı, El-Kaide, KKK (Ku Klux Klan) gibi toplumu zararlı yönden etkileyen örgüt yahut grupları ortaya çıkarabilmektedir (Nannestad ve diğ., 2008, s. 610).

İktidar bağı kuran sosyal sermaye ise bazı yazarlar tarafından köprü kuran ve bağlayıcı sosyal sermayenin yanı sıra yeni bir kavram olarak önerilmektedir (Szreter ve Woolcock, 2004, s. 655; Woolcock, 2001, s. 72; Woolcock ve Narayan, 2000). Kavram toplumdaki iktidar ve hakimiyet unsurları ile iletişime geçen kişiler arasında oluşan saygı normu ve güven ağlarını tanımlamaktadır (Szreter ve Woolcock, 2004, ss. 654-655). Bu durum, kamu ya da özel kurumların yetki sahibi olan sözcüleri ile olan bağları ifade etmektedir. Eşit sosyal statüdeki kişilerle köprü kuran sosyal sermaye yatay şekilde kurulurken iktidar bağı kuran sosyal sermaye dikey şekilde ilişkiye açıktır. Bireylerin ekonomik ve politik kaynaklara erişimi iktidar bağı kuran sosyal sermaye ile mümkün olmaktadır (Grootaer ve diğ., 2004, s. 4; Woolcock ve Narayan, 2000). Bu kapsamda yeni göç etmiş birey yahut grupların devlet kaynağına ulaşmaları ve vatandaşlık statüsü almak için gerekli olan siyasal faaliyetler yürürlüğe girmesi açısından iktidar kuran sosyal sermayeye ihtiyaç duyulmaktadır (Cheong ve diğ., 2007, ss. 29-30). Bu kapsamda sosyal sermayenin çeşitli türlerinin önemi ortaya

konulmakla beraber bazı durumlarda avantajlı yahut dezavantajlı sonuçlara neden olabileceği görülmektedir.

2.1.2. Göç ve Sosyal Sermaye

Coleman ve Putnam göçü hem göç eden kişiler hem de geride kalan yakınları için sosyal destek ağlarının azalmasıyla açıklamaktadır. Ancak göç alanında çalışan akademisyenler bu olguyu sosyal sermayenin yitimi yahut azalmasıyla değil, tekrardan üretimiyle açıklamaktadır (Evergeti ve Zontini, 2006, ss. 1030-1031). Bu araştırmacılar göçmenlerin menşe ve varış ülkedeki etkileşimleriyle kazandıkları maddi ve manevi kazançları ortaya koymak için sosyal sermayeden faydalanmışlardır (Flores-Yeffal, 2015, s. 411).

Lesage ve Ha'nın yaptığı araştırmalarda sosyal sermayenin yerleşim yerine bağlı olmadığını, göçmenlerin gittikleri yere belli bir noktada sosyal sermayelerini taşıdıklarını ortaya koymuşlardır. Yapılan araştırmalarda dış göçün sosyal sermaye üzerinden negatif etkisi ortaya konulurken iç göçün ise sosyal sermaye üzerinde olumlu etkisi olduğu ortaya koyulmuştur (Lesage ve Ha, 2012, ss. 23-24). Dolayısıyla göçmenlerin ulus-ötesi faaliyetlerine devam edebilmeleri için sosyal ağlar ve dayanışma aşamalarına gerek duyulmaktadır (Portes ve diğ., 1999, ss. 217-218).

Etnisite; ailevi, ulusal ve ulus-ötesi ağların yeniden üretilmesi hususunda karşımıza çıkmaktadır (Evergeti ve Zontini, 2006, s. 1026). Bu suretle din de sosyal sermayenin dönüşümünde ciddi bir etkiye sahiptir. Kültürün içinde bulunan bu değerler, sosyal sermayenin işlev görmesine katkıda bulunmakta, göçmenlerin gittikleri ülkede de korudukları değerler olarak karşımıza çıkmaktadır (Flores-Yeffal, 2015, s. 412).

On yıllar boyunca göç olgusu alanında sosyal ağların önemi akademisyenler tarafından ele alınmıştır (Ryan, 2011, s. 707). Bilhassa ilk kez göç eden kişilerin büyük bir kısmı, resmî statüden ayrı olarak gittikleri ülkelere uyum sağlamak için bilgi ve dayanağa gereksinim duymaktadırlar. Bu hususta göçmenler nereye gidecekleri, ne söyleyecekleri, nasıl iş bulacakları gibi durumlar için danışmanlığa ihtiyaç duymaktadırlar. Göçmenin bilgi ve desteğe erişemediği durumda, temel ihtiyacı olan konut ve iş piyasasına erişim mümkün olamamaktadır. Bu hususta göçmenlerin yerel toplum ve daha önce göç etmiş topluluklarla etkileşime girmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Alanyazında 'göçmen ağları' olarak tanımlanan bu olgu; kişilerin

akrabalık, arkadaşlık ve aynı gruba mensubiyet vasıtasıyla birbiriyle iletişime geçmelerini sağlamaktadır (Flores-Yeffal, 2015, s. 413).

Göçmenin sosyal ağlar vasıtasıyla kurduğu iletişim sayesinde barınma yeri bulması, iş piyasasına erişebilmesi, göç sırasında maliyet ve risk faktörlerinin ortadan kaldırılması muhtemel olabilmektedir (Liang, 2006, s. 491; Massey & Zenteno, 1999, s. 539; Garip, 2008, s. 592). Kurulan ilişkiler sayesinde göçmenler bulundukları toplumun ekonomik, politik ve kültürel değerlerine kolay uyum sağlamaktadır. Bu bağlamda bölgedeki kolektif organizasyona ve derneğe dönüşmeleri, sivil toplum kuruluşları, kamu kurum ve kuruluşlarıyla, siyasi partilerle ilişki kurmalarına olanak tanımaktadır (Odmalm, 2007, s. 486).

Ulus ötesi göçler sayesinde menşe ülke ve gidilen ülke arasında irtibat ve bağlantı kuran ve yeni bir toplumsal düzen inşa eden kişiler, düşünsel çalışmalar yürüten sivil toplum örgütlenmeleri sayesinde geleneksel ve yeni bir destek şekli geliştirmektedirler (Akbaş, 2012, s. 336). Bu dayanışma bağlantısı göçmenlerin uyumunda mühim bir yer almaktadır, sosyal hayata katılım, genel ve yerel seçim zamanlarında temsil edilmelerini kolaylaştıran sosyal sermaye niteliği taşımaktadırlar (Adıgüzel, 2013, s. 79).

Bu sebeple sosyal sermaye varılan devletle bütünleşme hususunda oldukça gerekli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda göçmenin geldiği yerde köprü kuran sosyal sermayeden faydalanması, kaynaklara erişimi ve uyumu noktasında bağlayıcı sosyal sermayeden daha işlevsel olmaktadır. Ancak uygulamada göçmenler kapalı gruplar halinde yaşamayı tercih etmektedir, bu durum kaynaklara erişimi ve sosyal uyumu zorlaştırmaktadır. Sosyal sermaye görüldüğü üzere göçmenlerin gittikleri ülkelere uyumunda oldukça kaçınılmaz bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1.3. Sosyal Dışlanma ve Ayrımcılık

Göç çalışmalarında sosyal uyum ele alındığında ayrımcılık ve sosyal dışlanma temel değişkenler olarak ortaya çıkmaktadır (Erdoğan ve diğ., 2017, s. 63; Kaya ve diğ., 2016, s. 5; Şimşek, 2017, s. 21). Yapılan araştırmalar ayrımcı tutumun sosyal dışlanmaya neden olduğunu ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda ayrımcılık ve dışlanmanın farklı kavramlar olduğu, ancak birbirleriyle doğrudan ilişki olduğu söylenebilir (Collins, 2003, s. 21; Oxman-Martinez ve diğ., 2012, s. 384). Gruplararası

dışlanma; grup-içi ve grup-dışı farklılaşma ve ayrışma olgusundan kaynaklanan ayrımcılığın sonucu olmaktadır. Bu hususta dışlanma dış grupta bulunan kişiyi hedef almaktadır (Hitti ve diğ., 2011, s. 587). Sosyo-ekonomik statü, cinsel kimlik, inanç, ırksal köken, göçmenlik ve diğer hassasiyet içeren gruplara yönelik ayrımcı politikalar gruplararası ayrımcılık kapsamında ele alınabilir. Bu hassasiyetlere sahip kişileri kapsayan ayrımcı politika ve uygulamalar, bu grupları sosyal dışlanma tehdidine maruz bırakmaktadır (Akkan ve diğ., 2011, s. 23). Bu kapsamda bu iki kavram aşağıda irdelenecektir.

2.1.3.1. Ayrımcılık

Ayrımcılık kavramı bu araştırmada açıklanan diğer kavramlar gibi üzerinde anlaşılması zor kavramlardandır. En yalın tanımıyla ayrımcılık, diğerlerine karşı yapılan zararlı hareketleri içermektedir (Brown, 2017, s. 269). Gruplararası ayrımcılık ise iç topluluk üyelerinin birbirlerine dış topluluk üyelerine olduğundan daha pozitif tutum sergilemeleri eğilimi olarak açıklanabilir (Cappelletti ve diğ., 2015, s. 2). Gruplararası temaslarda ise kavram, dış grup üyelerine karşı sergilenen adil olmayan veya düşmanlık içeren muamele olarak açıklanabilmektedir (Alanya ve diğ., 2015, s. 2) ve en sınırlı karşılaşmalarda dahi bu durum ortaya çıkabilmektedir (Blanz ve diğ., 1995, s. 232). Ayrımcı hareketlerin ne olduğuna baktığımızda; sözlü hakaret, adaletsizce değerlendirme, sosyal dışlanma ve fiziksel saldırı gibi geniş yelpazede birçok eylemi kapsadığını görmekteyiz. Ayrımcılık bireyler, gruplar ya da topluluklar tarafından meydana gelebilir (Brown, 2017, s. 269). Literatür, bu ayrımcı tutumların gerekçesinin iç grup üyelerinin önceliklendirilmesinden kaynaklandığını belirtmektedir (Cappelletti ve diğ., 2015, s. 2). Bunun yanı sıra gruplararası ayrımcılığın ortaya çıkmasını araştıran çalışmalar, gruplararası deneyim ve sosyal bağlamın önemini ortaya koymaktadırlar. Araştırmacılar; gruplararası ilişkilere, kaynak çatışmalarına ve diğer gruba karşı yargılara odaklanmışlardır (Pechar ve Kranton, 2017, s. 2-3). Ayrımcılığın ortaya çıkmasında kişilerin bazı toplumsal gruplara olan üyeliği başat rol oynamaktadır. Aynı zamanda ayrımcılık kişilerin ırkına, etnik kökenine, cinsiyetine, cinsel yönelimine, ana diline, inancına, göçmen olmasına, sosyo-ekonomik durumuna, fiziksel ve zihinsel iyi oluşu, görünümü veya diğer özelliklerine göre ortaya çıkabilmektedir (Brown ve diğ., 2011, ss. 468-469; Brown, 2017, s. 269). Kültürel kimlik ve göç olgusuyla ilişkili olarak grup içinde konuşulan

dil, bireyin nereye ait olduğunu ortaya koyan ana gösterge olmaktadır (Cappelletti ve diğ., 2015, s. 1). Kültürel kimliğe doğru yapılan ayrımcı tutum ve eşitsizlik, ırklararası ilişkilerde de sorun yaratabilmektedir (Reitz ve Banerjee, 2007, s. 2). Geçtiğimiz yıllarda etnik azınlıklar temel insan hakları kapsamında birçok ülkede adil hukuki statü kazanmışlardır. Bu haklara baktığımızda, kaliteli eğitime erişim ve iyi iş imkânları, ekonomik haklar, sağlık gibi temel insani hakların olduğu, ancak bu temel haklarda da çeşitli sınırlanmaların olduğu görülmektedir. Ancak toplum ve grup üyeleri bu ayrımcılığı görmezden gelebilmektedir (Todd ve diğ., 2012, s. 738). Bu ayrımcılığı görmezden gelmenin başat faktörü olarak azınlığı kontrol etme faktörünün geldiği söylenebilir. Grup içi üstünlüğün gösterilmesi için dış grup üzerinde oluşturulan kontrol, gruplararası ayrımcılığı ortaya koymaktadır. Ayrımcılık kontrole sebep olmaktadır, kontrol bu doğrultuda gruplararası ayrımcılıkta hem sebep hem de sonuç olarak karşımıza çıkabilmektedir (Hunter ve diğ., 2018, s. 2). Yukarıda azınlık grubun ayrımcılık algısı ile ilgili bölüm aktarılmıştı, ancak literatürde ‘çoğunluğun tersine ayrımcılık (reverse discrimination) algısı’ olarak tanımlanan diğer bir tanım da bulunmaktadır.

Ayrımcılık algısı, azınlıkların yerel halkın haklarına nüfuz etmesi sonrasında ortaya çıkan, gruplararası rekabet veya iç gruba yönelik tehdidi açıklamaktadır. Özellikle kentlerde azınlık nüfus çoğunluğu aştığında ve azınlık grubun iyi iş, okul ve konutlara sahip olduğunu düşünen kesim ortaya çıktığında ayrımcılık dillendirilmeye başlanır (Alanya ve diğ., 2015, s. 2-3). Bu durumda ortak tehdite dönük kötü algı oluştuğunda toplum uygunsuz tehdit oluşturmakla kalmaz, göçmenlere dışlayıcı tepki de ortaya koyarlar. Bu hususta göçmenler için duyulan tehdit algısı, onların toplumdan dışlanmasına neden olmaktadır. Etnik rekabet teorisi, bu kötü tutumları ‘rekabetçi dışlanma’ diye anlamlandırır. Rekabetçi dışlanma kolektif boykot, politik mobilizasyon, ırksal ayrımcılık, linç etme ve hatta sınır dışı etme şeklinde ortaya çıkabilmektedir (Rink ve diğ., 2008, s. 413). Azınlık ve çoğunluk grubun ayrımcılık algısı, gruplararası ilişkilerin iki farklı yönünü ortaya koymaktadır. Azınlık grup açısından algılanan ayrımcılık alt grup statüsünü göstermektedir. Bu husus da dış grup olmak nedeniyle, ayrımcı ve dışlayıcı tutumlara maruz kalma ihtimalinin yüksek olması ve bu kötü muameleden korumanın zorluğunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak çoğunluk açısından bakıldığında ise azınlık açısından ayrımcılık olarak algılanan şey,

iç grup açısından dış grubun tehdit olarak algılanması düşüncesinden meydana gelmektedir (Alanya ve diğ., 2015, s. 5).

2.1.3.2. Algılanan ayrımcılığın sonuçları

Brown (2017, ss. 277-281) algılanan ayrımcılığı dört kategoride irdelemektedir. Bunlar; sosyal, psikolojik, akademik ve grup kimliğinin rolü olarak sıralanmaktadır. Schmitt ve diğ. (2014, s. 937)'nin ayrımcılığın psikolojik sonuçları hakkında yaptığı meta analizi, bu hususta derin bilgiler sunmaktadır. Psikolojik iyi oluş için algılanan ayrımcılığın oldukça kötü etkisinin olduğu, bu çalışmada ortaya çıkmaktadır. Alanyazında yapılan diğer çalışmalarda psikolojik etkiye bakıldığında, benlik saygısında azalma (Fisher ve diğ., 2000, s. 690; Seaton ve diğ., 2008, s. 1294), depresyon (Brody ve diğ., 2006, s. 1179), artan kaygı, öfke (Brown ve diğ., 2011, s. 263) yaşam doyumunun düşük olması (Seaton ve diğ., 2008, s. 1294) ve saldırganlık (Bogart ve diğ., 2013, s. 1078) gibi zararlı durumlarla karşılaşmıştır. Algılanan ayrımcılığın akademik sonuçları ise düşük akademik motivasyon ve öz yeterlilik, okul bırakma riski, bilime yönelik ilginin azalması ve eğitimden kopuş gibi kötü sonuçlara neden olmaktadır (Brown ve diğ., 2011, s. 263; Brown, 2017, s. 278-279). Algılanan ayrımcılığın sosyal sonuçlarına baktığımızda ise kötü arkadaş ilişkileri, düşmanca tutum, eşit olmayan davranışlar ve sosyal becerinin arkadaş ilişkilerinde olmaması gibi zararlı durumlar karşımıza çıkmaktadır (Oxman-Martinez ve diğ., 2012, s. 381). Bunun yanı sıra ayrımcılığın bir uzantısı olarak bireylerin gelecekte kötü sosyal etkileşime girmelerine sebep olmaktadır. Bu durum bireylerin dış grupla temasının azalmasına ve ayrımcılık yapılacağını düşüncelerine ve bu doğrultuda bireylerin dış gruba karşı ön yargılı olmasına yol açmaktadır. Aynı zamanda zorunlu temas durumunda ise kaygının artmasına neden olmaktadır (Andrighetto ve diğ., 2013, s. 786). Bu açıdan incelendiğinde ayrımcılık negatif ruhsal sorunları doğrudan ortaya çıkarmaktadır. Bu hususta temasa yönelik iyimser olmayan beklenti, temasın kötü sonuçlarını da çoğaltmaktadır (Brown, 2017, s. 279-280).

Algılanan ayrımcılığın neden olduğu faktörlerden biri de grup kimliğiyle ilgilidir. “Düşünme, algılar, duygular ve davranış” çocuklar ve ergenlerin içinde bulundukları topluluklarda grup kimlikleri bir sosyal gruba dahil olmalarıyla beraber, sayılan bu faktörler şekillenmektedir (Brown, 2017, s. 280). Grup kimliğinin üç temel etkisinden

bahsetmek mümkündür. Birincisi grup kimliği algılanan ayrımcılığı şeffaflaştırma etkisine sahiptir. Örneğin feminist bir kadın, diğer kadınlara kıyasla cinsiyet temelli ayrımcılığı daha çok algılamaktadır (Leaper ve Brown, 2008, s. 686). İkincisi sırada ise içinde bulunulan grubun kimliği ayrımcılığın kötü etkisine karşı koruma görevi üstlenmektedir. Kişinin benlik etnik bir kimliğe sahip olması ayrımcılığın zararlı etkilerini engelleyebilmektedir. Son olarak ayrımcılık algısının grup kimliğini belirli koşullarda etkilemesi olasıdır. Ayrımcılık yahut çoğunluk tarafından reddedilmek, kişilerin kendi grubuyla etkileşime girmesine ve gettolaşmaya neden olmaktadır (Brown, 2017, ss. 280-281). Bu durum göç eden topluluk için yabancılaşmaya ve toplumdan uzaklaşmaya neden olabilmektedir.

2.2. Modern Sivil Toplum Kuruluşları

Çalışmanın bu bölümünde modern sivil toplum kuruluşları, Türkiye’de Modern Sivil Toplum Kuruluşları, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ve uyum politikalarındaki rolleri Türkiye ve dünya bağlamı ile birlikte ele alınmıştır.

2.2.1. Modern Sivil Toplum Kuruluşlarının Gelişimi

Sivil toplum ve devlet arasında çağdaş toplumsal yapının inşası ve bireylerin elde ettikleri kazanımlar sonucunda yeni bir ilişki oluşmuştur. Yurttaş, modern toplumda belirli hak ve özgürlüklere sahip toplumdaki diğer vatandaşlarla aynı haklara sahip olan kişidir. İşte bu hususta sivil toplumun yurttaşlık kapsamında modern anlamına kavuşmasıyla birlikte söz konusu kavram, geçmişteki anlamlarını geride bırakmıştır. Modern anlamda sivil toplumun meydana gelmesi için gerekli şartların en başat olanı adil devlet politikasının olması ve bu kapsamda alacağı kararların belirliliğidir. Bu hususta bu politikanın işletilebilmesi için toplumsal örgütlenme, demokrasi ve hesap verilebilirliğin içselleştirilmesi gerekmektedir (Erarslan, 2011, ss. 45, 46). Sivil toplum kuruluşları (STK) çeşitli değişimleri yapmak ve hizmet sağlamak için iktidara baskı oluşturarak politikaları etkilemeye yönelik rolleri olan bir mekanizmadır (Talas, 2011). STK’lar var olan düzen içerisinde belirlediği kural ve temel değerlere göre hareket eden, devletten bağımsız olarak kendi sistemi içinde özerk bir şekilde çalışan yapılardır. Toplumda doğru sanılan ancak doğru olmayan kanı STK’ların çalışma şeklinin iktidara karşı olduğudur. Ancak gerçek olan şudur ki sivil toplum örgütlerinin amacı, yasal çerçeveler doğrultusunda yurttaşların ortak çıkarlarını ve faydasını

gözeterek siyasi partilere baskı oluşturarak bu kapsamda devleti şeffaf olmaya yönlendirmektir. Öte yandan devletin amacı ise STK'ların kamusal alanda var olması için yasal çerçevede dikkat edilmesi gereken ve uygulanması gereken hususları belirlemek, kamusal alanda STK'ların gelişmesini sağlamaktır (Kaldık, 2018).

Küreselleşme insanların temasına ve kültürel olarak yakınlaşmasına neden olmuş, bu durum insanların toplumsal olarak örgütlenmesi ve koordine olmasını sağlamış, örgütlü yapıdaki bu yapı bütün dünyada bu şekilde bir araya gelmeye başlamıştır. İnsanlar kültürel, siyasi, ekonomik ve toplumsal alanlarda örgütlenip yapılanarak haklarına erişmeye ve ihtiyaçlarını gidermeye odaklanmıştır. Dolayısıyla kurulan bu örgütler çeşitli isimlerle; oda, vakıf, dernek, menfaat birliği, inisiyatif grubu, güç birliği, baskı grubu vs. ortaya çıkmıştır. İnsanların yalnız başına halledemeyecekleri sorunları, birlikte ortak olarak çözmeleri kolay olmaktadır. İşte küreselleşme ile beraber son onbeş yıldır bu tarz organizasyonlarla hareket eden yapılara sivil toplum kuruluşu denmektedir. Bu yapılar küreselleşme ile birlikte anlam ve önem kazanmıştır. Hem küreselleşme ile birlikte küreselleşmenin önemini vurgulayan hukuki, siyasi ve sosyal pek çok yapı hem de antiküreselciler bu çalışmalarını popüler yapılar olan STK'lar aracılığıyla yapmaktadırlar. Günümüzde modern STK'lar çeşitli aktif faaliyetler yürütmektedir; kamuoyu oluşturmak, çeşitliliğe saygı duymak, kamu yararını artırmak, özerk bir yapıya sahip olmak, toplumsal örgütlenmeye sahip olmak, yasal sınırlarda faaliyet gösterme, şeffaflık ve gönüllülüğe tabi olmak ve şiddet kullanmamak gibi rolleri üstlenmektedirler (Erarslan, 2011, ss. 51-59). Modern STK'lar alanda bu hizmetleri sağlarken hak temelli bir şekilde, toplumsal faydayı gözeterek hareket etmektedirler. Özellikle STK'lar bu hususta devletin yetişemediği alanlara nüfuz ederek toplumun ve bireylerin sorunlarını çözmeye çalışır. Bu doğrultuda modern STK'ların özelliklerinden biri ise toplum ve birey için savunuculuk rolü kapsamında, yasa yapıcılara baskı oluşturarak hak ve hizmetlere erişimi sağlamaktır.

Türkiye'de ise AB giriş müzakereleriyle beraber modern anlamda STK'lar görünür olmuş ve bu süreçte aşama kaydetmişlerdir. Küreselleşmenin liberal düşüncüyü yayması açısından, sahada çeşitli birlik, vakıf ve dernekler kurularak bu düşünce STK'lar üzerinden yaygınlaştırılmaya çalışılmış, fakat liberalizmi hedefleyen yapılar

dışındakiler düşünce, eylem ve mali olarak geride kalmışlardır. Bu kapsamda aşağıda Türkiye'deki STK'lar ele alınarak ilerleme süreçleri irdelenecektir.

2.2.2. Türkiye'de Modern Sivil Toplum Kuruluşları

Türkiye'deki STK'ların gelişimi uzun bir tarihi geçmişi bulunmakla beraber esas olarak 1980 yılında sivilleşme hareketleri önem kazanmaya başlamıştır. Bu tarihle beraber iç ve dış faktörlerin etkisiyle sivilleşme hareketlerini teşvik eden ve kolaylaştırıcı birçok faktör olmuştur. Özellikle liberalleşme ile birlikte ekonomide özelleştirmeler ve demokratikleşme alanında yapılan reformlar STK'ların kurulmasını ve ilerlemesini sağlamıştır. Aynı zamanda aydınlar arasında da inanç ve girişim özgürlüğünün savunulması bu düşüncelerin üniversite ve medyada konuşulmasıyla beraber de sivilleşme yol katetmiştir. Bu hususta aydınlar tek ulus ve tek sesliliğin olduğu resmî ideoloji tarafından ortaya konan bu yapıyı eleştirerek toplumsal çeşitlilik, özgürlük, serbest piyasa, kimlik, katılım ve sivil hareketi öne çıkararak savunmuşlardır (Çaha 2006).

Modern çağda küreselleşme ile STK'ların dünyada önem kazanmasıyla Türkiye'de de STK'ların önemi gittikçe artmıştır. Türkiye'de STK'lar geçmişte vakıf yapısıyla meydana gelmiştir, modern anlamda STK ise henüz yeni gelişmektedir (Çaha 2006). Türkiye'de STK'lar gönüllülük kapsamında ve devlet dışı olarak eski uygulama ve geleneklerle sürdürülmekteydi (Mağa, 2001, s. 8). Önceki yıllarda güçlü bir yapı olarak ortaya çıkan ancak zamanın gelişimine ayak uyduramayan vakıflar aslında birer sivil toplum örgütüydü, ancak aksi düşünce de olanlar da bulunmaktadır (Gönenç, 2001; Şeker, 2004; Çaha, 2000). Vakıflar zamanla kaynak sorunun üst seviyeye çıkmasıyla kendisini çağın şartlarına uyduramamış, bu nedenle modern anlamda STK'lar ile ortak bir paydaya sahip olamamışlardır. Modern yapıda olmayan, aynı zamanda değişen toplumsal ihtiyaçlar nedeniyle halkın ekonomik, siyasal ve sosyal alanlarda aktif katılımlarını sağlayacak pozisyonları da ortadan kalkmıştır. Türkiye'de modern STK yapıları kamu eliyle harekete geçirilmiş, kamunun müdahalesi nedeniyle faaliyet gerçekleştirme sorunu ortaya çıkmıştır ve bu sorun halen devam etmektedir. Küreselleşmenin etkisiyle meydana gelen ve güçlenerek ilerleyen neo-liberal ideoloji, devletin pek çok rolünün STK'lara verilmesine neden olmuştur. Kamu eliyle gerçekleşen sağlık, sosyal güvenlik, eğitim vb. konulardaki çeşitli faaliyetlerde ya STK'lar rol almış yahut piyasaya bu rol devredilmiştir (Avrupa Birliği, Devlet ve

STK'lar, 2001, ss. 15-16). Türkiye de neo-liberal düşünce akımından etkilenerek bu hareket doğrultusunda ilerlemektedir. Türkiye'de neo-liberal olsun yahut olmasın, sivil inisiyatifi destekleyen pek çok STK bulunmaktadır. Bu STK'ların çeşitleri; ticaret birlikleri, politik ve dinsel gruplar, üretim ve hizmet birlikleri, hükümet dışı kuruluşlar, sendikalar, işveren birlikleri, yerel idare birlikleri ve diğer gruplar olarak sıralanmaktadır (AB Uyum Süreci ve STK'lar, 2004, s. 39).

Bu STK gruplarını oluşturan pekçok vakıf, birlik ve dernek faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu sayılan STK'ların en işlevsel ve güçlü olanları iş adamları dernekleri yani "TÜSİAD, MÜSİAD v.s." vakıflar İSE "TESEV, TEMA Vakfı, TEV v.s." birlikler de "TOBB", sanayi ve ticaret odaları ise "İSO, İTO v.s." örnekleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilhassa AB giriş prosedürleri süreciyle birlikte neoliberalist STK'ların çalışması, AB menfaatine kamuoyu sağlama ve bu doğrultuda toplumu yönlendirmeyi kapsamaktadır. STK kuruluşlarının en başında gelenler, Türkiye'de 1980'den beri çevreci gruplar "Türkiye Tabiatını Koruma Derneği, Doğal Hayatı Koruma Derneği, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı, TEMA", kadın dernekleri "seküler feminizm ve islâmî kadın hareketi temsilcileri", Alevi grupları "Cem Vakfı, Pir Sultan Abdal Derneği, Hacı Bektaş Veli Dernek ve Vakıfları", Güneydoğu meselesine Kürt etnik talepleri çerçevesinde reçete sunan dernek ve kuruluşlar, insani hak ve hizmetlerle ilgili faaliyet yürüten dernekler ise "İnsan Hakları Derneği, Mazlum-Der v.s." gibi önde gelen STK'lar olmuştur (Çaha 2003, s. 262-275). Ancak dünyada kapitalist-emperyalist metropollerde Türkiye'de de burjuvazinin hizmetinde STK'lar ilerlemektedir (Maga, 2001, s. 15). Dünyada ve Türkiye'de STK'ların faaliyetlerini belirleyen temel belirleyiciler burjuvalardır. Gelişmiş ülkelerde STK'lar halkla etkin ve yoğun olarak buluşurken Türkiye'de STK'ların topluma nüfuz etme şekli de düşünülünce halkın sürece girmesi ve dahil olması, bu kapsamda halkın ilgisini ve desteğini çekmesi gerekmektedir (Projeler, Projecilik ve Sivil Toplum Kuruluşları, 2003, s. 3). Türkiye'de STK düşüncesinde, 'devlet' kelimesinin temel bir kavram olduğunu belirtmekte, bu kapsamda bu anlayışın bugünkü halini aldığını eklemektedir. Bu kapsamda bireysellik yerine tekdüzeliğin öne çıktığı devletçilik anlayışından sivil topluma geçiş bu şekilde başlamıştır (Sarıbay, 2000).

Türkiye'de STK'lar, sınıf dengesini yansıtan çifte bir yapıya sahiptir. Bu STK'ların bir kısmı yapısal ve finansal olarak modern STK'lar gibiyken sayısal çoğunluğu ise

mantıksal ve ekonomik açıdan modern STK'lerden farklıdır. Dolayısıyla Türkiye'deki STK'lar AB uyum süreciyle beraber ivme kazanmış olsalar da çoğalmakta olup ancak henüz tamamen çağdaş STK'lar seviyesine ulaşabilmiş değillerdir. Bu kapsamda günümüzde STK'ların değişime geçirici rolü düşünüldüğünde bu kapsamda STK'ların gelişiminin ülkelerin ilerleme üzerindeki etkisi ortaya çıkmaktadır. Özellikle devletin yetişemediği alanlarda STK'lar, hızlıca organize olması ve hizmet sağlaması açısından ana bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.3. Göç ve Sivil Toplum Kuruluşları

Göç alanında birçok aktör gibi faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, 1980 sonrasında ortaya çıkan diğer birçok STK gibi sosyal devletin zayıflaması ve neoliberal politikaların yükselişiyle ortaya çıkmıştır. Özellikle Almanya gibi ülkelerde, 1980'ler ve 1990'larda sosyal hizmet camiasında ekonomi kuralları etkin hale gelmiştir. Bu dönemde toplumda sosyal sorunlar artarken hükümetler sosyal yardımları kısmanın yollarını aramış ve devlet sadece ihtiyaç sahiplerine yardım sağlamayı amaçlamıştır (Cavallo, 1995, ss. 1541-1789). Bu süreçte yardım alanlar müşteriye dönüşmüş ve hizmet sunumu, STK'lar, kamu kurumları ve yerel STK'lar arasında rekabetçi piyasa koşullarında gerçekleştirilmeye başlanmıştır (Ehlert, 2003). Bu gelişmeler, göç alanında faaliyet gösteren STK'ların etkinliklerini artıran bir duruma dönüşmüştür.

Akbaş (2012, s. 339) tarafından belirtildiği gibi göçmen sivil toplum kuruluşları, özellikle 2000'li yıllardan sonra sosyal hizmet projeleri oluşturmuş ve bu kuruluşların faaliyetleri, alandaki diğer aktörlerin çalışmalarını büyük ölçüde etkilemiştir. Akbaş (2012, s. 337) sivil toplum kurumlarını “devletin sosyal alandan çekilişiyle birlikte ortaya çıkan sosyal hizmet sunan ve tasarlayan yapılar” olarak tanımlamaktadır. Ambrosini ve Van der Leun (2015, s. 103) tarafından ifade edildiği üzere sivil toplum, göçmenlerin ihtiyaçlarını karşılamaya çalışırken mevcut politikalara destek veren ve aynı zamanda bu politikalara eleştirel bir yaklaşım sergileyen bir yapıya sahiptir. Özellikle göçmenlerin temel ihtiyacını karşılama ve uyumu hususunda gerekli olan temel hizmetleri sağlamak STK'ların rollerinden olmuştur.

Ambrosini ve Van der Leun (2015, s. 108) çalışmalarıyla sivil toplumun devletin göç politikaları üzerinde uyum, çatışma ve değişim yönünde esas bir aktör olduğunu ortaya koymaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının göçmenlere sunduğu hizmetlerin niteliği, bu

hizmetlerin farklı coğrafyalarda nasıl uygulandığı ve yerel düzeyde STK'ların göçmenlere destek sağlama durumları sorgulanması gereken konular olarak öne çıkmaktadır (Eastman, 2012; Ambrosini, 2013a). Bu bağlamda Geddes (2003) yerel ve ulusal düzeyde sunulan hizmetlerin yeterince incelenmediğine dikkat çekmektedir. Ambrosini'nin (2015) İtalya'da düzensiz göçmenlere sağlık hizmeti sunumu ve Joanne Van der Leun ile Harmen Bouter'ın (2015) Hollanda'da devletin dışlayıcı uygulamalarına karşın STK'ların düzensiz göçmenlere barınma imkânı sağlama araştırmaları, bu alana katkı sunmaktadır.

Göçmenin geldiği yere sosyokültürel uyumunda yaşadığı güçlükler birçok sorunu beraberinde getirmekte ve ailelerin dağılması, iş gücü piyasasının etkilenmesi, toplumsal bağların kopması, eğitim ve mesleki gelişim, ayrımcılık, katılım, toplumsal kabul, yabancı düşmanlığı, dinî yahut kültürel çatışmalar gibi birçok sorun ortaya çıkmaktadır. Göçmen odaklı bir koruma sistemi oluşturulması için sosyal, ekonomik, hukuki ve sağlık gibi çok boyutlu bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşları da bu çok sayıda sorunun çözümü için çeşitli faaliyetler yürütmekte ve göçmenlere başarılı bir koruma sağlamaya çalışmaktadır. Göçmen grubun sivil toplum kuruluşlarına kolay erişimi ve güvenlerinin olması sivil toplum kuruluşlarının koruma kapsamındaki rollerini öne çıkarmaktadır. Sivil toplum kuruluşları göç alanında göçmenlerin (sığınmacı, mültecilerin) hak ve hizmetlere erişiminde rol oynamaktadır. Göç alanında makro düzeyde politika yapıcılar devlet kurumlarıdır, dolayısıyla göçmen grubun korunmasında temel sorumlu devlettir. Ancak devletlerin her bir göçmenin korunmasında tüm hizmetleri sağlaması oldukça güç olabilmektedir. Devletin erişemediği alanların doldurulmasında sivil toplum kuruluşları tamamlayıcı rolü üstlenmektedir. Bu kuruluşlar, devletlerin ulaşamadığı bölgelerde göçmenlerin sorunlarına çözümler üretirken aynı zamanda göçmenlerin insan haklarına saygı çerçevesinde haklarını savunan faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda göç alanında sahada uluslararası ve ulusal sivil toplum kuruluşları faaliyet göstermektedir. Sivil toplum kuruluşlarının yasal prosedürlerinin az oluşu bölgesel ve yerel ihtiyaçlara hızlı yanıt vermelerini sağlamaktadır (Dönmez- Kara, 2010, s. 115).

Göçmenlere yönelik hizmet veren STK'ların üstlendikleri roller (Dönmez- Kara, 2010, s. 136):

1. Savunuculuk ve hukuki yardım,

2. Ekonomik ve sosyal destek, iş gücü piyasasına erişim, eğitim ve öğretim, sağlık, barınma, ayni ve nakdî yardımlar,
3. Danışmanlık ve yönlendirme,
4. Uyum olarak sıralanmaktadır.

Göç alanında faaliyet gösteren bazı STK'lar bu rollerin hepsini üstlenirken bazı STK'lar da belli alanlarda faaliyet göstermektedir. Göçmenlere hizmet veren STK'ların yanı sıra göçmenler tarafından da kurulan bazı STK'lar da sahada bulunmaktadır. Göç eden kişilerin geldikleri bölgelerde yaşadığı kimi sorunlara çözüm bulmak ve dayanışma adına kurdukları STK'lar, kendi toplumlarına ulaşmada etkin olabilmektedir. Özellikle göçmenin gittiği yerlere uyumunun gerçekleşmesinde bu STK'ların rolü oldukça büyüktür (Bayraktar, 2014). Ortak göç deneyimi, kültürel değer ve kimliklerini koruma ihtiyacı göçmenlerin içindeki dayanışma isteğini artırmaktadır. Göçmenler için yaşadıkları toplumla bütünleşmeleri, birlik ve beraberlik duygularının gelişmesi, kimlik ve aidiyet duygularının oluşması ve sosyalleşmeleri açısından STK'lar köprü kurucu bir rol üstlenmektedirler. Göç alanında çalışan STK'lar, göç öncesinde, göç süresince ve göç edilen toplumla göçmenin uyum sağlaması aşamalarında göçmenin temel ihtiyaçlara erişimi, iş bulması ve uyumun gerçekleşmesi hususunda kolaylaştırıcılık rolü üstlenmektedir (İhlamur-Öner, 2012, s. 312). Göç alanında çalışan STK'lar ayrıca göçmenlere göç ettikleri ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasal hayatına katılımlarına destek olmaktadır. Ayrıca göç alanında çalışan STK'lar politika temsilciliği, toplumsal onur ve kimlik oluşturma, seçilmiş resmî kişilerle ilişki oluşturma ve özel para akışları, yerel topluluklara çeşitli hibeler yoluyla bağış kaynakları, borç, diğer program ve etkinlikler için finansmanların bulunmasını sağlama gibi toplumun oluşumu ve gelişimindeki tüm rollerde yer almaktadırlar (Cordero-Guzman, 2005).

Göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşlarının başlıca rolü, göçmenlik statüsünü değiştirmek isteyen bireyler için hukuki destek sağlayarak göç sürecinde ailelere yardımcı olmaktır. Göç alanındaki STK'ların ikinci rolü göçmenlerin yeni topluma uyum ve bütünleşmeleri için faaliyetler yürütmeleridir. Bu STK'ların bir diğer rolü ise göç alanında göçmenlerin temsiliyetini sağlayarak görünürlüğü sağlamaktır. Bu STK'ların dördüncü rolü ise göçmen ile menşe ülkeleri arasındaki iletişimi sağlamaktır. Göç alanında faaliyet gösteren STK'lar yerinden edilmelerde ve göçle

gelen çatışmalarda arabuluculuk rolünü de üstlenmektedirler (Theodore ve Martin, 2007). Birçok ülke, göçle ilgili politikalar ve faaliyetler yürütürken göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşlarından verimli bir şekilde faydalanmaktadır. Örneğin İsveç'te devletin göçmenlere destek vermesiyle birlikte 1977 yılından sonra 22 göçmen birlikleri faaliyete geçmiş ve 2005 yılından itibaren göçmenler tarafından kurulan STK sayısı 2500'ü aşmıştır (Göker, 2013, s. 309). Yine diğer Avrupa ülkeleri ve Amerika gibi göç alan ülkelerde, göçün ortaya çıkardığı sorunlarla mücadele hususunda göç alanında çalışan STK'lar etkin bir rol oynamaktadır. Amerika'da günümüzde göç alanında birçok dernek kurulmuş, bu dernekler üç büyük federasyon altında bir araya gelmiştir. Bu dernekler kültürün yaşatılması ve temsili sağlama hususunda çeşitli etkinlikler düzenlemektedirler (Bostancı-Çolak, 2014).

Türkiye'de de göçmenler tarafından kurulan sivil toplum kuruluşları mevcuttur. İçişleri Bakanlığı verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 80 bin dernek ve 4.500'e yakın vakıf bulunmaktadır. Bu kuruluşların bazıları göçmenlerin ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerde bulunabilir ve göçmenlere destek sağlayabilirler (Yeğen ve diğ., 2010, s. 7). Bugün Türkiye'de kamusal alanın dışında faaliyet gösteren çeşitli yapılar bulunmaktadır. Bu yapılar arasında sivil toplum örgütleri, meslek birlikleri, vakıf kuruluşları ve etnik dernekler gibi çeşitli STK'lar yer almaktadır. Türkiye'de yaklaşık 150 bin STK bulunmaktadır ve bunların içerisinde 60 bin adedi hemşehri örgütlerinden oluşmaktadır (Keyman, 2004, s.10). İç göçlerle ortaya çıkan STK'lar arasında özellikle hemşehri dernekleri ön plana çıkmaktadır. Büyük şehirlerde aynı geleneklere, göreneklere, kültüre ve fıkirlere sahip insanların bir araya gelerek oluşturdukları hemşehri dernekleri, geleneksel kültürün korunması ve yayılması açısından büyük öneme sahiptir (Bayraktar, 2014, s.279). Ayrıca göçmenlerin kurduğu STK'lar da ülkemizde bulunmaktadır. Osmanlı döneminde başlayan Balkan göçleri sonucunda Türkiye'ye gelen binlerce insanın kurmuş olduğu dernek, federasyon, konfederasyon ve vakıfların toplum hayatına pozitif etkileri olmuştur. Yine Kafkasya'dan Türkiye'ye göç etmiş bireylerin kurmuş oldukları STK'lar da bu kapsamda değerlendirilebilir. Son yıllarda özellikle 2011 yılından itibaren başlayan Suriyeli göçü ile Türkiye yoğun bir göç almıştır. Tam da bu hususta özellikle son on iki yılda ülkemize göç akını olmuştur. Bu akımı kontrol etmek ve insan hakları kapsamında gerekli desteği sağlamak için birçok STK kısa sürede göçmenlerle çalışmak üzere kurulmuş ve Türkiye'de bu alanda bir STK çeşitliliği oluşmuştur. Savaşın ilk yıllarında göç eden bu grubun sayıları

günümüze göre az ve kalış süreleri belli bir süre olarak düşünülürken artık iç savaş durumunun devamı ile birlikte bu kalış süresi 12 yılına girmiştir (Apak, 2014, s. 57). Bu da hem Türkiye için hem de göç eden sığınmacılar için göçün getirdiği sorunların çoğullaşmasına ve bu sorunların acilen ele alınmasına neden olmuştur. Devlet kurumları bu akın akın göçlerle beraber gelen nüfusa kurum ve kuruluşları ile birçok hizmeti sunmaya çalışmaktadır. Ancak özellikle kamp dışındaki tüm Suriyelilere ulaşmak mümkün olmamaktadır. Suriyeli göçmenlerle ilgili çalışmaların birçoğu ilk yıllarda T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından yürütülmüş ancak bu çalışmalar, daha sonra İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kurulmasıyla odak noktasını değiştirmiştir (Göç İdaresi, 2013). Suriyeli sığınmacılara yönelik makro düzeyde çalışmalar genellikle devlet kurumları tarafından sağlanırken STK'ların çalışmaları da alanda tamamlayıcı bir rol oynamaktadır.

Abay'ın (2004) ifadesine göre sivil toplum örgütleri, üyeleri arasında maddi veya manevi çıkar peşinde olmayan, dayanışma bilincine sahip olan ve iktidara yönelik bir hedef taşımayan, siyasal sistem üzerinde aktif bir şekilde hareket eden yapılar olarak tanımlanır. Bu kapsamda Abay'ın belirtmiş olduğu nedenlerle beraber göçün getirmiş olduğu sorun ve yeni durumlarla baş edebilmek için Suriyeli göçmenlerin kurmuş oldukları STK'lar da alanda bulunmaktadır. Bu örgütlenmelerin sayısının hiç de az olmadığı ve zaman geçtikçe arttığı bilinmektedir. Hatta bu kapsamda Suriyeli Sivil Toplum Kuruluşları Birliği (SSTKB) adıyla bir şemsiye birlik kurulmuştur. Siyasal ve ekonomik girişimlerin başaramadığı barış içinde birlikte yaşama idealini gerçekleştirmek, özgün faaliyetler yürüten sivil toplum kuruluşlarının yöntemiyle mümkün olabilir, bu durum insanlık için yüksek bir başarı şansı sunan bir seçenektir (Güngör, 2007). Bu açıdan gerek Suriyeli göçmenlerin kurduğu gerek göçmenlerle çalışan yerel ve ulusal STK'lar göçün ortaya çıkardığı zararlı tutumları önleme açısından etkin rol oynamaktadırlar.

2.2.4. Suriye Krizinde Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Faaliyetleri

Suriye iç savaşının başlangıcı olan Mart 2011 tarihinden itibaren Suriye içinde yaşanan çatışmaların etkisiyle kitleler akın akın Türkiye sınırlarına doğru gelmişlerdir. Bugün sayısı üç buçuk milyonu aşan bu nüfusa sunulan hizmet ve yardımların eksikliği nedeniyle birçok STK “ulusal, uluslararası ve Suriyeli sivil toplum kuruluşları” çeşitli

alanlarda faaliyet yürütmeye çalışmaktadır. Bu kapsamda sayısı hızla artan STK sayılarına baktığımızda Türkiye'de 2016 yılında Suriyeli sığınmacılara yardım eden 42 yerel ve 14 yabancı kaynaklı sivil toplum kuruluşu bulunmaktaydı (“Suriyeli sığınmacılar ve STK’lar ağ haritası”, 2015). Bu STK’ların başında “SGDD, DDD, İKGV, Maya, Sığınmacıları İzleme Platformu, USAK, İGAM, Bilgi Çoça, Başak Kültür Sanat Vakfı, Mavi Kalem Derneği, BMMYK, SKYGD, Urfa Barosu, İGAMDER, Sivil Düşün Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, İHH” gelmektedir. Bu STK’lar yaptıkları çalışma ve faaliyetlerle hem Suriyelilere hizmet sağlamakta hem de devlet kurumu ve halkı rapor ve araştırmalarla bilgilendirmekteydi. Suriyeli sığınmacılara hizmet sunan STK’lar ve hizmetleri altı kategori altında aşağıda açıklanmıştır:

1.Barınma ve Beslenme: Özellikle göçün ilk yıllarında temel bir ihtiyaç olarak karşımıza çıkan barınma ve beslenme sorunun ortadan kaldırılması için birçok STK hizmet sağlamıştır. Esasen göçün ilk yıllarında kurulan STK’ların da temel hedefi temel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik olmuştur. Evsizlerin ev bulmalarında, kira ve depozitolarını ödemede, aynı zamanda temel besin kaynaklarını elde etmede STK’lar çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu STK’lar, Suriye’de bulunan sığınmacılara yönelik temel ihtiyaçlar konusunda yardımlarını sürdürdükleri gibi yurt içinde de aynı şekilde faaliyet göstermektedir. Geçici barınma merkezlerinde sıcak yemek ve gıda paketleri gibi ihtiyaçlar karşılanmaktadır (Çeliktaban, 2015). WHH, SGDD-ASAM, İHH, Türkiye Kızılay Derneği, Mazlumder, Yeryüzü Doktorları gibi ulusal ve uluslararası birçok STK, Suriyeli sığınmacılara barınma ve gıda yardımları da dahil olmak üzere ayni ve nakdî yardımlarla destek sağlamaktadır.

2.Sağlık Desteği: Suriyelilere yönelik hem kamp alanlarında hem de şehir merkezlerinde birçok STK’nın sağlık ile ilgili desteği ve faaliyetleri bulunmaktadır. Göçün ilk yıllarında sağlık hizmetlerini AFAD karşılamaktaydı, AFAD’a göre kamp içinde sunulan hizmetler yeterli değil ve geliştirilmesi gerekmektedir. Aynı rapora göre kamp dışında sunulan hizmetlerden sığınmacılar memnun, bunun nedeni olarak da çeşitli ve nitelikli sağlık hizmetlerine erişimlerinin mümkün olmasıdır. Bu doğrultuda sağlık hizmeti AFAD üzerinden değil, yeni bir projeye sığınmacıların Göçmen Sağlığı Merkezlerinde kendi vatandaşları olan doktor ve tercümanlardan, gelişmiş sağlık hizmetleri almaları sağlandı (AFAD, 2016). Ancak sığınmacıların şehir

merkezlerinde bulunan sağlık kuruluşlarından hizmet alımları ücretlendirildiğinden, bu kapsamda ödeme güçlüğü yaşayan yahut hizmete ulaşamayan sığınmacılar için çeşitli STK'lar sağlık hizmetlerine erişimi sağlamaktadır. “Hayata Destek Derneğı, Yeryüzü Doktorları, Hayat Sağlık ve Sosyal Hizmetler Vakfı, Halkların Köprüsü Derneğı, Uluslararası Mavi Hilal Vakfı, Helsinki Yurttaşlar Derneğı Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneğı, Mazlum-Der, Türk Tabipler Birliğı, Psikiyatristler Dernekleri ve Sınır Tanımayan Doktorlar” gibi çeşitli STK'lar, Suriyeli sığınmacılara sağlık taramaları, hastane hizmetleri ve psikososyal destek gibi hizmetler sunarak yardımcı olmaktadır. Bu STK'lar, kamplarda ve kamp dışında yaşayan Suriyelilere yardım etmektedir. Ayrıca çeşitli STK'lara sağlanan sağlık fonları -WHH, DDD, MSYD ve IOM- aracılığıyla da kimliksiz sığınmacıların sağlık hizmetine erişimi ve medikal malzemeye erişimleri desteklenmektedir. “Sivil Toplum için Destek Vakfı ve Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneğı (SGDD)” beslenme uzmanı, engelli uzmanı ve çocuk gelişimcileri sayesinde anne ve çocuk sağlığı, boy-kilo ölçümleri yapmakta ve Suriyeli hamile ve emziren kadınlara emzirme, beslenme ve sağlık konularında danışmanlık sağlamakta ve ilgili sağlık kuruluşlarına yönlendirmelerde bulunmaktadır (SGDD, 2015). Görüldüğü üzere göçün yıkıcı etkilerini azaltmak için sağlık alanında da birçok STK çeşitli faaliyetler yürütmüştür.

3.Çalışma Hakkı: Suriyeli sığınmacılara Türkiye tarafından verilen geçici koruma kimlik belgesiyle eğitim, istihdam, sosyal yardım, sağlık, tercümanlık gibi birçok hizmet verilmekte ve ihtiyaç karşılanmaktadır. Ancak Türkiye'de kayıt dışı olarak kentlerde yaşamını idame ettiren Suriyelilerin sayısı oldukça yüksektir. Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu'nun 2015 raporuna göre sadece 3.686 Suriyeli sığınmacı kayıtlı olarak çalışırken çoğunluğu çocuk olan 400.000 Suriyeli düşük ücret ve kötü çalışma koşullarıyla kayıt dışı olarak emek sömürüsüne maruz kalmaktadır. 2016 şubat ayında yayınlanan Başbakanlık Genelgesi ile Suriyeli sığınmacılara çalışma hakkı tanınmıştır, ancak mültecilerin ve sığınmacıların yasal olarak çalışabilmesi için işverenlerin 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun kapsamında çalışma izni almaları gerekmektedir. Bu izin alma süreci işverenlere mali yükümlölükler getirmekte ve işveren ağısından yabancıların çalıştırılması konusu cazip olmamaktadır. Bu nedenle çoğu sığınmacı, Türkiye'de yasal olarak iş hayatına katılamamaktadır. Bu durum da onların geçimlerini sağlayamamalarına yol açmaktadır. Hem kayıt dışı sığınmacıların yasal haklardan

yararlanamaması hem de yasal sınırlamalar nedeniyle kayıtlı olan sığınmacıların da çalışamamaları, bu durumun istismar edilmesine yol açmaktadır. Kanun, işverenlere mali yükümlülükler getirirken işyerinin %10'unu geçmemek koşuluyla sığınmacıların çalıştırılmasına izin vermektedir. Bu nedenle çoğu sığınmacı yasal olarak çalışamamakta, kayıt dışı olarak kötü şartlar altında, ücret ayrımcılığına maruz kalarak çalışma hayatında zor koşullarda var olmaktadır (Mazlumder, 2014; Emin, 2016, s. 12; ORSAM, 2014). Bu kapsamda çeşitli STK'lar, mesleki eğitim kapsamında sığınmacıları destekleyerek iş hayatına yasal olarak girmelerini sağlamaktadır. Özellikle İMEP İstihdam için Mesleki Eğitim Programı Suriyeliler ve yerel toplumun istihdama ulaşması için 1.1.2020 tarihinde başlayan proje, birçok sığınmacıya mesleki eğitim ve sigortalı iş imkânı sağlamaktadır. Ancak yapılan bu çalışmalara rağmen kayıt dışı çalışma halen büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine İMEP (İstihdam için mesleki eğitim programı) özellikle gençler ve kadınlar için dil ve mesleki eğitim kursları sunarak ev sahibi toplulukları, sığınmacılara ve ülke içinde yerinden edinmiş kimseleri mesleki eğitim, girişimcilik, gençlere yönelik mesleki rehberlik ve iş imkânına ulaştırarak iki toplum arasında uyumu sağlamanın yanı sıra bu grupların gelir kaynaklarına ulaşmalarını da sağlamaktadır (Eduser, 2022).

4.Hukuki Destek: Sığınmacılara destek sağlayan sivil toplum kuruluşları, Türkiye'deki hakları ve bu haklara erişim konularında ücretsiz hukuki destek sunmakta ve avukatlara sığınmacı sorunlarıyla ilgili hukuki süreçleri takip etmeleri için bilgilendirme toplantıları düzenlemektedir (Kılıç, 2016). HYD ve Urfa Barosu, bölge barolarında sığınmacı komisyonları kurarak hukuki destek sağlama amacıyla iş birliği yapmaktadır. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Kliniği, öğrencilerin sığınmacı hukuku konusunda bilgi ve deneyim kazanması için kurulmuş olup bu alanda sığınmacılara yönelik çeşitli çalışmalar yürütmektedir. “Mazlum-Der, Mülteci-Der, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, Sığınmacı ve Göçmelerle Dayanışma Derneği, İnsan Hakları Derneği, Hayata Destek Derneği, International Catholic Migration Commission, Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği, Malumat Toplum Bilgilendirme Merkezi, Akademi Lisan ve İlmi Araştırmalar Derneği, Göç-Der, Mülteci Hakları Merkezi” gibi birçok STK, Suriyeli sığınmacılara bireysel hukuki danışmanlık desteği, geri gönderme merkezlerinin izlenmesi ve hak ihlallerinin belirlenmesi, zorla sınır dışı edilmeler, geri gönderme kanunun çiğnenmesi ve ilticaya erişim konularında danışmanlık ve destek, temel hak ve hizmetlere erişim desteği,

mülteci ve sığınmacı haklarına ilişkin farkındalık oluşturma, savunuculuk ve lobicilik faaliyetleri, insan kaynakları geliştirme çalışmaları gibi konularda destek ve danışmanlık hizmetleri sunmaktadır (Kutlu, 2015). Hatay'da faaliyet gösteren Suriyeli Özgür Avukatlar Topluluğu, sığınmacıların karşılaşılabileceği hukuki ihtilafla ilgili hizmetler sunmaktadır. Özellikle Türkiye kanunları tarafından kabul görmeyen çok eşlilik, Türk vatandaşı olan evli erkeklerin Suriyeli kadınlarla yaptıkları ikinci evlilikler gibi konularda da hukuki bilgilendirme çalışmalarıyla önlem alınmaya çalışılmaktadır. Bu kapsamda göçün ilk yıllarında Türkiye hukuku bilinmediğinden, erken yaşta evlilik ve çocuk işçiliği sayısı oldukça yüksek olmasına rağmen alanda STK'ların yürüttüğü farkındalık faaliyetleriyle bu sayı gittikçe azalmaktadır.

5.Eğitim: Suriyeli sığınmacıları hedefleyen hizmetler Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında sağlık, hukuk ve eğitim hizmetleri olmak üzere birçok alanı kapsamaktadır. 2014/21 sayılı Yabancılar Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulmuş, bu genelge kapsamında resmî kaydı olan Suriyeli çocukların MEB kapsamındaki okullarda eğitim almaları sağlanmıştır. Ek olarak genelge ile birlikte Suriyeli çocukların okula yerleştirilmesi ve eğitim haklarının takibi için il ve ilçe düzeyinde Eğitim Komisyonları kurulması planlanmıştır (“Mülteci çocuklar devlet okullarında sorunlarla başbaşa”, 2015). Ayrıca “özel öğrenci” olarak pasaportsuz bir şekilde Türkiye'ye giriş yapan üniversite çağındaki Suriyelilerin yedi farklı ildeki üniversitelerde öğrenim görebileceği belirtilmektedir. Suriyeli çocuklar ve gençler, ekonomik zorluklar ve dil engelleri nedeniyle eğitim hayatına katılım konusunda sorunlarla karşılaşmaktadır. Türkiye’den birçok STK, bütün bu zorluklara rağmen eğitime katılan çocuklar için gönüllü olarak Türkçe öğretmekte, eğitim malzemeleri sağlamak ve açılan eğitim merkezlerinde çocukların öğrenimine destek olmaktadır (“Ufak da olsa mültecilere yardımım dokunsun diyenlere 10 tavsiye”, 2015). Yanısıra alanda bulunan STK'lar çocukların yaşadıkları travmaları atlatabilmeleri ve topluma uyum sağlamaları noktasında birçok psikososyal çalışma yapmakta, uyum atölyeleri düzenlemekte ve Türkçe kursları sağlamaktadır.

Uluslararası Mavi Hilal İnsani Yardım ve Kalkınma Vakfı ve İGAM sürdürülebilir gelir kaynakları, toplumsal uyum, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişim, kadın güçlendirme ve cinsiyet eşitliği konularında çeşitli farkındalık çalışmaları

gerçekleştirmektedir. Hayata Destek Derneği, Google.org ve Tides Foundation iş birliğiyle, Suriyeli ve Türkiyeli yetişkin ve çocukların keyif alarak öğrendikleri, Hatay ve Şanlıurfa'daki Hayata Destek Evlerinde ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen yerlerde meslek edindirmeye yönelik çeşitli eğitimler sağlanmıştır (Hayata Destek, 2017).

Avrupa Birliği ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında imzalanan proje olan “Türk Eğitim Sisteminde Çocuklar İçin Kapsayıcı Eğitimin Desteklenmesi Projesi (PIKTES +)”, Suriyeli çocukların Türkiye’de eğitime erişmelerine ve sosyal uyumlarına katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda okullara öğretmen alımı, çeşitli eğitim materyallerinin alınması, kırtasiye ve tercüman desteği gibi hizmetler de sunulmaktadır. 2023 yılı ocak ayında 3. fazına başlayan PIKTES Projesi 2025 yılı Kasım ayna kadar sürmesi planlanmaktadır (Piktes, 2023).

Suriyeli nüfusta yaygın olarak görülen erken yaşta evlilikler, çocuk işçilik, aile içi şiddet sorunlarının çözümü için bireylere cinsiyet temelli şiddet, temizlik gibi konularda farkındalık eğitimlerinin düzenlenmesi, okuma yazma, Türkçe ve mesleki eğitim kursları ve meslek atölyeleriyle de eğitim alanında gerekli faaliyetlerin yapılması sağlanmıştır. “Halkların Köprüsü Derneği, Başak Kültür Sanat Vakfı, Suruç Amara Kültür Merkezi, Malumat, Hamiş Suriye Kültür Evi, Goethe Institute ve Diyalog Derneği HDD, SGDD, TESEV, Uluslararası Af Örgütü, DDD, Mazlum-Der” gibi STK’lar Suriyeli çocuklara kültür ve sanat aktiviteleri başta olmak üzere fotoğraf, resim, hijyen, tiyatro, el sanatları atölyeleri, Suriyeli fotoğrafçı ve ressamların sergileri, film festivalleri ile travmanın etkilerinin azaltılması ve hayata uyumlarının sağlanması için çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Kutlu, 2015).

6. *Sosyal Uyum*: Suriyeli sığınmacıların uyum sürecini etkileyen faktörlerin başında farklı dil, gelenek ve yaşam tarzı, sınırlı istihdam imkânları, kötü yaşam koşulları ve dil ile ekonomik zorluklar gibi pek çok sorun gelmektedir. Sığınmacılar bu sorunlarla karşılaşmaları nedeniyle geldikleri şehirlere uyum sağlama konusunda zorluklar yaşamaktadır. Uyum sürecinde yaşanan zorluklar, yerel halk arasında provokasyonlar ve kitlesel tepkilere dönüşme riskini artırarak zaman zaman Suriyeli-Türk çatışmalarının ve büyük çaplı problemlerin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir, hatta bazen hayat kayıplarına yol açabilmektedir (Orhan & Şenyücel Gündoğar, 2015). Suriyelilerle sığınmacılarla Türklerin yaptığı evlilikler de yine Suriyelilerin Türk

toplumuna uyum sağlamasına yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda sığınmacılar, birçok işletme açarak ve ev sahibi ülke vatandaşlarıyla yaptıkları ortaklıklarla uyum sürecini kolaylaştırmışlardır (Orhan & Şenyücel Gündoğar, 2015; SGDD, 2015). Daha iyi ekonomik koşullara sahip olan Suriyeliler, diğerlerine nazaran topluma kolay uyum sağlayabilmektedir. Suriyeli sığınmacıların topluma uyumu için çeşitli sivil toplum kuruluşları (STK'lar) çalışmalar yürütmektedir. Örneğin SGDD-ASAM Suriyeli sığınmacılara psikolojik danışmanlık, temel sağlık hizmetleri, yasal ve sosyal danışmanlık gibi hizmetleri sunan Çok Yönlü Destek Merkezleri açmaktadır. Bu merkezler kapsamında sosyal etkinlikler, özel gün kutlamaları, uyum faaliyetleri ve dil kursları gibi çeşitli sanatsal, kültürel faaliyetler düzenleyerek sığınmacıların karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmayı, temel ihtiyaçlarını karşılamada yardımcı olmayı, sosyal uyumu kolaylaştırmayı ve temel haklara erişimlerinde destek sağlamayı hedeflemektedir (Sivil Toplum için Destek Vakfı, 2016). SGDD, Suriyeli ve Türk çocuklarını bir arada olduğu, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'nı çerçevesinde düzenlenen etkinlikte 1000'den fazla sığınmacı ve Türk çocuk katılım sağlayarak etkileşimde bulunmaları sağlanmıştır. SGDD-ASAM, toplumda göçmenlere yönelik kötü yargıların ortadan kalkmasını ve sosyal uyumun artmasını hedefleyerek filmler ve belgeseller gibi araçları kullanarak toplumsal farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır (SGDD, 2017). Görüldüğü üzere uyum hususunda yerel STK'lar çeşitli hizmetler sunmaktadır. Ancak uyum hususunda kapsayıcı ve makro politikalar yapılması ihtiyacı, Suriye göçünün on birinci yılında oldukça elzem bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

İçduygu ve Aksel (2012) Türkiye'de çalışan STK'ların faaliyet alanlarını, göçmenlerin yaşam koşullarını ve insanı yardım hizmetlerini araştırmalarında açıklamıştır. İGAM (İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi)'nin 2013 yılında STK'ların Türkiye'deki Suriyeli göçmenlere yönelik olarak yaptıkları faaliyetleri raporlaştırmış, STK'lar için politika önerilerinde bulunmuştur. STK'lara yönelik hazırlanan raporlarda insan kaynaklarının eksik kaldığı, hibe ve fonların gittikçe bu alanda azaldığı yahut düzenli sağlanmadığı ortaya çıkmıştır (İGAM, 2013). Türkiye'de son zamanlarda ise Suriyeliler ve sivil toplum alanına odaklanan çalışmalar artmıştır, bu çalışmalar Suriyelilere sunulan hizmetlerin sivil topluma etkisi ve uyuma etkisi üzerine çalışmalardır (Mackreath ve Sağnıç, 2017; Sunata ve Tosun, 2018). Bu doğrultuda giderek artan sayıda Suriyeli göçmenin bulundukları bölgelere uyum sürecinde göç

alanında hizmet sunan STK'ların etkisinin tespiti Suriyeli göçmenlerin temel ihtiyaçlarını karşılamak ve uyumunda kalıcı adil çözüm önerileri geliştirmeye imkân verebilecektir.

2.2.5. Türkiye’de Uyum Politikaları ve Uyumun Sahadaki Durumu

Sosyal uyum sürecinde sahada aktif çalışma yürüten farklı aktörler yer alır, bunlar uluslararası örgütler, ulus-devletler, bölgesel ve yerel yönetimler, STK'lar, göçmen dernekleri, göçmen liderleri, ülke yetkilileri, akademisyenler, medya temsilcileri, göçmenler ve yerel halk şeklinde sıralanabilir (Karasu, 2017, s. 639). Bu aktörlerin hizmet sunarken iş birliği ve uyum içinde çalışması, uyum sorunlarının çözümüne katkı sağlar ve sunulan hizmetlerin çeşitliliğini artırır. Uyum sürecinin başat aktörlerinden biri devlettir, bu kapsamda aşağıda devletin bu konuda yaptığı çalışmalar sıralanmıştır.

Türkiye’nin yoğun anlamda aldığı ilk göç olan Suriyelilerin göçü, Türkiye’nin göç politikasını geliştirme açısından oldukça belirleyici olmuştur. Türkiye’ye gelen Suriyeliler başlangıçta sınır illerinde ve kamplarda yerleşik hayata başlamış, ancak Suriye iç savaşının uzamasıyla beraber akın akın gelen kitle için kamp sayısı yetersiz kalmış ve gelen sığınmacılar kamplar dışında ikamet etmeye başlamıştır. Türkiye’de sayıları üç buçuk milyonu geçen bu nüfusun bu süre zarfında ülkede kalma eğilimi artmıştır ve iç savaşın sona ermesi durumunda dahi çoğunluğun ülkelerine dönmeyeceği düşünülmektedir (Sirkeci, 2017; Kutlu, 2015; Orhan ve Şenyücel, 2015; Güçtürk, 2014). İşte bu hususta hem yerel toplum hem de Suriyeliler için sosyal uyum politikalarının geliştirilmesi ve ivedi bir şekilde uygulanmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Suriyeli sığınmacılar kampların dışında yerel halka yaşarken kentlerde yaşam kurma ve bunu sürdürme açısından toplumsal kabul ve uyum süreci gereklidir. Özellikle Suriyeli sığınmacıların büyük çoğunluğu kamplar dışında yaşamaktadır. Bu nedenle de kamplar dışında yaşayan bu grup, göçün 12. yılında sosyal uyum başta olmak üzere birçok zorlukla karşılaşmaktadır (Orhan ve Şenyücel, 2015; Erdoğan, 2014; AFAD, 2013; Karasu, 2016).

Türkiye’de 2011 yılında Suriyelilerin akın akın gelmesi ile beraber bu ihtiyacı karşılamak için göç alanında yasalar ve altyapı konusunda çeşitli adımlar atılmış ve süreç başlamıştır. 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile birlikte sosyal ve idari hayata ilişkin düzenlemeler yapılmış ve

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurularak kurumsal yapı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kanunla birlikte "uyum" kavramına da yer verilmiştir. Uyum faaliyetlerinin planlandığı belirtilen 96. madde, koruma altındaki kişilerin toplumla karşılıklı uyumunu kolaylaştırmayı amaçlamaktadır ve bu konuda kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ve uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarıyla çalışmalar yapmaktadır. Ayrıca Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde Uyum ve İletişim Daire Başkanlığı oluşturulmuştur ve uyum sürecinin işleyişi bu daire başkanlığı tarafından yürütülmektedir (Karasu, 2016, s. 1000). Türkiye'nin uyum tanımına bakıldığında ise uyumun asimilasyon veya entegrasyon olmadığı, göçmenle toplum arasında karşılıklı anlayış temelinde ortaya çıkan uyum olduğu ifade edilmektedir. Türkiye'nin uyum stratejilerinin çok taraflı ve iki yönlü aktif etkileşim ve göçmen odaklı bir yaklaşımı benimsediği belirtilmektedir (GİGM, 2019, s. 25). Bu metinden hareketle görülmektedir ki göçmen temelli bir anlayışla göçmenin uyum politikasında merkezî bir yere oturtulması düşünülmektedir. Bu kapsamda uyumun iki yönlü ilerlenmesinin belirlenmesi, uyum yaklaşımlarından ihtiyaç duyulan ve günümüzde geçerli olan çokkültürlü ve kültürlerarası yaklaşımları kapsamaktadır. Bu kapsamda aktif etkileşim uyum için kaçınılmaz ve bu sayede uyumun gerçekleşmesi kolaylaşmaktadır (GİGM, 2019, s. 25). Bu sebeple Türkiye'nin içinde bulunduğu bu yoğun sığınmacı nüfusa binaen uyum konusunda adım atması elzem hale gelmiştir. Bu kapsamda uyumun öneminin anlaşılabilmesi adına 2019 yılında özellikle Suriyelilere yönelik olarak uyum yılı ilan edilmiştir.

Ayrıca Türkiye'nin Suriyeliler için Ekim 2014'te çıkardığı Geçici Koruma Yönetmeliği ile sığınmacılar "geçici koruma statüsü" kapsamında hizmet almaktadırlar. Suriyelilere verilen "geçici koruma kimlik belgesi" ile sağlık, eğitim, sosyal yardım, sosyal hizmetler ve tercümanlık gibi hizmetler kapsamlı bir şekilde sunulmaktadır (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2016). 2013 yılında yürürlüğe giren 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çerçevesinde, Suriyelilere verilen geçici koruma kimlik belgesi ile sağlık, eğitim, sosyal yardım, sosyal hizmetler ve tercümanlık gibi hizmetler dışında Suriye'den kaçan vatansız kişiler ve diğer göçmenlerin de bu kanun kapsamında hakları ve sosyal yardımları belirlenmiştir (Sezgin ve Yolcu, 2016). Suriyeliler, 2016 yılından itibaren çalışma izni hakkı elde ederek iş piyasasına erişebilmektedir. Bununla birlikte uluslararası çalışmalarda Türkiye'nin uyum politikalarının diğer göç alan ülkelerin gerisinde kaldığı ifade

edilmektedir. Türkiye'nin uyum performansı, Göç ve Entegrasyon Politika İndeksi araştırmasına göre ABD, AB ülkeleri ve Kanada gibi ülkelerle karşılaştırıldığında 38. sırada yer almaktadır. Bu araştırmada, sekiz temel başlık içerisinde Türkiye en yüksek puanı aile birliğinin korunması kriterinden almıştır (MIPEx, 2015).

Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye yönelik sonuçlarının yapıldığı araştırmalara baktığımızda ise (Arslan ve diğ., 2017; Karasu, 2016; Tunç, 2015; Paksoy ve diğ., 2015), Suriye göçüyle ilgili başlangıçta savaştan etkilenen Suriyelilerin zamanla Türkiye'yi hukuk, dış politika, güvenlik, sağlık, eğitim, istihdam, ekonomi, kültür ve toplumsal yapı gibi birçok alanda etkileyen bir faktör haline geldiği görülmektedir (Karaca, 2013; Koyuncu, 2014). Suriyelilerin sayıca fazla olması ve yerleşik hale gelmeleri, en yoğun etkilerinin toplumsal alanda hissedilmesine neden olmaktadır. Kültürel farklılıklar, dil, yaşam tarzı gibi sebeplerle demografik yapının değişeceği endişesi sosyal mesafeyi artırıp sosyal uyum sürecini zorlaştırır da yapılan çalışmalar, geçen sürede sığınmacılar için sosyal uyum ve kabul sürecinden bahsetmektedirler. (Arslan ve diğ., 2017; Yıldırım ve İslamoğlu, 2016). Süreci zorlaştıran sebepler ise yerel halk ile Suriyeliler arasındaki mesafenin artmasına ve Suriyelilerin dışlanma tehdidinin ortaya çıkmasına neden olurken toplumsal kabul sürecini de kötü etkilemektedir. Her iki toplum arasındaki kültürel ve yaşam tarzı farklılıkları uyum sürecini zorlaştırmasına rağmen Suriyeli sığınmacılar için toplumsal kabul ve uyum sürecinin toplumda başladığı da belirtilmektedir. Özellikle Türkiye'de geçirilen zamanla birlikte yerli halk ile Suriyeliler arasında gerçekleşen evliliklerin artışı ve Türkiye'de doğan Suriyeli bebek sayısının fazlalığı, iki toplumun kaynaşması açısından toplumsal kabul ve uyumu sağladığı düşünülmektedir (Orhan ve Şenyücel, 2015, s. 7; Arslan ve diğ., 2017, s. 138).

Toplumsal kabul ve uyum süreci, her iki toplumu etkileyen karşılıklı gerçekleşmesi gereken bir süreci açıklamaktadır. Her iki toplum açısından belirli görüşlerin, önlemlerin, öneri ve kararların alınması toplumsal kabul olarak adlandırılmaktadır (Mütevellioglu, 2006). Özellikle yerel halk ile ilgili yapılan çalışmalarda, yerel halkın göç eden kesime yönelik davranışları ve toplumsal kabulüne bakıldığında yerel halkın kabul ve uyumu zorlaştıran endişelerinin olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde Türkiye'de yapılan çalışmalarda aynı durumu ortaya çıkarmıştır, ancak Türkiye'de "misafirlik" kavramının bilinciyle hareket edilmesinden kaynaklı yerel halkın, empati

ve inisiyatif göstererek toplumsal kabul düzeyini yüksek tuttuğu düşünülmektedir. Her ne kadar Türkiye’de yapılan çalışmalarda kabul oranı yüksek olsa da bu durumun misafirperverlik yaklaşımı çerçevesinde olduğu, asıl gerekli olan hususun uyum çalışmaları çerçevesinde bu düzeyin sürdürülebilirliğini sağlamaktır (Sezgin ve Yolcu, 2016; Tunç, 2015; Akıncı ve diğ., 2015; Erdoğan, 2014).

Türkiye'deki sığınmacıların sorunları, sosyal uyum ve kabul süreçleri, kalınan süreyle ilişkilidir. Göker ve Keskin'e (2015) göre uyum süreci zamana bağlı olarak değişmektedir. İlk birkaç ay, bireyler kayıplarla yüzleşirken birkaç yıl içinde kaybedilenleri geri kazanmaya çalıştıkları gözlenmektedir. Bu süreçte, aynı bölgelere yerleşme ve işlerini düzeltme eğiliminde oldukları, bireylerin 4-5 yıl sonra uyum sürecini büyük ölçüde tamamladığı bilinmektedir. 10 yılın üzerinde ise kalıcı yerleşim sağlanmakta, statü düşüşü istenmemekte ve geldikleri ülkeden beklentiler artmaktadır (Tunç, 2015).

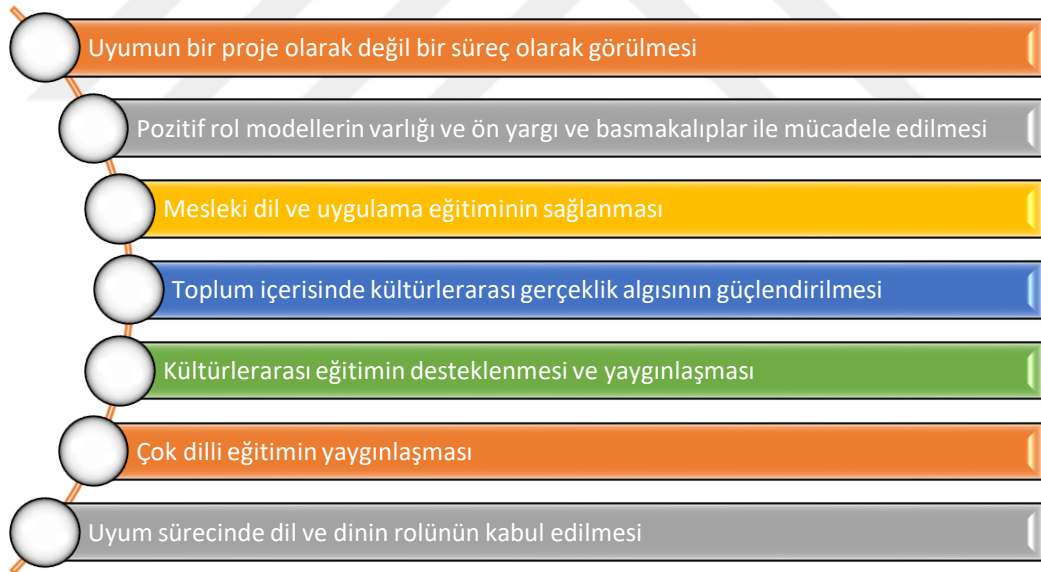
AB ülkelerindeki göç politikaları evrilmiş ve çeşitli nedenler ve müzakerelerle göçe dair özgün politikalar ortaya çıkmıştır. Türkiye’de de sistematik bir uyum süreci için eğitim programları, sosyal yardımlar, istihdama erişim, sosyal, ekonomik ve kültürel haklara erişim gibi alanlarda kendi sosyal sermayelerine uygun yaklaşımların geliştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra kamu yahut diğer aktörler tarafından yapılan her türlü uyum faaliyetlerinin yazılı belge haline getirilerek bu konuda bilginin paylaşılması kaçınılmazdır. Türkiye’de kamu politikası ile ilgili uyum çalışması bulunmadığı, uyum konusundaki zorluklar, bilgi eksikliği, dil engeli, kurumlarla ilgili bürokrasi, istihdam, temel hizmetlere erişim, yerel halkın kaygıları ve travma gibi farklı konularda belirsizlikler bulunmaktadır. Bu konularda nitelikli yabancı ile nitelsiz yabancı arasında doğrusal bir ilişki kurulduğu takdirde ülkeye gelen sığınmacıya kısa süreli ve uzun süreli uyum politikaları belirlemek kolay olmaktadır. Bunu da yalnızca devletten beklemek doğru bir yaklaşım olmamakta, devletin yanı sıra sivil toplum kuruluşları gibi göç alanındaki diğer aktörlere de bu çalışmalarda ihtiyaç duyulmaktadır.

Türkiye’de uyumla ilgili öne çıkan sorunların başında, geçiş ülkesinden yerleşilen ülke konumuna geçişin kamuoyuna ve kamu politika yapıcılarına nasıl açıklanacağı gelmektedir. Ayrıca istihdam piyasası analizleriyle yabancı iş gücüne ihtiyaç olup olmadığının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle yabancıya olan tepkinin

azaltılması ve uyumun sağlanması açısından farkındalık zorunludur. Bu sebeple sosyal uyumun hızlandırılması açısından, göçmenlerin topluma birey olarak nasıl katkı sağladığı konusunda bir araştırma yapılarak ve bu bilgiler, şimdiye kadar yapılan kamu politikalarının uygulanmasında dikkate alınabilir. Bu çalışmalar, göçmenlerin toplumla etkileşimlerinde nasıl ön plana çıkabilecekleri konusunda farkındalık yaratmak ve kamuoyunu bilgilendirmek için ihtiyaç duyulmaktadır. Böylece, göçmenlerin topluma olan katkıları daha iyi anlaşılır ve uyum süreci hızlandırılır.

2.2.6. Dünya’da Uyum Politikaları

Gelişmiş ülkelerin ekonomik ve sosyal olarak cazip olması, yoğun göç almalarına bu doğrultuda uyum politikası geliştirmelerine aracı olmuştur. AB ülkeleri de bu politika üreticilerinin başında gelmektedir, son yıllarda üye ülkeler AB çerçevesinde ortak politikalar için çeşitli stratejiler gerçekleştirmiş, AB uyumun insan ilişkileri ve kültürel boyutunu öne çıkaran yaklaşımlar ortaya koymuştur. AB’nin uyum sürecindeki yaklaşımları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Tekin, 2009, s. 69):

Kaynak: Berlinghoff, Marcel, Migration and Cultural Integration in Europe, ifa-Edition Culture and Foreign Policy, Conference Report, Brussels, 11 December 2013, ss. 3-15.

Şekil 2.1. Uyum Sürecinde Önemli Yaklaşımlar

Avrupa’da son yıllarda uyum politikaları aktif bir şekilde uygulanmaya başlanmıştır. Bu politikalar temelde sivil katılımı artırmayı, sosyo-kültürel uyumu, sosyal, kültürel ve ekonomik hayatın fırsat eşitliliğini yükseltmeyi, sosyal hizmet ve profesyonel eğitime ulaşmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda uyumu sağlamak için çeşitliliği

yönetmeyi hedefleyen, farkındalığı artırıcı, toplumda pozitif yankı uyandıracak özel eğitimler de uyum kapsamında yapılmaktadır. Bütün bunlara ek olarak suçu azaltmaya yönelik ve hak temelli hizmet sunumunu hedefleyen programlar da düzenlenmektedir. Tam da bu doğrultuda AB ülkeleri uyum hususunda belirlenen özel aksiyon programına tüm ülkeler katılmış ve ortak bir çerçeve çizilmiştir (Koçak ve Gündüz, 2016). AB ortak bir çerçeve oluşturmuş olsa da her ülke iç politikasında farklı yaklaşımlar benimsemiştir.

Günümüzde AB'nin ülkelerine gelen göçmenlerden yeni talepleri söz konusu olmaktadır. Bu farklılaşan talepler her ülkenin uyum politikasının farklılaşmasına neden olmaktadır. Gelişmiş ülkelerin göçmen uyumundaki ana vurgularına bakıldığında; İngiltere dil, vatandaşlığa kabul, iş piyasasına erişim ve uyumu öne çıkarmakta, diğer ülkelerde ise genel olarak barınma, okullaşma, iş gücü piyasası, dil eğitimine odaklanmak söz konusudur. Göçmenlerin uyum süreçlerinin nasıl gerçekleştiğine baktığımızda Almanya, Hollanda, Belçika ve Fransa'nın yeni gelenlere zorunlu giriş kursları sunduğu, bu programların sivil uyum, dil eğitimi ve kariyer eğitimi yahut danışmanlığını kapsadığı görülmektedir. İtalya, İspanya, Yeni Zelanda ve ABD'de göçmenlere ülkeye giriş dersi sunmamaktadır. İsveç, İrlanda ve İngiltere'de ise göçmenlerin ihtiyaçlarına özel kişileştirilmiş programlar yerel kurum ve STK'ları tarafından sunulmaktadır. İtalya'da göç plansız ve spontane geliştiğinden, düzenli ve planlı göç politikaları bulunmamaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Her ülkenin sosyal uyumda beklenen talepleri farklılaşmaktadır, bu kapsamda Almanya ülke hakkında genel bilgilerin öğrenilmesi ve dil öğrenimi odaklıyken Fransa ise kültürüyle uyumlu tutum ve değerlerin olmasına odaklanmaktadır. Hollanda göç politikasında çokkültürlü modeli benimsese de kültüre vurgu ve dil kursları Hollandalı olmak üzerine sürdürülmektedir, bu bağlamda grup içi farklılıklar hesaba katılmamaktadır (Özta, 2012). İngiltere uyum hususunda öğrenilen kültürün uygulamaya yansımaları önemserken Hollanda kültürel uyum hususuna önem vermektedir (Berlinghoff, 2007, s. 10). Almanya (Adıgüzel, 2010), Fransa (Yardı, 2017) ve Hollanda (Özta, 2012) söylemlerde çokkültürlülüğü baz alırken uygulamada yerel kültürün göçmenler tarafından tek taraflı öğrenilmesinin beklendiği bir uygulama bulunmaktadır. Ülkeler kendi aralarında kıyasladığında Almanya ve

Hollanda'nın uyum kapsamında yaptıkları vatandaşlık sınavlarının İngiltere'den daha zorlayıcı olduğu ve ön yargıyı kapsadığı görülmektedir (Synder, 2006, s. 49). İngiltere, uyum ve kaynaşma söylemini ön plana çıkarmasıyla diğer ülkelerden ayrılmaktadır (Unutulmaz, 2012). Yine Özgür (2009)'ün yaptığı çalışmada İngiltere'nin göç ve çokkültürlülük politikalarında şu an geline noktanın daha fazla vasıfsız işçi ve göçmen istemeyen, nitelikli göçü destekleyen politikalarına rağmen göçmen grupla ilgili yaptığı çalışmalarda diğer Avrupa ülkelerinden daha demokratik bir yapı içerisinde olduğunu belirtmiştir. Bu kapsamda uyum anlamında ülkeleri incelediğimizde farklı politikalar karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapsamda İngiltere'deki uyum politikalarına kapsamlı olarak baktığımızda İngiltere'deki göçmen sayısının çokluğu ve çeşitliliği yıllar içerisinde birçok uyum politikası geliştirmelerine neden olmuştur. İngiltere'yi uyum politikalarında üç döneme ayırabiliriz; 1980 öncesi göçmen nüfusunun kimliğini ve kültürünü dikkate almayan asimilasyon politikaları, 2000-2020 arası karşılıklı uyumu temel alan bütünleştirici uygulamalar ve henüz çerçevesi net olmayan 2021 sonrası ise tam uyumu hedefleyen politikalar olarak kategorize edilebilir (Unutulmaz, 2012).

İngiltere'de karşılıklı uyum sürecini kapsayan 2005-2006 yıllarında Uyum ve Kaynaşma Komisyonu kurularak söylemlerde 'ortak değerler ve ortak payda' vurgusu yapılmıştır (Unutulmaz, 2012). İngiltere'de göçmen uyumu kente göre farklılaşsa da göçmen politikalarında sıkı prosedürler yıllar içerisinde göçün durumuna göre şekillenmiştir. Bu politikalar çerçevesinde Başbakanlık'tan 2006 yılında yeni kurulan Topluluklar ve Yerel Yönetimler Departmanı'na uyum program ve uygulamalarının görevi aktarılmıştır (Somerville, 2007). Bu departmanın kurulmasıyla göçmen gruplarının uyumu ile ilgili konular, devletin çeşitli kaynaklarının finanse edilmesiyle başlamıştır. Bu politikalara baktığımızda refah ve sosyal uyum politikaları büyük çerçevede uyumu sağlamaya yönelik olan eşitlik, insan hakları ve adalet söylemleri ve daha çok sığınmacıya ulaşmaya yönelik vurguyla makro düzeyde uyum sağlamaya dönük politikalara yerini bırakmıştır (Koçak ve Gündüz, 2016). İngiltere'nin uyum stratejisinde göçmenin ülkeye uyumunda yapılan sınavların uyumu artırdığı düşünülmektedir. İngiltere'deki sınavlar, bir kimlik oluşturmak ve belli bir grubun sınanması için için yapılmamaktadır. Yapılan sınavlar, göçmenin yeni yaşamına uyum sağlaması için uygulanmakta, uyum kapsamında sağlanan kurs ve sınavların amacı

ülkedeki değerlerin öğrenilmesinin sağlanmasıdır. Çokkültürlü yapıya sahip İngiltere’de azınlıklar da çoğu İngilizlerle politik, sosyal ve eşit haklara sahip olmaktadır, ancak bu haklara sahip olmanın yanı sıra kültürlerini de kaybetmemektedirler. Göçmenler beş yıl İngiltere’de yaşadından sonra toprakla gelen haklarını elde etmektedirler (Peutrell, 2010). İngiltere bu uyum politikalarını yerelde göç alanında çalışan STK’larla iş birliği yaparak göçmen uyumunu geniş çerçevede alandaki aktörleriyle sunmaya çalışmaktadır.

Görüldüğü üzere İngiltere’de uyum hakkında benimsenen düşünce ulusallıktan çokkültürlülüğe evrilmiş, “integration” ve “cohesion”a (kaynaşma) doğru şekillenmiştir. İngiltere’nin göç tarihinde asimilasyonist yaklaşımdan başlanarak çokkültürlülüğe doğru geçiş olmuştur. Ülkede yıllara göre uyum politkası değişmiş, 2000’li yıllara kadar çokkültürlülük söylemi hâkim olmuş ancak bu politika başarısız olmuştur. Bu dönemde “İngiltere aşırı çeşitli oldu, ortak kültürümüz kalmadı” söylemleri baş göstermiş, güvenlik politikaları öne çıkmaya başlamıştır. Özellikle kentlerdeki göçmen isyanları yeni araştırmaların yapılmasına neden olmuştur. Devlet, sorunun çözümü için uyum ile ilgili komisyon kurmuştur. Söz konusu komisyonun raporunda “Yaşam alanlarının fiziksel olarak ayrı olması zaten beklenmekteyken, araştırma ekibimiz şehirlerimizde gözlemlediği kutuplaşmanın derinliğiyle şoke olmuştur. Farklı gruplar paralel yaşamlar sürdürmektedir. Birbiriyle diyaloga girmeyi bırakın, birbiriyle hiç temas etmeden yaşamaktadırlar ve bu, artık toplumun bir merkezi olmamasını sağlamıştır” diye belirtilmiştir. İngiltere’de 2005-2006 yıllara gelindiğinde ise “entegrasyon ve kaynaşma” kavramlarına geçiş olmuş, bu kapsamda kaynaşma komisyonu oluşturulmuş, dönüşen kavram olarak ‘ortak değerler ve ortak payda’ kavramı ortaya çıkmıştır (Unutulmaz, 2012).

İtalya’ya göçün temelinde üç dinamik bulunmaktadır. Birincisi, spontane ve plansız olması yani herhangi bir kota ve göç politikası bulunmaması; ikincisi, göç politikasının düzenli ve planlı seyretilmemesi ve bu durumun af politikalarıyla birlikte sürdürülmesi; üçüncü özellik ise sığınmacıların yasa dışı ve kırılgan bir şekilde iş gücü piyasasına dahil olmaları, ayrıca düzensiz göç yapanların çoğunun ülkeye turistik vize ile giriş yapmalarıdır. Göçün ayrıca hızlı ilerlediği ve göçün iş gücü göçünden aile göçüne evrildiği, bir dönüşüm söz konusudur. Bu hızlı değişim konut, eğitim ve iş alanında uyum ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Toplumun ise sığınmacılara yaklaşımı farklı

şekilde olmaktadır, sığınmacıları işçi olarak görmekle beraber sığınmacılar toplumda kalıcı görülmemekte ve istenmemektedir. İtalya'daki uyum stratejisi ne asimilasyonist ne de uyumu sağlayan bir yapıya sahiptir. Model tutarsız, karma ve parçalı bir yapıya sahiptir. Bu modelin temel unsuru yerel yönetimlerdir, özellikle sendikalar kaçınılmaz bir role sahiptir, bu açıdan Türkiye için değerli bir model olabilir. Sığınmacıların ülkede siyasi katılımı bulunmamaktadır, bu hususta sendikalar, sivil toplum kuruluşları, hayır kurumları sosyal katılımı sağlamaktadır. İtalya'da informal ağlar çok güçlü iken formel ağlar güçlü değildir. İtalya daimî ikamet uygulamasını 1998'de başlatmış, ancak yasanın uygulanması hususunda büyük sorunlar yaşanmıştır. 2007'den beri uyum projeleri, kültürel arabuluculuk yapmak, mesleki eğitim sağlamak, dil eğitimi ve kamu kuruluşlarının göçmenlere verimli hizmet verebilmesini sağlamak için özellikle kadın ve genç odaklı projeler geliştirilmiştir. Bu husustaki atılım 2010 yılında yürürlüğe giren ve İtalyan göç politikasının felsefik ve teorik temellerini oluşturan Entegrasyon Anlaşmasıdır. İçerikte ne çoğulculuk odaklı bir model ne asimilasyon odaklıdır. Aynı zamanda anayasaya aykırı olmayan bir model ortaya koymuşlardır (Salamoni, 2012).

Hollanda uyum noktasında histerilerle boğuşan bir ülke olarak tanımlanmıştır. Uyum hususunda hoşgörü ve çokkültürlülük modeline, uygulamada asimilasyonist ve liberal olmayan bir çizgiye kaymasındaki faktör, göç konusunda uzun bir geçmişinin olmamasına dayanmaktadır. Hollanda'da uyum için politikalar çift taraflı belirlenmiştir, uygulamalar sığınmacının geldiği ülkeye göre değişken ve çok yönlüdür. Modelde ulusal modellerden ulusal modellerin altındaki tarihsel süreçler gereklidir. Bu tartışmalara bakıldığında farklı Avrupa ülkelerinin farklı ulusal modellere sahip olduğu görülebilir. Fransa, cumhuriyetçi bir modeli benimseyen bir ülke olarak bilinirken Hollanda, İsveç, Belçika ve Flaman bölgesi ise çokkültürlü bir modeli tercih etmektedir. Diğer yandan, Almanya ve Avusturya gibi ülkelerin ise etnokültürel bir modele sahip oldukları söylenebilir. Ancak bu tartışmaların veya Hollanda'daki histerinin, ulusal modellerin anlamlı bir tartışma çerçevesinde olmadığını gösterdiği söylenebilir. Bu ifade, her ülkenin kendine özgü tarihi, kültürel ve sosyal dinamiklerinin etkisi altında olduğunu ve tek bir modelin tüm ülkeler için geçerli olamayacağını vurgulamaktadır. Bu politikalarda son yıllarda değişimler olsa da toplumdaki göçmenlere dair algı, göçmenlerin Hollandalı görülmediği, yerel halkla

aralarında mesafe olduğu görülmektedir. Uyum politikalarında kültürel çeşitlilik ve dil kursları odak noktasıdır, Hollandalı olmak yapısal perspektifi göz ardı etmektedir.

Entegrasyonun, sadece Prenses Maxima'nın kökeninin hangi ülkeden olduğunu bilmek ya da Hollanda'nın bayramlarında nasıl şekerler yiyeceğini bilmek gibi sembolik unsurlarla sınırlı kaldığı örnekleri göz önünde bulundurduğumuzda, uyum politikalarının sorunlu hale geldiğini ve çift yönlü uyumdan uzaklaştığını söyleyebiliriz. Gerçek bir uyum süreci, sadece sembolik jestlerle değil, kapsamlı ve derinlemesine etkileşimlerle gerçekleşmelidir. Uyum politikaları, göçmenlerin yerel topluma entegrasyonunu teşvik etmenin yanı sıra yerel toplumun da göçmenlere hoşgörü, kabul ve anlayışla yaklaşması sağlanılabilmektedir. Bu durum ise dil öğrenimi, eğitim, iş fırsatları, toplumsal katılım ve karşılıklı kültürel anlayış gibi alanları içeren geniş kapsamlı politikalar gerektirmektedir. Sadece sembolik unsurlar üzerinde odaklanan uyum politikaları, gerçek uyumu teşvik etme potansiyelini sınırlayabilir ve toplumun tüm bireylerini kapsayıcı bir şekilde desteklemekten uzaklaşabilir. Bu nedenle uyum politikalarının bütüncül ve çift yönlü bir yaklaşımla ele alınması ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ülkede uyum politikası sorun temelli olarak ele alınmaktadır, grup içi farklılıklar tartışılmaktan uzaktır. Örneğin Türkler ve Faslılar Müslüman temsil sistemine sokularak aralarında gerilim yaratılmaktadır. Uyum süreci, yerel bağlama ve politikalara bağlı olarak değişebilir. Örneğin Rotterdam'da uyum politikaları ve yaklaşımları, Amsterdam Belediyesi'nden farklı olabilmektedir. Her şehir veya bölge, kendi toplumsal dinamikleri, kültürel yapısı ve göçmen nüfusunun özellikleri gibi faktörler göz önünde bulundurularak uyum politikalarını şekillendirebilir. Uyum politikalarının başarılı olabilmesi için yerel bağlama uygun şekilde uyarlanmaları ve yerel toplumun ihtiyaçlarına ve önceliklerine göre şekillendirilmeleri gereklidir. 2000'lerden sonra göçmen entegrasyonunda ortaya çıkan toplumsal histerinin marjinal siyaset alanına dönüşmemesi, sorunların apolitikleştirilmemesi ve sorunları dar kategorilere indirgememek gerektiği konusunda tartışmalar yürütülmüştür. Bu tartışmalarda aynı zamanda entegrasyonun hak temelli bir perspektifle ele alınması ve yurttaşlık olanaklarından yararlanma ile ilişkili bir alanda marjinal siyasete sürüklenmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Göçmenlerin uyumu, toplumsal bir konu olduğu için politik bir tartışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorunların apolitikleştirilmesi veya marjinalleştirilmesi, entegrasyon sorunlarının etkin bir şekilde çözülmesini engelleyebilir. Bunun yerine, uyum

meselelerine politik bir perspektifle yaklaşılabılır, politika yapıcılar ve toplum arasında diyalog ve iş birliği sağlanabilir. Uyum, sadece sorunlarla mücadele etmek değil, aynı zamanda hak temelli bir perspektifle göçmenlerin yurttaşlık olanaklarından tam olarak yararlanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Göçmenlerin eşit haklara ve fırsatlara sahip olmaları, topluma aktif katılımlarını teşvik etme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu, çeşitlilik ve kapsayıcılık ilkesine dayalı politikaların geliştirilmesini gerektirir. Sonuç olarak göçmen uyumunun marjinal siyaset alanına dönüşmemesi, sorunların apolitikleştirilmemesi ve dar kategorilere indirgenmemesi gereklidir. Uyum meseleleri politik bir tartışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır ve hak temelli bir perspektifle ele alınabilir. Böylece göçmenlerin yurttaşlık olanaklarından tam olarak yararlanabildikleri ve toplumun çeşitlilik ve kapsayıcılığı teşvik ettiği bir uyum süreci sağlanabilir (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Yukarıda ülke örneklerinde de görüldüğü gibi ülkeler kamu politikası üretirken diğer ülkelerin karşılaştığı sorunların farkında olarak uyum kavramının içinde de çeşitli sorunlar olduğunun bilincinde olarak başka ülkelerin yaptığı tartışma ve politikaları ele alınarak incelenmektedir. AB ülkeleri her ne kadar ortak bir paydada belli prensipler belirleseler de esasen ulus devlet düzeyinde uyguladıkları hatta yerel devlet düzeyinde belirledikleri çeşitli kamu politikaları bulunmaktadır. Ülkeler, uyum politikası oluştururken kendi tarihi tecrübeleri doğrultusunda dikkate aldıkları hususlar bulunmaktadır. Uyum konusu ele alınırken AB ülkeleri, gelen kişinin niteliğinden kalış süresine kadar hatta AB vatandaşlığı ve üçüncü ülke vatandaşlığına kadar konuları ayırmıştır. Avrupa Birliği'nde, ortak prensiplere bakıldığında yasal olarak ikamet edenlerin öncelikli olduğu görülürken düzensiz göçmenler, mülteciler ve geçici koruma altındakiler de dahil olmak üzere herkesin yaşama hakkına saygı duyulması ve bu kişilere bir yaşam ortamı sağlanması ilkesi vardır. AB Göçmen Entegrasyonu Politikası Ortak Temel Prensipleri, kamu politikalarının ulus-devletler tarafından geliştirilmesine rağmen gelen sığınmacıların da gerçekten katkıda bulunmaya istekli olmaları ve karşılıklı etkileşim içinde bunu gerçekleştirebilecekleri bir ortamın olması gerektiğini vurgular. İkinci bir unsur ise gelen kişilerin temel değerlere saygı göstermeleridir. Uyumun sağlanmasında geline ülkenin tarihi, dili, istihdam ve ana kurumları hakkında bilgi gibi temel konular da ele alınmaktadır. Bu unsurları kapsayan en temel faktör eğitimidir. Ayrıca farklı kültürlerin ve dinlerin bir arada yaşamasına alan açılması, yerel bazda aktif katılım, kültürlerarası diyalog ve ortak etkileşim

alanları gibi faktörler de uyum için büyük önem taşır. Bu tartışmalara objektif bir şekilde yaklaşmak yapılması gerektirir. Her ülkenin kendi tarihine, kültürüne ve değerlerine saygı duymak gerekmektedir.

Ulusal modellerin çok çeşitli faktörlerden etkilendiğini anlamak, uyum konularında kapsayıcı bir tartışma ve anlayış sağlamaktadır. Her ülkenin kendi tarihine, kültürüne, siyasi yapısına ve sosyal dinamiklerine bağlı olarak göçmen uyumu politikalarında farklı yaklaşımlar ortaya çıkmaktadır. Her ülkenin kendine özgü bir "ulusal modeli" vardır ve bu model, o ülkenin politik, sosyal ve kültürel koşullarına göre şekillenir. Örneğin Fransa'da laiklik ve cumhuriyetçilik ilkesi ön planda olabilirken Hollanda'da çokkültürlülük ve kapsayıcılık ilkesi öne çıkabilmektedir. Almanya ise etnokültürel bir model benimseyebilir. Bu çeşitlilik, göçmen uyum politikaları üzerinde başarılı olur. Her ülkenin farklı sorunları, öncelikleri ve yaklaşımları vardır. Bu nedenle uyum politikalarının ve stratejilerinin, ulusal modellerin çeşitliliğini göz önünde bulundurularak ve yerel ihtiyaçlara uygun şekilde tasarlanmaktadır. Bu kapsayıcı tartışma ve anlayış, farklı ulusal modellerin birbirini zenginleştirebileceği bir platform sunar. Her ülkenin deneyimleri ve başarıları, diğer ülkeler için bir kaynak olabilir. Aynı zamanda bu anlayış, göçmenlerin ihtiyaçlarına iyi cevap verebilmek ve uyum sürecini verimli hale getirebilmek için politika yapıcılarının ve toplumun birlikte çalışmasını teşvik eder. Sonuç olarak ulusal modellerin çeşitliliğini anlamak ve bunu göz önünde bulundurmamak, kapsayıcı bir tartışma ve anlayış sağlayarak göçmen entegrasyonu ve uyum politikalarının geliştirilmesine katkı sağlar.

Aşağıdaki tabloda 13 ülkenin göç ve uyum konusundaki yaklaşım ve çalışmaları ele alınmış, ülke politikaları irdelenmiştir:

Tablo 2.1. Yerleşme/Entegrasyon Planları ve Stratejileri

Almanya	Ulusal Entegrasyon Programı (Federal Göç ve Mülteciler Ofisi, 2007).
Fransa	Yok
İtalya	Yok
İspanya	Yurttaşlık ve Vatandaşlık için Stratejik Plan Entegrasyon (Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2007).

Belçika	Yok
Abd	Yok
Hollanda	Yok
Yeni Zelanda	Geleceğimiz Birlikte (Department of Labour, 2003b).
İsveç	Yok
İrlanda	Yok
İngiltere	Eşitlik Stratejisi (Her ne kadar göçmenler için özel olmasa da) (Home Office, 2010).
Avusturalya	Yok
Danimarka	Herkes İçin Yeni Bir Şans (Çalışma Bakanlığı Mülteci, Göçmenlik ve Entegrasyon Affairs, 2005).

Tablo 2.2. Göçmen Uyumunda Sorumlu Kilit Kurumlar ve Resmî Ortakları

Ülke	Ana Kurumlar	Ortaklar
Avusturalya	Göçmenlik Dairesi ve Vatandaşlık Birimi (Göçmenlik Dairesi ve Vatandaşlık, t.y.a.).	-Teknik ve Daha İleri Eğitim Enstitüleri -Devlet üniversiteleri -NGO'lar -MTC Eğitim Çözümleri -Nortec İstihdam ve Eğitim
İngiltere	Yerel Ofis (Devlet Kurumu) -İngiltere Sınır Ajansı (Eşitlik ve İnsan Haklar Komisyonu, n.d.)	-Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyonu -Job Centre Plus Merkezleri -NGO'lar -Timebank -British Council (Eşitlik ve İnsan Hakları Komisyon, n.d. & İngiliz Konsey, n.d.).
İrlanda	Göçmen Entegrasyonunu Destekleme Ofisi (Ofis Teşviki için Göçmen Entegrasyonu, 2011a).	-Yerel yönetimler -Ulusal Spor Organizasyonlar -İnanç temelli gruplar -NGO'lar -Mesleki Eğitim Komiteler

		-Ulusal Eğitim ve İstihdam Kurumu -Yerel İstihdam Servisi (Office for the Promotion of Göçmen Entegrasyonu, 2011b; Göçmenlerin Teşvik Edilmesi Göçmen Entegrasyonu, 2011c; Göçmenlerin Teşvik Edilmesi Göçmen Entegrasyonu, 2011d; Göçmenlerin Teşvik Edilmesi Göçmen Entegrasyonu, 2011e)
İsveç	İsveç Ulusal Göçmenlik Kurulu ve İsveç İstihdamı Ofisi İsveç Kamu İstihdam Servisi (n.d.).	-Belediyeler -İsveç İş gücü Piyasası Yönetim Kurulu -İstihdam Servisi -NGO'lar (İsveç Kamu İstihdam Servisi, n.d.a.; İsveç Kamu İstihdam Servisi, n.d.c. & Wiesbrock, 2011).
Danimarka	Entegrasyon Departmanı Bakanlığı'nın Mülteciler, Göçmenlik, Entegrasyon ve Yabancı İşleri Bakanlığı Mülteci, Göçmenlik ve Entegrasyon İşleri, 2009).	-Belediyeler -Sivil Toplum Kuruluşları (Bakanlık Mülteci, Göçmenlik ve Entegrasyon İşleri, 2009).
Yeni Zelanda	Çalışma Bakanlığı Göçmenlik Yoluyla Yeni Zelanda (Dışişleri Bakanlığı Labour, 2011).	-STK'lar -Millî Eğitim Bakanlığı -Tescilli Eğitim Komisyon -Yerel Konseyler -Mesleki Servis -Göçmen liderliğindeki kuruluşlar -Mülteci Hizmetleri -Housing Yeni Zelanda (Çalışma Bakanlığı, 2010a).

Hollanda	Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Servisi (IND) sorumludur. Göçmenlik politikaları Hollanda adına Güvenlik Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı tarafından sağlanmakta (Adalet Bakanlığı, 2004).	-Hollanda Konseyi Mülteciler -Çalışma ve Gelir Sosyal Güvenlik Merkezi -STK'lar (Adalet Bakanlığı, 2004).
ABD	Resmî bir kurum yoktur. Bununla birlikte vatandaşlık ofisi, Avrupa Birliği'nin ABD Vatandaşlığı ve Göçmenlik Hizmetleri, eğitim ürünleri ve kaynakları göçmen entegrasyonu ve için yurttaşlık eğitimi vatandaşlığa kabul geliştirir ve teşvik eder (USCIS, 2010).	-STK'lar -Devlet kurumları entegrasyona fon sağlayan programlar.
Belçika	İçişleri Bakanlığı Ofisi aracılığıyla (CoCof, t.y.).	-Fırsat Merkezi Eşitlik ve Mücadele Irkçılık -CoCof (Komisyon) Communautaire Française) (CoCof, n.d).
Almanya	Federal Göçmen Bürosu ve Mülteciler (Federal Göç ve Göçmen Bürosu Mülteciler, 2007).	-Federal, eyalet ve yerel hükümetler -Komisyon Üyesi Geri Dönüş İşleri ve Ulusal Azınlıklar -Dinî kuruluşlar -Ticaret sendikaları -İşveren birlikleri -Gönüllü refah kuruluşlar (Federal Göç ve Göçmen Bürosu Mülteciler, 2007).
Fransa	Göçmenlik Bakanlığı, Entegrasyon, Ulusal Kimlik ve Ortak Kalkınma, aracılığıyla Fransız Ofisi Göçmenlik ve Entegrasyon Birimi (OFII, t.y.).	-Ulusal İstihdam Ajans -STK'lar (OFII, t.y.).
		-İtalyan Yayıncılığı Şirket

İtalya	İçişleri Bakanlığı (İçişleri Bakanlığı, n.d).	-Millî Eğitim Bakanlığı -Kooperatifler (Avrupa Birliği Bakanlığı İçişleri, n.d).
İspanya	Çalışma Bakanlığı (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Sosyal İşler, 2007).	-Geçici Merkezler -Göçmenlerin Kalması için Geçici Merkezler -Mülteciler için Merkezler -Kızıl Haç -İspanyol Komisyonu Ayuda al Refugiado -STK'lar (Genel Sekreterlik Bütçe ve Harcamalar, n.d.).

Tablo 2.3. Göçmen Uyumunun Ana Alanları

Almanya	Dil, eğitim, iş gücü piyasası entegrasyon, sosyal entegrasyon, sivil entegrasyon (Federal Göçmen Bürosu ve Mülteciler, 2007).
Fransa	Dil desteği, iş gücü piyasası entegrasyon, sivil entegrasyon
İtalya	Eğitim; Sivil entegrasyon, istihdam
Belçika	Diplomaların tanınması, iş gücü piyasası entegrasyon, eğitim, dil, yurttaşlık bütünleşme
Hollanda	Dil, sivil entegrasyon, iş gücü pazar entegrasyonu
Yeni Zelanda	İş gücü piyasası, sosyal hizmet, dil kursları, sağlığın geliştirilmesi, aile yaşamı, konut, eğitim (Avrupa Birliği Bakanlığı Adalet, 2007).
Danimarka	İş gücü piyasası, dil eğitimi, istihdam, eğitim, sağlık, barınma
Avustralya	Dil edinimi, iş gücü piyasası bütünleşme RCIS Çalışma Belgesi No. 2016/1
İrlanda	Dil eğitimi, işgücü piyasası entegrasyon, yurttaşlık eğitimi

İngiltere	Dil edinimi, iş gücü piyasası entegrasyon, eğitim
Birleşik Devletler	Dil, vatandaşlığa kabul, iş gücü piyasası entegrasyon ve sivil entegrasyon
İspanya	Kabul, eğitim, istihdam, konut, sosyal, hizmetler, sağlık, çocuklar ve gençlik, iş eşitliği, kadınlar, katılım, kamu bilinci, kod geliştirme (Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2007).
İsveç	Konut, okullaşma, iş gücü piyasası, eğitim, dil eğitimi (Wiesbrock, 2011).

2.2.7. Dünya’da Göç Alanında Çalışan STK’ların Uyumdaki Rolü

Uyum politikalarının esas aktörü, hükümetlerle birlikte göç alanında çalışan STK’lar olmaktadır. Akbaş (2012, s. 339)'ın ifadesine göre göç alanında çalışan sivil toplum kuruluşları, özellikle 2000’li yıllardan sonra sosyal hizmet projeleri üretme konusunda aktif olmuşlardır. Bu kuruluşların çalışmaları, diğer aktörlerin çalışmalarını da elzem ölçüde etkilemiştir. Bu kapsamda makro düzeyde uyumun sağlanması için göç alanında çalışan STK’ların alandaki rolüne bakmak önem arz etmektedir. Ambrosini ve Van der Leun (2015, s. 108) tarafından yapılan çalışmalar, sivil toplumun devletin göç politikaları üzerinde uyum sağlama, çatışma ve değişiklik yapma açısından ana bir aktör olduğunu göstermektedir. Özellikle göçmenlerin temel ihtiyacını karşılama ve uyumu sağlama hususunda gerekli olan temel faaliyetleri yürütmek STK’ların rollerinden biridir. Bu bağlamda göç konusu STK’ların göçmen yönetişimi konusundaki önemi bağlamında ele alınırken farklı coğrafyalardaki yönetişimin aldığı biçimin de göz ardı edilmemesi gerektiği vurgulanmıştır (Ambrosini ve Van der Leun, 2015, s. 110). Bu kapsamda STK’ların uyum hususunda göç alanındaki rolü incelenirken farklı coğrafyalardaki faaliyetlerin karşılaştırılması araştırmaların yapılmasına ve bu hususta kapsamlı tartışmaları ve sonuçların ortaya koyulmasını sağlayacaktır.

Farklı coğrafyadaki STK’ların karşılaştırılması yapılırken amaca uygun STK’ların seçilmesi araştırmaların etkinliğini arttırmaktadır. Sivil toplum kuruluşlarının uyum konusunda göçmenlere hangi tür hizmetler sundukları, bu hizmetlerin farklı coğrafyalarda uygulanışı ve STK’ların yerel düzeyde göçmenlere ne ölçüde destek

verdikleri gibi konular, sorgulanması gereken durumlar olarak ortaya çıkmaktadır (Eastman, 2012; Ambrosini, 2013). Bu bağlamda göçmenlerle ilgili çalışmalarda yer alan göç alanında çalışan STK'ların sayısı özellikle Avrupa'da hızla artmaktadır. Afrika ve Ortadoğu'dan kaçan sığınmacılar, Libya üzerinden İtalya, İspanya, Yunanistan gibi ülkeler aracılığıyla Almanya, İngiltere ve diğer Avrupa Birliği ülkelerine göç etmektedir. Bu nedenle bu ülkelerde göç alanında çalışan STK'ları çeşitliliği oldukça fazladır ve bu STK'lar, sığınmacılara yönelik çeşitli faaliyetler ve uyum çalışmaları yürütmektedirler. Avrupa'daki göç alanında çalışan STK'lar genel olarak yeni gelenleri bireysel koşullarına göre dil eğitimi, vatandaşlık testi kursları, iş gücü piyasasına dahil olma kursları, konut ve istihdam sağlama konusunda göçmenlere destek sağlamaktadırlar. Özellikle dil eğitimi konusunda hükümetler genellikle göç alanında çalışan STK'ları finanse ederek buralarda eğitim verilmesini sağlamaktadır. İngiltere, Danimarka ve Yeni Zelanda özellikle göçmen çocukların eğitime katılımı için birçok çalışmayı ulusal ve yerel boyutta göç alanında çalışan STK'larla sağlamaktadır (Shields ve diğ., 2016).

2007 mali kriz sonrası siyasi istikrarsızlık göç alındaki kamu harcamalarında kısıtlamalara neden olmuştur, bu durum STK'ların alanda olmasının yolunu açmıştır. İngiltere'deki göç alanında çalışan STK sayısının artması göçmen sayısının artmasıyla alakalı değil, zorunlu göçün getirdiği ekonomik hak ve yetkileri savunulması amacıyla olmuştur. Statham ve Geddes (2006) Birleşik Krallık'ta sivil toplum kuruluşlarının göç politikalarını nasıl etkilediğini inceledikleri çalışmalarında bu kuruluşların göç politikalarını kapsayıcı olduğunu, devlet politikaları üzerinde STK'ların göçmen haklarını gözetken ve STK'ların İngiltere'de kapsayıcı politikaların geliştirildiği yapılar olduğunu ortaya çıkarmışlardır. İngiltere'de göç alanında çalışan STK'lar barınma, eğitim, sosyal yardımlara erişim ve istihdam danışmanlığı sağlamaktadır. İngiltere'de uyum politikaları yerelde fırsat eşitliği ve ayrımcılık karşıtı, gayriresmî olarak da çokkültürlülük şeklinde uygulanmaktadır. Ayrıca hükümet yerelde göç alanında çalışan STK'larla uyum çalışmaları sağlanmaktadır, böylece göçmen uyum konusunda geniş bir politika çerçevesi oluşmaktadır. İngiltere'deki göçmenlerin kayıt süreçleri hızlı gerçekleştiğinden temel ihtiyaçları hükümet tarafından sağlanmaktadır. Buradaki göç alanında çalışan STK'lar, eğitim ve öğretim faaliyetlerini yoğunlukla yürütmekte hem resmî hem de resmî olmayan dil kursları düzenlenmekte, okul derslerine destek olmakta ve çeşitli mesleki kursları sağlayarak politika düzeyinde rollere sahiptirler.

Bunun aksine Hollanda’da göç alanında çalışan STK’ların böyle bir misyonu olmayıp eğitim ve öğretim faaliyetleri toplumsal bilinçlendirme eğitimlerini kapsamaktadır (Clarke, 2013, s. 288). Dünyanın birçok yerinde göç alanında çalışan STK’lar çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Bu kapsamda göçmenlik alanında yerel yetki alanlarının rolü ve politikaları çeşitli ülkeleri kapsayacak şekilde aşağıdaki tabloda ele alınmış ve irdelenmiştir.

Tablo 2.4. Göçmenlik Alanında Yerel Yetki Alanlarının Rolü

Almanya	Yerel yönetimler kendi uygulamalarını entegrasyon programlarının yanı sıra zorunlu entegrasyon programı olan federal düzeyde sunulan hizmetleri bulunmaktadır (Federal Göç ve Mülteciler Ofisi, 2007).
Fransa	-Barınma ve gençlerin entegrasyonu, yerel alanda göçmen entegrasyonunun yönlerindedir. -Göçmenlerin öncülük ettiği kuruluşlar ve okullar yerel yönetimlerin ortaklarındandır. -Entegrasyon politikalarının çoğu ülke çapında olsa da, yerel makamlarla koordine edilen bazı programlar da vardır. -Sosyal Finansman Fonu yerel düzeydeki entegrasyon programları finansman araçlarındandır (Houle, 2000, s.11). -Belediyeler, ülke çapındaki programların uygulanması için yerel hizmetlerin koordine edilmesinde yardımcı olmaktadır. -Yerel yetki alanları ulusal programa göre daha çoğulcu bir model izleme eğilimindedir.
İtalya	-Yerel yönetimlerden çok fazla destek gelmektedir. -Yerel yönetimler Bölgesel Yönetimi yönetir. Göçmenlik ve Tek Kişilik Konseyler Göçmenler Masası bulunmaktadır (Göçmenler Bakanlığı İçişleri, t.y).
İspanya	Yerel yönetimler göçmen kabul programlarının uygulanması için destek almaktadır. -Bazı bölgeler kendi entegrasyon planlarını uygulamaya koymuştur. Göçmen Kabul ve Entegrasyon Destek Fonu yerel entegrasyon için finansal bir araçtır (Bonino, 2003 & Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, 2007).
Belçika	-Yerel yönetimler ve birlikte çalışan 6 bölgesel merkez bulunmakta, bunlar barınma, eğitim, sosyoekonomik entegrasyon ve kültür alanlarında faaliyet yürütmekte, yerel yönetimler ve dernekler tarafından desteklenmekte, sağlık alanlarında hizmet sunmaktadırlar (CESifo, 2009).

	-Dil edinimi de dahil olmak üzere eğitimle ilgili tüm programlar federal yeterliliğe sahiptir ve federal hükümet tarafından finanse edilmektedir. Tüm kurslar bölge ofisleri tarafından STK'lar ve meslek örgütleri ile işbirliği içinde düzenlenir (Gsir, 2006).
ABD	Çeşitli federal departmanlar eyalet hükümetlerine ve STK'lara fon sağlanması sosyal hizmetlerin ve yerleşimin sağlanması hedeflenmektedir.
Hollanda	-Belediyeler mültecilerin entegrasyonundn sorumludur (ALTE, t.y.). Belediyeler özel kuruluşlar ve sivil toplum örgütleri ile ortaklık kurarak, göçmenlere barınak ve konut hizmetleri sağlamaktadır. - Entegrasyon için bütçelerinden pay ayırmaları ve kurs sağlayıcıları ile iletişime geçmektedirler, bu kapsamda ödeme yöntemini belirlemekte özgürdürler (ALTE, t.y.).
Yeni Zelanda	-'Bölgesel Yerleşim Stratejileri' göçmenler için sıcak bir ortam yaratmaya yönelik yerel girişimlerdir (Department of Labour, 2010).
Danimarka	Belediyeler; belediyeler ve diğer yerel paydaşlar arasında uygulanan yerel girişimlere ilişkin ortaklık anlaşmaları imzalar. Bakanlık, dil kursları, tanıtım ödenekleri ve tanıtım programının uygulanması için yapılan harcamaların %50'sini belediyelere geri ödemektedir (Mülteci, Göçmen ve Entegrasyon İşleri Bakanlığı, 2009). -Belediyeler, Dışişleri Bakanlığı'nın danışmanlık birimi olan Entegrasyon Hizmetleri'nden entegrasyon stratejileri konusunda tavsiye alırlar (Entegrasyon İşleri Bakanlığı, 2009)
İsveç	Devlet bir değişim sürecinden geçiyor merkezileştirme aşaması, burada belediyelere daha az sorumluluk verilir, ancak belediyeler anahtar olmaya devam ediyorlar yeni gelenlerin kabulünde diğer partnerlerle ortaklık yapmaktadırlar (Wiesbrock, 2011).
İngiltere	-Okullar yerel düzeyde ortaklarındandır, entegrasyon programları sağlamaktadırlar (Avrupa Yaşamı İyileştirme Vakfı ve Çalışma Koşulları, 2007).

	-İngiltere'deki yerel politikalar şunlara odaklanmaktadır fırsat eşitliği ve ayrımcılık karşıtı düzenlemeler sunmaktadır (Houle, 2000). -Yerel yönetimlerin 'gayriresmî' çokkültürlülük politikası mevcuttur (Houle, 2000).
Avusturalya	Avustralya Göçmenlik ve Vatandaşlık Bakanlığı, yerel yönetimlerdeki yerleşim hizmetlerini desteklemek için topluluk hibeleri vermektedir (Department of Immigration and Citizenship, t.y.b.).
İrlanda	Belediyeler, yerleşme hizmetleri sunmakla ilgilenen yerel STK'lara ve özel kuruluşlara fon dağıtmaktan sorumludur (Göçmen Entegrasyonunu Destekleme Ofisi, 2011)

Tablo 2.5. Göç Entegrasyonuna Giriş Kursları

Ülke	Zorunlu/gönüllü	Kurs İçeriği	Kurs Sağlayıcılar
Almanya	Zorunlu (Federal Göç ve Mülteciler Dairesi, 2007)	-Dil ve oryantasyon çalışmaları -Politikada demokrasi çalışmaları -Tarih ve sorumluluk eğitimi -İnsanlar ve toplum (Federal Ofis için Göç ve Mülteciler, 2007)	Federal Göç ve Mülteciler Dairesi tarafından sözleşme yapılan ve onaylanan özel ve kamu kuruluşları hizmet sağlamaktadır (Federal Göç ve Mülteciler Dairesi, 2007)
Fransa	Zorunlu (OFII, t.y.).	Yurttaşlık ve Dil eğitimi -Bir bilgilendirme oturumu (OFII, t.y.)	-Özel dil okulları, sosyal hizmet organizasyonları ve profesyonel gelişim kuruluşlar, hükümet tarafından taşeron kuruluşlarca finanse edilir (OFII, t.y. & Yoffe, 2010).
İtalya	Giriş kursu yok	-	-
İspanya	Giriş kursu yok	-	-
	Valon-Gönüllü (CESifo, 2009).		

Belçika	Flanders-Zorunlu (CESifo, 2009 & Pelfrene, Doyen, & Hellemans, t.y.).	Valonca- dil ve okuma yazma kurslarının yanı sıra sosyal, kültürel ve yurttaşlık formasyonu sağlamaktadır. Flanders- eğitim ve öğretim programı veya kariyer danışmanlığı kursu vermektedir (CESifo, 2009).	Valon ve Flanders- yerel yönetimler bölgesel merkezler tarafından desteklenmektedir (CESifo, 2009 & Pelfrene, Doyen, & Hellemans, t.y.).
ABD	Giriş Kursu Yok	-	-
Hollanda	Zorunlu (Adalet Bakanlığı, 2004).	Eğitim Bölümü: İkinci Dil Olarak Hollandaca, Sosyal Yönelim ve Mesleki Yönelim sağlamaktadır. -Genel Program Koçluğu -Sosyal Danışmanlık (Adalet Bakanlığı, 2004).	-Kamu kuruluşları yetişkinler için eğitim vermektedir. Özel kuruluşlarda eğitim sağlanmaktadır. (ALTE, t.y.).
Yeni Zelanda	Giriş Kursu Yok	-	-
Danimarka	Gönüllü (Mülteci Bakanlığı, Göçmenlik ve Entegrasyon Affairs, 2009).	-Dil Eğitimi -İstihdam odaklı eğitim (Mülteci, Göçmen ve Entegrasyon İşleri Bakanlığı, 2009).	Belediyeler (Mülteci Bakanlığı, Göçmenlik ve Entegrasyon İşleri, 2009).
İsveç	Gönüllü (İsveç Kamu İstihdam Servisi, 2010).	Göçmenlerin ihtiyaçlarına göre uyarlanmıştır. Mülteciler için aşağıdakilerden oluşan özel bir program vardır: -Tanışma toplantısı -Devam eden toplantı: istihdam ve eğitim	-Kamu İstihdam Hizmetleri sağlamaktadır. -Mülteci programı: Kamu İstihdam Hizmetleri, İsveç Göç Kurulu ile işbirliği yapmaktadır (İsveç Kamu

		kimlik bilgileri değerlendirmesi -Gelecek için bir plan (İsveç Kamu İstihdam Servisi, 2010).	İstihdam Service, 2010).
İrlanda	Gönüllü	Mültecilere, aşağıdakilerden oluşan 'Yetişkin Mülteci Programı' sunulmaktadır: -Dil edinimi -İşgücü Piyasası Entegrasyonu -İrlanda Hakkında Genel Bilgi (Göçmen Entegrasyonunu Destekleme Ofisi, 2011).	Mesleki Eğitim Komiteleri (Göçmen Entegrasyonunu Teşvik Ofisi, 2011).
İngiltere	Gönüllü (Birleşik Krallık Sınır Ajansı, n.d.)	Yalnızca Mülteciler için Sağlanan: 1.Danışmanlık Desteği ilgili hizmetler konut, eğitim, sosyal yardımlara erişimi sağlanmaktadır. 2.İstihdam tavsiye eğitimi (Birleşik Krallık Sınır Ajansı, n.d.).	Sınır Ajansı aşağıdaki kurumlarla sözleşme yapmıştır: -British Refugee Council (İngiltere Mülteci Konseyi) -Metropolitan Support Trust (Metropol Destek Vakfı) -North of England Refugee Service (Kuzey İngiltere Mülteci Servisi) -Refugee Action (Mülteci Eylemi) -Multicultural Resource Centre (Çok Kültürlü Kaynak Merkezi) -İskoç Mülteci Konseyi -Leeds Şehir Konseyi (Birleşik

			Krallık Sınır Ajansı, t.y.).
Avusturalya	Gönüllü (Navitas, t.y.).	-Karşılama ve ilk oryantasyon -Hizmet sağlayıcılar hakkında bilgi -Travma danışmanlığı - Barınma Yardımı - Toplum temelli kuruluşlara yönlendirme (Navitas, t.y.).	İşkence ve Travma Mağdurlarının Tedavi ve Rehabilitasyonu Hizmeti -Resolve -FM -ALC -Avustralya Misyonu (Navitas, t.y.).

Yukarıda diğer ülkelerin uyuma yönelik çeşitli kategorilerde yapılmış çalışmaların, içeriği, yöntemi ve şekli sunulmuştur. Bu kapsamda bu ülkelere bakıldığında;

Göçmen Entegrasyonuna Giriş Kursları: Almanya, Fransa, Hollanda ve Hollanda'nın Flanders bölgesi ve Belçika yani dört ülke, ülkelere gelen göçmen yahut sığınmacıya zorunlu giriş kursları sunmaktadır. Herkes için bu giriş kurslarını sunmaktalar ve bu, sivil entegrasyon, dil edinimi, kariyer danışmanlık ve eğitimi kapsamaktadır. Ancak sadece dört ülke ülkelere gelenlere giriş kursu vermemektedir ve Yeni Zelanda, İspanya, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri bu ülkelerdendir. Bazı ülkeler ise giriş kursları hakkında özelleşmiş programlara sahiptirler; İsveç, İrlanda ve İngiltere gibi ülkelerde özel programlar bulunmaktadır. Özellikle uyumun gönüllü olduğu ülkelerde genel toplumsal yönlendirme, kişiselleştirilmiş planlar ve aşağıdaki tabloda görülen yönlendirmelerden oluşmaktadır. Hizmetleri ise uzmanlaşmış yerleşim kurumları veya kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sağlamaktadır.

Konut açısından ise Danimarka ve Yeni Zelanda yeni gelenlere hizmet sağlamaktadır. Bu ülkeler, yeni gelenleri bulundukları coğrafi bölgelere yerleşme için yönlendirmekte yeni gelenin dışarıda kalmaması için çalışmaktadırlar. Sığınmacıların kitlesel olarak ülkeye gelmesiyle birlikte Avrupa'da son zamanlarda birçok hükümet yerleşim taleplerine yanıt vermek zorunda kalmıştır, dolayısıyla sivil toplum kuruluşları sığınmacı yerleşim ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmaktadır.

Göçmenlikte Yerelde Yetki Alanlarının Rolü; göçmenlere hizmet verirken birçok ülke merkeziyetçi yahut yerel politikalar yürütmektedir. İsveç yerel yönetimleri uyumun resmî olarak ortağı olmasına rağmen yerel programlar merkezileşme aşamasından geçmektedir. Yine de çoğu ülke büyük ölçüde belediyelerin ve bölge yönetimlerinin yereldeki göçmen toplumunun ihtiyaçlarına göre uyarlanmış hizmetler sunması için yerele yetki devri sağlamaktadır. Çoğu merkezi hükümetler yerleşim hizmetlerinin uygulanması için yerel düzeyde özel sektörle ortaklık kurarak çeşitli hibeler oluşturmaktadır.

Kişiseye Özel Entegrasyon Planları yahut Stratejileri: Almanya, Fransa, Hollanda, İsveç, İrlanda, İngiltere ve Avustralya'da göçmenlerin ihtiyaçlarına göre düzenlenmiş özel programlar bulunmaktadır. Bunlar giriş programı yahut programlar aracılığı ile yerel düzeyde sunulmaktadır. Genellikle bu hizmetler STK'lar aracılığıyla sağlanmaktadır. Bu kapsamda uyuma dahil olan kurumlar, program çeşitliliğini artırarak bu kapsamda insan kaynaklarını da artırmaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Varış Öncesi Kursları: 13 ülkeden sadece 2'sinde varış öncesi kursları bulunmaktadır, bunlar Fransa ve Yeni Zelandadır. Kanada yakın zamanda yenilik yaparak Kanada'ya gelen göçmenlere yönelik varış öncesi uyum hizmetlerine öncelik vermektedir. Özellikle iş gücü piyasası ile ilgili uyum programlarının etkisini artırmaya çalışmaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Yerleşim Entegrasyon Planları veya Stratejileri: Devletler göçmenlikle ilgili sunulan ulusal uyum stratejilerini bir belgede toplar, bu strateji tüm paydaşları bir bütün olarak tanımlanmaktadır. Bunun amacı uyumun sistematik olarak belirlenmesi, ana hatlarının çizilmesi, yönlendirilmiş hizmetlerde hükümetin çabasını ortaya koymaktadır, bu nedenle beş hükümet spor yaklaşımını geliştirmiştir. Almanta ulusal entegrasyon programına sahiptir, İspanya vatandaşlık ve bütünleşme stratejik planına, Yeni Zelanda 'Birlikte yeni gelecek', Danimarka 'Herkes için yeni şans', İngiltere 'Eşitlik stratejisi' plan ve stratejilerini uygulamaktadırlar (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Spor Aracılığıyla Entegrasyon: Spor yoluyla entegrasyon, bazı ülkeler spor yoluyla entegrasyon yöntemini seçmiştir. Almanya, Belçika, Hollanda, Danimarka, İrlanda ve İngiltere gibi ülkeler spor yoluyla çocukları uyuma katmak ve yeni gelen ve uzun süredir kalanların uyumunu sağlamaktır. Spor antrenmanı yahut maçları öncesi ebeveynler ve yerel halk iletişime geçebildiği için ebeveynlerin de uyumuna büyük katkı sağlamaktadır. Bu yolla bağlantı kurma, sosyal sermayeye uzlaşma ve yerel hakla kaynaşmak mümkün olabilmektedir. Spor zorunlu bir araç olarak kullanılmaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Zorunlu Entegrasyon Sözleşmeleri: Uyum hususunda yeni gelenlerle zorunlu entegrasyon sözleşmesi yapan Fransa'da ve Belçika'nın Flaman bölgesine zorunlu entegrasyonu sağlamaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Kadınlar ve Çocuklar için Özel Kurslar: Almanya, Fransa, İspanya, Amerika, Yeni Zelanda, Danimarka ve İngiltere bu yedi ülke uyum kapsamında özel ihtiyaçları karşılamak için kadınlar ve çocuklara uyarlanmış uyum kursları vermektedir. Almanya bu konuda öne çıkmaktadır, bu kapsamda kadınların potansiyelini engelleyecek durumları ortadan kaldırmalarına yönelik kurslar sunmaktadır. Ayrıca İngiltere, Danimarka ve Yeni Zelanda özellikle göç eden çocukların eğitime katılımı hususunda oldukça kararlıdır. Bazı ülkeler ise kadınların dil ve diğer uyum kurslarına kaydolabilmesi için gündüz bakım hizmetleri sunmaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

Kâr Amacı Gütmeyen Hizmet Sağlayıcıların Katılımı: Kâr amacı gütmeyen kuruluşların göçmen yerleşimi ve entegrasyonu alanındaki hizmetlerine ihtiyaç duyulmakta, bu hususta tüm ülkelerin çeşitli derecelerde STK'lardan destek aldığı görülmektedir. STK'lar alanda çalışırken göçmen faaliyetlerine erişebilmekte ve uyum hizmetlerinde çeşitlilik sağlamaktadırlar. Genel olarak STK'lar bireye özel hizmetler sağlamakta, yeni gelenlere temel yardım desteği sunmakla beraber geniş kapsamlı programlarla spor ve boş zaman etkinlikleri, dil edinimi, vatandaşlık testi alanları, kurslar, topluma erişim, istatistiksel veri toplama, iş gücü danışmanlığı, piyasanın

kapsayıcılığı, konut ve istihdam gibi konularda da geniş destek hizmeti sunmaktadırlar. Bunların yanı sıra STK'lar özellikle dil eğitimi alanında giriş dersleri sunmaktadırlar. Ulusal veya yerel hükümetler genellikle birçok hizmetin sunulması için taşeron kullanmakta, bu kapsamda STK'lar da onlar için alanda iyi bir aktör olarak destek sağlamaktadırlar. Bu kapsamda fazla kemer sıkmanın ve piyasanın öncülük ettiği rasyonalitenin olduğu bir dünyada kâr amacı gütmeyen sağlayıcılar kamu destekli hizmetlerin geleceğinde baskın bir rol oynamaya devam etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarından vazgeçmek yahut rolünü küçümsemek imkânsız olmaktadır (Shields, Drolet ve Valenzuela, 2016).

2.2.8. Çokkültürlülük ve Sosyal Hizmet

Göç eden bireyler gittikleri yerlere kendi kültürlerini de taşıyarak kültürel çeşitliliği sağlamaktadırlar. Bu doğrultuda çokkültürlü toplumlarda sosyal hizmet sunumunda bu kültürel çeşitlilik ve getirileri dikkate alınabilir. Sosyal hizmet mesleki müdahalesinde içinde bulunulan toplumun özelliklerini dikkate alma ve birden fazla kültürün özelliklerini bilme zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kapsamda çokkültürlü toplumlarda toplumun ihtiyaçlarının çeşitliliği ve karmaşıklığı sosyal hizmet müdahalesini güçleştirmektedir. Sosyal hizmet uygulayıcıları çokkültürlü toplumlarda çalışırken çokkültürcü sosyal hizmet bilgi ve becerisine ihtiyaç duymaktadırlar. Sosyal hizmet uzmanları etik ilke ve değerlerinin sosyal farklılıklar ve kültürel yetkinlik başlığı altında; meslek elemanlarının çalıştığı müracaatçı profilinin sosyal yapısının, kültürel özelliklerinin insan davranışına etkisini ve toplumsal işlevini anlaşılabılır. Ayrıca her kültürün güçlü yönlerinin olduğunun farkında olunması, sosyal farklılıkların özellikle kırılgan gruplara yönelik dışlayıcı ve baskılayıcı bir durum oluşturduğunun bilinmesi ve bu konularda sosyal hizmet uzmanının kendini geliştirmesi önem arz etmektedir. Hem küreselleşmenin getirdiği sosyo-politik koşullardaki değişimler hem de çokkültürlü toplumlara özgü mesleki uygulamalardaki ihtiyaçlar çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımlarının ortaya çıkmasını sağlamaktadır (Akbaş, Zubaroğlu Yanardağ ve Yanardağ, 2010). Kültürel yetkinliğe sahip becerileri elde etmesi için öz farkındalık geliştirmesi gerekmektedir (Sheafor ve Horejsi, 2015: s. 115-116).

Kültür, sosyal bilimlerin 1970'lerden beri ana konularından biri olmaya başlamış, aynı zamanda sosyal bilimlerin ontolojisini yeniden tartışmaya açmıştır. Bu yönüyle öznelliği ve bağlamsallığı sosyal bilimlerin merkezine yerleştiren kültür, post yapısalcılığın ivme kazanmasıyla büyük anlatılara tartışma sağlamıştır. Bu yeni alan farklılıklara saygı ve bir arada yaşama unsurları ile toplumsal ve sınıfsal çelişkilerin çözümlenme potansiyelinin belirsizleşmesine itiraz etmektedir. Çokkültürcü yaklaşım, toplumsal yaşamdaki eşitsizliklere ve hiyerarşiye karşı güçlü bir eleştiri olarak durup eşitsizliklerin ana nedenine odaklanmadığı takdirde sadece neo-liberalizimin bir uzantısı olarak devam edebilecektir. Kültürlerin 'otantize' ve 'egzotize' edilmesiyle farklı kültürlerin ötekileşmesine söylemsel bir durum yaratılmaktadır. Böylece kültürler arası uygulamalar yalnızca söylemsel bir çerçevede kalmaktadır. Çokkültürcü söyleme karşın göçmenler halen iyi pozisyonlara erişememektedir, ayrıca da göçmen örgütleri hak talebinde bulunan yapılar olmaktan uzaktır. Çokkültürcü yaklaşımı neo-liberalizmin unsuru yapan düşünce de göçmenin 'farklı' olmasıyla toplumun bir üyesi olduğu, ancak toplum için kurucu unsurlardan biri olmadığı ve bunu talep etmekten de imtina etmesi şeklinde açıklanabilmektedir (Özgür, 2010).

Çokkültürcü uygulamalar ilk zamanlarda tek kültürlü ulus devletlerin çoğunluk üzerindeki tahakkümünü eleştirmekte ve herkes için eşit bir tutumun ortaya çıkmasını savunmaktaydı. Ancak Reisch gibi yazarlar çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasını müdahale edilen grubu 'gettolaştırmakla' itham etmektedir. Ona göre çokkültürcü anlayış, geniş yapısal analizlere odaklanmak yerine, dar uygulama ve araştırmalarla kendini var etmiştir. Bu hususta çözüm olarak çokkültürcülüğün açmazları yerine, bu açmazları aşması için eleştirel yaklaşımlara odaklanması gerektiğini belirtmektedir (Özgür, 2010). Böylece hizmet sunumunda mürcaatçının 'öteki' olmasının önüne geçilerek farklılıkların eşitsizliğe neden olmaması sağlanabilir.

Özellikle geride kalan yüzyılda çokkültürlülük başarılı bir olgu olarak karşımıza çıkmış, küreselleşmeyle birlikte ise daha fazla görünür olmuştur. Yüzyıllardan beridir insan ırkı, yaşadığı toplumun ekonomik, toplumsal ve siyasal gelişmeleri sonucunda oluşan çeşitli sonuçlar nedeniyle zorunlu olarak ülkelerini geride bırakmak durumunda kalmaktadırlar. Sosyal hizmet mesleğinin çalıştığı konular gereği bu çokkültürlü ortam sosyal hizmet müdahalelerine de yansımaktadır.

Çokkültürcü yaklaşım “farklılıkların tanınması” olarak karşımıza çıkmakta, modernist anlayışın yansıması olan tek kültürcü yaklaşımlara karşı da durmaktadır. Postmodernizmle beraber güçlenen bu yaklaşım, birçok alanda da varlığını göstermeye devam etmektedir. Çokkültürcü sosyal hizmet perspektifi kültürel farkındalık düzeyinin yüksek olmasını gerektirmektedir. Tek bir bakış açısını reddederek ekolojik perspektifi benimsemektedir. Dört unsurlu bir etki alanından bahsetmektedir; Bireyin kendi içinde, kişilerarası ilişkiler yoluyla, toplulukta ve toplumda" olmak üzere dört farklı etki alanı bulunmaktadır. Bu alanlar sosyal çalışmacılara kavramsal çerçeve sunmaktadır (Baldwin ve Walker, 2015, s. 259). “Kültürel yetkinlik” ve “kültürel duyarlılık” gibi kavramlar özellikle sosyal hizmet ve psikoloji disiplinlerinde sıkça kullanılan kavramlar olarak ele alınmaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması çok etkin bir biçimde içinde bulunan dönemin bir gerçekliği olarak sosyal hizmet mesleğinde yerini almıştır. Çokkültürcü sosyal hizmet uygulamasında en temel unsurlar bireyin özneliliği ve bağlamsallılığı olarak belirlemektedir. Bu kapsamda kültür yalnızca bir yaşayış şekli değil, genel bir çerçeve olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal hizmet açısından çokkültürcü yaklaşım eleştirel yaklaşımla ele alınmasıyla beraber ancak varlığını sürdürebileceği vurgulanmaktadır. Eleştirel yaklaşımın ayrılmaz unsuru olan ‘düşünümsellik’ olmadan, çokkültürcü uygulamanın özgürleştirici, güçlendirici olması ve sosyal adaleti gerçekleştirmesi mümkün değildir. Kamu yönetiminin bir parçası olarak çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması gittikçe önem kazanmaktadır. Söylemde farklılıkların saygı görmesini hedefleyen çokkültürcü sosyal hizmet uygulama da ise farklılıkların öteki olmasına yol açabilmektedir. Bu durumun nedeni şöyle açıklanabilmektedir, farklı olan farklı birim olarak ele alındığında, bu durumda farklılıklara karşı ön yargılar ortaya çıkmakta ve asıl eşitsizlikler ise gündeme gelmemektedir (Özgür, 2010).

Dünyanın her yerinde ayrımcılığa uğrama riski olan göçmenlerle çalışmak sosyal hizmet disiplinin ana alanlarından biridir. Göçmenlerle çalışan sosyal hizmet uzmanları ayrımcılığın önlenmesinde çeşitli müdahale yöntemleri izlemektedirler. Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulaması da bu yöntemlerin başında gelmektedir. Ancak her birey, grup ve toplumun ayrımcılığa uğrama şekli farklılaşmaktadır. Göçmenlerin maruz kaldığı ayrımcılıkla mücadele için çalışan meslek elemanları çokkültürlülük yaklaşımına hâkim olarak ayrımcılığın önlenmesini sağlayabilir.

Sonuç olarak sosyal hizmet eğitiminin ve sosyal hizmet politikalarının Türkiye’de çokkültürcü ve eleştirel bir bakışla yeniden değerlendirilmesi, müracaatçı açısından ihtiyaçların karşılanması ve bu ihtiyaçların kültürel farklılıklar gözetilerek ele alınması bağlamlarında düzenlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Sosyal hizmet uzmanları sahada çalışırken müracaatçının gerçek ihtiyaçlarından yola çıkmadan, genel geçer, ön yargılı ve sınıfsal hizmetleri sunmaya çalıştığı takdirde faydasız bir uğraş içerisinde müracaatçıya zarar verebilirler. Bu kapsamda alanda nitelikli hizmetlerin sunulabilmesi için sosyal hizmet eğitimi ve politikalarının yeni araştırmalarla güçlendirilmesi, eleştirel çokkültürcü sosyal hizmet müdahalesi ile yeni araştırma ve değerlendirmelerin yapılması, sosyal hizmetin ilerlenmesi açısından elzemdir (Özgür, 2010). Güçlendirme yaklaşımını benimseyen bir sosyal çalışmacı, sığınmacının kültürel güçlerine dair farkındalığını artırmalı ve bu konuda iş birliği yapmalıdır. Sosyal hizmet mesleği sığınmacıya güçlendirme yaklaşımı uygulayarak, kendi kültürüne özgü kaynak ve güçleri onlarla birlikte keşfetmelidir (Teater, 2014, s. 61). Bu yapılmadığı takdirde göçmenin ayrımcılığa maruz kalması ve dışlanması sorunu ortaya çıkabilmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın bir sonraki başlığında sosyal uyum ve ayrımcılık riski karşısında çokkültürcülük ve sosyal hizmet yaklaşımı irdelenerek uygulamadaki yeri tartışılmıştır.

2.2.9. Ayrımcılık Riski Karşında Çokkültürlülük ve Sığınmacıların Sosyal Uyumu

Mülteci ve sığınmacıların göç etmelerinin birçok nedeni olmakla beraber göç eden bu gruplar gittikleri ülkelerde azınlık statüsünde ele alınmaktadırlar. Gidilen toplumda bu grup bir ulus gibi görülmektedirler. Ancak göçmenlerin ulus olmadıkları ve bir yurtlarının olmadığı gerçeği çoğu kez unutulabilmektedir (Kymlicka, 2015). Bu durum göçmen nüfus ve yerel toplumun ilişkisini kötü etkilemektedir.

Ulus devletten önce çoğulculuk anlayışı, siyasilerin ötesine geçen ortak bir mevcudiyet, dinsel, etnik yahut ırksal toplumların bir arada bağ kurma düşüncesi olarak ortaya çıkmıştır (Modood, 2014, s. 23). Kültürel çeşitlilik ise tarihten bu yana söz konusu göçmenler olunca ortaya çıkmaktaydı. Ancak günümüzde insan etkileşiminin yoğun olmasından kaynaklı, toplumlar giderek çokkültürlü bir yapı kazanmaktadır (Göker, 2015).

Çokkültürcü toplumlar birçok açıdan farklılaşmasına rağmen kültürel çeşitliliği farklı şekillerde bünyesinde barındırmaktadır. Bu kapsamda kültürel çeşitliliği iyi karşılayarak onu anlamak için merkeze koyulabilir yahut tam tersi bir yaklaşımla bu kültürel çeşitliliğin çoğunluk içinde asimile olmasına dönük yaklaşım benimsenebilir (Yanık, 2013). Ülkeler, kendi siyasi rejim ve politikalarına göre bu yaklaşımlardan birini seçmektedir.

Göçmenlerin çokkültürlü toplum içinde uyumu, göçmen gruplarının yerleşik toplumla karşılıklı saygı ve etkileşim yoluyla bir sentez oluşturarak kültürel olarak bütünleşmesi anlamına gelmektedir (Canatan, 1990, s. 59). Bu süreçte göçmen grupları kendi kültürel kökenlerinden vazgeçmeden veya zorunlu olarak vazgeçmeden, hibrit bir deneyim yaşarlar. Bu süreç, göçmen grubun etnik, dinî veya kültürel azınlık gruplarıyla ilişkilienmeleri ve bu gruplarla kimliklerini ve aidiyetlerini tanıma taleplerini temel bir hak olarak görmeleriyle ilgilidir. Ancak asimilasyon politikalarının egemen olduğu toplumlarda, sosyolojik azınlık grup üyeleri, egemen toplumun üyelerinin sahip olduğu temel haklara erişim ve temel insan hakları gibi haklara sahip olmadıkça toplumsal eşitlik fikri zayıflamaktadır (Cuche, 2004, s. 144).

Çokkültürlülük, toplumsal eşitliği sağlamak için politikaların oluşturulmasını kolaylaştırmaktadır. Siyasi yapının ürettiği çokkültürlü politikalar ve bu politikaların sonucunda oluşturulan yasalar ile herkesin eşit şekilde uygulanan kanunlara tabi tutulması, göçmen grupların yerleşik topluma uyum sürecini hızlandırmaktadır. Çokkültürlülük politik bir program olarak uygulanması; toplum içinde kurumsal değişikliklerin yapılması ve devlet kurumlarının etkin bir rol oynaması anlamına gelmektedir. Bu uygulamaların siyasi yapı tarafından benimsenip uygulanması, çokkültürlü politikaların toplumsal yapı içinde yer aldığı bir göstergesidir. Böylece çokkültürlülük ideolojik veya toplumsal bir çoğulculuktan, normatif ve yapısal bir çoğulculuğa dönüşmektedir (Doytcheva, 2009, s. 25).

Çokkültürlülük, göçmen gruplarının ve farklı kökenlere sahip diğer grupların, kendi farklılıklarını koruyarak ana toplum yapısına uyum sağlama sürecini öngörmektedir. Ancak uygulamada bu anlayışın tam olarak karşılık bulmadığı görülmektedir. Farklılıklar, egemen kültürün dili, bilgisi ve kontrolü altında kaldıkları sürece kabul edilebilir olarak görülmüştür. Egemen kültür tarafından onaylanmayan veya beğenilmeyen farklılıklar ise genellikle hoş karşılanmayan ve hatta engellenen

durumlar olarak kalmıştır (Göker, 2015, s. 82). Bu nedenle göçmen gruplardan beklenen, ana topluma uyum sağlamaları ve aynı zamanda ana toplumun beklentilerini karşılamalarıdır. Diğer türlü farklılıklar, istenmeyen ve sıklıkla dışlanan farklılıklar oldukça bu durumda, göçmenler ve diğer sosyolojik azınlık grupları için tam bir uyum, son derece karmaşık bir süreç haline gelmektedir. Aynı toplum yapısı içinde farklı etnik, dinî, dilsel vb. farklılıklara sahip grupların varlığını sürdürmesi, gruplar arasında ayrımcılığa ve hatta ayrılıkçı eylemlere yol açabilmektedir. Bu durum, göçmen gruplar dahil farklı kökenlere sahip grupların, ana toplumla uyum sağlamak ve bütünleşmek yerine mevcut bütünlüğe zarar verebileceği anlamına gelmektedir (Çağırkan, 2020).

Görüldüğü üzere sosyal uyum süreci toplumda çift yönlü işletilmediği sürece tek taraflı uyum süreci ayrımcılık riskini doğurmaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmet disiplini ayrımcılık karşıtı yaklaşımıyla göç alanında çalışırken mesleki müdahalesini uygulamaya çalışmaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı, göçmenin farklılıklarının onu 'öteki' duruma getirmemesi için gerekli çalışmaları yürütmektedir. Radikal sosyal hizmet insanların yaşadığı yoksulluk ve sınıfsal ayrıma karşı toplumsal sorunların çözümü ile ortaya çıkmaktadır. Ayrımcılık karşıtı duruşuyla diğer yaklaşımların bu konulara yeteri kadar vurgu yapmadığını belirtmektedir (Thompson, 2016, s. 101). Bu bağlamda ayrımcılık karşıtı değerle mesleki yetkinlik ve çokkültürcü yaklaşıma sahip olmadan yapılan bütün çalışmalar, kişinin içinde bulunduğu durumu algılamadan onu ele almaya çalışmaktır ve bu durumda işlevsel olmamakla beraber kişinin kimi zaman zarar görmesine neden olmaktadır.

Sosyal hizmetin çokkültürcü yaklaşımıyla sığınmacı ve göçmenlerle çalışmak, kişilerin doğru hizmete erişimini sağlamak ve onların kültürel, dil ve göç deneyimlerine duyarlı bir şekilde hizmet sunmayı hedeflemektedir. Bu yaklaşım, sığınmacılar ve göçmenlerin farklı kültürel değerlere, inançlara ve sosyal yapıya sahip olabileceğini kabul ederken ayrımcılık yapmadan her bireye eşit bir şekilde hizmet sunmayı amaçlamaktadır. Çokkültürcü sosyal hizmet sosyal uyumu uygularken iki toplumun karşılıklı uyumunu baz alarak, sosyal politika ve uygulamalar geliştirebilir. Bunun gerçekleşmemesi halinde sığınmacılar ayrımcılığa maruz kalma, yalnızlaşma ve gettolaşma riskine maruz kalabilmekteler (Aykut ve Güloğlu, 2022). Çokkültürcü sosyal hizmet yaklaşımı, sığınmacılar ve göçmenlerin benzersiz ihtiyaçlarını anlamak, dil ve iletişim engellerini aşmak, kültürel farklılıklara saygı duymak ve toplumun

çeşitliliğini değerlendirmek için kültürel yetkinlik geliştirmeyi teşvik eder. Böylece sığınmacılar ve göçmenler, kendi kültürleri ve ihtiyaçları doğrultusunda uygun ve işlevsel sosyal hizmetlere erişim sağlayabilirler.

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem açıklanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın modeli, evren ve çalışma grubu, araştırma sınırlılığı, veri toplama araçları, veri toplama süreci ve verilerin çözümlenmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilimler alanında faaliyet gösteren araştırmacılar, 20. yüzyılın başlarında fen bilimlerinin pozitivist ve akılcı paradigmasını benimsemişlerdir. Bu dönemde sosyal bilimlerde etkin olan birçok bilim insanı, fen bilimlerine özgü olan bu paradigmanın bilimsel çalışma ve akıl yürütme yöntemlerini kullanmışlardır. Ancak o dönemde başka alternatif paradigmalara henüz yer verilmemesi sebebiyle sosyal bilim araştırmacıları; insanlar, toplumlar ve kültürler arasındaki ilişkileri incelemek için fen bilimlerinin prensiplerine ve yöntemlerine başvurmuşlardır (Şimşek ve Yıldırım, 2013). Glesne (2015)'e göre pozitivism ötesi ya da yorumlayıcı anlayış "bilginin örgütlenmesinde ve sunulmasında tek, en doğru biçim yoktur" düşüncesini ortaya koyarak sosyal bilimlere yeni bir bakış açısı getirmiştir. Bu düşünceyle birlikte sosyal bilimler, kademeli olarak fen bilimleri yöntemlerinin yanı sıra kendine özgü kavramlar ve araştırma yöntemleri kullanmaya başlamıştır. Bu yeni yaklaşım insanların ve toplumların karmaşıklığını anlamak için niteliksel verilere dayalı incelemeleri, derinlemesine analizleri ve yorumlamaları teşvik etmiştir. Bu dönüşüm sürecinde sosyal bilimler, araştırmalarında nicel ve nitel verileri bir araya getirerek çok yönlü bir yaklaşım benimsemiştir. Sosyal bilim araştırmacıları, istatistiksel verilerle birlikte katılımcı gözlemler, derinlemesine görüşmeler, odak grup çalışmaları ve betimleyici analizleri gibi yöntemleri kullanarak kapsamlı bir anlayış elde etmeyi

hedeflemişlerdir. Bu yeni paradigma, sosyal bilimlerin doğası gereği karmaşık ve çok yönlü olan konuların ele almasına olanak tanımıştır. Araştırmacılar insan davranışlarını, kültürel normları, sosyal ilişkileri ve toplumsal yapıları derinlemesine anlamak için farklı araştırma yöntemlerini kullanma özgürlüğüne sahiptirler. Glesne (2015) tarafından ortaya atılan "mantıksal pragmatizm paradigması" ve "yorumlayıcı paradigma" sosyal bilimlerde kullanılan kavramlar olarak değerlendirilmektedir. Mantıksal pragmatizm paradigması, sosyal olguların nedenlerini açıklama ve tahminlerde bulunma amacıyla nesnel gözlemler, ölçümler ve deneylerden yararlanmayı önermektedir. Öte yandan yorumlayıcı paradigma insanların sosyal dünyayı algılamalarını yorumlama ve bu algılar üzerinden etkileşim yoluyla iletişim kurma sürecini içermektedir. Bu paradigmaya göre sosyal bilimlerde niteliksel yöntemler kullanılmakta, öznenin tanık olduğu ve deneyimlediği olaylar, düşünceler, davranışlar ve duygular gibi unsurlar rol oynamaktadır. Nitel araştırma deseni bir araştırmanın yaklaşımını belirleyen ve bu yaklaşım çerçevesinde çeşitli aşamaların tutarlı bir şekilde ilerlemesini sağlayan bir stratejidir. Bu bağlamda nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim (fenomenoloji), bizim için farklı olduğunu düşündüğümüz ve ayrıntılı bilgiye sahip olmadığımız olguların derinlemesine incelenmesiyle ilgilenmektedir (Şimşek ve Yıldırım, 2013).

Deneyim fenomenolojide "sezgi" veya gerçek nesnelerin "sıradan farkındalığı" olarak tanımlanmaktadır. Gerçek nesneler cansızdır, bilince sunulan fiziksel varlıklardır; yer ve zamanı işgal eder ve nedensellikte düzenlenir. Betimleme deneyimlerin doğrudan ve nesnel bir şekilde ifade edilmesi anlamına gelmektedir. Bu tür bir yazım, olayları, durumları veya duyguları olduğu gibi aktarır, yorumda bulunmaz, açıklamada bulunmaz ve kurgu eklememe veya çıkarma yapmaz. Betimleme fenomeni olduğu gibi ortaya koymak amacıyla kullanılan bir dil ifade biçimidir (Giorgi, 1997).

Betimleyici fenomenolojik araştırma söz konusu olduğunda, genellikle Duquesne ve "Giorgi" tarafından geliştirilen yöntem akla gelmektedir. Betimleyici fenomenolojinin temeli, Husserl'in fenomenoloji anlayışına dayanmaktadır. Bu tür araştırmalarda fenomenin özüne ulaşmak amacıyla psikolojik indirgemeler yapılmaktadır (Giorgi ve Giorgi, 2003; 2008).

Bu araştırmada Suriyeli sığınmacılarla çalışan STK'ların sosyal uyumdaki yeriyle ilgili katılımcıların deneyimlerini öğrenmek amacıyla nitel yöntem kullanılmıştır.

Nitel araştırmada görüşme, temel bir veri toplama aracıdır (Punch, 2011). Araştırma deseni olarak da fenomenolojik desen benimsenmiştir. Fenomenolojik desende katılımcıların deneyimlerini ve algılarını anlamak için, betimleyici fenomenolojiden yararlanılmış, ayrıntılı görüşmeler yapılarak söylem, gözlem ve diğ r nitel veri toplama yöntemlerini kullanılmaktadır. Bu çalışmada da betimleyici fenomenolojik desen kapsamında toplanan veriler, katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla elde edilmiştir. Görüşme tekniği, insanların gerçekliğe yönelik algılarını ve tanımlamalarını anlamak için kullanılır. Aynı zamanda diğ r insanların düşünce, tutum ve fikirlerine ulaşmak için g   l  bir yöntemdir (Punch, 2011). Görüşmeler, insanların davranışlarının temelinde yatan algılara ve genel olgulara dair kapsamlı bir anlayış sağlama amacı taşımaktadır (Altrichter, Posch ve Somekh, 2005).

Araştırmada nitel araştırmayı desteklemek için veri  eşitilemesinden yararlanılmıştır. Bu kapsamda nitel verileri desteklemek için ilk aşamada çok seçenekli çalışma soruları sorulmuştur. Bu sorular katılımcıların sosyal uyum kavramını nasıl tanımladıkları, başarılı bir sosyal uyum için en önemli faktörlerin neler olduğu, Suriyelilerin sosyal uyumunu zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurlar, STK'ların Suriyeli sığınmacılara sunduğu faaliyetler, kurumların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü arttırma, sosyal dışlanma ve ayrımcılığı önlemedeki rolüyle ilgili soruları içermektedir. Amacımız katılımcıların sosyal uyum ile ilgili temel kavramları nasıl tanımladıkları ve sosya uyumdan neler anladıklarını ortaya koymaktır. Böylece nitel araştırma sorularından elde ettiğimiz verileri yorumlarken kolaylık sağlanmıştır. Bu kapsamda bu çalışma nitel bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Evren ve  rnekleme

Nitel araştırmacılar belirli bir temele dayanarak katılımcıları, olayları ve zamanları seçmektedirler. Nitel araştırmacılar büyük gruplarla çalışmaktan kaçınmakta ve genelleme yapma hedefleri bulunmamaktadır. Bu nedenle yorumlayıcı araştırmacılar durumları "amaçlı" bir şekilde seçme eğilimindedirler (Glesne, 2012). Araştırmada da evren ve örneklem seçilirken bu yaklaşım benimsenmiştir. Bu araştırmanın evreni İstanbul'da faaliyet yürüten Suriyeli sığınmacılarla sosyal uyum kapsamında  alışan STK'lar oluştırmaktadır. Araştırmanın  alışma grubu ise amaçlı örneklem olarak belirlenmiştir. Görüşme yapılacak çalışma grubunun seçiminde, Suriyeliler ile sosyal

uyum konusunda çalışan STK'lar sıralanarak bu STK'lar arasında sahada yoğun olarak sosyal uyum faaliyeti sunanlarla görüşme yapılmıştır. Bu bağlamda çalışma grubu olarak 5 STK seçilmiş, her STK'da bir temsilci ve bir uyum faaliyeti düzenleyen profesyonelle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla araştırmanın 10 örneklem bulunmaktadır.

3.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma İstanbul ilinde göç alanında faaliyet gösteren STK'ların çalışanlarından elde edilen verilerle sınırlanmıştır. Araştırmanın İstanbul ilinde yapılıyor olması en fazla STK sayısına sahip olan il olması açısından çalışma grubunun genişliğini sağlasa da tek bir ilde yapılması genellenebilirlik açısından sınırlılığı oluşturmaktadır (Yeğen ve diğ., 2010, s. 7). Bu verileri elde etmede birtakım güçlükler yaşanmıştır. Bu güçlüklerin başında STK temsilcisi ve personellerinin araştırmaya dahil olmalarını sağlamak gelmektedir. Göç çalışmalarında politikanın etkili olduğunu düşündüklerinden görüşmelere katılmada isteksiz olmuşlardır. Bu kapsamda katılımcılara STK isimlerinin söylemlerde kullanılmayacağı belirtilip güven ilişkisi kurulmuş ve katılımcılar görüşme yapmayı onaylamışlardır.

Katılımcıların STK çalışanı olması ve tam zamanlı çalışmaları, görüşmeler için zaman ayarlama güçlüğüne de neden olmuştur. Bu nedenle görüşmeler ya katılımcıların ofislerinde ya da dışarıdaki bir ortamda gerçekleştirilmiş yahut Google Teams üzerinden yapılmıştır.

3.4. Araştırma Grubu

Araştırmanın katılımcılarını, İstanbul'da Suriyeli sığınmacılarla çalışan STK'lardaki temsilci ve sosyal uyum çalışmaları yürüten sosyal çalışmacı, psikolog, edebiyatçı, psikolojik danışman ve sosyoloğu oluşturmuştur. Katılımcılar sosyal uyum alanında yoğun çalışma yürüten STK'lardan seçilmiş, bu kapsamda katılımcılar amaçlı çalışma grubu ile belirlenmiştir. Araştırmada 10 katılımcı ile görüşme sağlanmıştır.

3.5. Çalışma Grubunun Seçimi ve Nitelikleri

Bu araştırmada amaçlı çalışma grubu kullanılmıştır. Amaçlı alışma grubu, seçim için önceden belirlenen kriterlere dayalı olarak yapılan bir çalışma grubu ve bu kriterlere göre seçilen çalışma grubu, araştırma evreninin tüm niteliklerini temsil etmektedir (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu alışma amaçlı örneklemin türü olan ölçüt örnekleme ile irdelenmiştir. Ölçüt rnekleme de ölçütler belirlenir ve bu ölçütlere uyan olasılıklar ile çalışılır. Bu kapsamda bahsedilen ölçütler araştırmacının kendi oluşturduğu ölçütler yahut önceden hazırlanmış bir ölçüt listesi olabilir (Yıldırım ve şimşek, 2013). Ölçüt rnekleme seçilmesinin nedeni, belli kriterlere sahip STK’ların amaçlı çalışma grubunu oluşturmasıdır. Araştırmada alışma grubu, İstanbul ilinde yaşayan STK çalışanlarından araştırmaya katılmayı kabul eden kişilerden oluşmuştur. Ölçüt olarak hak temelli, Suriyeli Sığınmacılarla alışan ve sosyal uyum çalışmaları yürüten STK’lar seçilmiştir. Katılımcıları tanımlayan bilgiler Tablo 4.1’de verilmiştir. Görüşme esnasında sorulan demografik sorularla birlikte katılımcıların özellikleri belirlenmiştir.

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırma nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, bireyin yaşamındaki rutin ve sorunlu durumları belirlemeyi amaçlayan çalışmalardan oluşmaktadır. Bu tür araştırmalarda kişisel deneyimler, iğrrler, görüşmeler, gözlem, tarihsel ve görsel materyaller gibi çeşitli veri kaynaklarından yararlanılmaktadır. Gözlem ve görüşmeler nitel araştırmalarda en yaygın kullanılan veri toplama araçlarıdır (Kuş, 2012).

Araştırmada veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Veri toplama süreci 25 gün sürmüş, her görüşmeci ile ayrı bir gün görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme soruları  bölümden oluşmaktadır. Araştırma soruları, araştırmanın amacına uygun olarak hazırlanmış, demografik ve çok seçenekli sorular, yarı yapılandırılmış görüşme soruları şeklinde dir. Demografik görüşme sorularında kişilerin; yaş, cinsiyet, meslek, şu anda çalıştıkları pozisyon, kaç yıldır bu pozisyonda çalıştıkları ve kaç yıldır göç alanında çalıştıkları sorularını kapsamaktadır.

Veri seti olarak nitel araştırma soruları öncesinde çok seçenekli çalışma soruları da kullanılmıştır. Çok seçenekli sorular nitel soruları destekleyici ve onları yorumlamada yardımcı olacak şekilde hazırlanmıştır. Bu sorularla nitel sorulardaki detayın aksine sosyal uyum ile ilgili temel kavramların ve yaklaşımların katılımcılar açısından nasıl

tanımladığı ortaya çıkarılmıştır. Böylece ayrıntıların anlaşılmasını ve katılımcıların sosyal uyuma olan yaklaşımlarının içeriğini görmemizi kolaylaştırmıştır. Ayrıca çok seçenekli sorular ve görüşme soruları karşılaştırarak, katılımcı ifadeleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı, varsa tutarsızlıkları karşılaştırmayı ve yorumlamayı sağlamıştır. Bu şekilde araştırmanın yönteminin güçlendirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları; sosyal uyum hakkında gruplar arası ilişki, sahadaki faaliyetlerin işleyiş, STK'ların rolleri ve sosyal politika sorularını içermektedir. Görüşme soruları göç konusuyla ilgili uzmanlığı bulunan bir uzmana incelemesi için sunulmuştur. Uzmardan alınan bilgiler ve alanyazının doğrultusunda görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Görüşmeler UNHCR projesi, Dünya Doktorları Derneği, Maya ile yüz yüze yapılmış, Hayata Destek Derneği ve İnsan Kaynaklarını Geliştirme Vakfı ile Google Teams üzerinden yüz yüze gerçekleşmiştir. Görüşmeler esnasında alınan cevaplar, katılımcıların izni dâhilinde ses kaydına alınmıştır. Görüşmeler toplamda 5 STK ile yapılmış, her STK'dan bir temsilci bir sosyal uyum sorumlusu ile yapılmıştır. Görüşmede görüşmeci ve katılımcı dışında kimse bulunmamış, sadece iki katılımcının görüşmesi ofis dışında yapıldığından bu görüşmeler tamamen sessiz bir alanda gerçekleşmemiştir. Ayrıca katılımcıların çoğunluğunun araştırmacıyla aynı sahada çalışıyor olması, katılımcıların görüşme boyunca rahat bir iletişim ortamı içinde bulunmalarına katkı sağlamıştır. Araştırma öncesi bütün katılımcılara görüşme içeriği anlatılıp yapılacak görüşmenin kapsamından bahsedilmiş, akabinde ise “Bilgilendirilmiş Onam Formu” imzalatılmıştır. Olgubilim araştırmalarında, yaşıntıların temelini anlamak için detaylı ve derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Bu tür görüşmeler genellikle uzun zaman almakta ve yaşıntıların derinlemesine incelenmesine olanak sağlamaktadır (Şimşek ve Yıldırım, 2013).

3.7. Verilerin Çözümlemesi

Yapılan görüşmelerden elde edilen ses kayıtları araştırmacı tarafından deşifre edilerek yazılı dökümana çevrilmiştir. Dinlenen ses kayıtlarının süresi katılımcılar arasında değişkenlik göstermekle birlikte, genellikle 12 ile 25 sayfa arasında bir uzunluğa sahiptir. Dokümanlar tekrar tekrar okunarak kodlamanın sağlıklı yapılması hedeflenmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar doğrudan yorumlanmış ve kuramsal

kısım ile desteklenmiştir. Gizlilik çerçevesinde katılımcıların isimleri kullanılmamış her katılımcıya kod atanmıştır. Görüşmede yöneticiler “Y1, Y2...” sosyal uyum çalışanı “P1, P2...” kodlama şeklinde düzenlenmiştir.

Verilerin analizi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz için MAXQDA programı kullanılmış, programa yüklenen veriler kodlanarak kodlar kategorilere onlar da temalara dönüştürülmüştür. Kuramsal temel ve araştırmanın amacı baz alınarak oluşturulan temalar kategorize edilmiştir.

Araştırmalarda kullanılan strateji türüne bağlı olarak analitik farklılıklar olmasına rağmen nitel araştırmacılar genel olarak belirli bir süreci izlerler. Nitel araştırmalar, sonuçlara odaklanmak yerine sürece odaklanan çalışmalardır (Creswell, 2017, s. 196).

Bu araştırmada katılımcılar tarafından elde edilen bilgiler betimsel analiz yöntemi ile irdelenmiştir. Betimsel analiz, toplanan verilerin okuyucuların anlayabileceği ve gerektiğinde kullanabileceği bir veri tabanına dönüştürülmesini hedefleyen bir yöntemdir (Altunışık ve diğ., 2012, s. 324). Betimsel analiz sürecinde, görüşme yapılan katılımcıların tanıtıcı bulguları ve ifadeleri incelenmiştir.

Veri analizinde pek çok analiz basamağı bulunmaktadır. Bu çalışmada klasik betimleyici yöntem kullanılmıştır. Betimleyici fenomenolojik yaklaşımlarda ki veri analizi adımları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Moustakas, 1994, ss.82-84).

1. Veri analizi yapan araştırmacı araştırma sorularıyla ilgili verileri elde ettikten sonra verileri tekrar tekrar okuyarak, fenomenin bu durumu nasıl deneyimlediğini anlamayı sağlayan önemli açıklama, cümle ve alıntıları almaktadır. Bu adım anahtar kısımların oluşmasını sağlamaktadır. Araştırmacı bir sonraki adımda bu önemli ifadelerden hareketle temalar içinde anlam grupları oluşturmaktadır (Moustakas, 1994, ss. 82-84). Bu araştırmada da içerik tekrar tekrar okunmuş, önemli cümle ve alıntılar alınmıştır. Bu önemli alıntılar temaların altında kategoriler olarak yer almıştır.
2. Sonraki adımda bu temalar ve kategoriler katılımcıların deneyimlerine ilişkin betimleyici yazı yazılırken kullanılmaktadır buna dokusal betimleme de denmektedir. Katılımcıların fenomeni deneyimleme şekillerini etkileyen ortam ve bağlam ile ilgili betimleme de kullanılabilir, bu durum yapısal betimleme olarak açıklanmaktadır (Moustakas, 1994, ss. 82-84). Bu

araştırmada da temalar ve kategoriler altında betimleyici yazılar yer almaktadır, bu kısımda dokusal ve yapısal betimlemeler bulunmaktadır.

3. Araştırmacı yapısal ve dokusal tanımlamalardan sonra fenomeninin ‘özünü’ ortaya koyan karma bir betimleme ‘değişmez öz’ olarak açıklanmaktadır. Bu kısım katılımcıların ortak deneyimlerini aktarmaktadır. Bu kısımda bütün deneyimlerin temel bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır (Polkinghorne, 1989, s. 46). Bu araştırmada da katılımcıların betimsel kısımları verildikten sonra hepsi için ortak bir ‘öze’ ulaşılmıştır. Bu ortak öz tema, kategori ve kod şeklinde öne çıkmaktadır.

Araştırmada sürecinde elde edilen veriler MAXQDA 2023 nitel analiz programında analiz edilmiştir. Creswell’in (2017, s. 195) de belirttiği gibi programlar aracılığıyla büyük veri tabanlarında araştırmacılar, hızlı bir şekilde tüm kesitleri aynı kodla etiketleyebilmekte ve katılımcıların cevaplarını benzer veya farklı kodlar içinde değerlendirebilmektedirler. Böylece bilgisayar programları farklı kodların karşılaştırılmasına olanak sağlayarak kapsamlı analizler yapmayı kolaylaştırmaktadır. Araştırmada verilerin deşifresi sonrasında tema, kategori ve kodlara ilişkin ortaya çıkan tüm bulgular mevcut literatür ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

3.8. Araştırmacının Rolü

Araştırmacı yedi yıl boyunca göç sahasında çalışmış olup, göçün dinamiklerini ve değişen saha pratiklerini doğrudan deneyimlemiştir. Bu süre zarfında aynı zamanda araştırmacının göç alanında yazdığı yüksek lisans tezi ve ilgili konularda yayımlanan makaleleri ve bildirileri, alan bilgisinin derinleşmesine katkılarda bulunmuştur. Ayrıca araştırmacının öznel deneyimleri, saha gözlemleri ve sivil toplum kuruluşları ile olan etkileşimleri, veri analizine ve yorumlamasına destek sağlamıştır. Ayrıca nesnelliğin korunması amacıyla farklı araştırmacıların görüşlerine de başvurulmuştur.

Araştırmacı katılımcılarla etkileşimde bulunurken profesyonel bir tutum sergileyerek görüşme sürecini yönetmiştir. Görüşmelerde araştırmacı sadece profesyonel bir tavır sergilemekle kalmamış, aynı zamanda katılımcılara karşı empatik bir yaklaşım sergilemiştir.

Katılımcılar göç alanında profesyonel olarak çalışan bireyler olduğundan, görüşmede sorulan her soruyu açık ve anlaşılır bulmuşlardır. Ancak bazı kısımların yorumlara açık olması sebebiyle, bu noktalarda sorularak netlik sağlanmıştır.

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN BULGULARI, YORUM VE TARTIŞMA

Araştırma problemine yanıt bulmak için elde edilen bulgular bu kısımda yer almaktadır. Katılımcıların gizliliğini korumak için katılımcılardan aynı STK'da çalışan yöneticiler Y1 ve personeller P1 şeklinde kodlanmıştır. Çalışmanın bu kısmında ilk olarak katılımcıları tanıma amaçlı sorulan demografik bilgi soruları ve sosyal uyum hakkında sorulan çok seçenekli çalışma sorularının bulgu ve yorumları, ikinci olarak ise görüşme sorularının bulgu ve yorumları tema ve kategoriler şeklinde sunulmaktadır.

4.1.Çok Seçenekli Çalışmanın Bulgu ve Yorumları

Araştırmada katılımcıların demografik bilgileri Tablo 4.1'de verilmiştir. Çok seçenekli soruların bulguları ise tablolaştırılarak Tablo 4.2'den ile Tablo 4.10'e kadar yer almaktadır. Araştırma Şekil 4.1'de görüldüğü üzere 3 ana temadan oluşmaktadır. Bu doğrultuda aşağıda önce demografik bilgi soruları, ardından çok seçenekli sorular ve görüşmelerinin analizi yapılarak bulgular ele alınmıştır. Bahse konu olan çok seçenekli sorular ve görüşmelerin analizi bir bütün olarak ele alınıp yorumlanmıştır.

Tablo 4.1. Katılımcıların demografik bilgileri

Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek	Şu Anda Çalıştığı Pozisyon	Bulunduğu Pozisyonda Çalışma Süresi	Alanda Çalışma Süresi
27	Kadın	Lisans	Sosyal Hizmet	Koordinatör	2 Yıl	6 Yıl
25	Kadın	Yüksek Lisans	Sosyal Hizmet	Uyum Çalışanı	3 Yıl	3 Yıl
-	Kadın	Lisans	Psikolog STK Çalışanı	Uyum Çalışanı Koruma Proje Yöneticisi	-	-
31	Erkek	Lisanüstü	Psikolog	Proje Koordinatörü	5 Yıl	7 Yıl
34	Kadın	Yüksek Lisans	Psikolog	Psikolog Psikososyal Destek Sorumlusu	2 Ay	4 Yıl
30	Erkek	Lisans	Psikolog	Proje Yöneticisi	3 Yıl	3 Yıl
29	Kadın	Yüksek Lisans	Psikolojik Danışman	Toplum Merkezi Etkinlik Koordinatörü	1 Yıl	3 Yıl
43	Kadın	Yüksek Lisans	Fransızca Mütercim Tercümanlık	Uygulayıcısı	14 Yıl	8 Yıl
52	Kadın	Lisans	Edebiyat	Sosyal Uyum Sorumlusu	9 Yıl	20 Yıl Üstü
36	Kadın	Lisans	Tiyatro Oyuncusu		5 Yıl	10 Yıl

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere katılımcılardan doğrudan sosyal uyum alanında çalışan personellerin mesleğinin yoğunlukla psikolog ve sosyal hizmet olduğu görülmektedir. Sosyal uyum uygulayıcılardan birinin yaş ve meslek belirtmediği görülmektedir. Bunun yanı sıra katılımcılarının göç alanında uzun çalışma deneyimine sahip olduğu görülmekte, özellikle 10 ve 20 yıl üstü tecrübesi olan katılımcının da bulunması, uzun süreli göç faaliyetlerinin araştırmaya yansıdığı görülmektedir. Ayrıca çalışmada proje yöneticileri ve uyum personellerinin sayısı eşittir, ancak bazı uyum sorumluları aynı zamanda sosyal uyum faaliyetleri de yürütmektedir.

Tablo 4.2. Katılımcıların sosyal uyum kavramını tanımlama şekilleri

Katılımcı	Yabancı Geldiği Ülkeye Uyumu	Yabancı ve Geldiği Ülkedeki Halkın Karşılıklı Uyumu	Yabancı Tümü Vatandaşlık Sistemini Öğrenmesi
Y1		X	
P1		X	
Y2		X	
P2		X	
Y3		X	
P3		X	
Y4		X	
P4		X	
Y5		X	
P5		X	

Araştırma kapsamında katılımcılara sosyal uyum kavramını nasıl tanımladıkları sorulmuştur. Katılımcıların tümü sosyal uyum kavramını '*yabancı ve geldiği ülkedeki halkın karşılıklı uyumu*' şeklinde tanımladıkları görülmektedir. STK çalışanı olan katılımcıların hepsi, sosyal uyumun ancak her iki toplumun da sürece eşit olarak katılmasıyla mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.

Tablo 4.3. Başarılı bir sosyal uyum için gerekliliklerin önem sırasına göre sıralanması

Katılımcı	Dil Eğitimi	Göç Politikasında Çokkültürcü Çalışmalar	Kişiyeye Özelleştirilmiş Uyum Programları	Kapsayıcı Ekonomik Programların Geliştirilmesi	Sosyal Teması Artırıcı Faaliyetler
Y1	3	1	5	4	2
P1	2	1	5	3	4
Y2	1	4	2	5	3
P2	2	1	3	4	5
Y3	3	1	4	2	5
P3	5	1	3	2	4
Y4	4	1	2	5	3
P4	3	1	2	5	4
Y5	3	1	4	5	2
P5	5	1	3	2	4

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyum için gerekli unsurları önem sırasına göre sıralamışlardır. Söz konusu sıralamaya göre katılımcılar; ilk sırada *göç politikasında çokkültürcü çalışmaları*, ikinci sırada *kişiyeye özelleştirilmiş uyum programları*, üçüncü sırada *dil eğitimi*, dördüncü sırada *sosyal teması artırıcı faaliyetler* ve son sırada *kapsayıcı ekonomik programların geliştirilmesini* gerekli görmüşlerdir. Yukarıdaki tablodan (Tablo 4.3.) da görüldüğü üzere göç alanındaki katılımcılar ilk sırada karşılıklılığı gerektiren çokkültürcü çalışmaları söyleyerek sosyal uyumda çokkültürcülüğün önemini ortaya koymuşlardır. Çokkültürcü yaklaşım, bireylerin toplumda farklılıklarıyla beraber kültürlerini ve geleneklerini yaşatarak var olmalarını sağlamaktadır. Sosyal uyum da bireylerin karşılıklı uyumunu hedeflediğinden çokkültürcü uygulama ile tam bir bütünleşme sağlayabilmektedir.

Bir diğer vurgu da ikinci sırada yer alan kişinin bireysel farklılıklarını ve kültürel farklılıklarını da benimsemeyi gerektiren kişiyeye özelleştirilmiş uyum programları üzerinde olmuştur. Katılımcılar sosyal hizmetin her bireyin biricikliği perspektifine uygun olarak sosyal uyum sağlanırken her yabancı için aynı adımların atılmasının uyumu sağlamayacağını, bireysel ve kültürel farklılıkları göz önüne alan programların bütünleşmeyi kolaylaştıracağını ifade etmişlerdir.

Dil, iletişime geçebilmenin başat aracı olmasına rağmen burada üçüncü sırada yer almaktadır. Bunun gerekçesi olarak da ilk iki unsurun sosyal uyumun gerçekleştirilmesinde uzun vadede kalıcı olduğunun düşünülmesinden ve dilin bu süreçte destekleyici olmasından kaynaklanmaktadır. Dördüncü sırada sosyal teması

artıran faaliyetler gelmektedir. Katılımcılar araştırma sorularında da bunu sıkça vurgulamışlardır, ancak bu faaliyetlerin yapılandırılmış ve amaca uygun olarak gerçekleştirilmesinin altını çizmişlerdir.

Katılımcılar son olarak da kapsayıcı ekonomik programların geliştirilmesinden bahsetmişlerdir.

Tablo 4.4. Sığınmacıların sosyal uyumunu zorlaştıran unsurların en etkin olandan en az etkin olana doğru sıralaması

Katılımcı	Dil Bariyeri	Kültürel Farklılıklar	Toplumsal Ön Yargı	Sosyal Refah Sistemindeki Eşitsizlikler	Sahadaki Hizmet Sunucuların Tutumları	Sosyal Dışlanma ve Hak İhlalleri	İrkçilik
Y1	6	7	2	4	5	1	3
P1	3	7	5	4	2	1	6
Y2	1	2	5	7	6	3	4
P2	1	3	2	7	6	5	4
Y3	5	7	4	1	3	2	6
P3	7	6	4	1	5	3	3
Y4	6	7	3	4	5	2	1
P4	5	6	2	4	7	3	1
Y5	6	5	2	4	7	3	1
P5	7	5	3	2	4	6	1

STK katılımcılarına sorulan “Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunu zorlaştıran unsurların başında ne gelir?” sorusunun cevaplarının sıralamasına bakıldığında katılımcılar ilk sıraya *sosyal dışlanma ve hak ihlalleri yanıtını* koymuştur, ikinci sırada ise *ırkçılık* yer almıştır. Katılımcılar sosyal uyumun önündeki en büyük engeli, bireyin hukuki olarak desteklenmemesi ve bunun sonucunda da toplumda yer edinmemesi

olarak açıklamıştır. Üçüncü sırada ise *toplumsal ön yargı* yanıtı ve dördüncü sırada *sosyal refah sistemindeki eşitsizlikler* seçeneği yer almıştır. Beşinci sırada *dil bariyeri*, altıncı sırada *sahadaki hizmet sunucuların tutumları* ve son sırada ise *kültürel farklılıklar* seçeneği yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere sosyal dışlanma ve hak ihlalleri, sosyal hizmetin ‘hak temelli’ anlayışının da önemine vurgu yapılmakta, sığınmacı gruba da hak temelli yaklaşılmadığı takdirde sosyal uyumun oluşmasının güç olabileceği ortaya çıkmaktadır. Irkçılık buradaki yanıtlarda sosyal uyumu engelleyen başat faktörlerin başında gelmektedir. Toplumsal ön yargı ve sosyal refah sistemindeki eşitsizlikler de makro düzeyde bir boyut olarak gerçekleşmediği takdirde sosyal uyumun önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine katılımcılar aslında dil bariyerinin diğer unsurlara nazaran sosyal uyumun önünde çok büyük bir sorun olmadığını belirtmişlerdir. En az engelleyici rolü, hizmet sunucularının rolü ve kültürel farklılıklar olarak işaretlemiştir. Araştırma sorularına katılımcıların verdiği yanıtlarda kültürel benzerliklerin yakınlaştıracı olduğu belirtilse de kültürel farklılıkların sosyal uyumu zorlaştırmada başat olmadığı da burada vurgulanmıştır.

Katılımcı	Aynı Etnik Köken yahut Dinî Değerler	Kültürel Benzerlikler	Eğitim Seviyesi	Dil Öğrenimi	Ekonomik Refahın Yükselmesi	İçerme	Sosyal Temas	Sosyal Ağlar	Sahadaki Hizmet Sunucuların Olumlu Rolü	Mesleki Eğitim	Diğer
Y1	8	4	7	6	10	1	2	3	5	9	Toplum Liderleri-nin Olumlu Görüşleri
P1	7	5	9	4	2	10	1	8	3	6	
Y2	1	2	6	3	10	4	5	7	8	9	
P2	6	2	3	1	7	5	4	9	8	10	Kamu Politika-larının Olumlu Rolü
Y3	6	7	2	3	4	5	9	8	10		
P3	10	9	7	8	5	1	2	3	4	6	

Y4	7	5	2	4	10	8	9	1	6	3
P4	7	4	8	5	6	3	1	2	9	10
Y5	4	5	6	7	8	2	3	1	10	9
P5	1	2	6	9	3	7	4	8	5	10

Tablo 4.5. Sığınmacıların Uyumunu Kolaylaştıran Unsurlardan En Etkin Olandan En Az Etkin Olana Sıralanması

Katılımcılara sorulan ‘sığınmacıların sosyal uyumunu kolaylaştıran unsurlar’ sorusuna gelen yanıtlarda en etkin olan unsurun *kültürel benzerlikler* olduğu görülmektedir. İkinci sırada ise *sosyal temas* yanıtı gelmektedir. Katılımcılar her ne kadar bir önceki soruda kültürel farklılıkların sosyal uyumu sağlamada engel olmadığını düşünseler de kültürel benzerliğin sosyal uyumu sağlamada oldukça kolaylaştırıcı olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sorularında da ortaya çıkan cevaplarda benzerliklerin uyumu sağlamada kolaylaştırıcı olduğu görülmüştür. Ayrıca sosyal temas da insanlar arasındaki ön yargının kırılması için sosyal uyumu kolaylaştıran unsurların başında gelmektedir. Katılımcılar, araştırma sorularında özellikle yapılan etkinlikler sonrasında insanların ön yargılarının azaldığını ve etkinlik sonrasında da temasa geçildiğini belirtmişlerdir. Üçüncü sırada *dil öğrenimi ve sosyal ağlar* yanıtlarının ikisi de yer almaktadır, dördüncü sırada *eğitim seviyesi ve içerme* yanıtları yer almaktadır. Bir önceki soruda dil bilmemenin sosyal uyumun önünde çok büyük bir engel olmadığını düşünen katılımcılar burada, dil bilmenin kolaylaştırıcı olduğunu vurgulamıştır. Beşinci sırada *aynı etnik köken yahut dinî değerler* yanıtı yer almaktadır. Katılımcılar bu faktörün de kolaylaştırıcı olduğunu düşünmüşlerdir, araştırma sorularına gelen yanıtlarda da özellikle Suriyelilerin Hatay ve Güneydoğu illeri ile benzer kültürde olduğundan, dinin de ortak olmasının sosyal uyum ve kabulde kolaylaştırıcı olduğundan bahsetmişlerdir. Altıncı sırada *ekonomik refahın yükselmesi*, yedinci sırada *sahadaki hizmet sunucularının olumlu rolü* ve son sırada ise *mesleki eğitim* yanıtı gelmektedir. Katılımcılarından Y1 bu sorunun ilk sırasına, diğer diyerek burada *toplum liderlerinin olumlu görüşleri* yanıtını vermiş, toplumdaki kanaat önderlerinin tutumlarının sosyal uyumu kolaylaştıran unsurların başında geldiğini

belirtmiştir. Yine bu katılımcı araştırma sorularında da sosyal uyum için kanaat önderlerinin öneminin altını çizmiştir. Katılımcılardan Y3 ise bu soruya diğer diyerek *kamu politikalarının olumlu rolü* yanıtını vermiş, sosyal uyumu kolaylaştırmada makro uygulamaların sorunu çözeceğini dile getirmiştir. Bu katılımcı araştırma sorularında da sorunun çözümünde makro düzeyde politikaların etkinliğini ve çözüm için önemini vurgulamıştır.

Tablo 4.6. STK’larda Suriyelilere yönelik gerçekleştiren sosyal uyum faaliyetlerinin yoğunluğa göre sıralaması

Katılımcı	Dil Eğitimi	Çeşitli Farkındalık ve Güçlendirici Eğitimleri	Yemek ve Davet Organizasyonları	Sportif Faaliyetler	Kültür ve Sanatsal Faaliyetler	Geziler	Özel Gün Etkinlikleri	Fikir Klüpleri	Mesleki Eğitim
Y1	6	1			4	5	2	3	
P1	1	2			3	4	5		
Y2		1			2		3	4	
P2	3	1			4		5		2
Y3	3	1			4		5	4	2
P3	2		3				4		1
Y4		1			2		3		
P4		1			2		3		
Y5		1	2		5	3	4		
P5		2			1		3	4	

STK’larda Suriyelilere yönelik gerçekleştiren sosyal uyum faaliyetlerinin yoğunluğana dair katılımcıların verdiği yanıtlara bakıldığında STK’ların yaptığı faaliyetlerde ilk sırada çeşitli *farkındalık artırıcı ve güçlendirici eğitimlerin* yer aldığı görülmektedir. Bu kapsamda STK’lar, sığınmacıların sosyal hayatta bilmeleri gereken temel hak ve yükümlülükleri, sosyal yardım mekanizmaları vb. bilgileri

yapılandırılmış yahut yarı yapılandırılmış şekilde sunmaktadır. İkinci sırada *kültür ve sanatsal faaliyetler ve özel gün etkinlikleri* yer almaktadır. Burada ise iki toplumu da bir araya getiren tek seferlik buluşmaları kapsayan etkinlikler kastedilmektedir. Üçüncü sırada *özel gün etkinlikleri* gelmektedir. Dördüncü sırada *dil eğitimi*, beşinci sırada *mesleki eğitim*, altıncı sırada *fikir kulüpleri* yedinci sırada *geziler* ve son sırada ise *yemek ve davet organizasyonları* yer almaktadır. Katılımcılardan *sportif faaliyetler* yanıtını veren olmamıştır. Görüldüğü üzere STK'lar sosyal uyum kapsamında çok çeşitli faaliyetler yürütmelerine karşın bu faaliyetlerin niteliği açısından sosyal uyumu sağlayacak boyutta olmadıkları, kısa vadede bir bütünleşme sağladıkları tespit edilmiş. Yine katılımcılar, araştırmanın açık uçlu sorularında da kendi yaptıkları faaliyetlere benzer cevaplar vermişlerdir. Bu kapsamda İstanbul ilinde sosyal uyum çalışması yürüten STK'ların benzer çalışmalar yaptığı, ayrışmadığı çıkarımı yapılabilir.

Tablo 4.7. STK'ların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü artırmadaki rolü

Katılımcı	Çok etkili	Kısmen Etkili	Hiç etkili değil
Y1		x	
P1		x	
Y2		x	
P2	X		
Y3			x
P3	X		
Y4		x	
P4		x	
Y5		x	
P5		x	

Katılımcılar STK'ların sunduğu faaliyetlerin toplumsal kabulü artırmada rolünün kısıtlı olduğunu çoğunlukla ifade etmişlerdir. Yalnızca iki katılımcı STK'ların toplumsal kabulü artırmada rolünün başarılı olduğunu belirtmiştir. Bir katılımcı ise STK'ların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü artırmadaki rolünün hiç etkili olmadığını dile getirmiştir.

Tablo 4.8. STK'ların sunduğu hizmetlerin sosyal dışlanmayı önlemedeki rolü

Katılımcı	Çok Etkili	Kısmen Etkili	Hiç Etkili Değil
-----------	------------	---------------	------------------

Y1		X
P1		x
Y2		x
P2	x	
Y3		x
P3	x	
Y4		x
P4		x
Y5		x
P5		x

Katılımcılar STK'ların sunduğu hizmetlerin sosyal dışlanmayı önlemedeki rolüne ilişkin çoğunlukla *kısmen önlediği* yanıtını vermiştir. Katılımcılardan ikisi ise *çok etkili* olduğunu düşünmektedir.

Tablo 4.9. STK'ların sunduğu hizmetlerin ayrımcılığı önlemedeki rolü

Katılımcı	Çok Etkili	Kısmen Etkili	Hiç Etkili Değil
Y1		x	
P1		x	
Y2		x	
P2	x		
Y3			x
P3			x
Y4		x	
P4		x	
Y5		x	
P5		x	

Katılımcılar STK'ların sunduğu hizmetlerin ayrımcılığı önlemedeki rolüne yoğunlukla *kısmen etkili* olduğu yanıtını vermiş, bir katılımcı *çok etkili* olduğunu söylerken ikisi ise *hiç etkili* olmadığını söylemektedir.

Tablo 4.10. İstanbul'daki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların sosyal uyum konusundaki çalışmalarının yoğunluğa göre sıralaması

Katılımcı	Dil Eğitim Programları	Sosyal Uyum Kapsamında Kenti Tanıtıcı Geziler	Eğitime Katılımı Sağlama	İki Kültürü Kapsayan Sosyal Teması Sağlayan Aktiviteler	Sportif Aktiviteler
Y1	2	4	3	1	
P1	2	4	3	1	5
Y2	1	4	3	2	5
P2	2	3	4	1	5
Y3	3	2	5	1	4
P3	1	5	2	3	4
Y4	1	3	2	4	5
P4	2	4	1	3	5
Y5	3	2	4	1	5
P5	2	3	4	1	5

Katılımcılar İstanbul özelinde kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların yaptığı sosyal uyum etkinliklerinde en fazla gerçekleştirilen çalışmanın *iki kültürü de kapsayan sosyal teması sağlayan aktiviteler* olduğunu belirtmişlerdir. Ardından *dil eğitimi programlarının* sıklıkla yapıldığını dile getirmişlerdir. Üçüncü sırada ise *eğitime katılımı sağlayan faaliyetlerin* yer aldığını, dördüncü sırada sosyal uyum kapsamında *kenti tanıtıcı gezilerin* yer aldığını ve son sırada ise sportif aktivitelerin bulunduğunu aktarılmıştır. Bu yanıtların STK'ların Suriyelilere yönelik gerçekleştirdiği sosyal uyum faaliyetleri yoğunluğuna göre sıralamasıyla benzer olduğu, ancak burada kamu ve yerel yönetimin de işin içine girmesiyle dil eğitiminin STK'lara kıyasla önceliklendirildiği, ardından eğitime katılımın yine bu minvalde öne çıktığı görülmektedir. Dil edinme ve okullaşmanın kamu politikalarında öneminin de burada işlevsel olduğu bilinmektedir. Yine kamu ve yerel yönetimlerin de olduğu paydaşlıkta sportif aktivitelerin de yapıldığı ifade edilmiştir.

4.2.Temalar ve Kategoriler

Katılımcılarla yapılan nitel görüşme sonucunda veriler alt kodlara, kodlara sonra kategorilere sonra da temalara dönüştürülerek 3 tema belirlenmiştir. Bu temalar aşağıdaki grafikte de verildiği üzere *gruplararası ilişki*, *STK'ların sosyal uyumdaki rolleri ve sosyal uyum politikası* teması şeklinde sıralanmaktadır. Bu temalar katılımcı ifadeleri, araştırmanın amacı ve araştırma soruları temel alınarak oluşturulmuştur.

Gruplararası İlişki	STK'ların Sosyal Uyumdaki Yeri	Sosyal Uyum Politikası

Şekil 4.1. Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunda STK'ların Yeri Temaları

Gruplararası ilişki temasının altında, STK çalışanlarının yerel toplum ve Suriyeli sığınmacıların ilişkilerine dönük söylemleri, gruplararası etkileşim ve iletişim, komşuluk ilişkisi kategorisi olarak yer almıştır. STK'ların sosyal uyumdaki rolleri temasının altında, finansal sorunlar ve kapasite yetersizliği, hedeflenen grupların ilgisi ve katılımı, siyasi söylemler, iletişim ve bilgi eksikliği, toplumun tutumu, kültürel yabancılaşma (dil bariyeri) ve dayanışma ağları kodları yer almaktadır. STK'ların hedef kitlesi sorulduğunda da çeşitli yanıtlar gelmiştir, bu yanıtlar da nitel veri olarak sunulmuştur. Sosyal uyum politikası temasının altında, başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği, STK'ların politika sürecine katılımı ve STK'ların gözünden sosyal uyumda göç aktörleri kategorileri bulunmaktadır.

4.2.1. Gruplararası ilişki

Bu çalışmadaki ilk tema, gruplararası ilişki olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda gruplararası ilişki temasının altında her iki toplumun etkileşimi ve ilişkisi ve komşuluk ilişkisi alt kategorileri gelmektedir. Bu araştırmanın amaçlarından biri olan yerel toplum ve Suriyeli sığınmacı arasındaki ilişkinin ortaya konulması hedefi doğrultusunda STK çalışanları, her iki grubun ilişkilerini gerek kuruma gelerek hizmetlerden faydalanırken gerek her iki grubu kapsayan atölye ve oturumlarda gerek de kendi yerellerindeki ilişkilerinde gözlemlemektedirler. Bu kapsamda bu gözlemler neticesinde ifade edilen söylemler aşağıda belirtilmiştir. Bu tema altındaki kategoriler ve ilgili katılımcı ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

4.2.1.1. Gruplararası etkileşim ve iletişim teması

Gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinin altında; ekonomik faktörler, empati, toplumsal dışlanma ve kutuplaşma, sosyal mesafe, sosyal çatışma, kültürel etkileşim, medya ve siyasi söylemler ve toplumsal eşitsizlik kodları bulunmaktadır. Bu kapsamda aşağıda detaylı olarak bu kategorilerin katılımcılar açısından neyi ifade ettiği ele alınmaktadır.

4.2.1.1.1. Medya ve siyasi söylemler

Katılımcılar gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisi altında medya ve siyasi söylemlerin yerel halk ve Suriyeli sığınmacılar üzerinde etkili olduğunu dile getirmiştir. Medya ve siyasi söylem kodu katılımcılar tarafından iki grup arasındaki ilişkiyi düzenleyen bir faktör olarak ifade edilmiştir. Konuyla ilgili Y2, P3 ve P2'nin ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

Genelde uuu bizim atölyelerimizde onların katılımlarını çok fazla istemiyorlar. Çünkü sosyal medya üzerinden mültecilik ile ilgili yayınlanan çok fazla haberler olduğu için bunlar yanlış algılara sebep olduğu ve mülteci nefretini körüklediği için insanlar biraz da bunlardan etkilenerek her şeyden onların faydalandığını, yerel halka hiçbir hizmet sunulmadığını düşünebiliyorlar ve onları tamamıyla bizim çalışmalarımızın dışında bırakmak istiyorlar. (P3)

Şöyle söyleyebilirim, kültürlerarası etkileşimde iki toplum da çok fazla birbirlerini tanımaması, artı sosyal medyadaki yanlış haberler ya da yanıltıcı haberlerden ötürü birbirlerine olan tepkilerini sosyal tansiyon olarak geri dönüşleri bizlere oluyor. (Y2)

Ancak genel olarak değerlendirme yapacak olursam bu konuyla alakalı genel bir görüş olarak bence birazcık da sosyal medyanın artık etkisiyle birlikte bir Suriye karşıtlığı mülteci karşıtlığının arttığını görüyoruz. Hem Türkiye'nin ekonomik sıkıntılarla birlikte mülteciler aslında bir tık daha bu sorunun kaynağıymış gibi görünmekte, sosyal çevrede ciddi anlamda her şeyin sorumlusu olarak ve asıl sorun olmamasına rağmen yerel halktan ciddi bir tepki topladıklarını düşünüyorum ve bu noktada da Suriyeli danışanlarda şunu fark ettik, işte kamu kurumuna ya da farklı bir ortama girdiklerinde yerel toplumdan çekindikleri ve onlara karşı oluşan ön yargının farkında olduklarını, bazı konularda haklı bile olsalar haklarını savunamadıkları, biz Suriyeliyiz onlar yerel halk gibi sonuçlar aldığımız konular oluyor. (P2)

Katılımcılar çok seçenekli sorularında STK'ların ayrımcılığı önlemedeki rolüne kısmen yanıtını vermişlerdir, açık uçlu sorulara verdikleri cevaplar da bu yanıtın gerekçesi olarak burada ortaya çıkmaktadır. Yapılan çalışmaların mikro bir alanda verimli olduğunu, medya gibi makro bir alana hitap eden bir unsurun etkisiyle

aktarılan bilgilerin yerel halk üzerinde kendi çalışmalarına göre verimli olduğunu ortaya koymuşlardır.

4.2.1.1.2. Toplumsal dışlanma ve kutuplaşma

Katılımcılar gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde toplumsal dışlanma ve kutuplaşma konularından bahsetmişlerdir. Burada katılımcıların kullandığı toplumsal dışlanma ve kutuplaşma kavramları günlük yaşam pratiklerinde gittikçe artan iletişimsizliği, nefret söylemini ve temasın sağlanmamasını ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P1, P2 ve Y5 şunları dile getirmişlerdir:

Evet, yani son dönemlerde komşusuna şikâyet eden bana selam vermek istemiyor. Yani çok kişiyi duyuyoruz. İlk dönemlerde 'işte bana yastık verdi, yorgan verdi, işte ev eşyası verdi. Yardım etmek istedi' diyen kişiler sonrasında devam eden yıllarda 'Maalesef bana selam vermiyor. Burada kalmamı istemiyor' dedi. Diyenler çok oluyor. Hem okullarda da zaten sizler de duyuyorsunuzdur. Yaşanan hem çocukların hak yaşadıkları akran zorbalığı oluyor. (P1)

...Hem yabancı toplumla yaptığımız görüşmelerde ırkçılık, nefret söylemlerine yoğun maruz kalmalarının sosyal uyumu zedelendiği ve aynı zamanda bu kişileri şehir yaşamındaki gettolaşmaya doğru itmektedir. En büyük olumsuz geri dönüşlerinden biri de baktığın zaman, yerel halk tarafından da yabancılara olan tavrın değiştiği için işte kişilerin ekonomik hayatlarını etkiliyor, iş hayatlarını, istihdamlarını etkiliyor. Aynı şekilde okullarda, eğitimde yabancı çocuklara karşı olan tutumların olumsuz olduğu görülüyor. (P2)

Özellikle Türkiye ekonomisinin bozulmasıyla beraber göçmenlere karşı çok büyük bir nefret söylemiyle de karşılaşıyoruz. Deprem bölgesinde çok büyük bir nefret söylemi var. Dolayısıyla aslında farklı farklı görüşler duyuyorum diyebilirim. (Y5)

Katılımcıların toplumsal dışlanma ve kutuplaşma kodunda toplumda daha önce olan yardımlaşma duygusunun yerini toplumsal dışlanma ve kutuplaşmanın yer aldığını, ekonominin kötüleşmesiyle birlikte nefret söyleminin arttığını belirtmişlerdir.

4.2.1.1.3. Sosyal çatışma

Katılımcılar her iki toplumun etkileşimi ve ilişkisi kategorisinde sosyal çatışmayla ilgili görüş belirtmişlerdir. Katılımcılar sosyal çatışmanın son zamanlarda arttığını, sosyal çatışmanın artmasının nedeni olarak da, gruplararasıdaki farklı eğitim seviyesi ve medyanın makro düzeyde bu durumu etkikeyen bir faktör olduğu ifade edilmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan Y2 şunlardan bahsetmiştir.

Genelde etkinliklerde olumsuz dönüşler oluyor ama şöyle de bir durum var, bu da göz ardı etmemek lazım. Özellikle aynı eğitim seviyesi, aynı yaş dönemi içinde olan katılımcı grupların bir arada bulunduğu etkinliklerde ise herhangi bir sıkıntı yaşamadık ve amacı iyi belirleyip yapılan etkinliklerde, etkinlik sonralarında daha olumlu geri dönüşler oluyor. Yine yani yapının benzer olması olumlu dönüşler almamızı sağlıyor. Şöyle dediğim gibi, özellikle son dönemlerde artan sosyal tansiyon, medyanın da etkisiyle uyumun azaldığını görüyoruz. (Y2)

Katılımcının ifadesinden de anlaşılacağı üzere benzer eğitim seviyelerine ve yaş gruplarına sahip katılımcı gruplar arasındaki yapısal benzerliğe bağlı iyi bir etkileşim olduğu, bu benzerliklerin amacın iyi belirlenmesini ve etkinliklerin yararlı sonuçlanmasını sağladığını sonucuna ulaşılmaktadır. Aynı zamanda, son dönemlerde artan sosyal tansiyonun ve medyanın etkisinin uyumu azalttığını, toplumda yaşanan genel gerginliklerin, sosyal çatışmayı artırdığını ve medyanın bu gerginliklere etkisinin olduğunu öne sürülmektedir. Bu durum, sosyal çatışmanın karmaşık ve çok yönlü bir etkileşim içinde olduğunu göstermektedir.

4.2.1.1.3.1. Önyargı ve ayrımcılık

Katılımcılar önyargı ve ayrımcılığın sosyal çatışmaya neden olduğu ile ilgili görüşü dile getirmişlerdir. Katılımcılar bu önyargının öğrenilen, genelleştirilmelerden ve toplumdaki yabancı algısından kaynaklandığını, onların bilinmezliği nedeniyle korkulan kişiler olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca önyargının kimi zaman toplumun kanaat önderleri tarafından gerçekleştirildiğini, özellikle kriz durumlarında bunun görünür olduğunu ve misafirliğin kalıcılığa dönüşmesiyle önyargının arttığını da belirtmişlerdir. Katılımcıların ifadelerinde yerel halkın Suriyelilere karşı önceden olumsuz bir şekilde inanç veya tutum geliştirildiği, bu nedenle güzel olan bir işin onlara ait olamayacağı görüşünün olduğu da aktarmışlardır. Konuyla ilgili P4, Y1, Y3, Y4 ve P2 şunları ifade etmişlerdir:

Aklıma gelmiyor, bilmiyorum. Sanırım son yaşadığımız deprem sonrasında da en başta aklıma gelen şey, doğrudan bir önyargılar ve bir kabulün olmaması. Yani aslında şey de gördük. Bunun öncesinde işte Hatay gibi bir yerde aslında çok rahat ortak kültürleri olan insanların bile bu böyle bu şekildeki travmatik olaylar sonrasında hemen ilk işte olağan şüpheli olarak aslında Suriyelileri görmesi. Benim ilk başta aklıma maalesef hani 11 yıl geçse bile çok da bir şekilde ilerleyemedik galiba sorusunu aklıma getirdi. E doğrudan dediğim gibi hani böyle, Türklerle proje de çok çalışmadığımız için onlardan duyduğum şeyler yok...Aslında insanlar belki de doğrudan işte bir Suriyelinin bir şeyi çaldığını görmedi. Ama eğer işte bir altını çalındı, oysa bir parası çalındıysa doğrudan Suriyeli'yi suçlamak onlar için daha kolay diye gördük ve duyduk. Aslında birinci ağızdan da... (P4).

Yaptığımız çalışmalarda bir noktada bir tane Türk çocuğun tavırlarına birtakım değişimler olduğunu gördük ki en iyi değişim gözlemlediğimiz öğrencilerden biriydi. Sonra ben kenara çekip konuştuğumda bana şunu söyledi, 'Öğretmenim siz bana çok güzel şeyler anlatıyorsunuz. Bende yalan yok. Arkadaşlarımı çok seviyorum. Artık kendimi onlarla bir görüyorum. Ama işte geçen gün anneme bunu anlattım. Annem de bana sen o pis Suriyelinin yanına mı oturacaksın' dedi. Yani işte bu bu küçük ölçekte aile içinde bir örneği. Bunu aynısını topluma da koyabiliriz. Toplumun annesi babası kimdir? Devlettir. Devlet büyükleridir, değil mi? Ya da işte kanaat önderleri. Yani kanaat önderlerinin konuşmalarına bakarak yerel toplumla Suriyeliler arasındaki ilişkinin o dönem özelinde nasıl olduğunu görmek çok mümkün. Genel olarak da örnekler böyle... Şunu da söylemekte fayda var. Daha düşük gelir düzeyinde yaşayan aileler daha kabullenmeye meyillidirler bu kişilere. Çünkü acıda ortaklaşabiliyorlar birçok anlamda. Yani o geçim derdini nasıl bir şey olduğunu işte ya da düşmanın nasıl bir şey olduğunu sosyal dışlanma olarak onlar da farklı bir boyuttan farklı biçimde tecrübe ediyorlar. (Y1)

Yani örnek veriyorum, biz okullarda bir dönem velilere yönelik seminerler düzenliyoruz ve çocuğu Suriyeli öğrencilerle okumasına rağmen yani dolayısıyla bizden çok çok önce aslında Suriyeli çocuğun velisiyle temas olan o veli. Bizim düzenlediğimiz seminere Suriyeli bir veliyle katılmak istemiyor. 'Bizi ayrı yapın, onları ayrı yapın' diye geri dönüşlerde bulunuyorlardı ve bunu hemen hemen hepsi böyle.

Küçükçekmece'nin bütün okullarında aldık diyebilirim bu dönütü. Okul nüfusunun yarısının Suriyeli, yarısının Türklerin olduğu okullarda dahi veliler çocuklarını ilgilendiren aynı konu başlığında, aynı seansta bilgilendirme almak istemiyorlar. (Y3)

Ama ben mesela şeyi fark ediyordum bu Taksim'de filan... Sığınmacılar proje kapsamında yaptıkları ürünlerini satarken de mesela göçmenlik deyince 'Balkan göçmeni falan mı?' diyorlar. Mesela ilk aşamada hiç bilmeyenler anladın mı? Ama diğer türlü demesen neye bakıyor? Ne güzel işte güzel tasarımlar bilmem ne alayım diyor ama... Ben mesela Caritasta çalışırken kermese gelenler 'ben de Balkan göçmeniyim' falan diye gelen oluyor ve bu çok güzel. Tabii ki sen de göçmensin, bizim için öyle bir ayırım yok. Zaten doğru, çok doğru bir yerden bakıyor. Ama hani böyle azıcık güzel bir şey gördüğünde onun Suriyeli değil de Balkan göçmenlerine ait olduğunun aklının gelmesi de hani başka bir ön yargı. (Y4)

Misafirperverlik vardı, tamamen bittiğini görüyorum. Daha küçük gruplarda kabulleniş de var. Yeni gelene destek olma şeklinde, eşya desteği, kurumu bilmiyorsa götürme şeklinde var. Tam bir kabul söz konusu değil, bu kadar büyük bir grubu kabul söz konusu olur mu tartışılır. Misafirlikten kalıcılığa dönüldüğünün farkında insanlar, burada da kabul söz konusu değil. Kalıcı olduğunu anladıkça süreç uzadıkça rahatsızlık söz konusudur. (P2)

Katılımcılar çok seçenekli sorularında STK'ların sosyal uyumu zorlaştıran unsurlarda üçüncü sırada toplumsal ön yargının olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların çok seçenekli sorularında ön sıraya koyduğu toplumsal ön yargının boyutu, açık uçlu sorularda detaylı olarak görülmektedir. Katılımcıların yorumlarındaki saha çalışmalarında, birisinin bir şeyi çaldığında Suriyelilerin hemen suçlanması, öğrenciler arasında Suriyeli çocuklara karşı önyargıların olduğunu ve bu önyargıların aile içinde de görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu ifadeler, önyargı ve ayrımcılığın sosyal çatışmaya nasıl neden olduğunu ve bu durumun toplumsal ilişkilerdeki zararlı etkilerini yansıtmaktadır. Bu kapsamda Suriyelilere karşı önden geliştirilen inanç ve tutumlar, esasen günlük hayatın tüm kısımlarında ortaya çıkmaktadır. Bu durum da günlük yaşam pratiklerinde sosyal ayrışmaya neden olmaktadır.

4.2.1.1.4. Ekonomik faktörler

Katılımcı gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde ekonomik faktörler ile ilgili kodun altında ekonomik durumla beraber gruplararası etkileşim ve iletişimin azaldığını belirtilmişlerdir. Katılımcılar ekonominin kötüleşmesiyle beraber sığınmacıların bir yük olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili Y5 şunlardan bahsetmiştir:

...Ekonomi kötüleşmeye başladığı zaman Türkiye'de hayat şartları çok daha kötüleşmeye başladığı zaman bir de üzerine böyle afetler olmaya başladığı zaman... Bir suçlanacak, öfkeye yöneltecek bir grup haline geldiler. Dolayısıyla son zamanların soracak olursam ben şu anda çok olumlu bir yerde olmadığımı düşünmüyorum. Bundan 5-6 sene evvel çok daha bir şey vardı, kabul vardı. Ülkede yaşanan bu olumsuz deneyimler, maalesef onları hedef tahtası haline getirdi tekrardan. Kesinlikle ilk sorunda suçlu aradığımız kişiler olabiliyorlar. Evet, keşke öfkemizi doğru yere yöneltebilsek...Ön yargı, özellikle Türkiye ekonomisinin bozulmasıyla beraber göçmenlere karşı çok büyük bir nefret söylemiyle de karşılaşıyoruz...akut dönem geçince çünkü ilerleyen dönemlerde sosyal uyum çalışmalarına çok ihtiyaç olacağını ben öngörüyorum. (Y5)

Katılımcı çok seçenekli sorularda başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kısmında kapsayıcı ekonomik politikaları son sıraya koyduğu görülmüştür. Ancak görüşme ifadelerinde görülmektedir ki katılımcılar; pratikte ekonomik olarak kötüye gidişatın faturasının sığınmacılara çıkarıldığını, bu hususta ilk başta misafir olarak kabulün var olduğunu, zamanla kalış süresinin uzaması ve ekonomik sorunlarla beraber bu tahammülün azaldığını, sığınmacıların yük olarak görüldüklerini belirtmişlerdir. Yani ekonomik unsurlar her ne kadar göç politikası ve çokkültürcü uygulamalardan önce gelmese de artan ekonomik sorunlar toplumda gerginliği artırmakta ve gelir eşitsizliği algısına neden olmaktadır. Bu durumda da hedef, geliri bölüştükleri grup olarak sığınmacılara yönelmektedir.

4.2.1.1.5.Toplumsal eşitsizlik

Katılımcılar gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde yoğunlukla toplumsal eşitsizliği dile getirmişlerdir. Katılımcılar toplumsal eşitsizlik adı altında yerel halkın sığınmacılarla eşit haklara, fırsatlara ve muameleye sahip bir ortamdan ziyade bu

durumun onlar için bir kabul unsuru olmadığını, onların geçiciliği üzerinden bir kabulün varlığından belirtmişlerdir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P1 ve P4 şunları dile getirmişlerdir:

Ya toplumsal kabul zaten ilk hani göçün başladığı yıllarda bizler Ensar, onlar Muhacirdi. Bizler ev sahibiydik, onlar misafirdi. Eee bir süre sonra da döneceklerdi. Zaten genel açısından hep o Suriye sınırına yakın bölgelerde yaşıyorlardı. Daha sonra ülkenin birçok yerine dağıldılar, yerleştiler, iş buldular. Sokakta daha çok görmeye başladık onları. İşimizi paylaştık, aşımızı paylaştık ve baktılar ki gerçekten hani bu işin sonu yok ve devam edecek. Birlikte yaşama maalesef süreç içerisinde toplumun onlara karşı olan bakış açısı olumsuz bir sürece girdi ve son dönemlerde bizim hani kendi ülkemizde Türk vatandaşı olarak da yaşamımızın hani daha zor olması, hayat, yaşam koşulları daha ağır olması... Mesela kiralık ev fiyatlarının daha ağır olması gibi durumlardan da neden oldu. Direkt onları suçlamaya başladık. Onlar burada. O yüzden bunları yaşıyoruz diye. Tabii bu ayrımcılığı ve hani bu kutuplaşmayı artıran da bir sebep oldu. Sadece su göçmenler değil, biz zaten halk olarak da yani birbirimize çok yakın bir toplum değiliz. Suriyelilerden önce başka kişilerle şey yapıyorduk, kendi içimizde ayrımcılık uyguluyorduk. Şimdi mülteciler, bütün grupların hep birlikte ayrımcılık uygulayabilecekleri bir grup halinde. (P1)

...Ya da herhangi bir suç, çok küçük bir suçla bile karşılaştığında doğrudan mülteciyi suçlamakta. Orada artık gerçekten o sosyal uyumun olmadığı, belki daha da kötü bir tarafa gittiğini de gösteriyor. Sanırım son olaylarla birlikte bu iyice arttı. İşte siyasetçilerin sürekli çıkıp insanları üzerinden seçim vaadi vermesi de bence hani ortalığı daha da karıştıran çok önemli şeyler yani... e 'gitsinler, ülkelerinde savaşınsınlar, geri dönsünler zaten. Hani bizim derdimiz bize yeter' gibi şeylere dönmeye başladı. Zaman geçtikçe herhalde daha da artacak yani hani zorluklar çıktıkça daha da artıyor gibi. O yüzden çok da olumlu bir şey olarak göremiyorum şu anda. (P4)

Katılımcı ifadelerine göre toplumsal eşitlik, toplumdaki her bireyin eşit fırsatlara ve haklara sahip olmasını sağladığı gibi toplumda istikrar ve büyümeyi de sağlamaktadır.

Ancak yerel halk, var olan sorunların sebeplerini Suriyeli sığınmacılar olarak görmekte, bu durumun faturasını onlara çıkarmaktadır. Ayrıca katılımcı ifadelerinden yerel halka, toplumsal eşitliğin sosyal uyumu artıracağına aksi halde eşitsizliğin huzursuzluk ve gerilimlere neden olacağına açıklanması gerektiği de anlaşılmaktadır.

4.2.1.1.6. Sosyal mesafe

Katılımcılar, gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde sosyal mesafeden bahsederken Suriyelilerin katıldıkları faaliyetlerde çekingen ve endişeli olduklarını dile getirmişler, ortak etkinliklere Suriyelilerin daha az katıldıklarını bunun gerekçesinin çekingenlik olduğunu da eklemişlerdir. Katılımcılar yapılan faaliyetlerde hem yerel halkın tepkisini kestiremediklerinden dış aktivitelerde oldukça temkinli olduklarını, iki grubu bir araya getirirken de sorun çıkmaması için birbirini bilen yahut gönüllü insanlardan seçmeye çalıştıklarını dile getirmiştir. Bu hususta katılımcılar bu konuda fazla temkinli olmanın geçmiş tecrübelerden kaynaklandığını söylemişlerdir. Konuyla ilgili P4, Y4 ve P3 şunları ifade etmişlerdir:

Etkinliklerde davet için ebeveyn oturumu var deniliyordu. O şekilde geliyorlardı. Ya da okullara gittiğimizde yine ebeveyn oturumu yapılacak işte şu şu konu başlıklarında denildiğinde bütün belki gruptaki velilere bilgi veriliyordu. Ama şey yanlış olmasın, hatırlamıyorum tam da ama... Hani işte Suriye'den de ebeveynler olacak gibi ayrı bir şey söylemiyordu. Yani zorunluluk yoktu aslında ilgi gösteriyorlardı ama şey fark ediyorduk. Yani mesela Türk insanlar daha fazla katılırken Suriyeliler o kadar da katılmıyordu. Çekincelerini, belki başka çekincelerden kaynaklı, onu da bilmiyoruz. Hani araştırılması da gerekirdi bence 'Niye katılımları az oluyor?' Çok farklı şeyler olabilir elbette ama biri bu da olabilir yani... (P4)

...Yani hep o korunaklı alanda kalmaya çalışıyorduk ya da işte mesela sergi bilmem ne yapılacak işte sergi olsun. İşte yok Şişli'nin meydanına olmasın da işte Belediye ile konuşalım da ya da işte şuraya yapalım ama orası kapalı olsun işte ne bileyim...Böyle tuhaf tuhaf bakanları hatırlıyorum mesela, halbuki ne projenin ne, olduğunu biliyor. Yani önde serginin de böyle tanıtım yazısı vardı. İnsanlar ne ona bakmış ama genel olarak farketmez yani böyle hani, bu insanlar ne yapıyor burada gibi bir şey gördüm! Ama onun dışında dediğim gibi bizim için çok böyle işte şöyle yapalım, yok işte Balat'ta işte yok, sokakta yok parkta şöyle etkinlik

yapalım, yok böyle etkinlik yapalım dediğimiz de... Ama şimdi şöyle olur, ama şimdi böyle olur. Bilmiyorum, belki bizim kendi ön yargılarımız belki ekstra endişemiz... Ama hep bir mesafe var. (Y4)

Uyum çalışmasına katılmak isteyen kişileri genelde biz seçiyorduk. Dolayısıyla sorun biraz da orada başlıyor sanıyorum. Ama biz seçmesek de bize ulaşan kişiler üzerinden de ilerlersek muhtemelen aynı senaryo çıkacak. Çünkü ee iki şeyi de konuşalım. İki senaryoyu da konuşalım. Ya bizim ulaştığımız gönüllüler üzerinden ilerlediğimizde biz zaten bizde karşılığında çok olumsuz tepki vermeyecek insanları seçmeye çalışıyoruz. Haklı olarak. Çünkü gelip grup dinamiğini baltalamalarını istemiyoruz kimsenin. Dolayısıyla zaten birbirini tanıyan, tanımak isteyen kişiler oluyor. İkinci türlü ilerlersek onların bize ulaştığı senaryodan ilerliyor olsak yine zaten birbirini tanıyan ya da tanımak isteyen kişiler bize ulaşıyor olacak ve yine doğrudan sosyal uyuma inanılmaz katkılar sunmadığınız bir etkinlik ortaya çıkacak. Kendileri seçiyorlar katılımcıları ki bu daha güvenli bir yöntem oluyor. (P3)

Katılımcıların ifadelerinde de görüldüğü üzere gerek sığınmacılara karşı ön yargı gerek de STK'ların güvenlik endişeleri sosyal mesafenin kimi zaman nedeni kimi zaman da sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Sosyal mesafenin artması toplumsal bağların zayıflamasına, iletişimdeki güçlüklerin artmasına ve sosyal izolasyona yol açmaktadır. Bu durum da her iki toplum içinde dayanışma duygusunu ortadan kaldırarak birbirlerine karşı içgörüyü ortadan kaldırmaktadır.

4.2.1.1.7. Kültürel etkileşim

Katılımcı gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde her iki gruptan insanların yerellerinde daha önce tanışık olmaları ve kültürel etkileşimin katkısıyla ilgili görüş belirtilmiştir. Kültürel etkileşimi daha önce aynı mekânın paylaşılması üzerinden sağlayan insanların etkinliklerde bir sorun yaşamadıkları dile getirilmiştir. Konuyla ilgili Y5 şunlardan bahsetmiştir:

Hmm, aslında ben kültürel faaliyetlere çok etkili buluyorum. Yani bunun içerisinde işte beraber bir yerlere gezmek de olabilir ama bence asıl insanların kendisine ait hissettiği şey kendi kültürleri. Bunun içerisinde yemek yapmak olabilir, işte müzik olabilir, dans olabilir. Birbirleri, hani

bunları birbirlerine öğretten, bildikleri, birbirlerine gösterildikleri alanları çok kıymetli ve çok değerli buluyorum...Dolayısıyla herkesin farklı kültürünü, özelliğini, dilini, dinini, ırkını getirdiği ve bambaşka bir bütünlüğün olduğu yapıları. Bu etkinlikleri çok kıymetli buluyorum, bence sosyal uyum çalışırken... (Y5)

Katılımcı, yerel mahalle evlerinde yürütülen kültürel atölyelerin, yerel halk ve sığınmacılar arasında iyi etkileşimler yaratabildiğini ancak sosyal uyumun hala geliştirilebilecek bir alan olduğunu göstermektedir. Bu kültürel etkileşim sayesinde hoşgörünün gerçekleştiğini ve sosyal temasın sağlandığını belirtmiştir. Ancak aksi örneklerin de olduğunu, farklı kültürle etkileşim içinde olmak istemeyen ve teması sağlamayan kişilerin de olduğunu ifade etmiştir.

4.2.1.1.8. Empati

Katılımcılar tarafından gruplararası etkileşim ve iletişim kategorisinde empatiyle ilgili görüşler de belirtilmiştir. Katılımcılar, etkinliklerin başlangıcında var olan ön yargıların uzun çalışmalar neticesinde empatiye evirildiğini, özellikle yoğun bir ön yargı yoksa empatinin daha hızlı oluştuğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili P1 ve Y5 şunları ifade etmişlerdir:

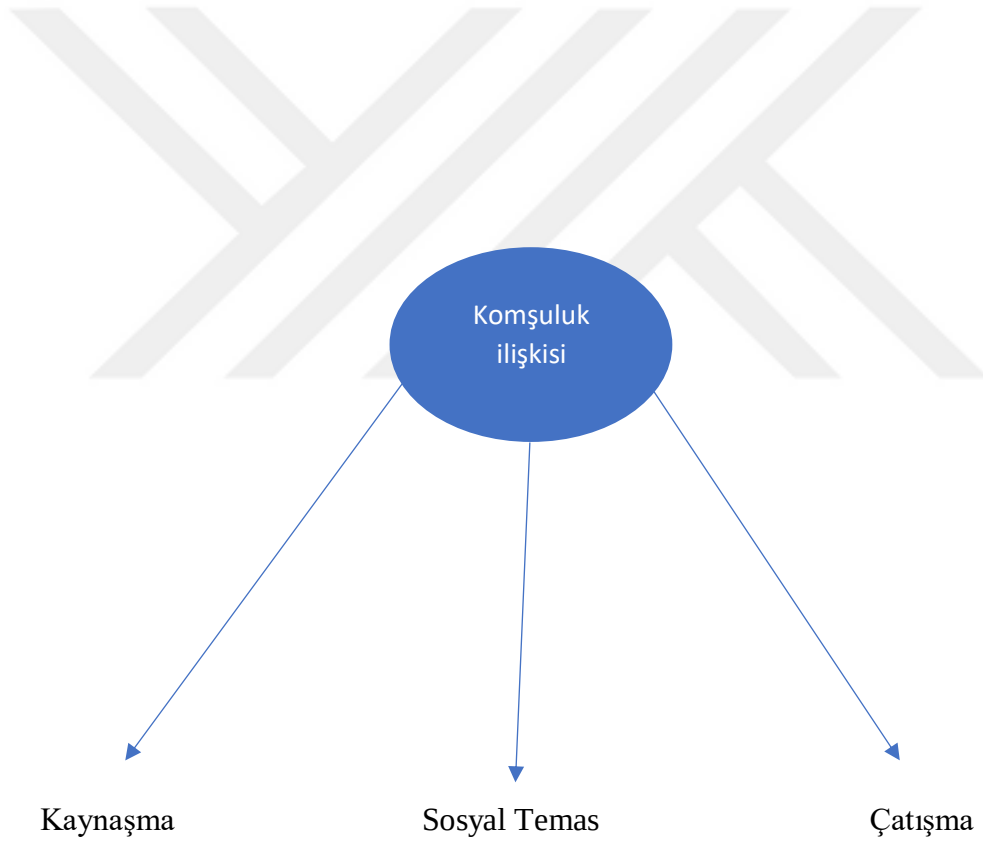
...Ama hani eğer o grup sık sık bir araya geliyorsa yeterince kaynaşma ve tanışma etkinlikleri gerçekleşmişse süreç içerisinde birbirlerine yakınlaşıp ön yargılarını yıkabiliyorlar bile. Yani mesela biz dediğim gibi çok oturumlu etkinlikler yapıyoruz. İlk gün zaman zaman, tartışmaya varan işte daha en gerilimli bir tanışma gerçekleşebiliyor, ilk buluşmalarda. Ama o şey bir araya gelmeler, buluşmalar devam ettikçe yerini daha arkadaşça daha sıcak ilişkileri bırakıyor. Yani iki grup eğer birbirini tanımaya niyetliyse o konuda bir kapı açıyorsa birbirine süreç içerisinde iletişim kuracak bir yol buluyorlar. (P1)

Faaliyetlerin en başında gerçekten bir ön yargı hissediliyor ve zaten şeylerde söylüyorlar, faydalanıcılarda söylüyorlar ama etkinlik bittikten sonra gerçekten kendi o ön yargılarını o kalıp yargılarının farkına vardıkları ve başka bir anlayışa geçtikleriyle ilgili dönüşler alıyorum. Ama onun dışında mesela dışarıda sohbet ettiğimde hani bu bu tarz etkinliklere katılmayan veya bu açıdan hiç düşünmeyen kişilerle konuştuğumda bir önyargı var. (Y5)

Katılımcıların da belirttiği üzere sosyal temas arttıkça empatik durum ortaya çıkmaktadır. Empati arttıkça gruplararası iletişim de artmakta, bu sayede düşmanlık azalmakta, anlayış ve bağlantı kurma artmaktadır. Bu durum sosyal uyumun sağlanmasında temel bir faktör olmaktadır.

4.2.1.2. Komşuluk ilişkisi

Gruplararası ilişki temasının altındaki kategorilerden biri de komşuluk ilişkisi kategorisidir. Bu kategorinin altında çatışma, kaynaşma ve sosyal temas kodları bulunmaktadır.

Şekil 4.2. Komşuluk ilişkisi kategorisi ve kodları

4.2.1.2.1. Kaynaşma

Katılımcılar komşuluk ilişkisi kategorisinde kaynaşmayla ilgili görüşler belirtmişlerdir. Katılımcılar diğer ifadelerinde de aynı mekânda olmaktan dolayı bağlantı halinde olmanın, iletişim kurma ve güven geliştirmeye aracı olduğuna, grupların kaynaşmasını sağladığına yönelik düşünceler dile getirmiştir. P3 ve P1 ise konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Mahalle evleri zaten tek bir mahallede olup o mahalleye hizmeti veriyor. Dolayısıyla gelenlerin hepsi komşu olmuş oluyor ve birbirlerini tanıyorlar. Aslında komşuluk ilişkilerini az önce verdiğim örnekteki gibi bizden bir etkinliği duyup sorduğunda biz bu etkinlik mültecilere yönelik bir etkinlik dediğimizi gidip mülteci komşusunu bize yönlendirebiliyor. Komşuluk ilişkisi burada çok önemli. Ve sosyal uyuma da katkısı oldukça değerli... Bu mahalle evlerinde zaten birbirlerini tanıyan, aynı mahallede yaşayan insanlar geliyor. Gelip, yerel halktan gelmiş olan ama bizi mültecilere yönelik yaptığımız çalışmaları kendi mülteci komşusunu anlatıp yönlendiren de var ama onları da kesinlikle görmek istemeyip atölyelerin dışında bırakmak isteyen de var... Ama çok olumsuz bir tabloyla karşılaşmadığını sadece ama mahalle evlerindeki çalışmalarımızın dışında olumsuz tabloyla karşılaşıyoruz. (P3)

Şu an bizim toplum merkezinde yaptığımız çalışmalara katılan genel grupları değerlendirerek belki birkaç şey söylemek isterim. Biz onları davet ettiğimizde merkezimize ilk geldikleri zaman doğrusunu istersen böyle hani atölye yaptığımızda yerelde o gruplar bir tarafta Suriyeli kadınlar diğer tarafta, kaynaşmayan birbiriyle bir araya gelmek istemeyen gruplar halinde ilk tanışmalar gerçekleşiyor. Ama zaman içerisinde iki grup birbirini kabul etmeye, birlikte zaman geçirmeye, birbirini tanımaya başlıyorlar. Ee çalışmanın devamında örneğin biz geldik 5 hafta sürdürüyoruz, o iki grubun işte sarılarak ayrıldıklarını ve programdan sonra da bir araya geldiklerini duyuyoruz. Bu açıdan iyi. (P1)

Katılımcıların ifadelerinden de anlaşıldığı üzere kaynaşma zaman içinde ortaya çıkan bir durumdur. Bu olayın kendi mahallelerinde başlaması grup veya topluluk içindeki bireylerin birbirleriyle bağlantı kurmalarını, ilişki geliştirmelerini ve ortak amaçlar doğrultusunda birlikte çalışmalarını

kolaylaştırmaktadır. Bu durum gruplararası ilişkilerin gelişilmesine katkı sağlayarak grubun hızla dayanışmasını artırmaktadır.

4.2.1.2.2. Sosyal temas

Katılımcılar komşuluk ilişkisi kategorisinde sosyal temasla ilgili olarak birbirinden farklı görüşler belirtmişlerdir. Katılımcılar sosyal temasın gruplararası anlayışı geliştirerek iletişimi artırdığını bunun da ilişkileri iyi yönde etkilediğini ifade etmişlerdir. Ancak bu konuda değişen pratikler bulunmuş ve bazı katılımcılar komşuluk ilişkisinin günlük yaşam aktivitelerini sürdürecektir sınırlılıkta olduğunu belirtmiştir. Katılımcılardan bazıları komşuluk ilişkisinin teması artırmadığını mekânsal birlikteliğin sınırlı bir temas sağladığını dile getirmişlerdir. Katılımcılar grupların mahallelerinde yapılan etkinliklerde çocukların etkileşimlerinin yetişkinlerden fazla olduğunu, dil bilmenin de burada kolaylaştırıcı olduğunu söylemiştir. Konuyla ilgili P4, Y3, Y5 ve P3 şunlardan bahsetmiştir:

Temas arttıkça komşuluk ilişkisi bağlamında da daha da birbirlerini anlayacakları duruma geliyorlar...Okul bazlı bir projeydi. Aslında önemli olan ebeveynin yani hem Türkiye'den hem Suriye'den ebeveynin ortak bilgilendirme oturumlarına katılması ve o şekilde aslında doğrudan belki amaç hani travma konusunda bilgilenmek. Çocukların travma üzerindeki travmatik olaylar üzerinde travmatik olayları çocuklara üzerindeki etkisi iken aslında ikincil kazanç olarak şeyi görüyorduk. Yani hani o insanlar orada bir arada görecekler işte karşılaşacaklar da işte o işte emin miyiz? Hani onlar burada falan diye, ancak bu karşılaşma bir süre sonra başka şeye dönebiliyor ve orada Suriyeli ebeveynin iyilik halini korumak için de aslında uzun süreli birşeye dönebiliyor işte. Hani, tamam o zaman onları ayırılım ve bir şekilde yapmak istediğimiz, istemediğimiz şeye biz de katkı sunmaya başlıyoruz aslında. Hani o teması engellemeye başlıyoruz. (P4)

Ve çok limitli temas var, çünkü benim İstanbul'daki gözlemim zaten mülteciler biraz daha gettolaşma ya da işte marja kalma eğilimindeler...Orada zaten sosyoekonomik seviyesi düşük olan Türkler de var ama sadece aynı mekânı ve aynı ekonomik koşulları paylaşmanın ötesinde bir temas olduğunu düşünmüyorum. Mevcut şartları aynı ve bir

arada yaşıyorlar ama bu onları daha güçlü bir sosyal uyum yakalamaya maalesef yetmiyor. (Y3)

Yani kişilerin kendi kültürlerini komşuluk aracılığıyla böyle birbirlerine aktarması, tanıtması bence çok kıymetli, anlatabilir ki, burada kişisel farklılıklar da söz konusu olabiliyor. Eğer ki yerel halktan olan o komşu kişinin bir önyargısı varsa kalıp yargıları varsa bu sosyal uyum sürecini zorlaştırabilir. Mülteci grubu için ama başka bir gözle baktığımızda komşuluk bence çok kolaylaştıracak, çok da keyifli bir hale getirecek bir unsur olabilir. (Y5)

Çocuklar için iletişim çok yüksek. Çocuklar birbirleriyle sürekli iletişim halindeler ve zaten bizi atölyelerde geri bildirim olarak şunu da söylüyorlar, biz bu atölyelerde sadece oyun oynamıyoruz. Sadece resim çizmiyoruz, dans etmiyoruz. Biz bu atölyede Arapça da öğreniyoruz gibi dönüşleri de onların ama yetişkinleri düşündüğümde, zaten arada dediğim gibi bir dil bariyeri olduğu için çok fazla böyle iletişim halinde değiller ama Türkçesini belli bir seviyeye ulaştırmış ve kendisini daha iyi ifade edebilen mülteci bireylerle yerel halktan bireyler daha iyi sohbet edebiliyor, konuşabiliyor. Bunu da gördük ama dili gelişmediği için daha arka planda kalan ve oturum boyunca daha sessiz olan ve kimseyle iletişim kuramayan insanlar da var. Ama sırf mülteci olduğu için. İşte sohbet dışında bırakılan bir durma ben şahit olmadım. (P3)

Katılımcı ifadelerinden de anlaşıldığı üzere komşuluk ilişkisi insanların birbirlerini tanımalarını sağlamakta, birbirlerine destek olmayı ve güveni artırarak birliktelik duygusunu güçlendirmektedir. İyi kurulan komşuluk ilişkisi, sosyal teması artırmakta ve toplumsal bağları kuvvetlendirmektedir. Ancak bu pozitif dinamiklerin bilgisizlik nedeniyle negatif yönde etkilenebildiğini de görülmektedir. Ayrıca, bilgi eksikliğinin ayrımcılığa neden olabileceği ve bu sorunun çözümünde doğru bilgi aktarımı vurgulanmaktadır. Mecburi bir arada bulunmalar sosyal uyumu sağlamamakta, çoğunlukla sosyal gerginlik ve çatışmaya neden olmaktadır.

4.2.1.2.3. Çatışma

Katılımcılar komşuluk ilişkisi kategorisinde çatışma kodunda özellikle kriz durumunda öfkenin ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Katılımcılar çatışmayı iki grup arasındaki öfke ve kötü muamele çerçevesinde açıklamıştır. Katılımcılar özellikle toplumsal krizlerde öfkenin doğru yere kanalize edilmediğini ortak alanda yerel halkın öfkeyi yabancıya yönelttiğini dile getirmiştir. Bazı katılımcılar ise çocukların da bu çatışmaya maruz kaldığını, kendi mahallelerinde çevreden kötü muamele görebildiklerini, bu durumu sözel ve davranışsal olarak gözlemlediklerini söylemiştir. Katılımcılardan Y5 ve Y4 konuyla ilgili olarak şunlardan bahsetmişlerdir:

Yatıyor aslında bu sadece şey değil Nazan. Yani sadece Türk yada Suriyeli değil, bizim kendi içerimizde Türkiye sınırları içerisindeki insanların da kendi içerisindeki sosyal uyumu tam olarak sağlayamadı...Dolayısıyla hani şeye gelene kadar farklı ülkelere gelen mültecilere gelene kadar zaten kendi içimizde bir sosyal uyumumuz yok. Dolayısıyla zaten buradan başlamamız gerekiyor bizim. Yani o yüzden yerinde STK'ların da çok daha fazla bu konuya eğilmesi gerekiyor. Çok daha başka bir yerden bunu çalışıyor olmamız gerekiyor. Öfke demeyim de o olumsuz tutum oraya yöneldi. Yani eskiden burada bir Kürt, Türk, Alevi ve Sünni durumu varken şimdi Suriyeliler durumu oldu. Aslında sadece olayın yönü değişti gibi, ama hiçbir zaman o öfke şey doğru yere yönlendirilmiyor. Yani hep birbirimize karşı aslında bu, yani yaşananların müsebbibi ne bir Kürt, ne bir Türk, ne bir Alevi, ne birisini, hiçbirimiz değiliz. Ama kriz durumunda öfke yanlış yerde kesinlikle. (Y5)

..Küfürü oradaki esnaftan öğreniyordu, aslında bu laflar aslında onlara söyleniyor, o yüzden şey, hani o kullandıkları yani sözel ifadelerden bile onları neye maruz kaldığın görebiliyorsun yani? O yüzden yani öyle komşuluk falan hani esnaf, bir mahallenin en şeyidir. Yani işte çocuğa çikolata verir bilmem ne, burada yok yani çocuklara kocaman insan muamelesi yapıyor. (Y4)

Suriyeli sığınmacıların yerel toplumla olan ilişkisi, gruplararası ilişki temasının altında ele alınmış, bu temada ilişkiyi kolaylaştıran unsurların başında; komşuluk ilişkisinin bütünleştirmeyi sağladığını, çocukların etkileşiminde dil bariyeri olmaması nedeniyle çocuklar arasında yoğun etkileşim ve iletişimin olduğu katılımcıların söylemlerinde

görülmüştür. Katılımcılar çok seçenekli sorularda da sosyal uyumu kolaylaştıran unsurların başında *sosyal teması* belirtmişlerdir. Sosyal temas ile birlikte empatinin ortaya çıktığını vurgulamışlardır. Katılımcıların açık uçlu sorulara verdiği yanıtlardan görüldüğü üzere çocukların etkileşiminin yetişkinlerden yoğun olmasının nedeni de dili daha hızlı öğrenmeleri ve iletişime geçebilmeleridir. Katılımcılar, sosyal uyumu zorlaştıran unsurlarda ve çok seçenekli sorularda da ilk sırada *sosyal dışlanma ve hak ihlallerinden* bahsetmişlerdir, ikinci sırada *ırkçılık* ve üçüncü sırada *ön yargı*, ardından da *dil bariyeri* şeklinde bir sıralama yapmışlardır. Katılımcılar açık uçlu sorularda yoğunlukla göçün ilk zamanlarına göre kabulün azaldığını, insanların gittikçe tahammülsüzleştiğini, özellikle ekonomik şartların kötüleşmesiyle sosyal tansiyonun ve gerilimin yükseldiğini, ırkçılık ve nefret söyleminin arttığını, Suriyelilerin de endişeli olduğunu söylemlerinde ortaya koymuşlardır. Komşuluk ilişkisinde her ne kadar iyi ilişkilerden söz etseler de yoğunlukla katılımcılar komşuluk ilişkisinin sınırlı bir etkileşiminden bahsetmişler ve kalıcı olmadığını dile getirmişlerdir. Bu durumun da yer yer çatışmaya neden olduğunu açıklamışlardır.

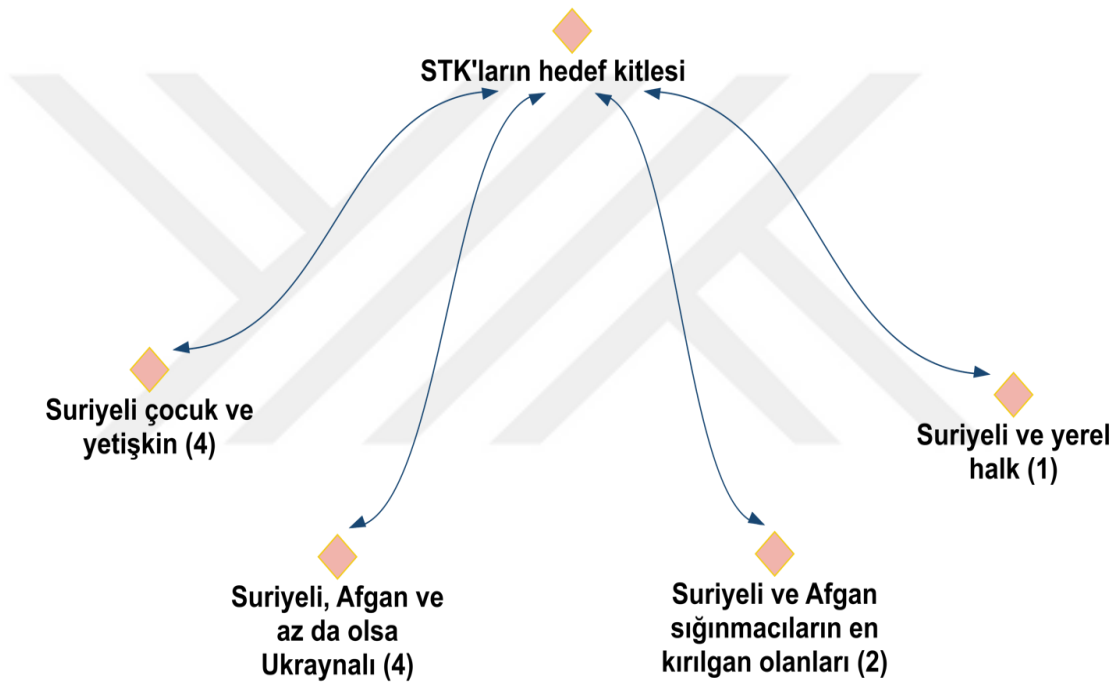
Bu kısımda STK'ların yaptığı çalışmalara katılan sığınmacı ve yerel halk arasındaki ilişki ve iletişimin nasıl olduğu irdelenmiştir. Ayrıca STK'lar kendi yerellerinde toplum merkezi rolü edindiklerinden oradaki komşuluk ilişkilerini ve sosyal teması gözlemlene fırsatına da sahip olmaktadır. Bu minvalde yaşanan durum ortaya konulmuş, bir sonraki temada STK'ların bu kapsamda her iki grup için ne yaptığı ortaya konulmuştur.

4.2.2. STK'ların rolleri teması

STK'ların rolleri temasının altında, kurumların hedef kitlesi nitel veri olarak verilmiştir. Daha sonrasında STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisinde finansal sorunlar ve kapasite yetersizliği, hedeflenen grupların ilgisi ve katılımı, siyasi söylemler, iletişim ve bilgi eksikliği, toplumun tutumu, dil bariyeri ve dayanışma ağları kodları gelmektedir.

4.2.2.1. STK'ların Hedef Kitlesi

Katılımcılara STK'ların hedef kitlesi sorulduğunda, katılımcıların başta Suriyeli sığınmacılara hizmet sağlamak olmak üzere Afgan, Ukraynalı ve diğer uyruklara da hizmet sağladıkları görülmüştür. STK'lardan her iki gruba da hizmet sağlayanlar bulunmakla beraber bu sayının oldukça sınırlı olduğu görülmüştür. Aşağıda STK'ların hedef kitlesiyle ilgili betimsel ifadeler verilmiştir:

Şekil 4.3. STK'ların hedef kitlesi

Katılımcılar hedef kitlesini açıklarken konuyla ilgili olarak Y1 şunlardan bahsetmiştir:

Genel olarak bizim hedef kitlemiz Afgan ve Suriyeli sığınmacılar. Yararlanıcılarımız daha çok yani yalnız anneler, refakatsiz çocuklar, hedef kitlemiz işte kronik hastalığı olan kişiler, engelli olan kişiler. Bunlar da tabii ki bizim en öncelikli yararlanıcılarımız oluyor. (Y1)

Bir diğer katılımcı ise her iki gruba hizmet sağladıklarını şu ifadelerle açıklamıştır:

Şu an kendi çalıştığım projeden bahsedebilirim. Bir ruh sağlığı ve psikososyal destek projesinde çalışıyorum. Benim çalıştığım projede de

hedef kitlemiz yüzde altmış mültecileri, yüzde kırk da yerel halkı kapsamaktadır. (P3)

Katılımcılardan bir diğeri de özellikle hedef kitlelerini, Suriyeli çocuk ve yetişkinler olarak bildirmişlerdir:

Hedef kitlesi 5-24 yaş aralığındaki Suriyeli çocuk ve yetişkinler...Tabii ki sadece bakım verenleri değil aslında çocuğun ekosisteminde olan herkes işte bunun içerisinde öğretmenler, işte okul müdürleri, rehber öğretmenler, çocuğun etrafındaki tüm yetişkinler diyebiliriz. Okullarda da devamı olan bir proje. (Y5)

STK'lardan hedef kitlesi ile ilgili Suriyeli, Afgan ve az da olsa Ukraynalı sığınmacının olduğunu belirten ifadeler şu şekildedir:

Temel olarak göçmen ve mültecilerden oluşuyor. Özellikle en hassas grupta olan en kırılgan grupta olan göçmen ve mülteciler, işte kimliksiz vesaire... Şu zamana kadar da çoğunlukla Suriyeli ve Afgan çocuk gruplarıyla çalıştık. Bununla birlikte geçen dönem çok az da olsa Ukraynalı danışanlarla da birkaç etkinlik yaptık yine. (Y4)

Verilen ifadelerden de anlaşıldığı üzere tüm STK'lar başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere sahada diğer sığınmacılara da hizmet sunmaktadır. Bu kapsamda bu araştırmada iki gruba da hizmet veren STK'ların sayısı yalnızca ikidir, bu durum sosyal uyumun karşılıklılık yönünün STK'lar açısından henüz tamamen sağlanamadığını ortaya koymaktadır.

4.2.2.2. Hedeflenen grubun ilgisi ve katılımı

Katılımcılar STK faaliyetlerinin sosyal uyuma katkısı konusunda grubun şhtiyacına göre belirlendiğinde başarılı olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar sığınmacıların ihtiyaç analizinin onlarla birlikte yapıldığı takdirde bu durumun onların faaliyetlere katılımını sağladığını da ifade etmişlerdir. Katılımcılardan biri özellikle okulda yaptıkları etkinliklerin grubun sorunlarını çözmede başarılı olduğunu dile getirmişlerdir. Söz konusu katılımcı, okulda yapılan sosyal uyum çalışmalarının iki grubun etkileşimi açısından oldukça efektif olduğunu belirtmiştir. Katılımcılar yapılan etkinliklerin bir kısmında sosyal uyum açısından kültüre adapte olma konusunu içerdiğini, bunun geline kültürü tanınması açısından işlevsel olduğunu, ancak sığınmacılara uygulandığından tek taraflı kalabildiğini de söylemişlerdir. Katılımcılar

STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisinde, faaliyetlerin yapılandırılmamış olması nedeniyle de etkisinin dar olduğunu dile getirmişlerdir. Ayrıca yapılandırılmamış etkinliklerin sosyal uyumu sağlamada yetersiz kaldığından da söz edilmiştir.

Konuyla ilgili olarak katılımcılarda Y1, Y5, P4 ve P5 şunları ifade etmişlerdir:

Biz oraya gideriz Esenyurt'a, birkaç tane odak grup görüşmesi yaparız. Bu insanlarla bir tanışırız, bir hemhal oluruz önce ve onlara soruyoruz. 'Bizim neye ihtiyacımız var? Biz sizin için ne yapsak sizi hangi platformda Türkiye'de kişilerle bir araya getirsek kendiniz ve kültürümüzü daha iyi ifade edebileceğinizi düşünüyorsunuz?' Ve bu sorunun yanıtına işte meslek elemanlarımızın verdiği bilgilerle harmanlayarak bir şeyler yaparız. Grubun ilgisi ve ihtiyaçlarına göre yapıyoruz. (Y1)

Eğitim yoluyla sosyal uyum faaliyetleri, ilk ve ortaokul çocukları arasında yapılan sosyal uyum faaliyetiydi. İlk dönem online ikinci dönem ise yüz yüze, İstanbul'un farklı bölgelerinde yapılmış...(Y5)

...Ama burada işte genelde bizim yaptığımız şey tek taraflı kalıyor. Sadece mülteciler bazında sosyal uyum çalışıyoruz. Hani diğer bu grupla çalışmıyoruz aslında. (P4)

Bence kötü etkiliyor. Çünkü yapmaya çalıştıkları faaliyetler hiç yapılandırılmış faaliyetler, sosyal uyum adı altında insanları bir yere toplayıp piknik yaptırıp geri gönderiyorlar. Hiçbir şey yok. Maruz bırakma, yani maruz bırakma gibi belli böyle derece derece bir araya getirip belli ikisini de aynı eğitim belki de bir programın içine aldıktan sonra ortaya getirmek gerekiyor. Yoksa haydi bakalım şimdi 10 tane Suriyeli, 10 tane Türkü alalım pikniğe götürelim. Bu doğru bir şey değil. Hedef odaklı oluyorlar gene. Yani sayı odaklı 5.000... Ve ben yani biz, genel olarak şeyi çok sevmiyoruz. Hadi şimdi hep birlikte pikniğe gidiyoruz falan gibi böyle ya onun yerine birlikte wellbeing yapılıyor işte sanat oturumları yapılıyor. O yüzden onlar çok daha etkili. (P5).

Katılımcılar araştırmanın çok seçenekli sorularında da STK'ların sosyal uyum konusunda yaptığı çalışmalara ikinci sırada kültür ve sanatsal faaliyetler yanıtını vermiştir. Aslında STK'ların yoğun olarak bu çalışmaları yaptığı görülmektedir. Ancak katılımcıların yukarıda açık uçlu soruya verdiği cevaplardan anlaşılabacağı üzere

bu çalışmalar da iki kültürü kapsamadığı durumda etkinin kısıtlı kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda yapılan faaliyetlerin her iki grubun da ilgi ve katılımını sağlayacak, planlı ve yapılandırılmış bir şekilde yapılanmayla, aidiyet hissetmelerine ve kabul duygusunun sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Böylece hedeflenen grubun ilgisi ve katılımıyla sürdürülebilirlik de sağlanmaktadır.

4.2.2.3. Siyasi söylem

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde yapılan etkinliklerin siyasi söylemle etkisini kaybettiğini savunmuşlardır. Katılımcılar, yapılan etkinliklerin siyasi söylemle etkisini yitirdiğini, sert söylem nedeniyle etkisiz kaldığını vurgulamaktadır. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan Y1 ve Y3 şunları ifade etmişlerdir:

...Özellikle Ankara'da yani neredeyse 2 yıl oldu. 2 yıl önce çıkan bu Altındağ olaylarından sonra... İu ve işte politikacıların söylemleri sebebiyle zaten sosyal uyum sağlamaya dönük çalışmalar sekteye uğradı. Yani biz bizi yönetenler böyle düşünüyorsa. (Y1)

...Çeşitli meslek eğitimleri, mesleki eğitimler verdik. Sonrasında stajyer ya da işe yerleştirdik ve bir arada staj gördüler, bir arada çalışıyor oldular. Pek çok tanışıklık sağladık. Yani sözde çok iyi ilişkiler kurulduğunu düşündüğümüz bir çıktı vardı bu projelerden. Fakat günün sonunda siyasi söylem, sertleştikçe son seçim sürecine doğru giderken bizim o tanıştığımız ve çok iyi ilişkileri olduğunu düşündüğümüz kişilerin, siyasi düşüncelerin angajmanında, o bizim kurduğumuz değerleri hiçe sayan pek çok söylemi fark ettik işte sosyal medyadan. Mülteciler gönderilsin hashtag'ini destekleyen tweetler atıyor ya da işte paylaşımları beğeniyor ama... Birkaç ay önce de bizim projede, başka bir Suriyeli ile çok iyi ilişkiler kurduğunu varsayıyorum, o kişinin yani... Dolayısıyla günün sonunda çok çok değişken ve kalıcı olmayan şeyler üretiyoruz gibi geliyor. Özetle... (Y3)

Katılımcılar toplumsal uyumun sağlanmasında kanaat önderlerinin söylemlerinin ve medyanın etkisinin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Politikacıların ve diğer lider figürlerin yapıcı ve birleştirici söylemleri, toplumsal uyumu destekleyebilir, ancak negatif ya da ayrıştırıcı söylemler, sosyal uyum çabalarını zorlayabilir.

Siyasilerin toplumun kanaat önderi olması nedeniyle, söylemlerinin toplumu yönlendirdiği, kimi zaman yapılan çalışmaları boşa çıkarabileceği dile getirilen söylemlerden anlaşılmaktadır.

4.2.2.4. Finansal sorunlar ve kapasite yetersizliği

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde sahadaki ihtiyacın fazla olduğunu, mali kaynağın yeterli gelmediğini belirtmiştir. Katılımcılar finansal sorunlar adı altında STK'ların yeterli kapasite gelişimi ve kaynağının olmadığını açıklamışlardır. Katılımcılardan biri yapılan çalışmaların sahadaki ihtiyacı karşılamada yetersiz olduğunu, bunda hem sorunların afet gibi nedenlerle karmaşıklaşmasını hem de kaynakların sayıyı karşılamamasını neden olarak göstermektedir. Katılımcılar sosyal uyum faaliyetleri için sığınmacıları çağırıldıklarında temel ihtiyaçlarla ilgili taleplerin olduğunu, bu durumda sosyal uyum konusunun baltalandığını, halen insanların temel ihtiyaçlarının devam ettiğini bu nedenle sosyal uyuma geçilemediğini ifade etmişlerdir. Bunun yanı sıra projelerin süreli olmasının devamlılığı engellediğini, geçmişte yapılanların üstüne yeni bir şey koymadan, tekrara düşerek ilerlenmesine neden olduğunu, bu durumun da yapılan faaliyetlerin kalıcılığa zarar verdiğini belirtmiştir. Katılımcılardan biri ise STK'ların alandaki önemine işaret ederek fonun artırılması ile ilgili görüş bildirmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan Y5, Y4, P2 ve Y1'in ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

Daha fazla sosyal uyum çalışan STK'lara ihtiyacımız var. Az önce bahsettiğim konular nedeniyle. Mesela depremden sonra da çok ciddi sosyal uyum o bölgede çalışılmalı. Şanlıurfa'da çalışılması gerekiyor. Biz 4 yıl boyunca Şanlıurfa'da bu konuları çalıştık ama şu an her şey başa sarmış gibi hissediyorum. Dolayısıyla tabii ki çok kıymetli işler yapan sivil toplum kuruluşları var ama çok daha fazlasına ihtiyaç var, yeterli değil... (Y5)

Aynen değerlendiriliyor, o yüzden şey. Yani bence çok sınırlı ve kısıtlı STK'ların kaynakları. Sadece proje kapsamında proje faaliyet yürütüyorlar. Yani bu artık böyle bütünlüklü değil. Mesela geçen yaptığım projede şurada kalmıştım. Şimdi üstüne bunu katayım falan öyle bir şey yok. Yani hangi fonu bulursa ne alırsa onu yapıyor ya zaten sivil toplum tek başına bunu yapamaz. Hiçbir yerde yapamaz. Yani hükümetle, devletle, yerel yönetimle iş birliği yapmayan zaten o dengede, o koordinasyonda iş yapmayıp çalışmadan. Sivil toplum yani öyle bir yetki alanı yok, zaten

Türkiye'de hiç yok. Yani o yüzden yani devletin bir şey yapamadığı yerde ya da çok naçar kaldığı yerde sivil toplum zaten ne yapsın? Yani birbirinden kopuk projelerle bir de Türkiye'de bence sivil toplumun kendi öz kaynağı gibi bir şey de mesela Avrupa'daki ya da diğer ülkelere baktığın gibi olmadığı için mecbur daha çok dış kaynaklı fonlar işliyor, onu da sürdürülebilirliği o ... (Y4)

Projeler bir de süreli. Var, bir hizmet vermeye başlıyorsunuz ve hizmetiniz her an duraksayıp bitebiliyor ya da günün sonunda tabii bitiş var. Biliyorsunuz ve hep bir, zamanla yarış. O zaman içerisinde bir şeylere ulaşmak için her yeni projede belki yine aynı kişiler üzerine çalışma yapamıyorsunuz. Bu da açıkçası hani STK'ların sosyal uyum faaliyetlerini olumsuz etkileyen durumlardan biri. Çünkü bir kişiyle ne kadar süre çalışacağımızı çok fazla ön görebildiğiniz bir durum yok. Bu olumsuz etkiliyor bizim genel işleyişimizi. (P2)

Birkaç tane madde sayayım. Birincisi kesinlikle fonla çalışan STK'ların fonlarının kapsamının genişletilmesi ve T.C. vatandaşlarının sosyal uyum çalışmalarına dahil edilerek hizmet verilmesi gerekiyor. (Y1)

Katılımcılar çok seçenekli sorularda STK'ların sunduğu hizmetlerin sosyal dışlamayı önlemedeki rolü, ayrımcılığı önlemedeki rolü ve toplumsal kabulü artırmadaki rolüne çoğunlukla *kısmen etkili* yanıtını vermişlerdi. Bu yanıtı vermelerindeki nedenlerden biri olarak da bu açık uçlu soruya katılımcıların verdiği cevaplardan hareketle temel ihtiyaçların fazla olduğu bilinmektedir. STK'ların bunları karşılayacak yeterli kaynaklarının olmaması da bir faktördür. Bu kapsamda STK'ların sosyal uyumu sağlamada kısmen etkili olmasının çeşitli nedenleri olmakla beraber kaynak eksikliği başat faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. STK'ların sunduğu faaliyetlerin devamlılığı, kapasite gelişimleri, itibar ve güvenilirliklerini sağlamak için yeterli kaynağa ihtiyaçları bulunmaktadır.

4.2.2.5. Dayanışma ağları

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde STK'ların sığınmacıların sorunlarını çözen bir dayanışma ağı olarak onlara birçok hizmet sunduğunu, ancak sahada ihtiyacın fazla olduğunu yeterli gelmediğini de belirtmişlerdir. Sahada çeşitli

Çalışmaların uyumun farklı yönlerini tamamladığını, bu çalışmaların sığınmacıların bir araya gelmeleri, dil eğitimi almaları ve kültürel etkinliklerle destek ve dayanışmanın arttığını ifade etmişlerdir. Bununla beraber ifadeler, özellikle sanatsal ve kültürel çalışmaların dayanışmaya olan katkısını, diğer çalışmalara nazaran bütünleştirici etkisini ne çıkarmaktadır. Katılımcılardan biri sosyal uyum faaliyetlerinde psikososyal destek faaliyetlerinin içinde de sosyal uyumu kapsayan bölümlerin ele alındığını bunun gerekliliğini belirtmiştir. Katılımcılardan bir diğeri piknik gibi etkinliklerde sadece maruz bırakmanın olduğunu, sanatın ise ilişkilerde iyileştirici yönü ve devamlılık açısından önem arz ettiğini ve sanatsal faaliyetlerin dayanışma ve destek için önemini belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P3 ve P4 şunlardan bahsetmiştir:

Yani bizim özellikle çocuklarla olan psikososyal destek atölyelerimiz sosyal uyumu oldukça faydalı etkiler veriyor. Çocuklar böylece kendilerini ifade etme alanı buluyorlar ve Türk ocuklarla bir araya gelebiliyorlar. Yabancı uyruklu çocukların öz güvenleri gelişiyor. Bu bizim psikososyal destek atölyelerimiz ile birlikte dil becerileri de gelişiyor. Akranlarıyla sosyalleşmeleri destekleniyor. Aynı şekilde işte destek gruplarımız oluyor. Yetişkinlere yönelik gruplar bunlar. Bu gruplarda aynı problemleri deneyimleyen insanlar bir araya getiriliyor ve insanlar burada deneyimlerini paylaşıp birbirlerine tavsiyeler veriyor...İnsanlar birbirleriyle benzer problemler yaşadıklarını gördükçe, bu destek gruplarında aynı paydada buluşabiliyorlar ve birbirlerine karşı kendilerini daha rahat ifade edebiliyorlar. Bütün bunlar aslında sosyal, bu sosyal uyumu destekleyen uygulamalar. eşitlendirilmeli tabii... (P3)

...Okula gitmek de önemli bir erişim. Onu yapabilmeleri güzel, ancak maalesef dil bariyerinden dolayı aslında kısıtlanabiliyorlar. Bu kendi gözlemlerim. O yüzden şimdi bunu da dahil ettik. Böyle yaptığımız bir buçuk saatlik totalde bir oturumun yarım saatini biraz daha dediğim gibi dil becerilerini geliştirmek için konuşmayı arıyoruz. Sonrasında psikososyal destek etkinliği olarak ilerliyoruz. Böyle bütüncü olması sosyal uyum açısından önemli, ama yeterli değil. (P4)

Kültürel faaliyetler, insanları ortak bir amacın etrafında bir araya getirmektedir. Bu tür etkinliklerde insanlar karşılıklı olarak öğrenmekte, bilgi ve deneyim paylaşımı gerçekleştirmektedir. Bir konser, sergi veya sanatsal etkinlik gibi faaliyetler, insanları aynı değerler etrafında birleştirmekte ve ortak bir amaca hizmet etmektedir. Bu tür faaliyetler de dayanışma ve iş birliği duygusunu güçlendirmektedir. Farklı kültürlerin müzik, dans, sanat veya geleneklerini tanıtmak, insanların birbirlerini iyi anlamalarını ve farklılıklarıyla ilgili daha fazla saygı duymalarını sağlamaktadır. Yetişkinlere yönelik destek grupları, benzer problemleri deneyimleyen bireyleri bir araya getirerek deneyim paylaşımını ve tavsiye alışverişini teşvik etmektedir. Gruplar, farklı kültürlerden gelen insanları bir araya getirerek ortak paydada buluşmalarına olanak tanımaktadır. Dayanışma ağlarının geliştirilmesi, toplumun birlikte hareket etmesini, kaynakların paylaşılmasını ve sosyal bağların güçlenmesini sağlamakta ve bu ağların oluşumunda kültürel faaliyetlerin rolü bulunmaktadır.

4.2.2.6. Toplumun tutumu

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde toplumun tutumuna işaret etmişlerdir. Katılımcılar STK'ların iki grubu etkinliklerde bir araya getirdiği durumlarda, mecburi olarak aynı mekânı paylaşmanın sosyal uyumu artırmadığını, bu tarz negatif tutumların STK'ların faaliyetlerinin hedefe ulaşmasını engellediğini belirtmiştir. Konuyla ilgili Y4 ve P5 şunları ifade etmiştir:

...Canı gönülden 'ay işte benim de bir Suriyeli komşum olsun, çocuğumun da okulunda değişiklik olur. Bir de farklı etnik grup olsun' falan gibi bir şey olacağını hiç zannetmiyorum. Mecburi yani... (Y4).

Yani buradaki ana konu komşuluk ilişkisi iyi etkiliyor insanları, ama oradaki yani kötü etkileyen şey bilgisizlik bunu yani komşu da olsa başka şey de olsa hiçbir şey değiştirmiyor. Ama tam tersi durumda çok gözlemliyorum. Tam tersi durumda daha kötü bir süreç var. Yani Türk kişilerin Suriyeli olanlara aslında bakışı. Dar biraz böyle şeyler de var. Hani problemler de var? Örnek veriyorum, bizim bir çalışanımızın çocuğu Suriyeli olmamasına rağmen, Arapça konuştuğu için ayrımcılığa maruz kalıyordu. Mesela sadece Arapça konuşuyor diye çocuk. Yani komşularının çocuklarından da bunu görüyordu, Ama mesela yani 2 taraf için de burada biraz galiba bilgi, doğru bilginin aktarılmasında problem var. (P5)

Katılımcıların değerlendirmeleri, Suriyeli sığınmacılara karşı genel düşünce tutumlarının sığınmacılara karşı iyimser olmadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca aynı yerleşim yerlerinde ve komşuluk ilişkilerinde Suriyeli sığınmacıların karşılaştığı zorluklara ve toplumsal etkileşimlerinin iyi olmadığına dair gözlem ve değerlendirmelerde bulunmuşlardır.

4.2.2.7. İletişim ve bilgi eksikliği

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde yapılan faaliyetlerin tek taraflı kaldığını, birliktelik olmadığını belirtmiştir. Bir katılımcı ise etkinliklerin tek taraflı kalmasının sosyal uyumun birliktelik kısmını sağlamadığını bu hususta etkisinin daraldığından söz etmiştir. Konuyla ilgili olarak P4 şunlardan bahsetmiştir:

Kendi dediğim gibi doğrudan yapmasak da işte 8 haftalık oturumların ikisinde ben sosyal uyum etkinliği de koymaya çalışıyorum. Çünkü bu kültüre adapte olmaları, bu kültürün de onlara adapte olmaları önemli. Ama burada işte genelde bizim yaptığımız şey, tek taraflı kalıyor. Sadece mülteciler bazında sosyal uyum çalışıyoruz. Hani diğer bu grupla çalışmıyoruz aslında. (P4)

Sosyal uyumda STK'ların yürüttüğü faaliyetlerin duyurulması hususunda yeteri bilgi sağlanamaması ve iletişim kanallarının olmaması, toplumda ilgisizliğe neden olmakla beraber bu konuda farkındalık oluşamamasına yol açmaktadır. Bu durum STK'ların etkisini azaltmakta, özellikle her iki grubun bir arada olmasını sağlayamadığı için toplumu yeterince harekete geçirememekte ve kapsamı daralmaktadır.

4.2.2.8. Dil bariyeri

Katılımcılar STK'ların sosyal uyumdaki rollerinde, dil bariyeri nedeniyle sosyal uyum faaliyetlerinin tercümanla gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Katılımcılar etkinliklerin tercümanla yapılmasının faaliyetlerin niteliğini azalttığını, doğrudan temasın önüne geçtiğini de eklemiştir. Konuyla ilgili P2 ve Y5 şu şekilde ifadeye bulunmuştur:

Ya sanırım şimdi neden oluyor mesela tercüman olması bir noktada. Evet, kolaylaştırıcı bir noktada o kişinin başvurduğu her noktada kendi dilinde konuşan birini buluyor olması zaten hizmete erişimde onu destekleyen bir

süreç, bir tarafta baktığımızda aslında sosyal uyumu olumsuz etkileyen bir nokta. İletişim için bir engel. (P2)

Eğitim sisteminin buna göre olması gerekiyor. Onun dışında dil eğitimlerimiz kültürel etkinliklerimiz, tamam etkinliklerimiz buna göre olmalı. Ama dediğim gibi bunu en başından beri devlet politikası haline getirmemiz gerekiyor. (Y5)

Dil her ne kadar sosyal uyumun en başat faktörü olmasa da yapılan faaliyetlerin hedefe doğrudan ulaşması ve sosyal temasın aracısız sağlanmasına katkı sağlamaktadır. Toplumun dilini öğrenmek, kişinin sosyal hayatta aktif olmasını, eğitim, iş ve diğer faaliyetlere kolay erişim sağlamasını ve toplumsal rolleri iyi anlamasını mümkün kılmaktadır. Sığınmacıların dili öğrenmesi, topluma hızlı adapte olmalarını ve sosyal uyumlarının kolaylaşmasını sağlamaktadır.

Katılımcıların STK'nın rolleri kısmında; STK'ların hedef kitlesi kurumlar arasında değişmekle beraber projelerin amaç ve içeriğine göre sığınmacı gruplar çeşitlenmektedir. Ancak sığınmacı ve yerel halkı da kapsayan projelerin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda çok seçenekli sorularda sorulan sosyal uyum tanımında tüm katılımcılar her iki toplumun karşılıklı uyumu olarak yanıt vermiştir. Tüm projelerde olmasa da bu sosyal uyum tanımına uygun projeler de bulunmaktadır. Bir diğer kategori olan STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisinde katılımcılar çeşitli görüşlerde bulunmuş, bu çalışmaların verimli olduğunu söyleyen de olmuş olmadığını da söyleyen katılımcılar da olmuştur. Katılımcıların görüşleri değişmekle beraber yoğunlukla etkinin kısıtlı olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda ilk kısımda sorulan çok seçenekli sorularda STK'ların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü artırma, sosyal dışlanmayı önleme ve ayrımcılığı önlemedeki rolüne de katılımcılar yoğunlukla *kısmen önlediği* cevabını vermiştir. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda neden *kısmen etkili* oldukları açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Burada birçok faktör bulunmakla beraber bir sosyal uyum politikasının olmaması, projelerin belli süreli olması ve devam etmemesi, kaynakların kısıtlı olması ve sahanın ihtiyacının fazla olması etken olmaktadır. Ayrıca halen temel ihtiyaçların karşılanmamış olması, siyasi söylemle faaliyetlerin etkisini yitirmesi, tek taraflı sosyal uyumun sağlanmaya çalışılması, dil bariyerinin olması ve etkinliklerin kapsamlı ve sürdürülebilir olmaması sıralanan başat faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda çok seçenekli

sorularda bazı katılımcılar *çok etkili* yanıtını vermiş, açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda da olumlu etkisinden bahseden katılımcılar olmuştur. Bu olumlu etkileri; grubun ihtiyacının gözetilmesiyle çalışmaların etkili olduğu, kültüre uyum sağlamada çalışmaların etkili olduğu, okuldaki etkinliklerin faydalı olduğu, sanatsal, kültürel ve psikososyal destek çalışmalarının sosyal uyum için destekleyici ve yetkin olduğunu söyleyen katılımcılar da olmuştur.

4.2.3. Sosyal Uyum Politikası Teması

STK'ların sosyal uyum politikası hakkında görüşleri temasının altında birlikte yaşama sanatı, STK'ların politika sürecine katılımı ve STK'ların gözünden sosyal uyumdaki göç aktörleri kategorileri bulunmaktadır.

4.2.3.1 Birlikte yaşama sanatı 'başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği'

Başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinin altında eğitim, siyasi, ekonomik, çokkültürlülük ve sosyal ve kültürel boyut bulunmaktadır.

4.2.3.1.1. Sosyal ve kültürel boyut

Başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde katılımcıların görüş bildirdikleri kodlardan biri olan ortak değerler içeren sosyal ve kültürel faaliyetler bulunmaktadır. Bu değerler, din, dil yemek vb. benzerlikleri kapsamaktadır. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P4, Y2 ve Y1 şunlardan bahsetmiştir:

...bir benzerliği bulununca oradan ilerlemek her zaman için daha kolay olduğunu düşünüyorum. Yani kendime insan ilişkilerimizde de birinden kendi düşündüğüm bir şeyi duyduğunda ya da kendi kültüründeki bir yemeği duyduğunda işte sen de biliyorsun, o ilk konuşmalarda falan gibi iletişimi başlatabiliyorsun. (P4)

Şöyle biraz daha kültürlerine aşina olduğumuz toplumlarda sosyal uyum çalışmalarında daha efektif, daha olumlu geri dönüşler alıyoruz. Örnek veriyorum din konusu üzerinden birbirlerini tanıdıkları aynı dine mensup oldukları zaman, örneğin Orta Doğu ülkelerinin çoğunda bu sosyal uyumu bir bağlamda toparlamaya çalıştığımızda daha olumlu geri dönüşler alırken, farklı toplumlarda uyum faaliyetlerinin daha da zorlaştığını ve sosyal uyum sürelerinin uzadığını görmek mümkündür. Dinî etkinliklerde etkinlik sonralarında daha olumlu geri dönüşler almaktayız...Örneğin hem yerel halkın hem de göçmenlerin yapılacak uyum faaliyetlerinde etkileşiminin sağlanması ve etkileşimin sağlanırken iki toplumun da birbirine güzel meslek ve kültürlerini tanıyarak bu faaliyetlere katılması çok önemli. Yabancı toplumun işte dil öğrenmesi, buradaki kültüre entegre olması demeyeyim ama kültürü ya da işte sosyal hayata daha fazla adapte olması ve yaşamaya başlamasıyla beraber yavaş yavaş yerel halktaki kırılmaları da görebiliyoruz. Bu, zaman alacak bu süreçte hani biz evet, sosyal uyum sürecine biraz geç kaldık. Sosyal politikalara da... (Y2)

Çünkü biz çok şanslıyız. Türkiye zaten çok kültürlü bir ülke... Farklı farklı bir sürü kültür içinde barındıran bir ülke... Çok da fazla...Geçmişte de göç almış bir şekilde yani o uyum sağlanmış, hayata devam edilmiş. Yani bizim sıklıkla göç aldığımız ülkelerle de çok fazla ortak yanımız var. Kültürel olarak var. Dilde benzerlikler var, inanışta benzerlikler var. Gastronomi anlamında var. Ya var ki var, bir yerinden bir şekilde tutarız. Zaten burada oturup da şöyle bir faaliyet yapsak iyi olur demenin çok da bir manası yok. Dediğim gibi faaliyetin ne olduğundan bağımsız, yani saçma sapan bir şey de olabilir. Sahil kenarında bir yürüyüş bile yeterli olur.(Y1)

Katılımcıların verdiği cevap ile çok seçenekli sorularda STK'ların Suriyelilere yönelik gerçekleştirdikleri sosyal uyum faaliyetleri sorusunda ikinci sırada işaretlenen *kültür ve sanatsal faaliyetler* seçeneği yanıtları verilmiştir. Bu yanıtlarla beraber katılımcılar bu soruda öğrenmede *karşılıklılığın* öneminin de altını çizmişlerdir. Başarılı bir sosyal uyum için çok boyutlu çalışmalar yürütmek esastır. Buradaki temel unsurlardan olan sosyal ve kültürel faaliyetler, sosyal uyumu sağlamada bir köprü görevi görmektedir. Özellikle katılımcıların belirttiği üzere iki kültürün ortak değerlerini içeren sosyal faaliyetlerin yapılması, sosyal mesafenin azalmasında kolaylaştırıcı olmakla beraber farklı yönlerinin de bu benzerlik içinde anlayışla karşılanmasını sağlamaktadır.

4.2.3.1.2. Eğitim boyutu

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde eğitim kodunda karşılıklı olarak dil eğitimi ve iletişim ilgili görüşlerini aynı bağlamda yoğunlukla bildirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P3, P2, P5 ve P1'in ifadeleri şu şekildedir:

Öncelikle dil kursları çok önemli. Çünkü yerel toplumla tam olarak bir sosyal uyum sağlayabilmek için öncelikle birbirlerinin dilini anlıyor olabilmeleri çok önemli. Sosyal kültürel faaliyetler çok önemli. Yine ülkeyle ilgili yapılacak olan tarihî ve vatandaşlık etkinlikleri çok önemli. Bunları öncelik vermek gerekiyor. (P3)

Ortak dili öğretmek gerekiyor, öğretilmesi gerekiyor. Bu bu arada Suriyelilerden gelen geri bildirim de bu yönde. Yani Türkçe öğrenmek istiyor çocuklarımız diye. Bu dil bariyeri de doğal olarak şeyi ortadan kaldırıyor. Yani dil bariyeri kalkınca çocukların kendi arasında konuşması da doğru iletişim şekliyle oluyor. Ama bu tabii ki demek değil ki. Çocuklar akşama kadar Türkçe dersi görsün. Hani sadece doğru bir politika olması gerekiyor? Buna ek bu insanların haklarının bu insanlara verilmesi yani lazım... (P5)

Burada sadece hani göç alanında olanlara eğitim verilmesi değil, bunun dışında da işte, bir eğitim kurumlarındaki öğretmenlere verilebileceği bir eğitim hastanedeki bir doktora verilecek bir eğitim zaten bu meslek elemanlarının hepsi de aslında yerel halkın mültecilere yani nasıl bir tutum sergilemeleri gerekiyor, ne yapmaları gerekiyor? Böyle bir mülteci ile karşılaştıklarında, nereye başvurmaları gerekiyor, nereye yönlendirmeleri gerekiyor?...Şimdi karşı karşıya kaldıkları sürecin ne olduğunu bilsinler ya sosyal medyada bunu öğrenmesinler. Karşılıklı bir uyum olmalı. (P2)

... ki bir görüyorsunuz, seçimler yaklaştıkça daha büyük bir malzeme haline de geldiler. Umarım biter bir an önce çok şey konuşulabilir bununla ilgili. Ama ilk aklıma gelenler bunlar. Gelen toplulukların Türk yasalarına, Türk yaşamı, Türkiye'deki yaşam biçimlerini göre eğitim almaları, destek almaları. Bu hani bizim gibi yaşasınlar, bizim gibi hareket etsinler şeklinde söylemiyorum, öyle bir yerden demiyorum ama

*Türkiye’deki yasalar nedir? Bu yasalardan nasıl uyum sağlanmalıdır?
Bilmeleri... (P1)*

Aynı katılımcılar çok seçenekli sorularda iyi bir sosyal uyum gerekli unsurlar sorulduğunda da dil eğitimi önem sırasına göre üçüncü sıraya koymuşlardır. Yine sosyal teması artırıcı unsurları da çok seçenekli soruda dördüncü sıraya koyan katılımcıların burada da dil eğitimi, kültürel etkileşim ve iletişimi bir bağlamda açıkladıkları görülmektedir. Katılımcılar her iki soruda da dil eğitiminin iletişimin başat faktörü olarak görmeseler dahi iletişim için kaçınılmaz olduğunu vurgulamışlardır. Bir şekilde sosyal uyumda yakınlaştırmayı sağlayan bir unsur olarak dil karşımıza çıkmaktadır. Mesleki ve vatandaşlık bilgisini içeren eğitimlerle de bütüncül bir farkındalık sağlanması gerektiğini katılımcılar aktarmıştır. Yabancı geldiği toplumun vatandaşlık bilgisi, hukuk bilgisi, kültürel ve sosyal değerlerle ilgili tüm bilgilerin eğitim aracılığıyla aktarılması topluma uyumunu kolaylaştırmaktadır. Aynı şekilde yerel halka da yabancı kültür, gelenek ve görenekleri hakkında eğitimler verilmesi farkındalığı artırarak anlayış geliştirmeyi kolaylaştırmaktadır.

4.2.3.1.3. Çokkültürlülük boyutu

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde çokkültürlülük boyutu altında yabancı kültürünü sürdürebilmesiyle ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılardan biri yabancı kültürünü sürdürerek sosyal hayata devam etmesinin öneminden bahsetmiş, bu yaklaşım esasen çokkültürcü yaklaşımın yabancı da kendi değerleriyle toplumda var olabilmesine vurgu yapmaktadır. Bir diğer katılımcı da kültürel faaliyetlerde onların gelenek ve göreneklerinin de yerel halka öğretilmesinin öneminden bahsetmiştir. P5 ve P4’in konuyla ilgili ifadeleri aşağıda yer almaktadır:

Yapılan çalışmaların aslında genele yayılması, topluluk temelli bazı şeylerin yapılması yani insanları asimile etmeye çalışmaktan ziyade, kendi kültürlerini rahatça yaşayabilecekleri alanda olması. Bu arada kendi kültürleri dediğimiz şey de bizim kültürümüzle aynı sayılır... (P5)

Yani hani onun kültürüne yönelik de bir şeylere, işte onlar için hangi önemli gün var ya da kültüründe 'Ne gibi yemekler var, ne gibi özel günler var?' gibi şeyleri hani belki tanıyabileceği bir şey ya da işte kendi dilinde o işte -güle güle'leri, hoş geldin- çok temel dil becerilerinin kelimeleri kullanmak bence önemli ve sosyal uyumu artıracak şeyler olarak düşünüyorum. Ama iki taraflı olması her zaman için çok daha önemli.
(P4)

Çok seçenekli sorularda iyi bir sosyal uyum için en önemli unsur sorulduğunda yine aynı katılımcılar, göç politikasında çokkültürcü çalışmaları ilk sırada yanıtlamışlardır. Bu kapsamda katılımcılar için sığınmacının geldiği ülkede farklılıkları ile birlikte toplumla kaynaşmasının başarılı bir sosyal uyumu sağlayacağı anlaşılmaktadır. Yine çok seçenekli sorularla görüşme soruları tutarlı olacak şekilde başarılı bir sosyal uyum için göç politikasında çokkültürcü çalışmalar yanıtının ilk sırada verildiği görülmektedir. Sığınmacının geldiği yerde yaşadığı uyumsuzluğun giderilebilmesi için çevre sistemlerinin ve sorunun tanımlanması gerekmektedir (Turan, 2012, s. 318). Sorunların çözümüne ve uyum süreçlerine katkı sağlamak amacıyla mesleki uygulamalarda ekolojik bir yaklaşıma başvurmak gerekmektedir. İnsan davranışlarının oluşumunu ve temel dinamiklerini anlamak için bireyin çevresindeki aile, örgüt, toplum, organizasyon gibi sistemlerin birbirleri üzerindeki etkilerini görmeyi sağlamaktadır. Bu durum danışanın sosyal uyum sürecinde etkin bir rol üstlenebilmesi ve inisiyatif kullanabilmesini kolaylaştırmaktadır (Danış, 2006, s. 53). Bu kapsamda ekolojik yaklaşımı benimseyerek birey ve çevresinin uyumunun değerlendirilmesi, her ikisinin de birbiriyle uyumlu hale getirileceği müdahaleler planlanabilir (Teater, 2014, s. 37).

4.2.3.1.4. Sosyal politika boyutu

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde göç politikalarıyla ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar sosyal uyum alanında yapılan tüm çalışmaların başında göç politikası belirlemenin ve ona uygun faaliyetlerin yapılmasının önemini yoğunlukla vurgulamıştır. Göç politikasını çok boyutlu ele alan katılımcılar, bu politikada sosyal uyum programlarına yer verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Konuyla ilgili Y1, P4, Y5 ve Y4 katılımcıları şunlardan bahsetmiştir:

...Ama dediğim gibi bu mesele sadece sivil toplum örgütlerinin sosyal uyum çalışmalarıyla çözülecek bir mesele değil. Yani genel bir ülke politikasının oluşturulması, hizmetler açısından yani okullardan, milli eğitimde ne bileyim. Hani özellikle Göç İdaresinin başını çekeceği bir sosyal uyum politikasıyla gerçekleştirebilecek şeyler bunlar. Bizler ancak bunu uygulanacak kısmında varız. Yani bu genel bir sosyal uyum politikasının destekçisi olmamız gerekiyor yani. Sivil toplum bunun ana sorumlusu değil. Bu süreci destekleyen kuruluşlar olmalıyız. Elbette ki hepimiz elimizden geleni yapıyoruz ama hani diğer şeylerle birlikte ilerlemediği için ne yazık ki yeterli değil. Kısmen etkili olabiliyoruz. (P1)

... ve bunun birazcık rızayla tabii ki yapılması yani hani işte biz de bilmiyoruz zaten göç politikası işte Suriyelilerin şöyle geldi ve işte o yok. Kapı açıldı, öyle oldu, tonla alındı. Yani doğruya doğru Türkiye'de de çok normal işleyen bir göç politikası olmadı. Önce tonla insanı içeri doldurdular. Ondan sonra bu birimleri kurmaya çalıştılar. Bir şeyleri işletmeye çalıştılar ama bunu, hani kim olsa zaten bunun altından kalkılabiliyordu. (Y4)

Her şeyden önce bir kere bence sosyal uyumu destekleyen politikalarımızın olması gerekiyor. Yani bu birazcık daha yukarıdan başlaması gerekiyor. Yukarıdan başlayıp halka doğru inmesi gereken bir politika olması gerekiyor(Y5)

Yani bu insanları kendi ülkesinden kaçırmaktan beter duruma getiriyorsun yıllar içinde. O yüzden hani bence orada gerçekten planlı, programlı bir üst şey tarafından planlanmış, öngörülmüş, oryantasyonuyla şeyiyle işte mesleki eğitimiyle hani her neyse işte verilmeli. Önce çocuklar Suriyeli okullara gitti sonra dediler, yeter artık normal okula gitsinler, ama sen o alt yapıyı yapmadan onları oraya aldın. Ne öğretmenlerin hiç kimsenin bir hazırlığı yokken o veliyi ve öğrenci, tabii ki buna isyan edecek. O öğretmen tabii ki buna isyan edecek. Ha tamam, belli bir farkındalık bilinci olabilir. Belli bir ayrımcılık bilmem nesi olabilir. Ama yani sen onun bireysel kapasitesine güveniyorsun, onun sabretme onun yani bu buna güvenilecek bir şey değil. O yüzden biraz daha planlı, kontrollü bir yapı koyarsam hani insanlara da dersin ki 'Bak bu böyle bir şey sen bunun burasındasın, bu bunun burasında siz bunun bir parçasısınız.' Ha bu olmuyorsa belki o zaman. İşte bunlar da ırkçı. Bunlar da bilmem neyi. Hani o zaman bireylerin şeyine bunu bırakabiliriz. (Y4)

Katılımcıların cevaplarıyla ile başarılı bir sosyal uyum çalışmasının ortaya çıkması için göç politikalarına duyulan ihtiyacın aciliyeti ve gerekliliği ortaya çıkmakla beraber katılımcılara, çok seçenekli sorularda sorulan sosyal uyumu kolaylaştıran faktörlerde doğru göç politikası cevabı ilk sırada yer almıştır. Katılımcıların burada verdiği cevap ile çok seçenekli sorularda sığınmacıların sosyal uyumunu kolaylaştıran unsurlardan en etkin olanı sorusunda Y3 katılımcısının ilk sıraya *kamu politikalarının olumlu rolü* yanıtını yazdığı görülmüştür. Bu kapsamda çok seçenekli sorular ve görüşme soruları kısmında verilen yanıtların birbirini tamamlayacak şekilde verildiği, ancak burada sürdürülebilir, kalıcı ve multidispliner olması gerekliliği belirtilmiştir. Ayrıca katılımcılar sosyal politikaların sosyal uyumda başat olduğunun altını çizmişlerdir.

4.2.3.1.5. Ekonomik boyut

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde meslek kazandırma ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar uyumun bir alt unsuru olan ekonomik uyum sağlanmadan sosyal uyumun gerçekleşebilmesinin zor olduğunu düşünmektedir. Bu nedenle yabancının meslek edinimi, ekonomik bağımsızlığı ve istihdamının önemini belirterek mesleki eğitime vurgu yapmışlardır. Katılımcılar bireyin menşee ülkesindeki mesleğini de baz alarak istihdama erişimin sağlanmasının kolaylaştırıcı olduğunu söylemiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P2, P3, P4 ve Y4 şunları ifade etmişlerdir:

..Kişiyi bazen sosyal uyum etkinliği için çağırıyorsun ama gelen kişinin temelde barınma sorunu ve kalış hakkı yahut sağlık problemi var ve sağlık hizmetine erişimi yok. Çocukları sosyal uyum için buraya çağırıyorsun ama çocukların eğitime erişimi yok. Yani temelde bu sorunları çözmeden yetersiz kaldığı noktalar da oluyor. Çünkü kişiye ihtiyaç olarak ihtiyacı olan şey olan sosyal uyum değil. O yüzden de o gruba bu faaliyetleri yaptığın zaman çok faydalı olmuyorsun. Ama az da olsa temel problemleri halletmiş belli hizmetlere erişimi olan kişiyle sosyal uyum çalıştığın zaman faydasının olduğunu düşünüyorum. Yani okula gitmeyen bir çocukla sosyal uyum çalışmakla okula gitmeyen bir çocukla sosyal uyum çalışmak arasında ciddi fark var. Okula giden çocukta da süreçte de yaptıklarımız pekiştigi için çok daha faydalı oluyor yaptıklarımız... (P2)

Bence öncelikle kamu politikalarının bunu içerecek şekilde düzenleniyor olması gerek. Yani ilk başta oradan başlıyor mesela... İu dolayısıyla önce kamu politikalarının büyüme hedefleyen bir yönü olması gerek. Sonrasında ekonomik entegrasyon politikalarının da oluyor olması lazım. Çünkü ekonomik koşullar kişilerin... toplumsal kabulü açısından çok önemli parametreler veriyor. Bize entegre olamamış bir kişinin daha işte marja kalmış birinin topluma entegre olmasını beklemek çok mümkün değil. Gerçekçi de değil. (P3)

... ve şey değil yani evet, belki işte dil becerileriyle başlıyor. Çok önemli, verilsin. Dil eğitimi verilsin ama bununla birlikte sonrasında artık işte onlardan sonra burada kuracakları yaşama yönelik eğitimlerle devam edilmesi gerekiyor. İşte meslek kazandırma kursları belki olması gerekiyor. Suriye'deyken yaptıkları meslek neyse ona yönelik belki işte çalışılması gerekiyor. (P4)

Katılımcıların verdiği cevaplar ile toplumsal kabulün ve sosyal uyumun sağlanmasında, ekonomik koşulların gerekli bir parametre olduğunu ifade etmektedir. Ekonomik koşulların, bireylerin topluma entegrasyonunu etkileyen kritik bir faktör olduğu, ekonomik koşulların iyileştirilmesinde de en büyük faktörün kamu politikalarının oluşturulması, sahanın ihtiyaçlarına uygun hizmet sağlanması ve mesleki eğitimle istihdamın sağlanması gibi çözüm önerileri sunmaktadırlar.

4.2.3.1.6. İş birliği boyutu

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği kategorisinde aktörler arası iş birliği ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcıların iş birliğinde ifade ettikleri yapılan çalışmalardan birbirini haberdar etmek, kaynakların paylaşımında tamamlayıcı olmak ve verilen hizmetlerin tekrarının önlenmesini yönünde vurgular olmuştur. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan Y2 ve P3 şunlardan bahsetmiştir:

Sosyal uyum faaliyetlerinde sivil toplumun etkisini kamudan daha fazla buluyorum. Şöyle ki yine de ben bir etkileşim halinde çalışıldığında daha ciddi başarılar elde edildiğini düşünüyorum. Sadece sivil toplum kuruluşlarına sosyal uyumu yüklemek ya da sadece kamu kurumlarından

sosyal politika üretmesini beklemek yanlış olur. Etkileşim içinde birlikte çalıştıklarında ancak olumlu bir geri dönüş almak mümkün oluyor. Çünkü devletin kaynakları her yere yeterli değil. Aynı şekilde sivil toplum kuruluşlarının her türlü yabancıya ulaşmak için yeteri kaynağı bulunmuyor. (Y2)

Devlet kurumları ve STK'lar arası koordinasyonu olmalı. Çünkü bu, STK'ların görünürlüğüne arttıracak ve kamu kurumlarının kapasitesini destekleyecektir. Eee ayrıca STK'lar arası da koordinasyonun çok önemli olduğunu görüyoruz. Çünkü STK'lar bir iş bölümüne gitmedikçe birlikte bir koordinasyon gerçekleştirmedikçe tekrarlayan hizmetler ortaya çıkıyor. Aynı hizmeti veren pek çok kurum ortaya çıkmış oluyor. Bu onların işlevselliğini de olumsuz yönde etkiliyor. Bu yüzden STK'lar arası iş birliği ve kamu kurumları ve STK'lar arası iş birliği çok önemli. (P3)

Katılımcılardan STK'ların sahada daha deneyimli ve etkin olduğu düşünenler olmakla beraber hepsinin uzlaştığı nokta, bütün aktörlerin sosyal uyum gibi bir alanda iş birliği yapmaları gerektiği konusudur.

4.2.3.2. STK'ların politika sürecine katılımı

Katılımcılar STK olarak politika sürecine katılım kategorisi altında çeşitli yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtlar aşağıda gösterilen kodlar şeklinde sıralanmıştır.

4.2.3.2.1. Lobicilik

Katılımcılar STK'ların politika sürecine katılım kategorisinde politika yapıcılarla toplantılara katıldığını ancak çıktılarının olmadığını bildirmişlerdir. Katılımcı kamu nezdinde bütün aktörlerin bir araya geldiğini, konunun tartışıldığını ancak yapılan çalışmaların çıktısının olmadığını belirtmiştir. Konuyla ilgili Y1 şunlardan bahsetmiştir:

Ya böyle bir şey yok zaten oraya davet edilen STK'lar, ya işte devletin politikalarını nasıl bir şekilde yapmak istediğini bilen ve buna uyumlu olacak STK'lar yani bir çatlak ses çıkartmayacak olan STK'lar oluyor. Ya

da bir diğerk problem gerçekten alanda işin ehli olan bir STK çağırıldıklarında da şimdi devlet çağırıyor ya sosyal politikaları beraber yapacağız diye. O şeyin, vakfın ya da derneğin en önde gelen ismi, müdürü başkan falan gidiyor. Ama o kişi sahadan kopmuş zaten bilmiyor ki... Ya asıl bu alanda çalışan kişi değil. Ben ilin kent konseyine katıldım ... çıktı yok. (Y1)

Katılımcı burada yapılan toplantılarda STK'ların politika yapıcılar ve karar vericileri etkilemek için fikir beyan etmesine rağmen somut çıktılarının olmadığını belirtmiş, aynı zamanda kimi STK'larda toplantıya katılım sağlayanların konuya vakıf olmayan kişilerden oluşabildiğini de söylemiştir. Bu iki durumun da politika sürecine kötü yansıtıldığının altını çizmiştir.

4.2.3.2.2. Danışmanlık

Katılımcılar STK'ların politika sürecine katılım kategorisinde yerel yönetimle yapılan toplantı kısmına katıldığını ve buradan çıktı aldıklarını ifade etmişlerdir. STK'ların danışmanlık rolü altında politika yapıcılar için fikir sağladığı görülmektedir. Katılımcı burada yapılan çalışmanın yerel bazda olduğunu, bu çalışmada konuşulanların aksiyona dönüştüğünü ancak genel bir göç politikası şeklinde ilerlemediğini belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak Y3 şunlardan bahsetmiştir:

Bunu sadece yerel yönetimler bazında söyleyebilirim. Yani bir merkezi politikanın oluşturulması sürecine hiçbir şekilde katıldığımı söyleyemem. Sadece yerel yönetimlerin kendi stratejik eylem planlarını oluştururken bizimle tanıştıklarını ve bir toplantıya katıldığınızı hatta limitli de olsa söylediklerimizin anlam bulduğunu söyleyebilirim...Tabii bunların bir kısmı karşılık buldu, bir kısmı karşılık bulmadı. Çünkü günün sonunda o yerel yönetim bir siyasi partiye bağlı ve onun çizdiği çerçevenin dışına çıkmak istemiyor. Katkı sunma imkânımız oldu ama aynı şekilde İstanbul Büyükşehir Belediyesi'nin de özellikle çocuk politikalarının oluşturulması sürecinde bize söz verdiği oldu. Orada fikirlerimizi beyan ettik. Orada daha fazla dinlediğimizi ve daha fazla dikkate alındığını söyleyebilirim. O yani her ikisi de aynı siyasi partiye mensup olmasına rağmen sanıyorum ki politika oluşturma sürecindeki alışkanlıklar biraz daha farklı. Birisi daha yerel, daha küçük, daha küçük bir kapasiteyle çalışan bir yerel yönetim, bir belediye. Diğeri koca İstanbul'un sorumluluğunu üzerinde

taşıyan bir belediye. Dolayısıyla kültürel olarak da sanıyorum farklı altyapıları var. Dolayısıyla katıldık. Kısmen olumlu deneyimlerimiz var diye cevap verebilirim soruya... Eee yani bunu hiçbir resmiyete dökmeden sadece fiiliyatta bir uygulama olarak yapıyor. Bunu da kamu politikalarının burayı desteklemesiyle ilişkili görüyorum. (Y3)

4.2.3.2.3. İzleme ve değerlendirme

Katılımcılar STK'ların politika sürecine katılım kategorisinde çalıştaylara ve toplantılara katıldıklarını ancak bu toplantıların sonunda göç politika ve uygulamasıyla alakalı sonuç olmadığını bildirmişlerdir. Katılımcı burada detaylı olarak aslında politika oluşturma'nın esas alınmadığını, bir araya gelindiğinde aynı konuların ele alındığını bu nedenle bu buluşmalardan sonuç alınmadığını belirtmiştir. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan P2 ve Y5 şunlardan bahsetmiştir:

Yani sadece yapılan sosyal uyum çalıştayları gibi gibi böyle hani daha işte düzenlenen toplantılar, sempozyumlar sürekli böyle şey sahadan olmayan ya da işte nasıl söyleyeyim, aslında danışan olmayan kişilerin bir araya gelip sosyal uyumu tartıştıkları ortamlarda bulundum. Çok önemsenen bir konu değil, bu nedenle göçten görevlendirilmiş deneyimi olmayan personellerin dahil olduğunu gördüğüm programlara katıldım. Çözüm yok, var olanı konuşma, aynı konuları tekrar tekrar dile getirme üzerine kurulmuş çalışmalar oldu. (P2)

Yani belli başlı toplantılara tabii ki dinleyici olarak katıldım zaten. Hani söz alabildiğimiz toplantılar da değildi. Dolayısıyla hani katıldım, kıymetli fikirler var. Kıymetli tartışmalar da devam ediyor. Ama artık bence aksiyon boyutuna geçmemiz gerektiğini düşünüyorum. Çünkü 2011-2023'e kadar 12 yıl oldu. Katıldığım toplantılar STK'ların olduğu toplantıydı, ama çıktı alındığını görmedim. (Y5)

STK'ların politika oluşturma süreçlerinde birçok rolü bulunmaktadır. Ancak hâlihazırda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi ve izlenmesi rolünün sahada aktif olarak işlediği görülmektedir. STK'lar politika yapıcılarının yaptığı çalışmalara katkı sunma işlevini sürdürmekte, savunuculuk yahut politika üretme gibi roller üstlenmemektedir.

4.2.3.3. STK'ların gözünde sosyal uyumda göç aktörleri

STK çalışanları sosyal uyumdaki göç aktörlerini değerlendirirken STK için dışa açık, uyumlu ve gerçekçi yaklaşımdan bahsederken yerel yönetimler için ikircikli ve uyumlu yaklaşımdan bahsetmiş, kamu için ise ikircikli yaklaşımdan bahsetmiştir.

4.2.3.3.1. İkircikli yaklaşım: kamu ve yerel yönetimler

Katılımcılar Türkiye'de aktörlerin sosyal uyuma yaklaşımları kategorisinde kamu ve yerel yönetimler için ikircikli yaklaşımdan bahsetmişlerdir, bunu da politik yahut kişisel tutum sergiledikleriyle ilgili görüşle aktarmışlardır. Katılımcılar kamu ve yerel yönetimin duruma göre politik yahut kişisel tutumla sosyal uyum faaliyetlerini yürüttüklerini ifade etmişlerdir. Katılımcılar yerelden yerele ve kamu kurumları arasında da değişen tutumların olduğunu, bu işin biraz da kişisel tutumla ilerlediğini açıklamışlardır. Konuyla ilgili olarak katılımcılardan Y4, Y1, Y3 ve P4 şunlardan bahsetmişlerdir:

Çok kısıtlı, ilk başta neydi STK'dan önce neyi söylediler? Kamu kurumları ve yerel yönetimler var yani zaten işte her şey tamamen. Şu anda ise görünen politik gücü aşmaya kurban oldukları yani. Çünkü kamu dediğin zaten yani şu anda hükümet politikası ne uyguluyorsa o da ondan başka bir şey yapmıyor. Yerel yönetim zaten aynı şekilde yani bu gerginlikle, hiç kimse elini kolunu oynatamıyor yani o yüzden işte. Böyle hani küçük etkinlikler bilmem ne yapılıyor yani? Bilmiyorum, bence onlar da gerçekten mülteciler ve göçmenleri güçlendirici şeyler olamıyor. (Y4)

Yani kamu kurumlarının Sosyal Uyum Daire Başkanlığı var, biliyorsun göçten. Şimdi oraya gitsek orada biriyle konuşsak. Yani bu konuya bu kadar hâkim olduğunu ben düşünmüyorum. Sosyal uyum ve entegrasyonun farkını bilmediğini düşünüyorum. Çünkü yani bir belgeleri var biliyorsun. Sosyal uyum strateji planları var. 2023'e kadar geçerli olmak üzere 5 yıllık bir plan var. Çok güzel hazırlanmış bir belge. Bu arada bence muazzam. Ya kanun maddelerinde dahi sosyal uyuma hatta vurgu yapan bir ülke ama uygulamada bir problem yaşıyoruz. Kamu kurumlarının bu yüzden hani başarılı bulamıyorum. Yerel yönetimler de yani X belediye bir konuda çok hassas iken başarılı iken Y belediye hiç bunu umursamayabiliyor. Birazcık o işte biz partizanlıktan çıkmamız gerekiyor. Şöyle düşünüyorum, takım tutar gibi parti tutmaktan vazgeçersek eğer o zaman sosyal uyumun faydalı bir şey olduğunu, tüm yerel yönetimler ayırdına varır diye düşünüyorum.

Yani kimi çok başarılı bu konuda çok iş birlikçi, kimi değil. STK'lar da dediğim gibi uyum konusunda oldukça başarılı. (Y1)

Kamu kurum kuruluşlarının yaklaşımı uyumu tesis etmek üzere değil. Çünkü bunun yapılabilmesi için zaten arkasında politika gücünün olması lazım. Yani bir politikayla destekleniyor olması lazım. Fakat bizde sosyal uyum faaliyetleri çok öyle ilerlemiyor...Kişiden yöneticiye yöneticiden yöneticiye değişen bir yaklaşım olduğunu söyleyebilirim kamu kurumlarında. Yerel yönetimlerde de aynı şekilde. Yani tamamen belediyenin bağlı bulunduğu parti ya da belediye başkanının kişisel görüşü çerçevesinde şekilleniyor. Sosyal uyum faaliyetleri, bunun en net örneğini X bölgesinde bizim çalıştığımız bölgede gördük. Bir önceki yerel seçimlerde farklı bir partinin idaresi dedi. Bu bölge sonrasında farklı bir partiye geçti fakat her iki partinin yönetimi de bu ilçede izledikleri ve politikalarını kendi bağlı bulundukları partinin çizmiş olduğu çerçevenin dışında uyguluyor oldular. Daha açık söylemek gerekirse şu an X partili bir belediye başkanı var fakat partisinin takip ettiği göçmen politikalarının dışında bir politika izliyor buradaki. Belediye Başkanı ve bunu yaparken de... Eee bunun çok göz önünde olmasını tercih etmediğini beyan ederek yapıyor ve diyor ki 'ya ben bunu parti politikalarından bağımsız yapıyorum.' Daha çok göçmen ve mültecileri kapsayan bir tavrı var fakat bununla çok duyulmasını istemiyor çünkü. Bunun duyulması halinde hem partisi ya da işte merkezî idareyle sıkıntı yaşayabileceğini düşünüyor. Ya çok çetrefilli meseleler dolayısıyla onların da tavrı hem partisine hem de kişinin tavrına bağlı olarak değişiyor yerel yönetimler açısından. Kesinlikle duygumu katmaya çalışıyorum ama öyle. (Y3)

Yani kamuda hiçbir şey yapılmıyor denilmez. Bence evet, yapılıyor ama belki yapılma şekli eleştirilebilir. Yani işte okullarda mesela gerçekten bir sürü şey yapılıyor ama belki hani yapılan şeylerin etkinliğini de görmek gerekiyor diye düşünüyorum. (P4)

Yani Çöç İdare'leri, STK'lar olsun yerel yönetimler olsun, her ilde çok farklı yaklaşımlar izliyorlar. Ama çoğu ilde de hem belediyelerle hem de kamu kurumlarıyla bir iş birliği içerisinde. Aslında sosyal uyumu destekleyen bir noktadalar. Kamu kurumları ve yerel yönetimler. Bu yüzden de STK'larla bir iş birliğine giriyorlar ama tabii ki daha hâlâ eksiklikler var. Sosyal uyum dediğimiz şey sadece dil öğretmekle bitmiyor. Bunu daha önce ilk sorularda da konuştuk. Çok boyutlu ve çok uzun bir

süreç. Fazla daha çeşitli çalışmalar yürütmeleri gerekiyor. Çalışmalarını çeşitlendirmesi ve kamu kurumlarının ve yerel yönetimlerin de bunları daha işlevsel bir hale getirmesi gerekiyor. (P3)

Katılımcılar görüşleri değişmekle beraber yoğunlukla kamu ve yerel yönetimlerde yerine göre çok güzel işlerin yapıldığı yerine göre ise çalışma yürütmediklerini ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda var olan bir politika olmadığından keyfî uygulamaların ortaya çıkabileceğine vurgu yapılmıştır.

4.2.3.3.2.Uyumlu yaklaşım: STK ve yerel yönetimler

Katılımcılar Türkiye'de aktörlerin sosyal uyuma yaklaşımlarıyla ilgili STK ve yerel yönetimlerin faal olduğu ile ilgili görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar farklı illerdeki çeşitli belediyelerin güzel çalışma örneklerinin olduğunu, alanda bunların oldukça yetkin olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılar STK'ların savaşın ilk gününden beri sahada olması nedeniyle oldukça tecrübeli olduğunu ancak fonlarının belirsizliği nedeniyle çalışmalarının sürdürülebilir olmadığını aktarmışlardır. Konuyla ilgili P4 ve P1 şunlardan bahsetmiştir:

İşte Sultanbeyli Belediyesi bence güzel bir örnek. Yine baktığımızda Urfa'daki işte yapılan çalışmalar falan gerçekten güzel ve önemli. O bahsettiğimiz işte komşuluk gibi teması arttıran şeylerin de bence o mikroda yapılması daha önemli. Sonrasında birazcık daha belki işte büyüye büyüye ilerleyebilir. O yüzden yerel yönetimler bence çok çok önemli. Yani en önemlisi olarak görüyorum ben. Sivil toplumu zaten söylemiştim. Bence gerçekten çok güzel şeyler yapılıyor ama işte proje bazlı gibi şeyler, devamı için engel oluşturabiliyor. (P4)

Kamu ve yerel yönetimler partilerinin bakış açılarına göre hareket ediyorlar. İşte her belediye kendi partisinin bu konuda kendi göçmen konusundaki politikasına bağlı olarak çalışmalarını sürdürüyorlar. Ama hani kendi partisi göçmenlere çok hani sıcak bakmasa bile dahi yine o belediyede çalışan bu konuda gerçekten yine de elinden geleni yapan, bize destek olan, bizimle iş birliği yapan çok sayıda kişiler de var yani. Ama bunu biraz daha sessiz, biraz daha böyle göz önüne çıkarmadan biraz daha az yapıyorlar. (P1)

Uyumlu yaklaşım sergileyen aktörlerden olan STK'lar ve yerel yönetimler sahada sosyal uyumu sağlamada rollerini yerine getirmektedirler. Bu yaklaşımın altında ihtiyaç temelli davranış bulunmaktadır. Sahada bulunan sosyal uyumdaki temel ihtiyaçların tespiti ve bunların karşılanması için kaynaklar tahsis edilmekte, mümkün olduğunca en kısa sürede ve en az kaynakla ihtiyaçların karşılanması hedeflemektedir. Ancak koruma anlamında uzun vadede ihtiyaçları karşılamak yönünde eksik kalmaktadır.

4.2.3.3.3. Dışa açık: STK

Katılımcılar Türkiye'de aktörlerin sosyal uyuma yaklaşımlarıyla ilgili STK'ların faal olduğuyula alakalı görüş bildirmişlerdir. Katılımcılar STK'ların kamu ve yerele göre daha iyi çalışmalar yürüttüğünü, yeni durumlara, ve krizlere karşı acil müdahale yapabildiğini dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili P5 şunlardan bahsetmiştir:

Eee alınan fonla değişiyor. O yüzden. Yani hiçbir belediye, hiçbir yerel yönetim, hiç yani devlet de dahil buna işte oradan buradan bir yerden fon gelmediği sürece kendisi tutup da evet devletin bütçesinden ayıralım ve bu insanlar, bu ülkeye geldi ve işte bu ülkede sosyal uyum ya da işte bu ülkede belli insani standartlarda yaşasın diye hiç kimse elini kolunu kıpırdatmıyor. Birleşmiş Milletler'den, Avrupa Birliği'nden, oradan buradan fon geldiği anda herkes bir şeyler yapmaya çalışıyor... Yani onun dışındakilerin çoğu fon verirse yapılması gerekenler nereden para yani finansman geldiyse ona göre yapıyorlar. Politika olmayınca liyakatsız aslında yöneticilerle birlikte süreç buraya geliyor. (P5)

Yani burada söyleyebileceğim şey olumlu geri dönüşler alıyoruz. Hem yabancılara bize gelmiş olduğu taleplerde hem yerel toplumu dahil ettiğimiz eğitim ya da etkinliklerde sivil toplum kuruluşlarının buradaki rolü büyük. Sadece kamu kurumlarıyla zaten sürdürülmesi mümkün değil. (Y2)

STK'ların hak temelli olduğunu belirten katılımcılar, STK'ların daha çok katılım ve sosyal korumayı sağladığını belirtmişlerdir. Bu kapsamda sığınmacılara hizmet sunmayı ihtiyaç odaklı olmaktan çok hak temelli yaklaşımla sunmaktadırlar. Sığınmacıların toplumun parçası olduğunu, sosyal uyum sürecine aktif olarak

katılmaları gerektiğini, onların gelişimine ve katılımına olanak sağlamanın gerekliliğini dışa açık yaklaşımda karşılık bulmaktadır.

STK'ların etkinliğini anlamaya çalışan bir diğer kategori de STK'ların politika sürecine katılımı olmuştur. Ancak katılımcıların çoğu böyle bir çalışmanın olmadığını yahut sadece toplantı veya çalıştayların yapıldığını, burada benzer şeylerin konuşulduğunu dile getirmiştir. Politika sürecine katılıp aksiyon alındığını belirten iki katılımcı olmuş, onlar da çıktılarının politik bağlamda değil, yerel düzeyde inisiyatifle gerçekleştiğini, kişilerin tutumlarına göre bu durumun değiştiğini belirtmişlerdir. Özetle STK'ların makro düzeyde, öz kaynaklarının kısıtlı olması ve sosyal uyum politikalarına duyulan ihtiyaç nedeniyle sahada deneyimleri ve büyük çabalarına rağmen etkinliği tartışılmaktadır.

4.3. Tartışma

Bu bölümde analiz edilen bulgular, araştırmacı tarafından temalar şeklinde ele alınarak literatürde yapılan benzer çalışmalarla karşılaştırılıp tartışılmıştır. Bu araştırmada ele alınan temalar gruplararası etkileşim ve iletişim, STK'ların rolleri ve STK'ların sosyal uyum politikası hakkındaki görüşleri olmuştur. Tartışma kısmında alt kodlar da bu tema altında tartışılmış ortaya çıkan tespitler ise araştırmanın çıkarımı olarak sonuç bölümünde ele alınmıştır.

Araştırmada katılımcılara sorular çok seçenekli sorular ve görüşme şeklinde uygulanmıştır. Aşağıda çok seçenekli soruların sonuçları ile ilgili bulgular diğer çalışmalarla karşılaştırılıp tartışılmıştır:

Sosyal uyum tartışmalı ve tanımlanması zor bir kavram olsa da profesyonellerin sosyal uyum konusundaki tanımlamalarıyla literatürdeki tanımlar arasında benzerlikler bulunmaktadır. Profesyoneller, sığınmacılar ile yerel toplum üyelerinin birbirlerine saygı duymaları ve güvenmeleri gerekliliğini vurgulamaktadır. Bu anlayış, sosyal uyumun temel unsurlarından biridir. Sosyal uyum kavramı literatürde yerel halk ve sığınmacının karşılıklı uyumu olarak yer almaktadır (Dandy ve Pe-Pua, 2015; Fozdar, 2012). Bu çalışmanın çok seçenekli sorular kısmında da katılımcılara sosyal uyumu nasıl tanımladıkları sorulduğunda tüm katılımcılar yerel halk ve sığınmacının karşılıklı uyumu olarak tanımlamışlardır.

Yapılan bir diğ er çalışmada sosyal uyumu zorlaştıran unsurlara bakıldığında “refah sistemindeki eşitsizliklerin, milliyetçilik ve ataerki gibi ideolojilerin, güven bunalımının, dil bariyerinin, medyanın ve siyasi söylemin, kalıp yargıların ve  n yargıların, i  gruba ve dış gruba yönelik ayrımcılığın, sosyal dışlanmanın ve hak ihlallerinin” olduğu ortaya çıkmaktadır (Bolgün, 2020). Bu çalışmanın çok seçenekli sorularında sosyal uyumu zorlaştıran unsurlar sorulmuş ve ortaya çıkan yanıtlar, diğ er çalışmayla benzer olmasıyla beraber bu araştırmada ırkçılık söylemi de sosyal uyumu zorlaştıran unsurların başında gelmiştir. Katılımcılar son sıralarda sahadaki hizmet sunucularının rollerinin sosyal uyumdaki etkisini dile getirmiştir.

Bolgün’ n (2020) yaptığı çalışmada sosyal uyumu kolaylaştıran unsurların “hayırseverlik ve hak temelli yaklaşımların, içerme süreçlerinin, gruplararası temasın, sosyal ağların, sosyal uyum alanında hizmet sunan kurumların ve kurum çalışanlarının ve kadının güçlenme potansiyelinin” ihtiyaç duyulan kolaylaştırıcılar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada da sosyal uyumu kolaylaştıran unsurlar çok seçenekli sorularda da benzer cevaplar ortaya çıkmıştır. Bunun yanı sıra aynı etnik köken ve dinî değerler, kültürel benzerlik, dil eğitimi, ekonomik refahın yükselmesi, mesleki eğitim, toplum liderlerinin olumlu rolü ve kamu politikalarının olumlu rolü de belirtilen unsurlar arasındadır.

Her iki çalışmada da hemen hemen aynı sonuçlar ortaya çıkmakla beraber bu sonuçların sosyal uyum politikası oluştururken dinamikleri belirleme açısından gerekli olduğu bilinmektedir. Bu kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı unsurlar baz alınarak her iki toplumun da sosyal uyum süreçlerinde gözetilerek sağlıklı program ve uygulamalar oluşturulabilir.

4.3.1.Gruplararası ilişki teması

Gruplararası ilişki temasının altında her iki toplumun etkileşimi ve ilişkisi ve komşuluk ilişkisi kategorileri gelmektedir. Bu kısımda da bu kategoriler literatürdeki benzer araştırmalar çerçevesinde ele alınarak tartışılmaktadır.

Sosyal Mesafe: Asimilasyon; sığınmacıların geldikleri ülkelerin kültürlerine uyum sağlamalarını, yeni yerleştikleri toplumun baskın değerlerini benimsemelerini ve geçmiş yaşamlarında öğrendikleri kültürel pratiklerden ve kimliklerinden vazgeçmelerini ifade etmektedir (Bloemraad, Korteweg ve Yurdakul, 2008).

Asimilasyon süreci tek taraflıdır ve genellikle sığınmacılara ekonomik açıdan sınırlı olanaklar sunulmakta, sığınmacılar ikinci sınıf vatandaş olarak muamele görmektedirler. Sığınmacıların kendi gelenek, görenek ve yaşamına ait unsurları geride bırakmaları istenmektedirler (Back, Keith, Khan, Shukra ve Solomos, 2002).

Dinsel veya etnik özelliklerine göre "öteki"yi değerlendirme eğilimi, insanları geleneksel aidiyetlerine yönlendiren bir düşünce alışkanlığı olarak tarihsel bir geçmişe sahiptir. Bu düşünce alışkanlığı, insanların ten renkleri, aidiyetleri, konuşmaları veya isimlerinden bağımsız olarak değerlendirilmelerini engellemektedir. Ancak özellikle Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra, aidiyetlerin daha da güçlendiği, farklı insan topluluklarının bir arada yaşamanın zorlaştığı ve demokrasinin sürekli statü pazarlıklarına bağlı olduğu bir dünyada yaşanılmaktadır (Maalouf, 2009, ss. 21-165). Montaigne (2018, s. 227), sosyal mesafe ile ilgili düşüncelerini şöyle dile getirmiştir: “Bizim Fransızların hoşnutsuz olduğu bir özellikleri var: Kendilerine benzemeyen bir yaşam tarzı veya durum gördüklerinde şaşırır, korkarlar. Bu noktada o kadar ileri giderler ki Fransız olmaktan utanacak hale gelirim. Köylerinden çıktıklarında neredeyse sudan çıkmış balığa dönmekteler. Gittikleri her yerde kendi adetlerini beraberlerinde getirirler ve yabancı adetleri kötü olarak görürler. Macaristan'da bir Fransız görürlerse sevinir, Fransız olmayanlar için ise; huzursuz olur ve bir araya gelip gördükleri "barbar" şeyleri eleştirirler. Onlara göre, bir şey Fransız olmadığı zaman barbar olarak kabul edilir. Üstelik, bunlar yabancıları tanıyabilen zeki Fransızlardır. Çoğu bir yere seyahat etmek için giderken içlerine kapanır, her şeyden rahatsız olur, konuşmaz, kimseye açılmazlar: Kendi dünyalarına yabancı bir hava bulaşacak diye endişelenirler.”

Literatürde iki grubun ilişkisini ortaya koymaya yönelik birçok araştırma bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar kentlerde Suriyelilerin dükkân ve restoranlarının artması, Arapça tabelaların çoğalmasıyla beraber demografik yapıyla alakalı endişelerin artmaya başladığını ortaya koymaktadır. Yine 2019 yılında yapılan “Suriyeliler için Sosyal Baskı Endeksi'nde” yerel halk kendisi ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi ‘*uzak*’ olarak nitelendirmiş, araya sosyal mesafe koyduğu görülmüştür. Aynı araştırma 2014 ve 2017 yılındaki verilere kıyasla sosyal mesafenin arttığı görülmüştür. Bu araştırma kabul durumunun yıllara göre azaldığını ortaya koymuştur. İhtiyaç ve zorunluluklar hariç iki toplumun çok fazla bir araya gelmek

istemediği görülmektedir. Bu durumun sosyal hayata yansımalarıyla ilgili örneklerle bakıldığında özellikle 2018 yılında okullarda akran zorbalığı vakalarının arttığı görülmektedir. Bu durum bazı okullarda çocukların birbirinden ayrılarak farklı sınıflara alınmasına yahut okullara Suriyelilerin kabul edilmemesine neden olmuştur (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Bolgün (2020) sosyal hayata katılımında birçok alanda Suriyelilerin dışlanma ve ayrımcılığa maruz kaldığını, bazen hizmet alımında bazen istihdam ve konut piyasasında mevcut hukuki ve hak ihlallerinin ortaya çıktığını belirtmiştir. Bu araştırmada da katılımcılar, her iki toplumun etkileşimi ve iletişimde bu bulgularla benzer şekilde yanıt vermiştir. Katılımcılar toplumda gittikçe artan sosyal mesafenin olduğunu, iki katılımcı özellikle yukarıdaki okul örneği ile benzer şekilde akran zorbalığının yanı sıra okullarda öğretmen ve velilerin de etkileşim kurmak hususunda mesafeli olduklarını belirtmişlerdir.

Erdoğan'ın (2020) araştırması Boragrdus'un "sosyal mesafe ölçekleri" yerel halk ve Suriyeliler arasındaki mesafeyi ortaya koymayı hedeflemiştir. Erdoğan'nın 2019'daki çalışmasına kıyasla bu araştırmada mesafe azalmış olsa da yerel halk Suriyelilere kendini 'uzak' olarak nitelendirmekte, Suriyeliler de bunun aksine yerel halka kendini 'çok yakın' olarak belirtmektedir. Ancak geçmiş yıllara göre kıyaslandığında yerel halkın az da olsa Suriyelilere yakınlaştığı, Suriyelilerin ise bu hususta geçmişe göre mesafenin biraz azaldığını görülmüştür. Özellikle bu mesafenin sınır illerindeki kültürel yakınlıkla azalacağı beklenirken aksine sınır illerindeki mesafe ile ilgili yanıtların oranının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmada sosyal mesafeyi arttıran unsurların *dil bariyeri, güvensizlik, toplumsal cinsiyet algısı ve mekânsal olarak ayrışmanın* faktörler olduğu görülmüştür. Ailelerin kötü tutumlarının çocukların ilişkilerine de yansıdığı, hane içerisinde söylemleştirilen ayrımcılık ve dışlanmanın mahalle ve okullarda yeniden üretildiği görülmektedir. Okullarda akran zorbalığının her iki grup tarafından sergilendiği bilinmektedir. Suriyeliler gelmeden önce de okullarda varolan zorbalığın yönü değişerek zorbalığın Suriyelilere yöneldiği de ortaya çıkmıştır. Bütün bu olumsuzluklara rağmen çocuklar arasındaki iletişimin yetişkinlerden daha iyi durumda olduğu da belirtilmiştir (Bolgün, 2017). Bu çalışmada da bu sonuçlarla benzer şekilde katılımcılar çocukların yetişkinlerden daha yakın ilişkiler kurabildiği ancak ebeveynlerin kötü tutumu nedeniyle bu ilişkilerin kalıcı olmadığı dile getirilmiştir. Yine bazı katılımcılar okullarda yoğunlukla akran zorbalığının olduğunu, bu durumun veliler ve öğretmenler tarafında da

sürdürülebildiğini ifade etmiştir. Bazı katılımcılar ise savaşın ilk yıllarında Suriyeli sığınmacılara selam veren yerel halkın zamanla selamvermeyi kestiğini belirtmiştir. Görüldüğü üzere yapılan çalışmalarda sosyal mesafenin zamanla azaldığını yahut yer yer başından beri olduğunu savunmuştur.

Toplumsal Dışlama ve Kutuplaşma: Dışlanma deneyimleri sığınmacıların en yoğun maruz kaldığı deneyimlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Dışlanma türleri de birçok nedenle birlikte çeşitlenebilmekte ve kendini yeniden var edebilmektedir. Zorunlu olarak göçe maruz kalan sığınmacılar, sahip olduğu kültürel ve sosyal değerler vasıtasıyla aidiyet bağlarını geliştirmek onlar için iyi olmakla beraber bu ağların dışında kalmak, bir o kadar yıkıcıdır olmaktadır (Taşkesen, 2021). Sosyo- kültürel uyum etkileşim ve iletişim ile birlikte iyi deneyim ortaya çıkarırken dışlanma ile birlikte belirsizleşip negatif sonuçlar ortaya çıkabilmektedir (Çevik, 2020).

Suriyelilerin sosyal uyumunu olumsuz etkileyen unsurlar araştırmalarla ortaya koyulmaktadır. “Kadir Has Üniversitesi Türkiye Araştırmaları Grubu ile Global Akademi’nin” ve “Türkiye Eğilimleri 2021” ile birlikte yaptığı araştırmada, göçmenler sorunu Türkiye’deki sorunların ikincisi olarak gösterilmiştir Aynı araştırmada ekonomik sorunlarının nedeni sorusuna üçüncü sırada “göçmen ve mülteciler” şeklinde cevap verilmiştir (Aydın ve diğ., 2021). Yine Ekici, 2014-2017 yılları arasında, Suriyelilere yönelik yapılan olumsuz tutumların incelendiği araştırmada, yerel halkın Suriyelileri kültürel, sosyal, ahlaki ve kamusal düzene bir tehdit unsuru olarak gördüğü ortaya çıkmıştır (Ekici, 2019, s. 716). Yapılan bu araştırmalarda da görüldüğü üzere yerel toplum, sığınmacıları var olan problemlerin kaynağı olarak görmekte, bu kapsamda onlara karşı tepkili olmaktadır. Bu araştırmada da katılımcılar toplumda sığınmacıların ekonomik sorunun temel sorumlusu olduklarına yönelik kabulün yoğun olduğunu, bu durumun toplumsal dışlanma ve kutuplaşmaya neden olduğunu deneyimlediklerini belirtmiştir. Bu çalışmada katılımcılar tarafından benzerliklerin yakınlaştırdığı görüşlerinin yanı sıra Kahramanmaraş depreminde benzer kültüre sahip olmalarına rağmen ilk suçlanan ve dışlanan kesimin Suriyeliler olduğu da katılımcılar tarafından dile getirilmiştir. Aynı zamanda bazı katılımcılar toplumdaki sorunların nedeni olarak Suriyeli sığınmacıların görüldüğünü, bu nedenle onlara karşı dışlanma ve kutuplaşma tutumlarının sergilendiğini ifade etmiştir.

Mekânsal Dışlanma: Yapılan araştırmalar göçmenlerin yerleşme unsurlarında akrabalık faktörü kadar ekonomik faktörlerin de katkı sağladığını ortaya koymuştur (Gültekin, 2014, s. 28). Göçmenler kentlerdeki yoksul bölgelerde kötü fiziksel koşulların olduğu alanlarda yaşam kurabilmektedirler. Bu durum gettolaşma ve mekânsal dışlanmaya neden olmaktadır (Deniz ve diğ., 2016, s. 26). Göçle beraber belli yerleşim yerlerine toplanan topluluklar gettolaşmakla beraber dışarı kapanabilmekte, kendi kültürlerini devam ettirebilen bu kesimler, ortak mekânı paylaştıkları kişilerle benzer davranış göstermektedirler (Harvey, 2002; Yıldız ve Sümer, 2020). Bu araştırmada da katılımcılar tarafından sosyal temasın sınıfsal olarak yoksul olan kesimler tarafından gerçekleştirilgi dile getirilmiştir. Bu şekilde gerçekleşen mekânsal dışlanma yerel toplum ve Suriyeliler arasında da mesafeyi arttırabilmekte, sosyal teması belli bir mekâna sıkıştırmaktadır. Burada sığınmacının da bildiği sosyal ilişki örüntülerin devam etmesi nedeniyle bilinçli bir gettolaşmanın da olduğu durumlar söz konusudur. Tam da bu kapsamda sığınmacının güvenli bulunduğu alana sıkışıp kalması da ancak yapılacak olan sosyal politikalarla değiştirilebilir.

Sosyal Çatışma: Cinsiyet yanlılığı ise genellikle ırkçılık ve yabancı düşmanlığıyla birleşmektedir. Kadınlar, geleneklere ve giysilere uymadıkları için saldırıya uğrayabilirler. Bazı durumlarda ırkçı saldırılar özellikle cinsiyete yönelik olabilmektedir. Kadınlar sıklıkla saldırılara maruz kalır, çünkü cinsiyete özgü elbise biçimleri, farklılık veya meydan okuma simgesi olarak algılanır. Avrupa'da ırkçı ve dinî motivasyonu olan birçok saldırı vakasında saldırganlar, Müslüman kadınlara karşı hakaretlerde bulunmakta ve başörtüsünü çıkarmaya çalışmaktadırlar (Human Rights First, 2008, s. 7). Bu şekilde toplumun her kesimini etkileyen ayrımcılık ve ırkçılık, toplumsal çatışmaları arttırmaktadır.

Yabancı düşmanlığı, göçmen grupların bir kısmını veya tamamını etkin bir şekilde damgalayan ve kötüleyen dinamik bir kamu retoriği yoluyla sürdürülmektedir. Bu düşmanlık, göçmenlerin varlıklarının yarattığı "tehdit"i vurgulayarak ve toplumsal sorunlar için günah keçileri haline getirebilmektedir (Crush ve Ramachandran, 2009, s. 6). Bu çalışmada da özellikle ekonomik ve toplumsal sorunlarının nedeni olarak Suriyeli sığınmacıların görüldüğü bunun da toplumsal çatışmalara neden olduğu

belirtilmiştir. Bazı katılımcılar da benzer eğitim seviyesinin toplumsal çatışmayı azalttığını, eğitim seviyesi farklılığı arttıkça çatışmanın arttığını savunmuştur.

Önyargı ve Ayrımcılık: Göçmen, potansiyel bir tehdit olarak algılanan "öteki"dir. Göçmen gruplar, yerleştikleri ülkedeki yerli halk tarafından öteki ya da vatandaş olarak sınıflandırılmakta ve bu bağlamda o ülke vatandaşlarına meydan okuduğu algısı oluşabilmektedir. Bu durum, toplumun bütünlüğüne ve birliğine karşı bir tehdit olarak görülmektedir (Triandafyllidou, 2014, s. 42). Dünyanın yabancı düşmanlığı çerçevesinden algılanması, karmaşık sosyo-kültürel olayların iyi ile kötü senaryolara indirgenmesine yol açabilir. "Biz" yani yerliler, iyi ve normal olanları temsil ederken herkesin nasıl görünmesi, hissetmesi veya düşünmesi gerektiği konusunda standartları belirleyebiliriz. Diğer taraftan "Onlar" yani yabancılar, suçlu, tehdit oluşturan, rahatsız eden, şiddete başvuran, istilacı gibi nitelenebilmektedir. "Biz" ile "Onlar" arasında iyi ve kötü olarak ayırım yapılır. Bu da göstermektedir ki kendimizle ve diğerleriyle ilgili algılara belirli değerler atfedilmektedir (Brander ve diğerleri, 2008, s. 333).

Yapılan araştırmalarda Suriyelilerin istenmediğine dair sonuçlar ortaya çıkmış, bundaki temel etmenin güvenlik endişesi olduğu belirtilmiştir (Erdoğan, 2020; Kardeş, Banko ve Akman, 2017). Bauman göçmenlerin toplumda öngörülemez olduğunu, bu durumun 'yabancı' algısına neden olması nedeniyle kaygıya neden olduğunu ortaya koymuştur (Bauman, 2019, s. 14). Bu bağlamda yerel toplumun belirttiği güvenlik endişesi 'yabancı' olmaktan ötürü sosyal ve kültürel temas kurulamayan korkulan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Güvenlik endişesi her iki toplumun bir araya gelmesini engellemekte, gruplar arasındaki mesafenin oluşmasına neden olmaktadır. Yapılan başka bir çalışmada ise Suriyelilerin gelmesiyle suç oralarının arttığı düşüncesi katılımcılar tarafından dile getirilmiştir (Ekici, 2019; Taştan ve diğ., 2017). Güvenlik kaygısıyla dile getirilen bir dışlanma durumu tespit edilmiştir. Bolgün (2020) toplumda Suriyelilere yönelik çok fazla kalıp yargı ve önyargının olduğunu, yerel toplum tarafından bazı etiketlerin kullanıldığı 'pis', 'rahat' gibi söylemlerin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda yerel halkın Suriyelileri 'kambur' olarak gördüğü, bu durumun da kötü tutum ve davranışlara neden olduğu ortaya çıkmaktadır (Özütürk, 2019). Yapılan araştırmalar da yerel toplumun Suriyelilere karşı güvensizlik algısının olduğunu ve bu konuda kaygılı olduklarını ortaya koymuştur. Yerel toplumun

asimile olmaktan korkma ve Türkiye’de yaşanan sorunların nedeni olarak Suriyelileri görmesi nedeniyle de güvensizlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır (Bolgün, 2020).

Erdoğan (2020, s. 140) tarafından yapılan araştırmada da Suriyelilerin sorun yaşadıkları alanların başında ayrımcılığın geldiği ortaya koyulmuştur. Suriyeliler yerellerinde kimi zaman fiziksel kimi zamanda kişisel olarak saldırıya uğramıştır. Pek çok ilde bu durum zaman zaman görülmüş, en son 2021 yılında Önder ve Ulubey mahallelerinde Türk bir gencin Suriyeliler tarafından bıçaklandığı haberleriyle Suriyelilere yönelik kitlesel saldırı olmuş, ev, araba ve dükkanları tahrip edilmiş, bu saldırı dışlanmaya neden olmuştur (Cumhuriyet, 2021; Euronews, 2021).

Yapılan bir diğer araştırma, ayrımcılık durumunun sadece Suriye kökenli kişilerde değil, Suriyeli olup Türk vatandaşı olan kişilere de ekstra destek sağlandığı düşüncesinden dolayı, Türk vatandaşı olan kişilerin de kimliklerini gizli tutmak zorunda kaldıklarını ortaya koymuştur (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Bu araştırmada da her iki toplumun etkileşimi ve iletişimi kategorisinde katılımcılar, diğer araştırmalarla benzer şekilde yerel halkın güvenlik endişesi nedeniyle temastan kaçındığını belirtmişlerdir. Yanı sıra bazen de STK’ların yapılan etkinliklerde iki topumu bir araya getirme durumunda güvenlik kaygısı taşıdığından bunun ya çok kontrollü bir şekilde yapıldığı yahut hiç getirilmemesi şeklinde sonuçlandığı belirtilmiştir. İnsanlar, herhangi bir özelliği nedeniyle bir başkasının gözünde "yabancı" konumunda olabilmekte ve bu kapsamda ortaya çıkan endişe ve ön yargıyı ortadan kaldırmak imkânsız olmaktadır. Araştırmalarda ve bizim araştırmamızda da görüldüğü üzere yabancı olmanın verdiği kestirilememezlik ve farklılık sığınmacıya karşı önyargı ve ayrımcılığın oluşmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda Suriyelilere karşı geliştirilen inanç ve tutumlar günlük hayatın tüm pratiklerinde karşımıza çıkmaktadır.

Kültürel Etkileşim: Sosyo-kültürel uyum, kişinin kendi kültürüne ve yerel toplumun kültürüne olan aidiyeti, bağlılık ve özdeşleşme durumunu ifade etmektedir. Bu kapsamda yerel toplum ve göçmen arasındaki sosyal mesafenin artması, göçmen için bağlılık, yerel kültüre ait hissetme ve özdeşleşmenin olmasını engellemektedir. Yerel toplum açısından ise bu ilişkinin hiç kurulmamasını ve toplumsal kabulün az olduğunu göstermektedir (Çevik, 2020).

Göç olgusu göçmenin gittiği toplumda yeni kimlik ve kültürel yapılara maruz kalmasıyla sonuçlanmaktadır. Araştırmacılara göre göçmenlerin sahip oldukları özellikleri ile gittikleri bölgedeki yerel halkın özellikleri arasında benzerlikler olduğu takdirde bu durum göçü kolaylaştırmaktadır (Diehl, Lubbers, Mühlau ve Platt, 2016). “Karşılaşılan yeni deneyimlerle sürekli gelişen bir yatkınlıklar bütünü” (Bourdieu ve Wacquant, 1992, s. 27) olarak açıklanan “habitus” kavramı, iki toplum için de kaçınılmaz değişiklikleri barındırmaktadır. Bu kavram esasen dışsal toplumsal süreçlerin kişi için içselleştirilmesini açıklamaktadır. Göçmenin yeni pratiği habitus tarafından şekillendirilip yeniden üretilmektedir. Bu yeni durum sosyo-kültürel uyum bağlamında ele alınmaktadır. İşte bu kapsamda Suriyeliler de ilişki kurduğu toplumsal ve kamusal alanlarda habitus tarafından şekillenmektedir. Toplumsal yapıdaki bu benzerlikler sığınmacının sosyo-kültürel uyumunu pozitif etkilemektedir.

Erdoğan’ın (2020) bir çalışmada yerel halkın, Suriyelilere yönelik kaygıları ortaya konulmaya çalışılmış, bu çalışmada yerel halkın kaygı oranının çok yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak ilginç olan yanıtın ise ‘kamu hizmetlerinin bozulması’ ‘Türk toplumunun kimliğinin bozulması’ ve ‘suç oranlarının artması’ kaygılarının iş kaybından önce gelmiştir. Yine araştırmada çarpıcı olan unsurun, sınır illerinde benzer kültüre sahip olan kişilerin kaygısının, Türkiye ortalamasından yüksek çıkmasıdır. Bu durum, gerilimlerin orada yüksek olduğunu göstermektedir. Bu yanıtlar içinde yine ‘kamu hizmetlerinin bozulması’ ‘Türk toplumunun kimliğinin bozulması’ ve ‘suç oranlarının artması’ kaygılarının iş kaybından yüksek olması da sosyal uyum ve kültürel benzerlik arasında doğrudan bir ilişki olmadığını ortaya çıkarmaktadır. Erdoğan’ın 2017 ve 2019 Suriyelilerin Barometresi araştırmasına nazaran kaygıların mikro düzeyde de olsa azaldığı görülmüştür. Aynı araştırmada yerel halkın en büyük kaygısının %74,2 oranla “Suriyelilere vatandaşlık verilmesi” olduğu ortaya çıkmıştır. Aynı araştırmada ikinci sırada ise Suriyelilerin ülkenin ekonomisine zarar verme kaygısı gelmektedir (Erdoğan, 2020). Bu araştırmada da Erdoğan’ın (2020) araştırmasına benzer olarak görüşme kısmında katılımcılar sınır illerinde kriz durumda öfke ve tepkinin Suriyelilere yöneldiğini, bu kapsamda kültürel benzerliklerin sosyal tansiyonu azaltmadığını dile getirmişlerdir.

Çevik (2020) de yaptığı araştırmada her iki toplumla yaptığı görüşmelerde iki toplumun da benzerlik olarak tanımladığı hususların kesiştiği ortaya çıkmıştır. Her iki

toplum da Osmanlı'dan gelen tarihsel birliğin yanı sıra dinsel ve kültürel benzerliklerden bahsetmiştir. Araştırma özellikle yerel toplumun Arap etnik kimliğine yönelik ayrımcı ifadelerin kültürel ifadeleri içermesi ile tutarlı olmadığını ortaya koymuştur. Yine aynı çalışmada, yerel halktan aynı kişilerin kültürel farklılıklara vurgu yaptığı ancak kültürel benzerlikleri de ifade ettikleri, tutarlı bir söylem ortaya koymadıkları görülmüştür. Suriyeliler tarafından ise genel itibariyle coğrafi, kültürel ve tarihsel benzerliğin kolaylaştırıcı olduğuna dair değerlendirmeler yapılmıştır. Aynı çalışmada Suriyeliler dinsel benzerlik ve kültürel benzerliği vurgulamış, dışlanma deneyimlerini ifade ederken neden ayrımcılığa maruz kaldıklarını bu kapsamda anlamlandıramadıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada Suriyelilerin yoğun olarak belirttiği benzerlik vurgusunun, yerel halk tarafından yapılmadığı görülmüştür (Çevik, 2020).

Erdoğan (2020) yaptığı araştırmada, Suriye ve Türkiye arasında tarihsel, mezhepsel ve dinî benzerliğe rağmen yerel toplumun Suriyelilerle aralarına büyük bir mesafe koyduğu görülmüştür. Bu araştırma da yerel halkın %77,6 gibi yüksek bir oranının Suriyelilerin yerel halka hiç benzemediklerini ifade ettikleri belirtilmiştir. Araştırmada çarpıcı olan bir diğer husus ise sınır illerinde yaşayanların bu soruya, %83,4'e varan yanıtıyla benzemediği yönünde cevaplamasıdır, benziyoruz diyenlerin oranı ise Türkiye ortalamasının altında kalmıştır. Bu araştırmada da literatürle benzer şekilde katılımcılar benzerlik noktasında sınır olan güneydoğu ve doğu kültürünün Suriye kültürüyle çok benzer olduğunu belirtmiştir. Özellikle komşuluk ilişkisi kategorisinde bu araştırmaya benzer şekilde yanıtlar çıkmış, aynı kültüre sahip olsalar bile kriz durumunda ilk öfkenin yöneldiği kişilerin bu insanlar oldukları dile getirilmiştir. Ayrıca başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği sorulduğunda katılımcılar, her iki toplumun ortak noktalarının tespiti ve kültürel benzerliklerin sosyal temasın kurulması gerekliliği de ifade edilmiştir. Bu araştırmada bazı katılımcılar tarafından ortak değerleri içeren faaliyetlerin yapılmasının başarılı bir sosyal uyumu sağlayacağı da dile getirilmiştir. Yapılan araştırmalarda çeşitli biçimlerde oluşturulan kültürel etkileşimi içeren temasın empatinin oluşmasında ve gruplararası ilişkinin geliştirilmesinde kaçınılmaz olmaktadır. Bolgün (2020) araştırmasında tanış olma durumunun, ortak etnik kültür, dil ve din birliğinin sosyal uyumu kolaylaştırdığını ortaya koymuştur. Bu araştırmalar neticesinde benzerliğin kimi zaman teması sağladığı ve empatiyi geliştirdiği kimi zaman benzerliğe rağmen sosyal temasın

kurulamadığı görülmektedir. Bu bağlamda benzerliğin bir temas unsuru olabileceği ancak bu hususta başarılı sosyal uyum için ana faktör olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ancak bu araştırma da katılımcılardan bir kısmı ise çok seçenekli sorularda sosyal uyumu kolaylaştıran unsurların başına kültürel benzerlikleridir. Bu katılımcıların deneyimlerinden yola çıkarak kültürel benzerliklerin doğru sosyal uyum politikasıyla gruplararası ilişkiyi geliştirebileceği ancak tek başına sosyal uyumu sağlamadağı katılımcı deneyimlerinden görülmektedir.

Toplumsal eşitsizlik: Yapılan araştırmalarda yerel toplum üyelerinin Türkmen sığınmacılara karşı diğerlerine oranla yardımsever ve kabul edici olduğu, maddi ve manevi destek sağladıkları belirtilmektedir (Yemen, Ölmez ve Oruç, 2017). Örneğin vatandaşlık hakkı alsalar da doğuştan vatandaş olsalar da Amerikalı veya Avrupalı Müslümanlar, sadece "Müslüman" olarak değerlendirilir, dinî kimlikleri öne çıkarılır ve böylece Müslüman olmayan Avrupalı ve Amerikalılara karşı aşağıda tarif edilmişlerdir. Bu şekilde kimliği bölmek, aslında kişiyi, kendi benliğinin bir yönünü diğerlerinden ayırarak düşündürmektedir ve bu açıkça politik bir amaç taşımaktadır. Bazı dünya liderleri, çoğunlukları azınlıklarla karşı karşıya getirerek ve farklılıkları abartarak kendi gündemlerini oluşturmuşlardır (Lean, 2012, s. 35).

Çevik (2020) de yaptığı araştırmada her iki toplumun farklılık hususunda yaptığı açıklamaların ortak bir paydada bulunduğu görülmektedir. Yerel toplum üyelerinin farklılık olarak adlandırdığı değerlendirmelerin aslında Suriyeli sığınmacıların 'öteki' olarak gördüklerini yansıtmaktadır. Söylemlerde yerel toplum, Suriyeli sığınmacıların kendilerinden geride olduklarını belirtmekte, kültürel farklılık olarak belirttikleri bu alanların çoğunun gündelik yaşam şekilleriyle alakalı olduğu ortaya çıkmaktadır (Çevik, 2020). Bolgün'ün (2020) araştırmasında ise kimlik ve ideolojik yaklaşımların, grupların kimliğini muhafaza etmesi nedeniyle sosyal uyumu zorlaştıran unsurlar olduğunu ve dış gruba yönelik sosyal mesafeye neden olabildiğini ortaya koymaktadır. Suriyelilerin Arapça diline karşı korumacı tavırları olduğu, bu kapsamda muhafazakâr yaşam biçimine karşı seküler ve laik yaşamı benimseyen kesimin dış gruba karşı sosyal ve kültürel mesafe koymasına yol açmaktadır.

Stuart ve Ward (2011) tarafından ortaya koyulan göç sonrası 'dengeye ulaşma' terimi Çevik'in araştırmasındaki katılımcıların da söylemlerinde görülmektedir. Katılımcılar, sosyal farklılıkların göç ile birlikte değişebileceğini, günlük yaşam pratiklerinde

gruplararası ilişkinin bir dengeye ulaşabileceğini belirtmiştir. Suriyelilerin de dengeye ulaşmada yerel halka kıyasla istekli olduğu, tamamen asimile olmaktan ziyade bir dengenin ortaya çıkmasının gündelik yaşamın idame edilmesi ortaya çıkmıştır (Çevik, 2020). Bu araştırmada da yukarıdaki çalışmalara benzer şekilde katılımcılar, yerel toplum ve Suriyeli sığınmacıların benzer dinsel ve kültürel yapıya sahip olduğunu, yaşam pratiklerinin benzediğini ancak buna rağmen yerel halkın sosyal mesafeyi koruduğu ve ‘yabancı’ olarak adlandırdığını, Suriyelilerle sınırlı temasın olduğunu, ortak mekânlarda da sınırlı temas kurulduğundan gettolaşmaların oluşabildiğini belirtmişlerdir. Dünyada ve Türkiye’de de görüldüğü üzere farklı etnik gruplara farklı tavırlar sergilenmekte, bu durum toplumsal eşitsizliğe neden olmaktadır.

Bu çalışmada da katılımcılar toplumsal kabulün azalmasında yukarıdaki düşüncelerle benzer şekilde ekonomik durumun kötüye gidişiyle beraber toplumda Suriyelilerin yük olarak görüldüğü ve toplumsal kabulün gittikçe azaldığını ifade etmişlerdir. Toplumsal eşitlik her bireyin eşit fırsatlara erişmesini sağlamakla beraber, istikrar ve büyümeye de yardımcı olmaktadır. Bu çalışmada da yaşam koşullarının zorlaşması, artan toplumsal sorunların gerekçesi olarak sığınmacıların görüldüğü, gittikçe azalan kabulün olduğu belirtilmiştir. Ayrıca sığınmacılara yönelik sağlanan hizmetlerin de adil olmadığını, onlara pozitif ayrımcılık yapıldığını düşünen yerel halk onlara karşı tepkili davranmaktadır. Eşitsizliklere ve farklılıklara duyarlı olmak sosyal hizmet disiplininin gücünü ortaya koymaktadır (Cree, 2015, s. 69). Bu durumda yerel halka gerçek bilgiler aktararak, toplumsal eşitsizliğin temelde sosyal uyumu azaltacağı belirtilebilir.

Medyanın Söylemi: Bu çalışmada katılımcılar tarafından medyanın kimi zaman söylemleriyle yapılan faaliyetlere olan negatif etkisinden ve söylemlerinin ayrıştırıcı olduğundan bahsedilmiştir. Benzer şekilde başka kaynaklarda da medyada Suriyelilere yönelik yapılan çalışmaların yansıtılış şekli, yapılan her harcamanın, vatandaşın kendi kaynaklarından olduğuna yönelik algı, yerel halk açısından ciddi düzeyde rahatsızlığa neden olduğu belirtilmiştir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Doğru bilgi akışının sağlanmaması yahut halkın gelişmelerden haberdar edilmemesi, bu boşluğun yanlış kaynaklarla doldurulmasına neden olmaktadır. Bajt ve Pajnik (2010, 3-4), Slovenya özelinde göçmen entegrasyonundaki zorlukları yabancı düşmanlığı bağlamında tartışmışlardır. Bu tartışmada, genel olarak medya söylemi "biz" (Slovenler) ile "onlar"

(göçmenler) arasındaki ayrıma vurgu yapmıştır. Bu tür bir kategorizasyon, göçmenleri tehdit olarak gören vatandaşların tutumlarını etkilemekte ve göçmenleri, yerel nüfusun alışkanlıklarını bozan, ekonomik bir yük olarak gören ve "işlerimizi" elimizden alan istilacılar olarak tasvir etmektedir. 2001 yılına kadar göçmenlerle ilgili basında çıkan haberler genellikle yabancı düşmanı ve hoşgörüsüz bir şekilde olmuştur. 2001/2002 döneminde ise "göç krizi" zirve noktasına ulaştıktan sonra kamu söyleminde hoşgörülü ve ayrımcılık karşıtı söylemler önem kazanmaya başlamıştır.

2017 yılında sosyal medya üzerinden Suriyelilerin geri gönderilmeleri çağrısında bulunan *hashtag* atılmış ve kampanyalar yapılmıştır. Gazete ve televizyon gibi çeşitli medya unsurlarında, bilinçli yahut bilinçsizce göçmelere yönelik nefret söylemlerine neden olacak yayınlar yapılmıştır. Bu durum Türkiye’de kötüleşen ekonomik koşulların sorumlusu ve işsizliğin nedeni olarak görülmelerine sebep olmuştur. Bu yayın organları Suriyelilere yönelik yanıltıcı, eksik ve bazen de yanlış bilgiler sunmuştur (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Ayrımcılık karşıtı uygulamalar, sosyal çalışmacının kendi önyargılarını anlamasını sağlamakta ve ayrımcılığa uğrayan bireyleri ortaya koymaktadır. Medya ile günlük hayatta kullanılmaya devam edilen ayrımcı söylemler kültürden kültüre ulaştırılmaktadır (Cankurtaran ve Beydilli, 2016, s. 149). Yine bu çalışmada da gruplararası ilişki temasında katılımcıların yoğunlukla medyanın kimi haberlerinin iki toplumun ilişkilerini kötü etkilediği söylemleri görülmüştür. Bu durumun toplumsal kabulü azalttığı ve her iki toplumun etkileşimini kötü etkilediği yoğunlukla dile getirilmiştir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Katılımcılar bu araştırmada da başarılı bir sosyal uyumdan bahsetmek için öncelikle toplumun ileri gelenleri ve medya araçlarının, doğru söylemlerine olan ihtiyacın öneminden bahsetmiş, aksi halde mikro düzeyde yapılan uygulamaların makro düzeyde etki sahibi olan medya yahut siyasilerin olumsuz tutumlarıyla ortadan kalkabileceğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi Dünyada da medya, söylemleriyle göç algısını negatif etkilemektedir.

Siyasi Söylem: Ev sahibi ülkelerde, sığınmacı hareketliliğine karşı kamusal ve siyasi söylemler çeşitli bakış açılarını yansıtmaktadır. Bu söylemler arasında, göç mücadelelerine sempati duyan ve misafirperverlik gösteren bakış açıları olduğu kadar göç hareketlerine karşı katı bir tutum ve bakış açısı da mevcuttur. Bu durum ev sahibi

Ülkelerin, sığınmacı statüsündeki bireylerin gayrimeşru talepleri olduğuna ve adalet ilkelerini ihlal ettiklerine inandıklarını göstermektedir (Ivarsflaten, 2005, s. 23).

2011 yılından beri Türkiye’de bulunan Suriyeliler ile ilgili net olarak rahatsızlıklar 2017 yılından itibaren dillendirilmeye başlanmış, sosyal medyanın etkisiyle de bu durum köprtlmştr. Bu konu seçim malzemesi haline getirilmiş, konu bir güvenlik açığı olarak ekonomik ve sosyal kaygıların da öne çıkarılmasıyla ele alınmıştır (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Bu kapsamda sosyal medyada aldıkları yardım, hak ve hizmetlerle ilgili doğru olmayan bilgiler paylaşılmıştır. Sınavsız niversiteye girdikleri, ücretsiz sağlık hizmetinden faydalandıkları, devletten maaş aldıkları yönünde birçok yanlış bilgi medya kanalıyla aktarılmıştır (İNGEV, 2021). Bu durum özellikle seçim dönemlerinde göçmelere yönelik sert söylemlerin ortaya çıkmasına da neden olmuştur. Bu çalışmada da katılımcılar tarafından sosyal uyum politikası temasında başarılı bir sosyal uyum için siyasilerin doğru söyleminin önemi dile getirilmiştir. Katılımcılar yoğunlukla görüşme boyunca birçok farklı soruda bu konuya değinmiş, bu durumun yapılan çalışmaları nasıl bir anda tepetaklak edeceğine dem vurmuştur. Bu kapsamda literatürde de toplumun nde gelenleri olan siyaset ve medya aktörlerinin dili doğru kullanması ve bilgiyi kullanma şeklinin önemi birçok araştırmada ve bu araştırmada da ortaya çıkmaktadır (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021).

Bazı siyasetçilerin söylemleri halkta kızgınlığa ve öfke patlamasına neden olmaktadır. Birçok çalışmada bu görüşle ilgili benzer sonuçlar elde edilmiş, yapılan uyum faaliyetlerinin siyasi söylemlerle etkisini yitirdiği farklı katılımcılar tarafından dile getirilmiştir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Bolgün (2020) medya ve siyasi aktörlerin tutumunun sosyal uyum üzerindeki olumsuz etkisini çalışmasında ortaya koymaktadır. Sosyal medya ve ana akım medyanın dışlayıcı ve ayrımcı söylemler kullanması nedeniyle Suriyelilere karşı tutumun olumsuz olduğunu, siyasilerin de söylemlerinin ayrımcı ve dışlayıcı olmasından kaynaklı toplumda kutuplaşmanın oluşmasına neden olduğunu tespit edilebilmektedir. Bu araştırmada da katılımcılar tarafından birçok temada siyasi söylemlerin sertliği ve medyanın negatif tutumu nedeniyle gittikçe artan kutuplaşma ve dışlanmanın oluştuğu belirtilmiştir. Bu kapsamda yapılan araştırmaların sonuçlarının birbirini doğrular nitelikte olduğu görülmektedir.

Komşuluk İlişkisi: Ancak sığınmacıların yerel toplum üyeleriyle komşuluk veya arkadaşlık ilişkileri genellikle iki tarafın birbirini anlamadığı veya anlaşılamadığı şeklinde deneyimlenmekte ve bu nedenle ilişkiler kurulamamaktadır (KONDA, 2020). Sığınmacıların yerel toplumdaki komşu veya arkadaşları, yerel toplum üyelerinin isteksizliğinden dolayı oldukça azdır (Duğan ve Gürbüz, 2018) ve bu durum sosyal uyumu zorlaştırmaktadır.

Çevik'in (2020) araştırmasına göre komşuluk ilişkisinin her iki toplum arasında sınırlı olduğu görülmüştür. Aynı apartmanda yaşayan iki grup arasında iletişimin olmadığını, tercih söz konusu olduğunda yerel toplumun komşuluk ilişkisini tercih etmediğini çeşitli araştırmalarda da ortaya çıkmaktadır (Yıldız ve Sümer, 2020, ss. 248-250). Bu bağlamda Suriyelilerin komşuluk deneyimlerinin ağırlıklı olarak maruz kalınan ayrımcılık ile değerlendirildiği söylenebilir. Yine yapılan araştırmada Suriyelilerin ayrımcılığı görmezden gelerek komşuluk ilişkisinde yapıcı olduğu ortaya çıkmaktadır. İki grup arasındaki ilişkiyi inceleyen bir araştırmada ise ilişkilerin temel ihtiyaçları karşılama üzerinden asgari düzeyde olduğu, genel itibariyle arkadaşlık ve komşuluk ilişkisinin kurulmadığı görülmektedir. Ancak az da olsa iki toplum arasında iyi ilişkiler kuran insanların olduğu da ortaya çıkmaktadır. (Bolgün, 2020). Bu araştırmada da katılımcılar, komşuluk ilişkisi ile ilgili deneyimlerinden bahsederken bu ilişkinin iyi örneklerinin olduğuna dair söylemlerden bahsetmelerine karşın diğer araştırmalarla benzer şekilde yoğunlukla komşuluk ilişkisiyle alakalı her iki toplumun olumsuz deneyimlerinden bahsetmişlerdir. Özellikle göçün ilk yıllarında komşuluk ilişkisinin destekleyici olduğunu, ancak kalış süresi uadıkça desteğin ortadan kalktığını yerini tepki ve mesfenin aldığını katılımcılar belirtmiştir.

Sosyal Temas: Sosyo-kültürel uyum deneyimi kapsamında kültürler arası akışın olması, sosyo-kültürel temaslarla günümüzde bu durum yoğun olarak yaşanmaktadır. Bu akış, kültürlerin birbirini etkilemesi, değişim ve dönüşümler yaşamasına neden olmaktadır. Ağ teorilerine göre de fiziksel olarak bir arada olunmasa dahi insanların iletişim teknolojileriyle bu teması sağlayabildiğini yahut aktarılmış sosyal temas kurabileceğini ortaya koymaktadır. Ancak literatürdeki çalışmalar bu akışın hâkim kültüre doğru olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Smith, 1990). Aynı şartlarda gerçekleşmeyen kültürel temasın yani etkileşimin olmadığı toplumlarda sosyal yaşamın inşa edilmeyeceği söylenmektedir (Kızılçelik, 1994, s. 289). Bu kapsamda

sosyo-kültürel temasın arttırılması için benzerliklerin çoğaltılması ve aşırı etnosentrizimden kaçınılması gerekmektedir. Yerel toplum ile göçmenler arasındaki benzerlik alanlarının artması, sosyal temasın oluşmasını sağlamaktadır (Triandis, 2004). Göçmenlerin geldikleri toplumla kültürel anlamda kuracağı temas, sosyo-kültürel uyum deneyimini arttırıcı özelliğe sahiptir. Bu temas sonrasında göçmenler, kendi kültürlerini koruyarak yeni sosyal gerçeklik kurabilmekte yahut hâkim kültüre yaklaşarak kendi kültürel yapısından uzaklaşabilmektedir (Çevik, 2020).

Yerel toplumun sığınmacılarla ilişki kurmasının, sosyal uyumu etkilediği bilinmektedir. Yerel toplum üyeleri, sığınmacılarla ilişki kurdukları sürece kabul düzeylerinin arttığı ve sosyal uyumun kolaylaştığı görülmektedir. Bu nedenle, yerel toplum ve sığınmacılar arasında kabulü artıracak ve birlikte yaşamı kolaylaştıracak sosyal uyum mekanizmalarının geliştirilmesi büyük bir öneme sahiptir (Özüdoğru, Kan, Uslu ve Yaman, 2018).

Çevik'in (2020) yaptığı araştırmada katılımcılar, göçmenlerle temasın rahatsız edici ve güvenlik endişesi yarattığını belirtmiş, bu bağlamda sosyal temas kurmaktan kaçındıklarını dile getirmişlerdir. Bu araştırmada da sığınmacılarla kurulan sosyal temasın minimum düzeyde olduğu ortaya konulmuştur. Oysaki sosyal temas kişilerin anlayış geliştirmeleri ve empati kurmalarını kolaylaştıran bir unsurdur.

Yapılan araştırmalarda Suriyelilerle kurulan sosyal ilişkilerin hemen her alanda arttığı ortaya çıkmaktadır. Dil öğrenimi ve iş hayatına olan katılımın artması bu durumun nedeni olarak görülmektedir. Ancak etkileşimin artmasına rağmen Suriyeli sığınmacılarla yaşanan sorunlar ve kavgalar da artış göstermiştir (Erdoğan, 2020). Bu araştırmada da katılımcılar, yoğunlukla iki toplum arasındaki temasa dönük olarak gittikçe azalan bir temastan bahsetmişlerdir. Bununla beraber katılımcılar, var olan temasın da toplumsal kabul çerçevesinde olmadığını, gittikçe artan ön yargı ve kabullenmeme çerçevesinde deneyimlendiğini ortaya koymuşlardır. Bazı katılımcı deneyimlerinde ise yapılandırılmış etkilinklerin bir süre sonra ön yargıyı kırdığını ve sosyal teması sağladığı ortaya çıkmıştır. Bu kaynaşmaların sosyo gelir durumu düşük olan kesimlerde sık olduğunu belirtmişlerdir.

Kaynaşma: Erdoğan'ın (2017-2019) yaptığı araştırmada yerel halkın Suriyelilerle bir arada yaşama ve bütünleşme çabasına dönük şu durumu ortaya çıkarmaktadır. Yerel halkın %90'ı, Suriyelilerin en az yarısı, Türkiye'de kalıcı olduğuna inanmakla

beraber nerede yaşamaları gerektiği sorulduğunda, izole olacakları şekilde güvenli bölgelerde yaşamalarıyla ilgili görüş bildirmişlerdir. Aynı araştırmada Suriyelilerle birlikte huzur içinde yaşama düşüncesine ise katılmayanların oranı oldukça yüksektir ve yıllara göre SB-2017’de %75 SB-2019’da %82,6 SB-2020’de ise %77,9 olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu orana yıllara göre baktığımızda mikro düzeyde de olsa azalmış olduğu görülmekte ancak hala birlikte yaşamı istenmeyenlerin oranı oldukça yüksek çıkmaktadır. Bu araştırmada da Erdoğan’ın çalışmasıyla benzer şekilde katılımcılar, görüşmelerde komşuluk ilişkisinde sığınmacılara karşı yerel toplum açısından gittikçe artan öfke, ön yargı ve kabullenmemeden bahsedilmiştir. Ancak bazı katılımcılar aynı mahallede bulunmanın kaynaşmayı arttırdığını ve ortak amaçlar neticesinde yakınlaştıklarını belirtmiştir. Katılımcılar arasında farklı deneyimler olmakla beraber yoğunlukla kaynaşma pratiğinin az olduğu, iki grup arasında yerellerde sosyal mesafenin arttığı deneyimler görülmüştür.

4.3.2. STK’ların rolleri teması

STK’ların rolleri temasının altında; STK’ların hedef kitlesi, STK’ların politika sürecine katılımı ve STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisi kategorileri bulunmaktadır. Bu kısımda sahadaki diğer araştırmalarla karşılaştırılarak STK’ların rolleri tartışılmaktadır.

Yapılan çalışmalar da Suriyeli sığınmacıların İstanbul’a kültürel yakınlık hissettiği görülmüştür. Özellikle Fatih ilçesinde yaşamalarının gerekçesi ise Halep ve İstanbul’un kozmopolit şehirler olması açısından benzerliği, tarih, toplumsal bağ ve dinî değerlerinin ortak olmasıdır. Fatih, İstanbul’un kozmopolit yapısını yansıtan en bariz şehirlerden biridir. Osmanlı Dönemi’nde İstanbul ve İzmir’den sonra Halep’in en kozmopolit şehir olduğu bilinmektedir. Bu nedenle Fatih, Suriyeliler için diasporik bir yakınlık da kurdukları çekici bir semt olarak karşımıza çıkmaktadır (Adıgüzel, 2016). Bu bağlamda İstanbul’un Suriyeli sığınmacı nüfusun en yoğun yaşadığı il olduğu bilinmekte, bu sayının 531.098 olduğu ilk sırada yer alan İstanbul’u ikinci sırada 450.115 ile Gaziantep ili takip etmektedir (Mülteci-der, 2023). Bu doğrultuda bu nüfusa hizmet vermek için İstanbul ilinde birçok STK bulunmaktadır. Bunlardan bazıları, dinî temelli, bazıları göçmenlerin açtığı hemşehrilik temelli, bazıları hak temelli STK’lar olarak sınıflandırılmaktadır. Bu çalışmada hak temelli faaliyet gösteren STK’lar ile görüşme sağlanmıştır.

STK'ların Yeri: Sahada STK'ların birçok faaliyeti üstlendiği bilinmekte, bu faaliyetlere baktığımızda çeşitlendiği görülmektedir. Genel olarak STK'ların sığınmacıların temel ihtiyaçlarını gidermeye yönelik faaliyet yürüttüğü görülmektedir. Her ne kadar hak temelli STK'lar sığınmacılar için hukuki destek, savunuculuk ve hak temelli çalışma yapma çabasında olsalar da yapılan çalışmalara bakıldığında sıklıkla temel ihtiyaçların karşılandığı bir durumun olduğu görülmektedir. Yapılan bir çalışmada STK'ların toplumsal kabul ve uyum rolüyle ilgili aktif bir rol alamadığı ortaya konulmuştur. STK'ların kamu ve STK iş birliğinde yeteri kadar faal olmadığı, ayrıca STK'ların siyasi konjonktürün etkisiyle, politika düzeyinde yeteri kadar hak savunuculuğu yapamadığı, sürecin yönetilmesi ve yürütülmesinde çok işlevsel olmadığı da ortaya koyulmuştur. Özellikle inanç temelli STK'ların faaliyetlerinin söylem temelli olduğu, Suriyelilerle ilgili geçicilik ve kalıcılık konularında herhangi bir aksiyon almadıkları görülmektedir. İnanç temelli STK'ların temel ihtiyaçları karşıladığı, hukuki ve sosyal uyum hususunda ciddi çözüm önerilerinin olmadığı ortaya konmuştur. Hak temelli STK'lar ise süreçte ortak bir göç yönetimi oluşturulması gerektiğini dile getirmişlerdir. Hak temelli STK'lar süreçte sığınmacılara yönelik insani ve hukuki yükümlülükleri yerine getirmek için kamu kurum ve kuruluşları ile iletişimde olduklarını, süreç hakkında projelerde aktif olarak rol aldıklarını ifade etmişlerdir. Ancak hak temelli STK'lar proje bazlı olduğundan toplumsal kabul ve uyum sürecinde yeteri kadar etkin olamamaktadırlar (Özütürk, 2019). Sahada STK'ların çeşitli sosyal uyum faaliyetleri yürüttüğü, bunların sığınmacıların gündelik hayat pratiklerini kolaylaştırmaya yönelik hak ve hizmetlere erişim eğitimleri, kültürel farkındalık eğitimleri, dil eğitimi, çeşitli sanatsal ve kültürel faaliyetler, geziler, özel gün etkinlikleri ve sportif faaliyetler vb. uygulamalar olduğu bilinmektedir. Ancak bu faaliyetlerin içeriğinin genellikle yapılandırılmamış olması, süreklilik ve devamlılıklarının yetersizliği gibi faktörler nedeniyle faaliyetler yeteri kadar etkin olamamaktadır. Bu çalışmada da yapılan diğer araştırmalarla benzer şekilde katılımcılar, hak temelli STK'ların alanda diğer aktörlerden daha verimli olduğu ancak fon odaklı olmaları nedeniyle bu etkinin azaldığı, fon odaklı olmaktan kaynaklı olarak bazen sığınmacı için hak temelli olma çizgisinden koparak nicel odaklı yaklaşımların ortaya çıktığı eleştirisi de getirilmiştir. Ayrıca katılımcılar, STK'ların kamunun karşısına sosyal uyum politikaları önerileri ile çıkamadığını ancak çeşitli

faaliyetlerle yereline hitap ettiğini ve günübirlik sorunları çözebildiğini belirtmişlerdir. Katılımcıların g   n 12 yılına rağmen hala sığınmacıların sosyal uyum etkinliğine çağırdıklarında yoğunlukla temel ihtiyaçlarıyla ilgili taleplerinin olmasının, yapılan etkinliklerin sorgulanmasına neden olduğunu, kimi zaman yapılan çalışmaların sahanın gerçekliğiyle uyumlu olmadığını belirtmişlerdir.

Dil Bariyeri: Dil bilme ve farklı kültürlerle etkileşimde bulunma,  n yargıları azaltabilmekte, hoşgörüyü artırabilmekte ve insanlar arasında derin bir anlayış ve bağlantı oluşturabilmektedir. Toplumların kültürel çeşitliliği kucaklaması ve insanların farklılıkları keşfetmeye istekli olması, adil, hoşgörülü ve barışçıl bir dünya yaratmaya katkıda bulunabilmektedir (Maalouf, 2009, s. 144). Yapılan  alışmalar da Suriyelilerin hem Türkçe hem Arapça  ğrenmesinin uyumu kolaylaştıracakını belirtmektedir. Özellikle GEM'lerin kapanmasından sonra STK'lar bu konuda daha fazla rol üstlenmiştir. Benzer şekilde bu çalışmada da dil eğitiminin STK'lar tarafından sağlandığı, bunun sosyal uyumu kolaylaştırdığı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Ancak g   n onüçüncü yılına rağmen, halen dil bariyeri nedeniyle eğitimlerde tercümanların rol aldığı belirtilmiştir. Bu kapsamda dil eğitiminin, özellikle yetişkinler için henüz istenen düzeyde olmadığı söylenebilir (Adığ zel, 2016). Bolė n (2020) yaptığı araştırmada dil bariyerinin iki grup arasında teması engellediğini ortaya koymaktadır. Bu konuda yetişkinlere kıyasla çocukların, çabuk dil öğrenmesinin onları iletişim noktasında avantajlı duruma getirdiğini de belirtmiştir. Ancak eğitim sistemi içerisinde dili iyice kullanamadıklarında çocuklar için de iletişim sorunun ortaya çıkabildiğini belirtmiştir. Bu çalışmada da katılımcılar diğer araştırmalara benzer şekilde dilin öneminden bahsetmiş, dil bariyeri nedeniyle yapılan etkinlikleri tercümanların desteklediğini, bunun da yapılan eğitimin etkisini azalttığını dile getirmişlerdir. Yine bu araştırmada da katılımcılar, çocukların yetişkinlere kıyasla dili kolay öğrenmesi nedeniyle hızlı ve işlevsel iletişim kurabildiğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada katılımcılar tarafından çok seçenekli sorularda dilin sosyal uyum için ilk sırada yer almadığı ancak sosyal destek ağlarının oluşması ve etkileşim için diğer faktörlerin tamamlayıcı bir unsur olarak gerekli olduğu savunulmuştur.

İletişim ve Bilgi Eksikliği: Yerel halkın Suriyelilere olan tepkisinin gerekçelerinden biri de yanlış bilginin getirdiği önyargıdır. Bu kapsamda yapılan birçok araştırma bulunmakla beraber bu kapsamda “Suriyelilere Sağlanan İnsani Yardımlar ile İlgili Doğru Bilinen Yanlışlar Araştırması” İNGEV tarafından yapılmış, yerel halk arasında doğru zannedilen yanlışların önceki yıllara göre azaldığını, ancak hala ekonomik ve hukuki olarak avantajlı durumda olduklarını düşünenlerin sayısının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. “Suriyeliler devletten maaş alıyor” diye düşünenlerin oranı %59; “Suriyeliler istediği üniversiteye sınavsız girebiliyor” diyenlerin oranı, %39 ve “Suriyeliler su, elektrik ve doğalgaz faturası ödemiyor” ifade edenlerin sayısı %26 olmakla beraber halen bu bilgilerin oldukça yanlış olarak lanse edildiği görülmektedir (İNGEV, 2021). Suriyelilerin sosyal hizmetlere ve sosyal yardımlara erişiminin önündeki engellerden birinin de bu yanlış bilinmekten kaynaklı olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmada Suriyelilere yönelik sunulan hizmetlerle alakalı çok fazla yanlış bilginin olduğunu, bunun sonucunun da toplumsal olarak tepkiye neden olduğu ortaya çıkmıştır. Suriyelilerin devlet hizmetlerinden ücretsiz yararlandığı, üniversitelere sınavsız girdiği, ücretsiz muayene oldukları, bayram harçlığı aldıkları vs. gibi doğru olmayan bilgilerden bahsedilmiştir (Bolgün, 2020). Bu araştırmada da, literatürle benzer şekilde katılımcılar yanlış bilgidен kaynaklı olarak Suriyelilerin önyargıya maruz kaldığını, bu durumun toplumsal kabullerini azalttığını, özellikle ekonomik anlamda yayılan yanlış bilgilerin dışlanmayı arttırdığını yoğunlukla belirtmiştir. Bu çalışmada da STK’ların yürüttüğü etkinliklerin duyurulmasını sağlamada ve her iki grubun bir arada olmasını sağlamada yetersiz kaldığını dile getirmişlerdir. Suriyeli sığınmacılar hakkında iletişim ve bilgi eksikliğinin olduğunu, bunun da her iki grubun tanışmasını engellediğini, yerel halkın bu bilgi eksikliği ile yanlış bilgilere ulaştığını bu şekilde de toplumsal tepkinin oluştuğundan bahsetmişlerdir.

Yerel toplum üyelerinin sığınmacılarla temas kurmamaları, günlük yaşamlarında maruz kaldıkları zorlukları bilmemelerine ve yanlış düşünceler geliştirmelerine neden olabilmektedir. Örneğin yerel toplum üyeleri; sığınmacıların bir kısmının işsiz olduğunu, düşük ücretli ve tercih edilmeyen işlerde çalıştığını (Lordoğlu ve Aslan, 2016), zor koşullarda ve tehlikeli işlerde çalışmak zorunda kaldıklarını (ORSAM, 2015), maaşlarını alamadıklarını ve istihdama erişimlerinde hem yasal hem de bireysel engellerle karşılaştıklarını göz ardı edebilmektedirler (Hussein, Manthorpe ve Stevens, 2011). Bu gibi yanlış düşüncelerin oluşması, yerel toplum üyelerinin sığınmacıların

gerçek deneyimlerini anlamamalarından kaynaklanmaktadır. Sığınmacılar, sıklıkla zorlu bir geçmişe sahiptirler ve sığınmacı statüsünden kaynaklanan bir dizi engelle karşılaşabilirler. Ancak bu zorlukları ve deneyimleri anlamak için yerel toplum üyelerinin sığınmacılarla etkileşimde bulunabilir. Yerel halkın sığınmacı ile temas kurmaması onlar hakkındaki düşünceleri başka kaynaktan yanlış öğrenmelerine ve bu durumda ön yargının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sığınmacılarla etkileşimde bulunmak, yerel toplum üyelerinin sığınmacıların yaşadığı zorlukları anlamalarına ve yanlış düşünceleri düzeltmelerine yardımcı olabilir.

Benzer şekilde, bu araştırmada da katılımcılar yerel halkın göç süreci ve sonucuyla ilgili bilgisinin olmaması nedeniyle sığınmacılara nasıl yaklaşacağını bilmediği, bu durumun misafir olarak algılandığında sabır ve tahammülün gösterildiği, süreç misafirlikten çıktıktan sonra tahammül ve sabırın azaldığı, bunun da toplumsal kabul için çok zedeleyici olduğu belirtilmiştir. Halkın süreç hakkında açık ve net olarak bilgilendirilmemesi, aynı toplumda yaşadıkları sığınmacılar hakkında yanlış kaynaklardan bilgi alınması nedeniyle toplumda huzursuzluk ve barış azalmaktadır. Bu kapsamda yerel halkın da doğru bilgiye ve gidişatı öğrenmeye ihtiyacının olduğu gerçekliğiyle doğru kaynaklardan düzenli bilgi paylaşılması gerekmektedir.

Finansal Sorunlar ve Kapasite Yetersizliği: Göçün Türkiye’ye doğru kitlesel olması göz önüne alındığında özellikle kısa sürede acil müdahale gerektiren yüksek sayıda sığınmacının ihtiyaçlarının karşılanmasında bir insan kaynağı ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de göç alanında STK faaliyetlerinin oluşması, bu ihtiyaçlarla gelişmiş ve görünürlükleri sahada artmıştır. STK’lar bu alanda resmî prosedür engeli olmadan hareket ettiğinden kısa sürede ihtiyaçlara kanaalize olmuşlardır. Acil durum müdahalesinde temel ihtiyaçlara yönelik uzun süre çalışmalar yürütmüş ve sahada varlıklarını sürdürmüşlerdir. Özellikle göç alanında temel ihtiyaçların kamu tarafından devralınmasından sonra STK’lar için fona erişimde rekabet ortamı oluşmuştur. Uyum süreci açısından da ana bir aktör olan STK’ların dil öğrenimi ve insan kaynağı geliştirmeye dayalı fon bulması oldukça güç olabilmektedir. Özellikle psikososyal destek çalışması yürüteceklerin dil eğitimi yahut dil bilenlerin de eğitim verebilmek için eğitilmesi, insan kaynağı ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesiyle mümkün olurken mevcut fonlarla bu mümkün olmamaktadır. Ayrıca fon sağlayıcıların proje

sürelerini altı ay, bir yıl olarak belirlemeleri, sahada uzun soluklu sorunların varlığını yansıtmamakta, bu durum uzun süreli çalışmalar için temel bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kısıtlığa rağmen kapasitelerini geliştiren STK'lar bulunmakta, bu doğrultuda baktığımızda STK'ların faaliyetlerini sürdürebilmeleri için bir fon bağımlılıkları oluşmaktadır (Adıgüzel, 2019). Bu çalışmada da STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisi irdelenirken yukarıda anlatılanlarla benzer şekilde katılımcılar, etkinin sınırlı olduğunu bunun gerekçelerinden birinin de projelerin belli süreli olmasından kaynaklandığını belirtmiştir. Ayrıca bir katılımcı projelerin var olanın üstüne bir şey koyularak devam etmediğini, bunun da sahanın ihtiyacını göz ardı etmeye neden olduğunu, her projenin yeni hedefle ortaya çıktığını, bu durumun projelerin sürdürülebilir olmasının önüne geçtiğini belirtmiştir. Ancak yine de aldığı fon kapsamında öz kaynaklarının yeterli olmadığı durumda da STK'lar, kamu yahut diğer STK'larla iş birliği ile bireysel çabalarla sorunu çözmeye çalışmaktadır. Bazı durumlarda STK'lar fonlara ulaşmak için iş birliği yapabilmektedir. Bu şekilde herhangi bir fon kaynağı olsa da olmasa da STK'ların kendi aralarında da iş birliği kurarak göç alanında çeşitli müdahaleler yapabildiği de görülmektedir (Adıgüzel, 2019). Katılımcıların belirttiği üzere Türkiye'ye yapılan göçün yoğunluğu düşünüldüğünde, fon sağlayıcıların alandaki kaynak dağıtımı ve kapasite geliştirme hedeflerinin adil olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda saha ihtiyaçları düşünülerek sistemli ve düzenli fon sağlanması, bu hususta kapasite geliştirmeleri için STK'ların desteklenmesi gerektiği eklenmektedir.

Toplumun Tutumu: STK'ların sadece sığınmacılara hizmet sunmaları ve yerel toplum üyelerinin sığınmacılara yönelik kabul düzeylerini artırmaya yönelik çalışmalara yeterince odaklanmamaları, yerel toplum üyelerinin bu kuruluşlara ve sığınmacılara karşı negatif bir tutum geliştirmelerine neden olabilmektedir (Türk, 2016). Shaherhawasli ve Güvençer'in (2021) çalışmasında belirtildiği gibi Suriyelilere sağlanan hizmetlerin artmasıyla birlikte yerel halka sunulan hizmetlerin kalitesinin düştüğü gözlemlenmektedir. Bu durum, büyük bir sığınmacı nüfusuna hizmet vermenin zorluklarından kaynaklanmakta, bu da halk nezdinde tepkilere neden olmaktadır. Toplumda bulunan sınırlı kaynakların yoğun göç sonrası sığınmacılarla paylaşılması halkın tepkisine neden olmakta, göçün sayısal fazlalığı düşünüldüğünde Türkiye'nin tek başına bu kitleye hizmet sunması oldukça zor görünmektedir. Bu

kapsamda kaynakların bölüşümü için daha fazla fon bulunabilir ve bu fonların kalıcı hale getirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal uyum, sığınmacılar ve yerel toplum arasında karşılıklı bir süreci ifade etmektedir ve başarılı olabilmesi için her iki tarafın da uyuma hazır olması ve bunu istemesi gerekmektedir. Sığınmacıların sosyal uyuma uygun bir şekilde entegre olmaları için çeşitli faktörler ortaya çıkmaktadır (Phillimore ve Goodson, 2006). Ancak her iki toplumun sürece hazırlanmaması gönüllü ve farkındalığı yüksek karşılaştırmaların sağlanmaması nedeniyle iki toplumun buluşmalarında sosyal mesafe artmakta, gönüllü değil zorunlu karşılaşmalar yaşanmaktadır. Bu araştırmada da katılımcılar, yerellerindeki sığınmacı ve yerel halkın zorunlu komşuluklarının olumlu tutum olarak yansımadığını, çoğu kez birbirlerine selam vermenin olmadığını belirtmişlerdir. Her gün karşılaşan bu iki kesimin uyum sürecine hazırlanmaları ve istek bir şekilde bu sürece dahil olmaları sağlanabilir. Özellikle kötüleşen ekonomik koşullarla beraber, toplumsal tutumun gittikçe kötü olduğu görülmüştür.

Dayanışma Ağları: Yerel toplum üyelerinin sosyal uyum çalışmalarına dahil edilmemesi, sığınmacıları anlama ve kabul etme konusunda yerel toplum üyelerinin ilerlemesini engelleyebilmektedir. Araştırmalar, yerel toplum üyesi Avustralyalı gençlerin sığınmacıların kabulüne yönelik tutumlarının ele alındığı bir çalışmada belirtildiği gibi yerel toplum üyeleri ile sığınmacıların birbirlerini anlamalarını sağlayacak ve birlikte faaliyetlerde bulunmalarını gerektirecek etkinlikler olduğu vurgulanmaktadır (Laughland-Booÿ, Skrbis ve Tranter, 2016). Bu nedenle sosyal uyumu desteklemek amacıyla yerel toplum üyelerinin sığınmacılarla etkileşime geçmeleri ve anlayışlarını artırmaları kaçınılmazdır. Sığınmacıları konuk eden toplumun sığınmacıların yaşadığı zorlukları ve deneyimleri anlaması, empati kurması ve kültürel farklılıkları kabul etmesi gerekmektedir. Böylece pozitif bir ortam oluşturularak toplumlar arasında derin bir anlayış ve iş birliği sağlanabilir. Yerel toplum üyelerinin sosyal uyum çalışmalarına dahil edilmesi, sığınmacıları anlama ve kabul etme konusunda gerekli bir adımdır. Etkinlikler ve bilgilendirme faaliyetleri aracılığıyla yerel toplum üyeleri ile sığınmacılar arasında karşılıklı anlayışın artırılması ve iş birliğinin geliştirilmesi mümkün olmaktadır.

Özellikle kültürel olarak çalışma hayatına katılmayan Suriyeli kadınlar, dernekler vasıtasıyla sosyal hayata katılabilmektedir. Bu kapsamda dernekler tarafından

düzenlenen çeşitli bilgilendirici, sanatsal ve kültürel etkinliklerle sığınmacılar sosyal çevre edinmekte ve sosyal ağlara sahip olmaktadır (Adıgüzel, 2019). Bolgün (2020) kadınların yapılan etkinlik ve eğitimlere katılmasıyla kamusal alanda görünürlüklerinin arttığını, kadın haklarına ilişkin farkındalıklarının arttığını ve toplum düzeyinde kontrol ve statü elde ettiklerini belirtmiştir. Bolgün (2020) bireyin sosyal ağ kurmasının sosyal uyumu oldukça iyi etkilediğini belirtmiştir. Savaş sonrası sosyal ağları zayıflayan bu insanların iç grup ağlarıyla birbirlerine destek olmalarını ve özellikle dış grupla bağ kurduklarında sosyal uyumun desteklendiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada da elde edilen bulgularda katılımcılar, iki gruba yapılan eğitimler sonrasında kadınların dışarıda da görüşebildiklerini, bu şekilde sosyal dayanışma ağlarının genişlediği ve toplumsal kabulün arttığı belirtilmiştir. Bu çalışmada da bazı katılımcılar yerel toplum ve sığınmacıların birlikte bulunduğu etkinlikler sonrasında, iletişimlerinin arttığı ve dışarıda da buluşmalarının olduğu, böylece dayanışma ağı edindikleri görülmüştür.

4.3.3.Sosyal uyum politikası teması

Literatüre bakıldığında birçok çalışmanın yerel halk ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi incelediği, sahadaki aktörlerin rollerine odaklanıldığı görülmektedir. Bu araştırmalar bu ilişkiyi etkileyen çok farklı unsurların olduğunu ortaya çıkarmıştır. Göç konusu multidisipliner çalışma gerektirmekte ve bu hususta birçok disiplinin katkısıyla ancak sorunlara çözüm bulunabilmektedir. Bu hususta politika boyutu bu işin çözümünde en başat faktörlerden biridir. Bu araştırmada da sosyal uyum politikası temasının altında başarılı bir sosyal uyumun gerekliliği, STK'ların politika sürecine katılımı ve STK'ların gözünden sosyal uyumda göç aktörleri kategorileri bulunmaktadır. Bu kısımda da bu kategoriler altındaki kodlara yönelik bulgular tartışılacaktır. Katılımcılar bu temada sosyal politikanın önemini yoğunlukla vurgulamışlardır.

Erdoğan'ın (2019) Suriyeliler Barometresi araştırmasında kalıcılığa yönelik gidişatla ilgili genel bir kabul ortaya çıkmakta, bu kapsamda Suriyelilerin yerel topluma uyum sağlamak için çaba içerisinde olup olmadığı sorulduğunda katılımcılardan yüksek oranda destek alınmış, yıllara göre bu oranlar SB-2019'da %47,6, SB-2020'de ise %43,1 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum Suriyelilerin uyum çabası düşüncesinin olduğunu göstermekle beraber kabulü kolaylaştırabilmektedir. Erdoğan'nın yaptığı araştırmaya göre Suriyeliler yerel topluma uyum göstermek için

ciddi çaba içerisinde olduklarını belirtmişlerdir. Suriyelilerin Türk toplumuna saygı duydukları, minnet duydukları ve çok sevdiklerine dair görüşler de yüzde elliye yakın oranda çıkmıştır. Yine aynı araştırmada Suriyelilerin Türk toplumunu sevmediği ve Türk toplumunu sömürdüğüne dair soruların ancak yüzde bir kadar oranda olduğu, bu durumun Suriyeliler tarafından onaylanmadığı görülmektedir. Aynı araştırmada yerel halkın Suriyelilerle yaşama süresi artmasına rağmen Suriyelilerin uyumu konusunda oldukça mesafeli söylemlerde bulunulduğu, her iki toplumun birbirine uyum sağlamadığı görüşü ortaya çıkmıştır. Oysa Suriyelilere aynı soru sorulduğunda Suriyeliler tarafından topluma çok iyi uyum sağladıkları yanıtı verilmiştir. Bu araştırmada katılımcılarla yapılan görüşmelerde de başarılı sosyal uyumun her iki toplumun da karşılıklı etkileşimi ve çabasıyla gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Yine bu araştırmanın çok seçenekli sorularında da sosyal uyumun tanımı, tüm katılımcılar tarafından iki toplumun da karşılıklı uyumu olarak yapılmıştır. Bu kapsamda Erdoğan'ın araştırmasındaki iki toplumun farklı görüşlerde olması ve sosyal uyum hususunda yerel halkın mesafeli oluşu, bu araştırmadaki sosyal uyumun karşılıklı olması gerçekliğine uymamaktadır. Tam da bu hususta Suriyelilerin toplumsal uyumundan bahsetmek oldukça zor olmaktadır. Ancak Suriyelilerin uyum çabasının olduğuna yönelik yoğun görüşlerin olması da kabulü sağlamada ihtiyaç duyulmaktadır.

Sosyal Politika Boyutu: Başarılı bir sosyal uyum için hem hükümetlerin hem de sığınmacıların belirli sorumlulukları bulunmaktadır. Tarafların sosyal uyuma hazır olmadığı veya sosyal uyumu istemediği durumlarda, bu alanda yapılan çalışmalardan beklenen sonuçlar alınamamaktadır. Hükümetler, sınırları içinde bulunan sığınmacıların sosyal sistemlere (eğitim, sağlık, barınma vb.), ekonomik sistemlere (istihdama erişim, kendi işini kurma vb.) ve politik sistemlere (seçme-seçilme hakkı, vatandaşlık vb.) erişimlerini sağlamak için yasal düzenlemeler yapması ve politikalar geliştirmesi gereklidir (Yılmaz ve Ünal, 2018).

Hükümetler aynı zamanda yerel toplum üyelerini de sığınmacıları kabul etmeleri için hazırlayabilir. Bunu bilgilendirme kampanyaları, eğitim programları ve toplumsal uyum faaliyetleri gibi çeşitli yöntemlerle gerçekleştirebilirler. Yerel toplumun sığınmacıları kabul etmesi, onlara destek olması ve sosyal entegrasyona katkıda bulunmasını kolaylaştırmaktadır. Sığınmacıların da sosyal uyuma katkıda bulunmak

için sorumlulukları vardır. Bulundukları ülkenin dilini öğrenmek, hukuk kurallarını ve resmî prosedürleri takip etmek, yerel toplumun kültürel özellikleri hakkında farkındalık kazanmak ve topluma aktif olarak katılmak için çaba sarf etmek gerekmektedir. Sığınmacılar, yerel toplumla etkileşimde bulunarak karşılıklı anlayışı artırılabilir ve toplumun değerlerine saygı göstermeleri vazgeçilmezdir. Ancak düzenli plan ve politikalarla sosyal uyumun sağlanması mümkün olmaktadır (Jenson ve Saint-Martin, 2003).

Literatürdeki diğer çalışmalarda Suriyeliler için birçok şeyin yapılmaya çalışıldığını ancak bu çalışmaların kısa vadede çözüm ürettiğini, kalıcılık yahut uzayan süreye uygun politikaların üretilmediği belirtilmektedir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Karar alıcıların toplumu doğru bilgilendirmemesi, sığınmacıların statülerine rağmen “misafir” olarak adlandırılması, günlük ve geçici olarak değerlendirilmelerde bulunmak bu süreçte sorun çözücü olamamaktadır. Özellikle yerel halk, gündelik hayatta birçok yerde karşılaştığı Suriyeliler ile ilgili ne yapılacağı, kalıcı mı gidici mi oldukları kestirilemeyen Suriyeliler karşısında sabır ve tahammül gösterdiğini düşünmekte, süreçle ilgili bir açıklama ve bilgilendirme gelmediği takdirde bu belirsizlikler, sosyal tansiyona neden olmaktadır (Özütürk, 2019). Literatür incelendiğinde sıkça belirtilen ‘misafirlik’ kavramının sorunu çözmediği yorumlarına benzer şekilde literatür kapsamında da sorunun geçici koruma statüsüne rağmen birçok platformda ‘misafir’ söylemlerinin konunun çözümünü zorlaştırdığı belirtilmektedir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Erdoğan (2014) da yaptığı çalışmada sığınmacılara yönelik olarak medyada misafirlik kavramının kullanıldığını, bu kavramın aslında soruna kalıcı yaklaşmanın önüne geçtiğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada da katılımcılar Suriyelilere verilen statüye rağmen misafirlik kavramının kullanıldığını, misafirliğin uzamasıyla beraber gerginlik ve sosyal tansiyonun arttığını belirtmiştir. Katılımcılara başarılı sosyal uyumun gerekliliği sorulduğunda en yoğun kodun *göç politikasına olan ihtiyaç* olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar bu göç politikasının her iki grubun ihtiyaç ve beklentileriyle uyumlu olması gerekliliğinden bahsetmişlerdir.

Sosyo-Kültürel Boyut: STK'ların yerel toplum üyeleri ve sığınmacılar arasında ön yargıları azaltıcı ve grupları kaynaştırıcı faaliyetlerde bulunması, sağlıklı bir sosyal uyumun gerçekleşmesi için büyük öneme sahiptir. Bu faaliyetler, sığınmacıların ve

yerel toplumun bir araya gelmesini, etkileşimde bulunmasını ve birbirlerini iyi anlamasını sağlamaktadır. STK'lar, toplumlar arası diyalogu teşvik eden etkinlikler düzenleyebilir. Örneğin kültürel etkinlikler, atölye çalışmaları, spor etkinlikleri gibi faaliyetler sığınmacılar ve yerel halk arasında bağ kurmayı ve iletişimi artırmayı hedefler niteliktedir. Bu tür etkinlikler, insanların birbirlerinin kültürlerini ve yaşamlarını iyi anlamalarına yardımcı olmaktadır (Mackreath ve Sağınç, 2017). Sonuç olarak kendini güvende hissetme ve yaşam doyumu doğrudan aidiyet duygusuyla beraber sosyo-kültürel uyumun oluşmasına katkıda bulunmaktadır (Çevik, 2020). Özellikle profesyonellerin başarılı sosyal uyum için gerekli olduğunu değerlendirdikleri sığınmacıların sosyal ve ekonomik açıdan entegre olmaları, güçlenmeleri ve yerel topluma katılmaları için motivasyon geliştirmeleri gerekliliği bir çalışmada ortaya konulmuştur (Phillimore ve Goodson, 2006). Sığınmacılar, sosyal etkinliklere, kültürel faaliyetlere, dil kurslarına, gönüllü çalışmalara katılarak toplumla etkileşimde bulunabilmektedirler. Bu tür aktiviteler, sığınmacıların yerel toplumla iyi ilişkiler kurmalarını, dil becerilerini geliştirmelerini, sosyal ağlarını genişletmelerini ve sosyal entegrasyon sürecine aktif olarak dahil olmalarını sağlamaktadır (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007). Bu çalışmanın hem çok seçnekli sorularında hem de katılımcı ifadelerinde iki toplumun değerlerini içeren sosyal faaliyetlerin yapılmasının sosyal mesafeyi azalttığı görülmüştür. Sosyal ve kültürel faaliyetler sosyal uyumu sağlamada eğlenceli bir faktör olarak, bir köprü görevindedir. Dünyada ve Türkiye’de yapılan araştırmalarda da görüldüğü üzere başarılı bir sosyal uyum için iki grubun sosyal kültürel uyumu kaçınılmazdır, sosyo kültürel uyum sağlanmadığı takdirde sığınmacının sosyal destek mekanizmaları zayıflayarak toplumdan soyutlanmaktadır.

Ekonomik Boyut: Sığınmacıların belirli bir ekonomik gelire sahip olmaları, başarılı bir sosyal uyum için elzem bir faktördür. Temel insani ihtiyaçlarını karşılayabilmek, barınma, beslenme, sağlık hizmetleri gibi gereksinimlerini sağlayabilmek sığınmacıların yaşam kalitesini arttırmakta ve sosyal uyuma katkıda bulunma motivasyonunu yükseltmektedir. Sığınmacıların ekonomik olarak güvende olmaları, bağımsızlıklarını ve kendi kendine yetme becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. İstihdam olanaklarına erişim, iş bulma desteği, mesleki eğitim programları gibi

önlemler, sığınmacıların ekonomik olarak güçlenmelerine yardımcı olmaktadır. Bu sayede sığınmacılar kendi geçimlerini sağlama konusunda bağımsız hale gelebilmekte ve topluma aktif bir şekilde katılım gösterebilmektedirler. Ekonomik güvence, sığınmacıların kaygı seviyelerini azaltmakta ve sosyal uyuma katkıda bulunacak aktivitelere istekli bir şekilde katılmalarını sağlamaktadır. Literatürde de desteklenen bu durum, ekonomik güvencesi olan sığınmacıların iyi bir sosyal uyum gösterdiklerini ve toplumla daha iyi ilişkiler kurduklarını göstermektedir. Sığınmacıların ekonomik açıdan desteklenmeleri, kendi kendine yeterliliklerini artırırken aynı zamanda toplumun da onları iyi bir şekilde kabul etmesine ve anlamasına katkı sağlamaktadır (Mulvaney-Day, Alegria ve Sribney, 2007).

2018'den beri Türkiye'de hâkim olan ekonomik durum ve akabinde korona salgının bu durumu görünür kılması sonucunda işsizlik artmıştır. Bu durum gelecek açısından da ümitsizliğe neden olması yönüyle toplumsal psikolojide bir suçlu bulma arayışı ortaya çıkarmış, kaynakların paylaşılması hususunda rahatsızlığa neden olmuştur. Mevcut durumun faturası Suriyelilere mal edilmiş, bu kanaat Suriyelilerin sayısının fazla olması, kentlerdeki görünürlüklerinin artmasıyla beraber kabul görülmüştür. İş gücü piyasasındaki rekabet Suriyeli işçilerin ucuz iş gücü olması bu sorunu arttırmakta, kayıt dışı çalışma önüne geçilemez bir durum almaktadır (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Ülkedeki ekonomik durgunluğun sebebinin sığınmacılar olduğunu düşünmek ve istihdamdaki daralmayı sığınmacılarla ilişkilendirmek, ekonomik sebeplerden ziyade yanlış bir algıdır. İstihdamdaki daralma genellikle karmaşık ekonomik faktörlerden kaynaklanabilmekte ve sığınmacıların bu durumda birincil etken olduğunu iddia etmek gerçekleri yansıtmamaktadır (Duruel, 2007).

İş yaşamında göçmenler, genellikle en düşük seviyedeki çalışan statüsünde kalmakta ve düşük ücretlerle çalıştırılarak sömürülmektedirler. Bu durumda, göçmenler sadece emeklerini değil, bedenlerini, geçmişlerini ve geleceklerini de çalıştıkları işe adeta teslim etmek zorunda kalmaktadırlar. Göç ettikleri ülkelerde çalışma koşulları sebebiyle ötekileştirilen göçmenler, psikolojik şiddete de maruz kalmaktadırlar. Bu süreçte, göçmenler önce kendilerine yabancılaşmakta ve bulundukları ortamda bir tüketim malzemesi gibi değerlendirilmektedirler. Bu durum sonucunda göçmen bireyler, sadece çalıştıkları işe ya da üretime değil, kendi kişiliklerine de yabancılaşmakta ve öz benliklerinden uzaklaşmaktadırlar (Zimler, 2002, s. 97).

Bolgün (2020) de araştırmasında yaşanılan ekonomik krizin, işsizliğin, düşen emek ücretinin ve konut sektöründe artana kiralardan, yani yoksulluğın nedeni olarak görülen dış grubun hedef alındığını, bundan Suriyelilerin sorumlu olduğuna dair inancın söz konusu olduğunu belirtmiştir (Adıgüzel, 2019).

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacıların kamusal alanda kendilerini güvende hissetmedikleri, bu nedenle de temel odaklarının yaşam memnuniyeti olmadığı, sadece temel ihtiyaçlarını karşılamaya dönük yaşadıkları durumu ortaya çıkmaktadır. Bu durum sosyo-kültürel uyumun kötü bir noktada olduğunu ortaya koymaktadır (Çevik, 2020). Bu araştırmada da katılımcılardan biri henüz temel ihtiyaçları karşılanmadığından sosyal uyum odaklı çalışmaların çok anlam bulmadığını belirtmiştir. Özellikle politika düzeyinde ekonomik koşulların iyileştirilmesinin sığınmacının toplumsal uyumunda başat faktörlerden olduğu görülmektedir. Burada her ne kadar ekonomi sosyal uyum içinde doğrudan değerlendirilmese de, ekonomik sorunlar giderilmeden Suriyeli sığınmacıların sosyal uyum faaliyetlerine ilgi göstermediği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Çokkültürlülük Boyutu: Bauman göre göçmenlerin kendileri için özel olarak tasarlanmış olmayan yerlerin ötesinde, egemenlik altındaki topraklarda gerçek anlamda bir fiziksel varoluştan mahrum bırakıldıklarını söylemektedir. Bunu hem bir göçmen hem de bir düşünür perspektifine göre ifade etmektedir. Bu mekân olmayan yerler, diğer "normal" ve "tam" insanların yaşayıp hareket ettiği alanlardan ayrıldıklarını belirtmek amacıyla mülteci veya sığınmacı kampları olarak adlandırılır. Göçmenlerin çoğu, kendi memleketlerinde tehdit altında olan dinî ve etnik farklılıklarıyla yaşayabilecekleri, bunları geliştirebilecekleri ve rahatsız edilmeden gereksinimlerini uygulayabilecekleri başka bir sebep olmaksızın yeni bir ülkeyi seçmektedir (Bauman, 2013, ss. 53-99). Bauman'a göre (2013, s. 116), "çokkültürlü çağ" ilanı aynı zamanda bir niyet beyanıdır. Bu beyanda, kesin yargılardan kaçınılması ve belirli bir duruş sergilemek yerine tercih edilen değerler ve yaşam tarzları hakkında bitmek tükenmek bilmeyen tartişmalardan uzak durulup tarafsızlık ilan edilir. Çokkültürcü ayrışmaları övenler, neredeyse "kendimiz gibi olmakta özgürüz, ancak insanlar yani diğerleri doğdukları yerde ve doğdukları gibi kalsalar iyi olur" şeklinde bir mesaj vermektedirler.

Maalouf (2009, ss. 143-166), çokkültürlülük konusunda iki uyarıda bulunmaktadır. İlk olarak yüzeysel çokkültürcülük vurgulanmaktadır. Eğer dünyada barışı korumak ve farklılıkları şiddetli gerilimlerden ziyade uyumlu bir birlikteliğe dönüştürmek istiyorsak “diğerleri”ni yüzeysel veya üstünkörü bir şekilde değil, yakından hatta özel yaşamlarına kadar tanımamız gerekmektedir. Bu da ancak onların kültürlerini öğrenme yoluyla gerçekleşebilir. İkincisi ise çokkültürcülük söylemiyle farklılıklara aşırı vurgu yapmaktır. Ten rengi, cinsiyet, aksan vb. arasında herhangi bir fark yokmuş gibi davranmak, uzun süredir var olan adaletsizlikleri gizlemekle eş değerdir. Bunun yerine, ayırt edici niteliklerin bilinçli olarak ve açıkça vurgulanması, insanların aidiyetlerini içine gömmelerine ve karşılıklı “klanlar” içinde hapsedilmelerine neden olmaktadır.

Yeni Zelanda'nın kuruluşunda başta İskoç olmak üzere Britanya Göçü'nün rolü büyük bir öneme sahiptir. Zamanla bu durum Yeni Zelanda'nın göç politikasına dönüşmüş ve 1990'lara kadar sadece beyaz ve Anglosakson göçmenlere izin verilmiştir. 1960'lı yıllarda Kuzey Avrupa ülkeleri ve İngilizce konuşulan Pasifik Adaları'ndan da göçmenler bölgeye gelmiştir. Yeni Zelanda'nın ırk temelli beyaz göçmen politikası, 1990'larda sona erdirilmiş ve ülkeye Asyalı göçmenlerin gelmesine de izin verilmiştir. Yeni Zelanda'da günümüzde iki ana etnik grup bulunmaktadır: yerli halk olan Maoriler ve yerli halkla evlenerek karma bir etnik yapı oluşturan Pakehalar, yerli Maorilerin kendi dil ve kültürlerini yaşatma çabaları, eğitim, hukuk ve siyaset gibi kamusal alanlardaki talepleri, protestolar ve yürüyüşler Yeni Zelanda'nın anayasasını şekillendirmiştir (Yanık, 2012, ss. 197-198).

İlk olarak 1970'lerde Avusturya ve Kanada'da ortaya çıkan bu yaklaşım, farklı etnik kökenlere ve dinî mensubiyetlere sahip bireylerin birlikte yaşayabileceğini kabul etmekte, sığınmacıların bulundukları toplumda kabul görmeleri gerektiğini savunmakta ve grupların çatışmasız bir şekilde bir arada yaşamalarını teşvik etmektedir (Doytcheva, 2009).

Avustralya, ABD ve Kanada'nın ardından dünyada en çok göç alan üçüncü ülke konumundadır. Göçlerin sonucunda, Avustralya'nın çok kültürlülük politikası göçmenlerin kültürel ve dilsel talepleri ile adanın yerli halkı olan Aborjinlerin kültürel ve dilsel talepleri çerçevesinde şekillenmiştir. Aborjinlerin özel statü ve haklarının korunması ve teşvik edilmesi talepleri, Avustralya'nın çok kültürlülük politikasını

zorlayan konulardır. Zira Avustralya'da bir dönem Aborjinlerin kültürünün asimilasyonu politikası uygulanmaya çalışılmıştır. Avustralya, uzun yıllar boyunca Anglosakson kültürünü egemen kültür olarak dayatmaya çalışmıştır (Yanık, 2012, s. 201).

Kanada'da çok kültürlülük uygulamalarında kullanılan metafor “salata kasesi” iken ABD'de ise “erime potası” tabiri kullanılmaktadır. Bu iki metafor arasındaki temel farklılık şöyledir: Kanada'da her farklı kültürün özgürce bir arada yaşayabileceği vurgulanırken Amerika'da bireylerin erime potasında Amerikan tarzı ve farklı bir kültürel forma yönlendirildiği vurgulanmaktadır (Başaran, 2017, s. 245).

Küreselleşmenin etkisiyle ulus devletin öneminin azalması ve sermaye ile iş olanaklarının olduğu bölgelere doğru göç hareketlerinin artması, çokkültürlülük yaklaşımının ön plana çıkmasını sağlamıştır. Bu bağlamda uluslararası şirketlerin çalışan seçiminde, etnik kökene değil, sahip olunan eğitim ve niteliğe önem vermeleri gereklidir (Banerjee ve Linstead, 2001; Tekinalp, 2005).

Görüldüğü gibi çokkültürlülük kavramıyla ilgili farklı düşünceler ve farklı uygulamalar bulunmaktadır. Ancak çokkültürcü bir yaklaşıma dünya örneklerinde de görüldüğü gibi hemen ulaşılmamıştır. Ülkeler ilk zamanlarda yabancının tamamen kendisine benzemesini beklerken zamanla sığınmacıların talepleri doğrultusunda çokkültürcü yaklaşımlar baz almışlardır. Yerel toplumun sığınmacıları olduğu gibi kabul etmesinin ve sığınmacıların sahip oldukları kültürel farklılıkları zenginlik olarak görmesinin gerekli olduğu, alandaki çeşitli çalışmalarda da yer bulmaktadır (Dandy ve Pe-Pua, 2015; Fozdar, 2012). Bu çalışmada da katılımcılar, başarılı bir sosyal uyum için karşılıklı uyumu ve yabancının kendi kültürünü yaşatabileceği bir ortamın öneminden bahsetmişlerdir. Çokkültürlü yapıların analizi ve etkileşiminde, profesyoneller genellikle sistem kuramından yararlanırlar. Yapı içindeki unsurların bir araya gelme şekilleri başvuru grupların talepleri ve unsurların süreç açısından nasıl ilişkilendirildiği, kuramın ana unsurudur (Payne, 2015, s. 213). Profesyoneller tarafından yapıların bu şekilde belirlenmesi, çokkültürcü toplumlarda yürütülecek hizmetlerin hedefe ulaşmasını ve uyum problemlerinin çözülmesini sağlamaktadır (Keleşoğlu ve Yıldız, 2021).

İş Birliğı Boyutu: Göç alanının çok boyutlu olması nedeniyle sahada birçok aktör olduğı gibi hepsinin de yaptığı çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Göç alanında ki aktörlerden olan yerel yönetimler, halka yakınlık nedeniyle sığınmacı sorunlarıyla karşılaşmakta, sığınmacı nüfusu yoğun olan belediyeler hizmet sunarken yönetmelikler nedeniyle kısıtlı hizmet sunabilmektedir. Bu kapsamda belediyeler, yerelde bulunan diğer STK'larla iş birliğı içerisinde çalışarak sorunlara çözüm bulmaktadırlar. Sahada STK'lar arası iş birliğı de olmakta, özellikle STK'lar vaka özelinde kendi yerelinde bulunan başka bir STK ile iletişime geçebilmektedir. Aynı şekilde STK'lar ve devlet kurumları da iş birliğı içerisinde çalışabilmekte, bu konuda çeşitli protokollerin imzalanmasıyla da sorunlara çoklu çözüm yolu olarak iş birliğı içinde yol almaktadırlar.

Başarılı bir sosyal uyum süreci için kamu, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları arasındaki iş birliğı büyük önem taşımaktadır. Bu konuda literatürle uyumlu olarak profesyoneller de kurumlar arasında sosyal uyumu kolaylaştıracak bir iş birliğı ve iletişim mekanizmasının eksikliğini ve kamu desteğinin yetersiz olduğunu belirtmektedir (Akman, 2018). Profesyoneller, iş birliğı eksikliğini ve kamu desteğinin yetersizliğinin, sosyal uyum sürecinin etkin bir şekilde yürütülmesini zorlaştırdığına işaret etmektedir. Bu durum, sığınmacıların ihtiyaçlarının karşılanmasında ve toplumla entegrasyonlarının sağlanmasında engel teşkil edebilmektedir (Buz ve diğ., 2020). Ancak sahada aktif olarak çalışan STK temsilcileri, göç alanında çalışmayan STK'larla iş birliğı yapmanın, 2016 yılındaki daralmadan sonra zorlaştığını dile getirmiştir. Bu çalışmada da benzer şekilde katılımcılar, Türkiye'deki aktörlerin sosyal uyuma yaklaşımları ele alınırken herkesin sahada bir şeyler üretmeye çalıştığını ancak değişen koşullar ve imkânlar nedeniyle kısıtlı bir hizmet sunumun olduğunu belirtmiştir. Aktörler arasında iş birliğinin zayıf olduğu, güçlü iş birliklerinin ise kişisel tutum ile süreçlerin sürdürüldüğü belirtilmiş, hâlihazırdaki kanun ve düzenlemelerin bu iş birliğini arttıracak düzeyde olmadığı söylenmiştir. Yine katılımcılar bu alanda tecrübe ve deneyimleri ile STK'ların alanda öncü olduğunu, ancak bunun diğer kurum ve kuruluşlarla kurulan iş birliğı ile ancak faydalı olabileceğini belirtmiştir. Özellikle alanda koordinasyonun olmamasının mükerrer yardımlara neden olduğunu yahut kaynağa ulaşmanın önüne geçtiğini belirtmişlerdir (Shaherhawasli ve Güvençer, 2021). Bolgün'ün (2020) çalışması, kurum ve kuruluşların Suriyelilere yönelik hizmetlerinin sosyal uyuma katkı

sağladığını ortaya koymuş, özellikle de toplum merkezlerinin bir sosyalleşme aracı olduğunu belirtmiştir. Bu araştırmada da katılımcılar sahadaki tüm aktörlerin sunduğu faaliyetlerin sosyal uyuma katkı sağladığını, ancak bunların mikro düzeyde fayda sağladığını, uzun vadede plan ve programların birçok nedenle maalesef yapılamadığını belirtmişlerdir. Yine bu araştırmada katılımcılar, Bolgün'ün çalışmasına benzer şekilde yapılan etkinliklerin amaca yönelik ve uzun soluklu olmasıyla sosyal uyumun sağlanabileceğini belirtmişlerdir.

Eğitim Boyutu: Eğitim, uyum çalışmalarında öne çıkmaktadır. Sığınmacıların, bulundukları ülkedeki eğitim süreçlerine dahil edilmeleri, toplumsal uyuma pozitif katkı sağlamaktadır. Eğitim aracılığıyla sığınmacılar, yerel toplumla etkileşime geçerek eşitlik, adalet, bağlılık, aidiyet, güven ve dayanışma gibi farklı duyguları deneyimleme fırsatı bulmaktadırlar (Heyneman, 2000; Kantzara, 2011). İngiltere, Almanya ve Polonya gibi Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yapılan araştırmalarda, eğitim düzeyi arttıkça gruplar arasındaki sosyal mesafenin azaldığı tespit edilmiştir (Markaki ve Longhi, 2012; Nowicka ve Krzyzowski, 2016). İngiltere'de gerçekleştirilen başka bir çalışmada da sığınmacıları İngilizce bilme yeteneklerine ve eğitim/mesleki teknik bilgi seviyelerine göre kategorilere ayırmanın ve bazı sığınmacıları "yetersiz" olarak nitelendirmenin İngiltere'ye aidiyet oluşturma süreçlerine zarar verdiği, ülkeye ve kurumlara duydukları güveni azalttığı ve sığınmacıların sosyal sermaye oluşturma süreçlerini yavaşlattığı ortaya konulmuştur (Cheong, Edwards, Goulborne ve Solomos, 2007). Yapılan bir çalışmada eğitim faaliyetlerinin uzun soluklu olmasının sosyal uyuma katkı sağladığı belirtilmiştir (Bolgün, 2020). Bu araştırmada da katılımcılar, özellikle benzer eğitim seviyesindeki katılımcılarla yapılan etkinliklerde sosyal temasın sağlandığını, sosyal temas ve eğitim arasında tutarlılık olduğunu belirtmişleridir. Buna göre sığınmacının her hususta eğitim ile desteklenmesi sosyal uyumlarını kolaylaştırarak topluma hızlı adapte olmalarını sağlayacaktır.

STK'ların gözünden Sosyal Uyumda Göç Aktörleri

Kamunun Yaklaşımı (İkircikli): Göçün ilk zamanlarından beri kamu kurumlarının nezdinde yapılan sosyal uyum çalışmalarına bakıldığında karşımıza çeşitli, toplantı, çalıştay ve projeler çıkmaktadır. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), 2013 yılında göç yönetimi ile alakalı uyum çalıştayını düzenlemiştir. Bu

çalıştayda Türkiye’de uyum politikası ile ilgili çalışma bulunmadığı ve bu çalışmalara duyulan ihtiyaçlar dile getirilmiş, kamu nezdindeki konuyla alakalı belirsizlik ve bilgisizlik konuşulmuştur. Bu çalışmanın ikincisi de Nisan 2024’te, “Sığınmacılar ve Mültecilere Yönelik Uyum Stratejisi Oluşturulması Çalıştayı” olarak tekrar düzenlenmiştir. Yine “Sessiz Destek Projesi” bu proje kapsamında uyumlu bir göç politikası oluşturarak göç ve kalkınmaya ilişkin politikaları destekleyecek dokümanlarla kamu kurumlarında farkındalık oluşturmayı hedeflemiştir. Uyum ile ilgili bir diğer kamu çalışması ise “Türkiye’nin Ulusal Uyum Politikasının Gerçekleştirilmesine Destek Projesi” kapsamında 2016 Mart ayında “Uyum Strateji Belgesi ve Ulusal Eylem Planı”nın geliştirilmesine dönük toplantılar yapılmıştır. Bu kapsamda bu projenin belediyelere verilecek rolü için de 2016 Mayıs ayında bir toplantı düzenlenmiştir. Sosyal Uyum ve Psikososyal destek çalışmaları Koordinasyon ve Planlama Çalıştayı ise AÇSİM tarafından 2015 Aralık ayında yapılmış, bu çalıştay kapsamında Suriyelilerin psikososyal durumları değerlendirilmiş, Suriyelilerin refah seviyesinin yükseltilmesi ve dayanıklılıkların artırılması için fikir alışverişinde bulunulmuştur (Çakirer ve Yurtsever, 2017). Kamunun yaptığı çalışmalardan biri de sosyal uyum ve yaşam eğitimi projesidir. Göç İdaresi ve Millî Eğitim Bakanlığı arasında yapılan projede, yabancıların Türk toplumu ile uyumlarını hedefleyen proje kapsamında; yabancıların yerel halkın örf adet ve kanunlarını bilmeleri, banka, postane, kamu vb. diğer kurumlarda dikkat etmeleri gereken kurallar ve hak yükümlülüklerine yönelik konuları içeren eğitimi kapsamaktadır (GİGİM, 2013). Yukarıda Suriyeli sığınmacıların göç sürecinde 11 yılda yapılan çalışmalar sıralanmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada katılımcılara sahadaki aktörlerin sosyal uyumdaki rolü tüm aktörler nezdinde ayrı ayrı sorulduğunda, katılımcıların çoğu kamunun etkin olmadığını belirtmiş, yoğunlukla kamuda politik yahut kişisel tutumla yol alındığına yönelik deneyimler aktarmışlardır. Yukarıda kamu nezdinde yapılanlardan da anlaşılacağı üzere esasen kamunun henüz kalıcı politika üretmediği, yapılan çalışmaların kısa vadedeki sorunlara odaklanan toplantı, çalıştay ve projeler olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın çok seçenekli sorularında da tüm paydaşların yaptığı sosyal uyum faaliyetleri sorulduğunda, yoğunlukla dil eğitimi cevabı alınmıştır. Bu yanıtı arttıran çalışmanın yoğunlukla kamunun dil eğitimi sağlanmasından dolayı olduğu görülmüştür. Yine bu araştırmadaki sorulardan biri olan, STK temsilcisi ve personellerine STK’yı temsilen politika süreçlerine katılıp

katılmadıkları sorulduğunda, yoğunlukla gelen yanıt böyle bir çalışmaya katılmadıkları olmuştur. Katılanlar olmakla beraber onlar da çalıştay yahut toplantılara katıldıklarını ve yoğunlukla bu toplantılardan çıktı olmadığını yahut çıktı varsa da yerel düzeyde kaldığını belirtmişlerdir. Kamunun politika yapıcı ve uygulayıcı rolü göz önüne alındığında esasen şimdiye kadar toplantı ve çalıştaylar düzenlendiği, fikir alışverişlerinin yapıldığı, bu minvalde program ve uygulamaların yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda bu araştırmada katılımcıların deneyimleri de bu durumu doğrulamaktadır. Kamu birçok program ve uygulama yapmakla beraber bunlar henüz politika boyutunda sistematik bir özellik göstermemektedir.

STK’ların Yaklaşımı (Dışa Açık ve Uyumlu Yaklaşım): Literatüre bakıldığında pek çok araştırmanın STK’ların sahada yaptığı projeleri ele aldığı görülmektedir. Ancak bu projelerin içeriğinin, göç alanında temel ihtiyaçlar ve haklara erişimi kapsadığı görülmektedir. Doğrudan sosyal uyum projesi yapan birkaç STK bulunmakla birlikte bu projelerin kapsamı ve süresi de oldukça dar olmaktadır. Bu doğrultuda yapılan projelerden biri olan “Mültecilerin Uyum” göçmenlerin uyumundan sorumlu olan kamu ve STK’ların kapasitelerini ve uzmanlıklarının geliştirilmesi sağlamayı hedeflemiştir (Çakirer ve Yurtsever, 2017). Yine birçok STK alanda doğrudan yahut dolaylı olarak sosyal uyumun sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. STK’lar fon kapsamında çeşitli sosyal uyum projeleri yahut koruma odaklı projelerin bir kısmında sosyal uyuma odaklanarak göçmenlerin uyumunu kolaylaştırmaya çalışmaktadırlar. Şüphesiz STK’ların göç alanındaki tecrübesi ve kriz durumuna verdiği hızlı dönüşleri ortadadır. Bu çalışmada da aktörlerin rolü katılımcılara sorulduğunda, katılımcıların hepsi STK’ların alanda en etkin ve kriz yönetebilir durumunda olduğunu belirtmiştir. Ancak katılımcılar; STK’ların da birçok nedenle etkisinin sınırlı olduğunu, yoğunlukla fon bazlı olmasının dezavantajlarından bahsetmiş, yanı sıra kaynaklarının sınırlı olması da etkinliğini kısıtlayan etmenlerin başında geldiğini söylemiştir. Bazı katılımcılar da STK’ların fon alabilmek için nicelik odaklı çalıştığını söylemiştir, bu durumda yapılan çalışmaların niteliğini düşürdüğünü de belirtmişlerdir.

Yerel Yönetimlerin Yaklaşımları (Uyumlu ve İkircikli Yaklaşım): Sahada belediyeler kimi çeşitli şekillerde hizmet sunucusu olarak karşımıza çıkmaktadır. "Sosyal Uyum ve Mali Açıdan Geçici Korumaya Tabi Suriyeli Sığınmacıların Belediyeler Üzerindeki Etkileri” projesi İsveç ve Türkiye’deki belediyeler birliği

tarafından 2016 yılında imzalanmıştır. Bu çalışma kapsamındaki çıktı, sığınmacıların sosyal uyumu kadar yerli nüfusunda bu sürece uyumunun önemli bir durum olduğu tespit edilmiştir. Özellikle bu çalışmada halkın gittikçe artan bir tahammülsüzlüğünün olduğu, bu durumun kaynakların paylaşılması nedeniyle halkın kaynaklardan az yararlandığı ile ilgili düşünceden kaynakladığı ortaya koyulmuştur. Bu çalışmada da bu projeye benzer şekilde, katılımcılar yoğunlukla her hususta ‘gittikçe artan’ şeklinde başladıkları ve yerel halkın Suriyelilere olan bakış ve tutumunu; gittikçe yük olarak görme, gittikçe sosyal tansiyon arttığı ve gittikçe az kabul şeklinde yanıtlamışlardır (Erdoğan, 2020).

Başka bir çalışmada “Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği” İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve 27 ilçe belediyesinin Suriyelilere yönelik çalışmalarını incelemiştir. Bu çalışmada belediye yönetmeliğinde, göçmenlere yönelik madde olmadığından her belediyenin çözümünün farklılaştığı ve konuyla ilgili farklı birimlerin görevlendirildiği belirtilmektedir. Bu kapsamda ya belediyelerin sosyal birimi görevlendirmekte olduğu yahut belediyeler STK’larla yaptıkları iş birliği ile sorunları çözmeye çalıştığı görülmektedir. Yine belediyelerin konuyla ilgili kamu kurumları ile çözüm hususunda sürekli iletişim halinde olduğu belirtilmiştir. Belediyelerin göçmenlere yönelik yaptıkları çalışmanın, temel ihtiyaçların karşılanması üzerinden özellikle acil durumlara yanıt verme şeklinde “yoksul-muhtaçlara destek” kapsamında olduğu belirtilmiştir. Belediyelerin birçok çalışmasını da STK’larla kurduğu iş birliği ile yönettiği, belediyelere ulaşan sığınmacı sayısı sorulduğunda %60, %40, %10 vb. gibi belediyeden belediye değişen sayıların olduğu ifade edilmiştir. Belediyelerin uyum kapsamında ele aldıkları kesimin çoğunlukla ‘çocuk’ olduğu konunun ise ‘çocuk eğitimi’ olduğu görülmüştür. Belediyeden belediye değişen uyum yaklaşımının olduğu da çalışmada ortaya çıkmıştır. Bazı belediyelerin uyuma dönük çalışma yapmaktan kaçındığı, gerekçesinin ise kalıcılığa yol açabileceği kaygısından ötürü olduğu tespit edilmiştir. Ancak bu örneğin aksine büyük çoğunluğun başta dil, sosyal ve kültürel uyum olmak üzere sosyal uyumun eğitimlerle desteklenmesi gerekliliğini savunan yaklaşımları olmuştur. Bazı belediyelerin olaya güvenlik endişesi ile yaklaştığı, çocuk ve gençler için eğitimler yapılmadığı takdirde ilerleyen yıllarda ülke için ciddi güvenlik ve sosyokültürel sorunların ortaya çıkacağı dile getirilmiştir. Bazı belediyelerin de uyumun tek yönlü

bir süreç olmadığı, her iki toplumun da buna hazırlanması ve çaba göstermesi gerektiği ile ilgili görüşlerin de olduğu ortaya çıkmıştır (Erdoğan, 2020).

Bu çalışmada da yukarıdaki çalışmalarla benzer şekilde yerel yönetimlerin yaptığı çalışmaların bir politika bağlamında olmadığı, kişiden kişiye belediyeden belediye değişen tutumların olduğu, bu durumun da keyfiyete yol açabileceği yönünde deneyimler aktarılmıştır. Bu kapsamda Erdoğan'ın yaptığı belediyeler araştırması ile bu çalışmada katılımcıların yerel yönetimlerle ilgili deneyimleri, birbirini doğrulamakta, yerelde yapılan uygulamaların bireylerin inisiyatifiyle ilerlediği ortaya çıkmaktadır. Bundaki tesirli durumun, bir belediye kanunun olmaması ve bu durumda farklı yaklaşımları ortaya çıkarmasıdır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu başlığı altında çalışmanın bulgularına dayanan tartışma, sonuçlar ve bunlara göre oluşturulan önerilere yer verilmiştir.

5.1.Sonuçlar

Türkiye, 2011 yılından beri yoğun olarak Suriye’den düzensiz göç almaktadır. Bu hususta Suriyelilerin sayısının fazla olması nedeniyle Suriyeli ve yerel halk arasında kültürel, sosyal, dilsel ve tarihsel farklılıkların getirdiği çeşitlilikler bulunmaktadır. Bu çeşitlilik iki kültürün aynı mekânda yaşamasında bazı zorluklara neden olmaktadır. Bu zorluklar her iki toplumun da gündelik hayatını negatif etkilemekte, kimi zaman iki grup arasında gerginlik ve çatışmaya yol açmaktadır. Mikro düzeyde iki topluluğun komşuluk ilişkisi ve karşılaşmalarında bu farklılıkların ortaya çıkmasıyla kimi zaman sosyal uyum yerine sosyal mesafe olgusu karşımıza çıkmaktadır. Bu kapsamda makro düzeyde ise ekonomik koşullar, siyasi konjonktür, sağlık, eğitim ve hukuk alanındaki politikalar nedeniyle de yerel toplum ve Suriyeliler arasında bütünleşme sağlanamadığında ayrımcılık ve sosyal dışlanma ortaya çıkabilmektedir.

Bu doğrultuda Suriye göçünün 12 yılında kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK’lar birçok çalışma ve projeye ortaya çıkabilecek sorunları çözmeye çalışmakta, bu kapsamda iki toplumun da uyumunu zorlaştıran unsurların ortadan kalkması için faaliyetler yürütmektedirler. Sahanın dinamiğini ilk günden beri yakından bilmesi ve hızlı organize olma yetisiyle göç alanında çalışan STK’lar sahada başat rol almaktadırlar. STK’lar göçün ilk yıllarında barınma, temel ihtiyaçların karşılanması (gıda, giyim ve temizlik) ve danışmanlık gibi rolleri üstlenirken göçün uzun süre devam etmesiyle beraber sahadaki diğer ihtiyaçları tespit ederek eğitim ve öğretim

desteği (okullaşma, dil eğitimi, mesleki eğitim vb.), sosyal ve kültürel uyum çalışmaları gibi(kültürel faaliyetler, farkındalık eğitimleri vb.) eşitli nitelikli çalışmalara odaklanmışlardır. Bilhassa gn 12. yılında olunması nedeniyle iki toplumun bir arada huzurlu yaşayabilmesi için sosyal uyum çalışmaları önem kazanmıştır. Bu kapsamda sahada birçok STK faaliyet göstermekte, kimi var olan çalışmalarına sosyal uyum konularını dahil ederken kimi doğrudan sosyal uyum projeleri ile sahadaki ihtiyaı gidermeye çalışmaktadır. Gn nüfus açısından yoğunluğu ve Suriyeli sığınmacıların çoğunlukla kentlerde yerel halkla beraber yaşaması nedeniyle zorunlu temasın sorunlara neden olması, bu kapsamda sosyal uyumu sağlayacak birçok faaliyete ihtiyaı doğurmaktadır. Bu faaliyetleri sahada tek bir aktörün yürütmesi mümkün olmadığından dünyada olduğu gibi Türkiye’de de STK’lar bu fazla talebi karşılamak için alanda varlığını sürdürmektedir. STK’lar sahada sosyal uyuma yönelik dil ve kültür öğrenimi, toplumsal temas ve farkındalık oluşturma, toplumsal katılımı sağlama, iş birliği ağları oluşturma, yasal ve diğer konularda bilgilendirme ve eğitimler, yerel halk ve sığınmacılar arasında sosyal ilişkilerin geliştirilmesi ve sosyal dayanışmanın sağlanması gibi çeşitli faaliyetler yürütmektedir.

Bu kapsamda bu çalışmada da STK’ların sosyal uyum çerçevesindeki; kapsamaları, yürüttükleri faaliyetler, iki grup arasındaki ilişkiyi nasıl gözlemledikleri, sahadaki rolleri, yerel halk ve sığınmacıların etkileşimine katkısı ve etkinliği ele alınarak rolleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyal uyum sağlanırken sosyal uyumun önündeki engeller, göçmenlere yönelik politika ve uygulamaların değerlendirilmesi, sosyal uyumu zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurların ortaya çıkarılması, STK’ların sahada toplumsal kabule olan katkısının ortaya çıkarılması ve sahada başarılı çalışmaların yapılması için sonuçlar ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda katılımcılara sorulan sorularla ortaya çıkan bulgular bu durumu ortaya koymayı sağlamıştır. Araştırma soruları çerçevesinde STK’ların sosyal uyum politikası hakkındaki görüşleri, STK’ların sosyal uyumu gerçekleştirmedeki rolleri ve iki grup arasındaki iletişim hakkındaki görüşleri temaları ele alınmıştır.

Bu araştırmanın çok seçenekli kısmında katılımcılara sosyal uyumu nasıl tanımladıkları sorulduğuunda katılımcıların hepsinin yanıtı yabancı ve yerel halkın karşılıklı uyumu şeklinde olmuştur. Aynı mekânda yaşayan insanların bir arada

farklılıkları ile yaşayabilmesi için karşılıklı hoşgörü ve saygının olması, toplumsal çatışmaların ortadan kaldırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır (Ataseven ve Bakış, 2018). Burada kilit nokta karşılıklılığın olmasıdır, aksi halde tek taraflı gerçekleşen uyum kalıcı olamamakta ve yeteri etkiyi sağlamamaktadır.

Araştırmada çok seçenekli kısımda sorulan “STK’ların yaptığı faaliyetlerinin başlıcaları nelerdir” sorusuna yanıt olarak farkındalık artırıcı faaliyetler ve sanatsal ve kültürel faaliyetlerin en yoğun sunulan hizmetler olduğu görülmüştür. Ancak bu faaliyetlerin karşılıklı yapıp yapılmadığı sorulduğunda çoğunlukla sığınmacı nüfusa yönelik olduğu, her iki grubun bir arada olduğu faaliyetlerin nadiren yapıldığı ortaya çıkmıştır. Buradan yola çıkarak yine karşılıklılık durumunun sahada henüz yeteri kadar yürütülemediği belirtilebilir.

STK çalışanlarının sunduğu hizmetlerde ve göç alanında çalışırken her iki grup arasındaki ilişkileri deneyimleme şekilleri sorulduğunda; gruplararası kabul, gruplararası etkileşim ve iletişim ve komşuluk ilişkisi hakkında çeşitli ifadelerde bulunmuşlardır. Katılımcılar gruplararası kabulün özellikle medya ve siyasi söylemlerden çok fazla etkilendiğini, son yıllarda ekonomik durumun da kabulü etkilediğini dile getirmişlerdir. Siyasilerin sığınmacı karşıtı söylemleri, toplumsal kabulün zedelenmesine ve ayrımcılık riskinin oluşmasına neden olmaktadır. Medya sığınmacıların toplumsal kabulü hususunda ve sosyal uyumun zorlukları hakkında farkındalık oluşturma açısından rol oynamaktadır (Koçak ve Çetin, 2022). Katılımcılar özellikle siyasi amaçlar uğruna konunun iyi anlaşılmadan yapılan söylemlerin sığınmacıları zor durumda bıraktığını, her iki halkın gerilimine ve sosyal çatışmaya neden olduğunu söylemişlerdir. Bu kapsamda medya ve siyasilerin söylemlerinin halkta etki bulacağı göz önüne alınarak bu söylemlerin toplumsal ayrışma ve ayrımcılığa dönüşmemesi için söylemlerin tehlikeli olabileceği ve bu hususta dikkat edilmesi gerekmektedir.

Katılımcılar her iki toplumun etkileşimi ve iletişimi hususunda da etkileşimin empatiyle birlikte arttığını, özellikle birbirini bilen gruplar arasında mümkün olduğunu, ancak genel olarak toplumsal temasın sınırlı olduğunu ifade etmişlerdir. Sınırlı temasın nedeni olarak ön yargı ve ekonomik gidişatın kötüleşmesi gösterilmiş, bu nedenle sığınmacıların burada negatif bir faktör olarak görüldüğü, bu minvalde de sosyal çatışmanın, sosyal mesafenin arttığı ve sosyal dışlanmaya yol açtığı

belirtmiştir. Sığınmacıların toplumla etkileşim ve iletişiminin sağlanması için toplumsal kabul ve sosyal uyum sürecindeki zorlukların konuşulması bu konuda farkındalık yaratılmaktadır (Kaldık, 2022). Yapılan araştırmalar da her iki toplum arasındaki etkileşim ve iletişimin iyimser olmadığını ortaya koymaktadır (Güzel, 2021; Budak ve diğ., 2017).

Katılımcılar her iki toplumun saha ofislerindeki etkinliklerde ve kendi yerellerinde yaptıkları gözlemlerde komşuluk ilişkisi için farklı çıktılar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar kimi zaman komşuluğun sosyal teması arttırdığını ve bütünleşmeyi sağladığını belirtirken kimi zaman da ön yargı ve ayrımcı tutum nedeniyle çatışmaların olduğunu yahut temasın olmadığını söylemişlerdir. Bu dinamikleri anlatırken ‘misafirlik, din kardeşliği’ kavramları nedeniyle geçici olmaları üzerinden kabulün olduğunu ancak süre uzadıkça sosyal temasın ve kabulün azaldığını belirtmişlerdir. Bu bulgulara benzer olarak diğer araştırmalarda da kabulün başta fazla olduğu, ancak çeşitli gerekçelerle kabulün zamanla azaldığı ortaya konulmuştur (Koçan ve Kırlioğlu, 2020).

Katılımcılar STK faaliyetlerinin sosyal uyuma etkisine dair birçok görüş bildirmiştir, bunların bir kısmı pozitif iken bir kısmı negatif olmuştur. Katılımcılar finansal sorunlardan dolayı projelerin uzun sürmediğini bu nedenle yeteri kadar verimli olunmadığını, bunun yanı sıra halen ihtiyaçların sahada fazla olduğunu, temel ihtiyaçların tamamen karşılanamadığını, bu nedenle sosyal uyum çalışmalarının sığınmacının odağında yer etmediğini belirtmişlerdir. Katılımcılar grubun ihtiyacı gözetilmeden yapılan etkinliklerin anlamlı olmadığını, ancak yapılandırılmış etkinliklerin sosyal teması arttırdığını ifade etmişlerdir.

Özellikle STK’ların her iki kültürü bir araya getirdiği sanatsal ve kültürel faaliyetlere; sığınmacı grubun sosyal destek ağlarını geliştirmesi, yerel halkın da doğru bilgilendirilmesi ve yabancılaşmasının ortadan kaldırılması açısından ihtiyaç duyulmaktadır. Sığınmacılar hem göç alanındaki derneklerin faaliyetlerine katılarak sosyal ağları genişletmekte hem de bu eğitimlerde kurdukları yeni tanışıklıklarla yeni sosyal sermayelere ulaşabilmektedirler.

Yerel halkın bu faaliyetlerden haberdar olmaması, etkinliklerin tek taraflı yapılıyor olması iletişim ve bilgi eksikliğine neden olmakta, her iki grup arasındaki çatışmayı artırmaktadır. Katılımcılar bazen STK’ların yaptığı çalışmaların tek taraflı kaldığını,

sınırlı sosyal temas sağladığı ve mecburi bir temasın ortaya çıkması nedeniyle toplumsal kabulün oluşmadığını da belirtmişlerdir.

Dil bariyeri nedeniyle göçün 12. yılında yapılan etkinliklerde halen tercüman kullanıldığını, bu nedenle iletişimin kesintiye uğradığını, sığınmacının halen dil bilmediği için yerel halk ile temasa geçemediğini, bu durumun iki toplum arasındaki sosyal mesafeyi artırdığını katılımcı söylemlerinde görmek mümkün olmaktadır. Yapılan çalışmalar da dil bariyerinin göçmenin iletişim kurması, hak ve hizmetlere erişimi hususunda işlevsel bir faktör olduğunu, aksi halde sosyal temasın kesildiğini göstermiştir (Tuzluca, 2023). Ayrıca dil bariyeri, bu araştırmada da her ne kadar sosyal uyumun başat rolü olarak belirtilmese de iletişim ve etkileşim için olması gereken diğer faktörlerle birlikte yapılacak çalışmaların içeriğinde bulunması gerektiğine dair yanıtlar verilmiştir. Esasen dilin başat olmamakla beraber sosyal uyum kapsamında programlar arasında yerini alması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada da ve sahadaki diğer çalışmalarda da STK'ların sosyal uyumda birçok faaliyet yürüttüğü ve kaynaklarını bu alana yönelttiği ortaya çıkmıştır. STK'ların her iki grubun etkileşiminde bir toplum merkezi görevi gördüğü, güven inşa etmesi nedeniyle başvuru mekanizmaların başında geldiği görülmektedir. Ancak birçok araştırma sonucunda görülmüştür ki STK'ların etkin olduğu kabul edilmekle beraber sosyal uyumdaki rolü yeterli bulunmamaktadır. Sığınmacıların sosyal uyumunun sağlanması ve toplumsal kabulde STK'ların etkin politika ve uygulamalar ortaya koyarak sığınmacılara yönelik destek sağlaması gerekmektedir (Özütürk, 2019).

STK'ların sosyal uyum politikası hakkındaki görüşlerinde başarılı bir sosyal uyumun ortaya çıkması için konunun çok boyutlu ele alınması gerektiği karşılıklı kültürel etkileşimin önemi tüm katılımcılar tarafından ifade edilmiş, karşılıklı dil ve kültür öğreniminin iki toplumun temasında kilit durumda olduğu araştırmanın diğer sorularının cevaplarında da tekrarlanmıştır. Katılımcılar başarılı bir sosyal uyum politikasının ortaya çıkması için çokkültürlülüğün önemine vurgu yapmış, sahada yapılan çalışmalarda iki toplumun bir arada olduğu sosyal faaliyetler sonrası iki grubun yakınlaştığını, aradaki temasın iyi yönde kurulduğunu belirtmiştir. Sosyal hizmet perspektifinde çokkültürcü yaklaşım, farklı kültür ve kimliğe sahip kişi ve grupların bir arada yaşamalarını ve temel haklarının savunulmasını hedeflemektedir. Çokkültürcülük yaklaşımı ile farklı bireylerin birbirini tanıması ve saygı duyması, bu

şekilde ön yargının kırılması ve kabulün artması sağlanmaktadır (Akarçay ve Kırlioğlu, 2020). Ayrıca diğer kültürel zenginlikleri ve çeşitliliği ortaya çıkararak toplumsal dayanışmanın artmasını ve çeşitliliğin ortaya çıkmasını, aynı toplum içinde yaşayan farklı bireylerin eşit fırsat ve haklara ulaşmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda sosyal hizmet disiplini de sosyal uyumu gerçekleştirmek için çokkültürlülükten faydalanmaktadır (Koçan ve Kırlioğlu, 2020).

Katılımcılar sosyal ve kültürel boyut altında ortak değerleri içeren faaliyetlerin yapılmasının, sosyal uyumun sağlanmasındaki önemini ve bunun yerel halkın tutumları üzerindeki etkisinin önemini açıklamışlardır. Kültürel uyumun her iki toplumun sosyal refahını arttırıp sosyal bağlılığını sağlayarak sığınmacı grubun da sosyal içermesini kolaylaştırmaktadır (Çelik ve Eflatun, 2020). Kültürel uyum ile birlikte sığınmacı nüfus ayrımcılık, sosyal izolasyon, çatışma, ön yargıya maruz kalma ve yabancılık yaşama durumu azalmaktadır (Dağ, 2019). Bunlara ek olarak sığınmacının sosyal ağ ve sosyal destek kaynaklarının gelişmesini sağlamaktadır. Yerel toplum açısından ise kültürel uyum, sığınmacılara dair güvensizlik, ön yargı, ayrımcı tutum ve düşmanlık duygularından uzaklaşmalarını sosyal bölünme ve çatışmanın azalmasını sağlamaktadır (Şalvarcı ve Ünüvar, 2019).

Katılımcılar başarılı bir sosyal uyum politikasının ortaya çıkması için göç politikasının öneminden bahsetmiş, bu konunun sorunun makro boyutuyla çözülmesinin elzem olduğu, kapsayıcı sosyal uyum politikalarıyla her iki toplumun sosyal uyumunun sağlanabileceği yanıtı verilmiştir. Katılımcılar uzun yıllardır göç alanında çalışan profesyonellerden oluştuğu için bu hususta göç politikası yanıtı bütün katılımcılar tarafından verilmiştir. Bu çerçevede karşılıklılık, iş birliği ve adalet anlayışı ile geliştirilen programlardan bahsetmişlerdir. Türkiye son yıllarda Suriye'den gelen yoğun göç dalgası nedeniyle uyum politikalarına yönelmiş, bu nedenle 2019 yılını uyum yılı olarak ilan etmiştir. Türkiye'de uyum politikası harmonizasyon yani sığınmacı ve yerel toplumun karşılıklı saygı ve hoşgörü içinde bir arada yaşamasını tanımlamaktadır (Taşçı ve Kara, 2019). Türkiye'de henüz kapsamlı bir uyum politikası bulunmasa da yapılan çalışmaların temel unsurları arasında eğitim, sağlık, istihdam, katılım ve sosyal yardım gibi unsurlar bulunmaktadır (Hatipler, 2018).

Katılımcılar, başarılı bir sosyal uyumda siyasi boyutta aktörler arası iş birliğinin öneminden bahsetmiş, bu durumun sahadaki hizmetlerin tekrarını ortadan

kaldıracağını, hizmetlerin organize ve eş güdümlü sağlanacağını belirtmişlerdir. Sosyal uyumda aktörler arasında yapılan iş birliği; sahada hizmetlerin sürdürülebildiğini sağlarken aynı zamanda bilgi alışverişi, kaynak paylaşımı ve koordinasyonun etkinliğini de artırmaktadır (Özdemirci ve Malo, 2019).

Katılımcılar, ekonomik boyutta STK'ların ilk günden beri her alanda hizmet sağlamaya çalıştığını, ancak yurt dışı kaynaklı fonların kesintiye uğraması ve devamlılığının olmaması nedeniyle yapılan çalışmaların sekteye uğradığını aktarmıştır. Alanyazında da STK'ların geçici ve acil önlemler yerine özellikle sosyal uyum konusunda kalıcı ve planlı programlar yapması önerilmektedir (Vodina, 2019). Ayrıca yapılan sosyal ve kültürel faaliyetlerde de halen temel ihtiyaçların tespit edildiği, bu hususta insanların sosyal uyuma odaklanamadığı, ekonomik ihtiyaçlara odaklanıldığı ortaya çıkmıştır. Maslow insanların farklı düzeyde fiziksel ve psikolojik ihtiyaçlarının olduğunu belirtmiş, bunu önem sırasına göre dizerek en temelde insanların fizyolojik ihtiyacı olan beslenme ve barınmayı ilk sıraya koymuştur. Sosyal hizmet disiplini, Maslow'un ihtiyaç hiyerarşisini baz alarak, müdahale ihtiyacı olan birey ve grupların hangi ihtiyaçlarının olduğunu tespit ederek uygun hizmetleri sunmaya çalışmaktadır. Bu kapsamda da bireyin ilk basamaktaki temel ihtiyaçları karşılanmadan diğer ihtiyaçlara odaklanılmasının mümkün olmadığı gerçeği karşımıza çıkmaktadır (Çoban, 2021).

Katılımcılar, başarılı bir sosyal uyumun gerçekleşmesi için sosyal uyumun birçok boyutunun birlikte ele alınması ve bütüncül olarak hizmetlerin sunulması gerektiğini belirtmiştir. Aksi halde tek taraflı yahut tek boyutlu sağlanan sosyal uyumun birlikte yaşama sanatını gerçekleştirmesinden bahsetmek mümkün olmamaktadır.

STK'ların politika sürecindeki etkinliğiyle ilgili söylemlerde ise doğrudan bir sosyal uyum politikası çalışmasının olmadığı, bu nedenle STK'ların yapılan toplantı ve çalıştaylarda fikirlerini beyan ederek danışmanlık hususunda katkıda bulundukları görülmüştür. Yine STK'ların kamu ve yerel yönetimlerin yaptığı görüşmelere de katılarak politika üretme hususunda danışmanlık yaptığı görülmektedir. STK'ların çoğunun herhangi bir çalışmaya katılmadıkları dile getirilmiş, yapılan çalışmaların izlenmesi ve değerlendirilmesi hususunda alana katkı sağladıkları ifade edilmiştir. STK'lar sahada göçmenlerin savunuculuğunu yapmak, kamuoyu oluşturmak, ulusal ve uluslararası iş birliği yapmak misyonlarına sahiptirler. Ancak Türkiye'de

hâlihazırda temel ihtiyaçların giderilmesi, izleme ve değerlendirme faaliyetleri, danışmanlık ve göçmen haklarına yönelik farkındalık çalışmalarının yoğun olduğu görülmektedir. Avrupa'daki STK'lar ise ortak göç politikasının oluşturulması ve uygulanmasında etkin rol almaktadırlar (Özütürk, 2019).

Katılımcılar Türkiye'deki aktörlerin sosyal uyum konusundaki yaklaşımlarıyla ilgili değişen açıklamalar yapmışlardır. Bu açıklamalarda en etkin olan aktörün STK'lar olduğunu, STK'ların sosyal uyumu sağlarken toplumsal olgulara karşı duyarlı yaklaşım sergileyerek toplumsal değişimlere açık olduğunu hak temelli sosyal uyum faaliyetleri yürüttüklerini belirtmişlerdir. Yine STK'ların bu kapsamda uyumlu davranarak toplumsal düzenin korunmasını ve çatışmaların önlenmesini sağladığını ifade etmişlerdir. STK'ların yaklaşımları arasında gerçekçi yaklaşım da bulunmakta, bu kapsamda toplumsal değişimlere karşı rasyonel davrandıkları ve dış kaynaklardan faydalandıkları da görülmüştür. Avrupa Kültür Vakfı ve Avrupa Sığınmacılar Konseyi hem kamu hem de diğer STK'larla iş birliği yaparak kültürlerarası diyalogu ve iş birliğini finanse etmekte, kültürel politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır (AB Araştırmaları, 2021). Bu kapsamda STK'ların yerele hâkim olmaları ve hızlı aksiyon alma becerisiyle etkin bir aktör olarak sahada güncel sorun ve durumlara çözüm ürettiğinden bahsedilebilir. Bu minvalde STK'ların alanda etkin olabilmesi için finanse edilmesi ve kapasitelerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Katılımcıların yerel yönetimler hakkındaki görüşleri de değişiklik göstermektedir. Katılımcıların bir kısmı yerel yönetimlerin ikircikli, diğer kısmı da uyumlu yaklaşımlarının olduğunu ifade etmişlerdir. İkircikli yaklaşımın nedeninin yerel yönetimlerin sığınmacılara dönük hem çalışma yürütmeye çalıştığını hem de bunu toplumdan sakladığını, bu durumun belediyeden belediyeye çeşitli nedenlerle değiştiğini belirtmişlerdir. Uyumlu yaklaşım sergileyen aktörlerin ise yerele yakın olmalarından dinamiği yakaladıkları toplumsal düzenin korunması ve sosyal uyum için çeşitli faaliyetler yürüttüklerini ve bu çalışmaların etkin olduğunu ifade etmişlerdir. Özellikle yerel yönetimlerin politika yapımı ve kaynak yönetiminde söz sahibi olmaları nedeniyle sosyal uyumda işlevsel bir aktör karşımıza çıkmaktadır (Gazete Duvar, 2021). Bu etkin olma durumu yerden yere, ülkeden ülkeye değişebilmektedir. Kanada'da yerel yönetimler A Charter of Rights for Urban Citizens ile şehirde yaşayan herkesin hak ve sorumlulukları yazılmıştır, bu belgeyle kente

bulunan çeşitli toplulukların uyumu ve şehre katılımı teşvik edilmektedir. ABD ve Almanya’da da yerel yönetimler, kültürel diyalog ve kültürel çeşitliliğin artırılması hedefiyle çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Güzel, 2019). Buradan hareketle yapılan çalışmaların politik görüş ve kişisel tutumla şekillenebildiği, yerden yere değişmekle birlikte bazı yerelerde çok güzel uygulamaların da olduğu, bireysel çabalarla ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak ortak bir politikadan bahsetmek mümkün değildir.

Kamunun da bu ikircikli yaklaşımının olduğu, kimi zaman sosyal uyumda kesin politikaların olmamasından kaynaklı yerden yere değişen uygulamaların olduğu yahut çalıştığı yerlerde etkin olmadığı ve sahanın pratiklerinden uzak olduğu söylemleri katılımcı ifadelerinde görülmüştür. Yapılan çalışmalarda da sosyal uyumu gerçekleştirmede kamunun hem nitel hem de nicel olarak rolünün geliştiği, ancak sosyal dışlamayı önlemek için yeteri kadar aktif olmadığı belirtilmiştir (Şentürk, 2015). Türkiye’deki sosyal uyum endeksi raporuna göre ise sosyal uyum endeksi 0,54 olarak tespit edilmiştir (Ataseven ve diğ., 2018). Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların gelmesiyle göç kanunu ve politikaları anlamında ciddi düzenlemeler yapılmış, çeşitli programlar geliştirilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) çıkarılmış, bu kapsamda Geçici Koruma Yönetmeliği de Suriyelilerin kalış ve yaşayışlarıyla alakalı düzenlemeler içermektedir. Ancak sahada yapılan çalışmalar sığınmacıların sosyal uyumunun artırılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır ve bu hususta ise Türkiye’de sığınmacı politikasının yetersizliğinden bahsetmektedir (Çalışkan ve diğ., 2021). Göç İdaresi Başkanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü arasında imzalanan protokol çerçevesinde, ülkemizde yasal olarak ikamet eden yabancı bireylere yönelik olarak planlanan Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) Programı uygulanmaktadır. Program kapsamında sığınmacıların Türk toplumuyla uyumu, Türk kanunları, örf ve adetlerine uyumu, banka, postane, hastane, okul gibi kamu kurumlarında dikkat edilmesi gereken kurallar ile yabancıların hak ve yükümlülükleri hakkında detaylı eğitimler verilmektedir (GİGM, 2023). Bu çalışmada ve diğer çalışmalarda da görüldüğü gibi sahada sosyal uyum faaliyeti yürüten birçok aktör bulunmaktadır. Yapılan birçok çalışmaya göre her iki toplumun da huzur içerisinde yaşamasını sağlayan, sahada birçok program ve uygulama olmasına rağmen Türkiye’de henüz sistematik ve düzenli bir sosyal uyum politikasından bahsetmenin mümkün olmadığını ortaya koymuştur. Göçün yoğunluğu

ve kaynakların sürekliliği düşünüldüğünde, bu yükün sadece Türkiye'ye yüklenmesi sorunun çözümünde gerçekçi olmamaktadır.

5.2.Öneriler

Sosyal hizmet disiplini toplumun her kesiminden bireylerle çalışma yürütmekte, bu kapsamda özellikle dezavantajlı gruplarla çalışmalar yapmaktadır. Bu kapsamda göç alanında da mikro, mezzo ve makro düzeyde faaliyetler sürdürmektedir. Sosyal hizmet uzmanları alanda çalışma yürütürken birçok yaklaşımdan faydalanmaktadır. Hak temelli yaklaşım çerçevesinde dezavantajlı birey ve grupların haklarını korumayı sağlamak ve kendilerine yeterli olabilmeleri için de çeşitli çalışmalar yürütmektedir (Zengin ve Altındağ, 2016). Bu kapsamda bu araştırmada dezavantajlı gruplararası olan Suriyeli sığınmacılar ele alınmıştır.

Her etnik grubun, topluluğun farklı dinamiklere sahip olduğu hatta kendi içinde bireylerin de farklı özelliklere sahip olduğu gerçeğiyle 'bireyin biricikliği yaklaşımı' çerçevesinde sunulan faaliyetler sosyal uyuma katkı sağlamaktadır.

Küreselleşme ile beraber çokkültürlülüğün önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda çokkültürlülük bireyin 'ötekileşmesine' yol açmayacak şekilde, sosyal adalet ve refah kapsamında ele alınarak gerekli politikalar üretilebilir.

Sosyal hizmet bakış açısından sığınmacılarla çalışırken birçok yaklaşımın birlikte kullanılması gerekmektedir. Bunlardan başlıcaları; ayrımcı ve baskıcı olmayan yaklaşımlar, hak temelli yaklaşım, çokkültürcü yaklaşım, güçlendirme yaklaşımı, krize müdahale ve sistem kuramı ilk sıralarda yer almaktadır. Göç alanında çokkültürcü yaklaşım olmadan sağlıklı bir sosyal uyumdan bahsetmek mümkün görünmemektedir. Sosyal hizmet açısından çokkültürlülük; farklı kültür, dil ve din yapılarına sahip birey ve grupların bir arada hak ve hizmetlere erişebilecekleri şekilde yaşamalarını sağlamayı hedefleyen yaklaşımdır (Akarçay ve Kırlioğlu, 2020). Çokkültürcü yaklaşımın sosyal uyumu gerçekleştirmede ön yargıyı azaltması, toplumsal dayanışmayı sağlaması, çeşitliliği desteklemesi, adaleti ve demokrasiyi güçlendirmesi açısından kolaylaştırıcı olduğu söylenebilir (Koçan ve Kırlioğlu, 2020). Sosyal hizmet mesleği çokkültürcülüğü sosyal uyum için bir rehber olarak ele alabilir. Bu minvalde diğer kültürlerin farklı ve güçlü yönlerine odaklanarak güçlendirme yapmaya çalışmaktadır. Böylece farklı kültürlerin haklarını savunma ve çıkarlarını

korumak için savunuculuk yapar ve politika gelişimine katkıda bulunur. Sığınmacılara yönelik öneride bulunurken göçün çok boyutlu olması ve deneyimlerin bireyden bireye kültürden kültüre çok farklılaşması nedeniyle ortaya konan her bir önerinin tek bir kuram üzerinden temellendirilmesi mümkün olmamaktadır. Bu kapsamda her bir sosyal hizmet önerisi eklektik olarak yapılacaktır. Sosyal hizmet disiplini farklılıkları ele alırken eklektik yaklaşımı savunmaktadır (Özbesler ve Bulut, 2013, s. 101). Bu minvalde bu araştırmada da sunulan öneriler çokkültürcü yaklaşım temelinde, diğer sosyal hizmet yaklaşımlarını içerecek şekilde bir model önerisi ile sunulacaktır.

Sosyal uyum modeli: Çokkültürcü ve Sürdürülebilir Toplumsal Uyum

Bu kapsamda çokkültürcü ve sürdürülebilir toplumsal uyum modeli sunulmaktadır, ancak bu programın oluşturulabilmesi için makro düzeyde atılması gereken adımlar ve yapılması gereken protokoller bulunmaktadır. Makro düzeydeki adımları kamunun atması, yerel yönetim ve STK'larla iş birliği yapması önerilmektedir. Mikro ve mezzo düzeyde ise kişiselleştirilmiş eğitim programının da bireylere yönelik atılması gereken adımlar ve kurumların kişiselleştirilmiş eğitim programındaki rolü yer almaktadır. Makro düzeyde politika ve uygulanması gereken programlar aşağıdaki gibidir;

- Statü Sorunun Çözümü: Türkiye'de sayısı üç buçuk milyonu aşan Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Bu kapsamda bu insanların sosyal uyumu sayısal olarak oldukça zor görünmektedir. Sosyal uyum sığınmacının ülkede kalıcı olması ve toplumsal huzurun artması hedefiyle uygulanan, maliyeti yüksek bir programdır. Ancak sığınmacı statüsünün içeriği ise geçiciliği ve belirsizliği barındırdığından Suriyeli sığınmacılar için sosyal uyum programının belirlenmeden önce Suriyeliler için statü sorunun çözülmesi gerekmektedir. Statü olarak kalıcı olduklarına karar verildiği takdirde başarılı bir sosyal uyum programı oluşturulabilir. Bu kapsamda kişiselleştirilmiş uyum programları uygulanabilir.
- Kişiselleştirilmiş Uyum Programı: Her sığınmacının farklı bilgi, beceri ve sosyokültürel arka plana sahip olması nedeniyle bireylerin ülkeye girişinden

itibaren ihtiyaçlarının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaçlar belirlendikten sonra; dil, kültür, eēitim, istihdam ve konut programları sosyal uyum ile birleştirilerek aşamalı bir şekilde uygulanabilir. Bu programın ana takipçisi kamu, yerele yakınlık anlayışı ile sıēınmacılar için toplum merkezi görevleri üstlenen uygulayıcılar noktasında ise STK ve yerel yönetimlere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu programlar için her yerelde belediyenin nclēnde yerel halk ve sıēınmacılardan oluşan kanaat önderlerinin olduēu komisyonlar fayda saēlayacaktır. Bu komisyonlar kişiselleştirilmiş uyum programlarının iyi ve kötü yönlerini bölge dinamizine göre aylık olarak deēerlendirerek iyileştirmeler saēlayabilir.

- Çoklu Paydaş İş birliēi: Kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, niversiteler bir araya gelerek çoklu paydaş iş birliēi oluşturabilirler. Bu iş birliēi kapsamında özellikle g alanında çalışma yürüten ve köken olarak Suriyeli olan kişilerin de bulunduēu bölgesel, yerel komisyonlar kurulabilir. Bunlar oluşturulan politikaların pratikteki gidişatının deēerlendirilmesi, iyi ve kötü pratiklerin ortaya konulmasını saēlayabilir. Ayrıca yerel kanaat önderleri ve bireysel eēitim programındaki eēitimcilere destek ve danışmanlık saēlanabilir.
- Sahadaki Paydaşların Görev Daēılımı: Kamu politika yapımı için çatı örgüt, politika sürecine bütün paydaşları ekleyerek politika oluşturabilir. Akabinde politikaları halka yayın kanalı, üniveriste ve yerelerde belediye ve STK aracılıēıyla aktarabilir. Kamu politika sürecinin takibi, kişisel uyum programlarının izlem ve deēerlendirmesini saēlayabilir. STK ve Yerel Yönetimler ise bu politika ve uygulamaların yerelerde uygulayıcı ortakları olarak her iki gruba erişerek, bu hususta görev daēılımı için bir takip sistemi kurabilir ve bu bilgiler yapılan faaliyetler bu veri tabanına girilerek, bütün paydaşların erişimin olduēu bir sistem oluşturulabilir. STK'lar ise bu programların ana uygulayıcısı rolünü üstlenebilir, saha dinamiklerine olan yakınlıēı ve hızlı organize olma becerisiyle programların srdrlebilirliēi saēlanabilir.

- **Toplumsal Katılımın Teşvik Edilmesi:** Hem yerel halkın hem de sığınmacıların sosyal, kültürel ve ekonomik olarak topluma katılımlarını teşvik eden programlar geliştirilmesi ve bu programların yerelerde her iki grup içinde tam katılımının sağlanması gerekmektedir. Bunun için de her iki grubun da ilgisini çeken ve sorunlarına çözüm olacak yapılandırılmış, toplumsal katılım uygulamalarının yapılması gerekmektedir.
- **Sürdürülebilir Finansman Modelleri:** Göçün yoğunluğu ve kaynakların sınırlılığı nedeniyle, STK'ların uzun vadeli projeler yürütebilmeleri için sürdürülebilir finansman modellerinin oluşturulması, bunun için uluslararası fon sürekliliği ve devamlılığı antlaşmalarının imzalanması sağlanabilir.
- **Medya ve Kamuoyu İlişkileri Yönetimi:** Medya üzerinden pozitif ve başarılı iletişim stratejileri geliştirilebilir. Göç alanında bilimi ilke edinen bir yayın kanalı oluşturulabilir, buradan güncel ve doğru bilgiler aktarılabilir. Bu toplumdaki önyargı ve yanlış anlaşılımları ortadan kaldırarak, toplumda sığınmacılara karşı pozitif bir algı oluşturabilir ve toplumsal kabulü arttırabilir. Aynı şekilde sığınmacının da yerel toplumun dinamiklerini iyi anlaması sağlanabilir.
- **Çokkültürlülük Perspektifi:** Göç eden özneyi maruz kaldığı bütün olumsuzluklarla baş edebilmesi için çokkültürcü yaklaşımın çeşitliliği, 'öteki' olarak sınıflandırarak ayrımcılığa maruz kalacağı bir çokkültürlülüğe dönüştürmemesi için kültürel yetkinlik bilgisine sahip olan profesyonellerin, göç alanında yetiştirilmesi ve hizmetlerin baskı karşısı uygulamalarla sunulması sağlanabilir. Bu sorunun ancak makro boyutta çözümünün olabileceği gerçekliğinden yola çıkarak sosyal politika ve programların çokkültürcülük temelinde oluşturulması, ancak sahadaki tüm aktörlerin katılımıyla bu politikaların düzenlenmesi ve uygulanması önem arz etmektedir. Çokkültürlülük politikası sağlanarak, sığınmacının geldiği ülkede kendi kültürünü koruma ve ifade etme hakkına sahip olmasıyla, geldiği toplumda gettolaşmanın önüne geçilmekte, toplumsal aidiyet sağlanarak iki kültürün uyumunun sağlanması kolaylaşmaktadır.

- Uluslararası Antlaşma: Türkiye’de ki göçün karışıklığı ve büyüklüğü nedeniyle Cenevre sözleşmesine tabi ülkeler bu sorunu sadece Türkiye’nin sorunu olmadığı gerçeğiyle, tüm Avrupa ülkeleri bu sürece dahil olarak, göçün psikolojik, ekonomik ve politik sorumluluğunu paylaşması gerekmektedir. Bu kapsamda AB ülkeleri ile göç yönetimi üzerine bir antlaşma yapılarak, kaynakların sistematik ve yeterli olacak şekilde sağlanması ve danışmanlık programları ile göç sorunlarının ele alınması gerekmektedir.
- Gönüllü Geri Dönüş: Türkiye’deki kişiselleştirilmiş uyum programlarına uyum sağlamak istemeyen ve ülkesine geri dönmek isteyen sığınmacılar için kamu kurumları öncülüğünde, uluslararası ve ulusal STK’ların desteğiyle Suriye’de güvenli bölgeler oluşturarak, geri dönüşlerin planlanması, desteklenmesi ve yardımların sağlanması gerekmektedir.

Bu programının ilk kısmı partnerlerin makro düzeyde sosyal uyum kapsamında atabilecekleri adımlar ve imzalayabilecekleri protokollere yönelik önerileri kapsamaktadır. Mikro ve mezzo düzeyde ise kişiselleştirilmiş eğitim programında sığınmacı ve yerel halkın rolü, partnerlerin kişiselleştirilmiş eğitim programının uygulanmasında ki yerine dair öneriler bulunmaktadır. Sığınmacılar özelinde oluşturulacak kişiselleştirilmiş eğitim programının kapsamı aşağıda yer almaktadır.

1. İhtiyaç Analizi ve Planlama

- Kişiyi özelleştirilmiş sosyal uyum programları içeriği hakkında, il ve ilçelerde toplumsal bilgilendirmeler sağlanabilir.
- Kişiyi özelleştirilmiş sosyal uyum programları içeriği sığınmacılara açıklanarak, içeriği onlarla birlikte şekillendirilip sonuçlandırılabilir.
- Sığınmacının ülkeye girişiyle temel ihtiyaçlarını içeren konut ve temel giyim ve gıda malzemeleri sağlanabilir, bu şekilde tam uyum sağlanana kadar ülke sisteminin işleyişinin sekteye uğramaması hedeflenebilir.
- Her iki grubun ihtiyaçları, kaygıları ve sorunları temellendirilerek bu kapsamda program ve uygulamaların geliştirilmesi sağlanabilir. Yerele yakınlık perspektifiyle STK’lar ve belediyeler bu konuda temel uygulayıcılar değildir.

- Suriyeli sığınmacılara tüm aileyi de kapsayacak şekilde; halk sağlığı, eğitim, vatandaşlık bilgisi ve hukuk vb. toplumsal sistem hakkında bilgi paylaşılabilir.

2. Eğitim ve Mesleki Gelişim

- Her iki toplumun sosyal uyumunun sağlanması için çokkültürlü eğitimin sağlanması gerekmektedir, bu kapsamda farklı kültürleri tanıma, anlama ve kabul etmek üzerine çalışma sağlanabilir. Farklılığın çeşitliliğe dönüşmesi vurgulanıp, ihtiyaçlara uygun kapsayıcı ve kaliteli hizmet sunulabilir. Bu eğitimler örgün eğitime dahil edilerek politika boyutunda uygulanabilir.
- Suriyeli ve yerel halktan aynı eğitim düzeyine sahip kişilerin birbirine eğitim sağladığı akran programlarının oluşturulması ile, belirlenen eğitimcilere belirli bir ücret karşılığında yereldeki tüm sığınmacı grupların listelerinin paylaşılması ile yereldeki her hanenin programlara katılımları sağlanabilir. Akabinde sığınmacı akran grubun, yerel halka kendi kültürüyle alakalı gerekli olan kültürel ve toplumsal bilgiyi sağlamasıyla, yerelde herkesin katılımını ve paylaşımını sağlayan bir eğitim döngüsünün oluşturulabilir.
- Dilin sosyal uyumdaki önemi yadsınamaz, her ne kadar dil sosyal uyumu sağlamada başat faktör olmasa da diğer bütün unsurların başarılı olabilmesi için dil en baştan sağlanması ve çözülmesi gereken sorunlardandır. Türkçe öğretimi aşamalı şekilde sağlanarak ve takip ile dil ediniminin en geç bir yıl içinde çözülmesi önem arz etmektedir.
- Yanı sıra istihdam kişilerin diğer bütün sistemlere katılımı için temel unsurdur, kişilerin menşe ülkede ki yeterlilikleri göz önüne alınarak, kişilerin bireysel istekliliğiyle de beraber ilgi duydukları mesleki eğitim programlarına dahil edilmesi gerekmektedir.
- Sığınmacıların meslek kursları sonrası iş bulmaları için, onlara rehberlik edilmesi ve destek sağlanması gerekmektedir.
- Girişimcilik hususunda fikirleri varsa, onları sermaye ile buluşturacak bir girişim portalı oluşturarak, yerel ekonomiye katkı sağlamalarını teşvik eden istihdam ve girişimcilik programları düzenlenebilir.

3. Gruplararası Etkileşim ve İletişim

- Yerel halka da kendi yerellerinde Suriyeliler hakkında kültürel ve toplumsal bilgi sağlamak, akabinde Türkiye'deki statüleri hakkında bilgi sağlanarak, düzenli olarak sığınmacılık ve topluma uyum durumları hakkında bilgilendirme yapılabilir.
- Her iki gruba kültürel etkileşimi arttırmak için benzerlikleri kapsayan atölyeler düzenlenebilir. İlk atölyeler her iki grubun ortak noktalarını içermesi ve diğer atölyelerin de kültürel çeşitliliği içermesi sağlanabilir.
- Her iki gruba da toplumsal sorunlar hususunda psikososyal destek sağlamak amacıyla sosyal destek gruplarına dahil edilebilirler.
- Sığınmacının toplumsal hayata ve yerel yönetimlere katılımlarını desteklemek için, belediyelerde temsil edilmelerini ve katılımlarını sağlayacak üyeliklerinin bulunması gerekmektedir.

4. Sürekli İzleme ve Değerlendirme

- Kamu bir çatı örgüt olarak tüm çalışmaların izlem ve koordinasyonunu sağlayabilir, STK ve yerel yönetimlere kaynak ve kapasite geliştirmeleri için kolaylaştırıcı olmalarına ihtiyaç duyulmaktadır, bu kapsamda düzenli ve sistemli, mükerrer olmayan hizmetler sunulabilir.
- Kamu yapılan faaliyetlerin makro düzeyde etkisini düzenli olarak değerlendirerek ve gerekirse düzenlemeler yapabilir. STK'lar ve yerel yönetimler ise kişiselleştirilmiş uyum programlarının yerel düzeyde takibini ve analizini yaparak bunları kamuya paylaşarak, gerekli iyileştirme ve düzenlenmeler sağlayabilir.
- Sığınmacılardan ve yerel halktan gelen geri bildirimlere dayalı olarak sürekli iyileştirmeler için geri bildirim mekanizmaları oluşturabilir.
- Bu kişiselleştirilmiş uyum programları, göç idaresinin takibinde ve sürdürülebilir şekilde sağlanabilir. Bireylerin bu programları takip edilerek ve tüm aşamaları tamamlanması sağlanabilir.

Sonuç olarak Suriye savaşı sonrası göç eden sığınmacılara Türkiye kapılarını açmıştır, yaşanan bu toplumsal akın sırasında elinden geleni yapmaktadır. Ancak sığınmacı nüfusun fazlalığı, kaynakların sınırlı olması, göç olgusunun karmaşıklığı nedeniyle birçok sorun meydana gelmektedir. Sığınmacı ve yerel halk açısından da yaşamlarında birçok değişim meydana gelmiş, her iki grup da sosyal yaşantılarında çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu minvalde her iki grubun da ihtiyaçlarını gözetecek sosyal uyum çalışmalarının politika düzeyinde yapılması kaçınılmaz olmuştur. Sığınmacının içinde bulunduğu durumu anlayarak ‘empati’ kurarak hak temelli desteğin sağlanması gerekmektedir. Bu minvalde küreselleşen dünyada herkesin birgün göç edebileceği gerçeğiyle, sığınmacı ve göçmenlere yaklaşmak ve onları anlamak, bu hususta gerekli politikaları oluşturmak kaçınılmaz olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abay, A. R. (2004). *Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri*. 3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, 24-26 Kasım, Eskişehir.
- AB Uyum Süreci ve STK'lar (2004). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu XIV*, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- AB Araştırmaları. (2021). *Çevre Teması Sivil Sektör Hibe Programları Projelerine Bir Bakış*. AB Araştırmaları. https://www.ab.gov.tr/cevre_tema_sivil_sektor.pdf
- Adıgüzel, Y. (2013). Dayanışma Ağları Üzerinden Eskişehir'de Siyaset ve Göçmenlik Ağları. *Turkish Journal of Sociology Sosyoloji Dergisi*, 12, 73-95.
- Adıgüzel, Y. (2010). Diasporadaki Kimlik Algılamalarına Göç Tipinin Etkisi: Almanya ve İngiltere Türk Toplamlarının Karşılaştırması. *Sosyoloji Dergisi*, 3(20).
- Adıgüzel, Y. (2016). *Göçmenlerin Kültürel Entegrasyonu, Türkiye'de Geçici Koruma Altındaki Suriyeliler*. İstanbul: WALD.
- Adıgüzel, Y. (2019). Kentin Yeni Sivil Aktörleri İstanbul'daki Suriyeliler Dernekler. *Şehir Düşünce Dergisi*, 13, 92-103.
- AFAD(2013).Türkiye'dekiSuriyeliSığınmacılarSahaRaporu.https://www.afad.gov.tr/Dokuman/TR/60-2013123015491-syrianrefugees-in-turkey-2013_baski_30.12.2013_tr.pdf
- AFAD(2016).SuriyeliMültecilerRaporu.<https://www.afad.gov.tr/TR/IcerikDetay1.aspx?ID=16&IcerikID=747BMMYK>
- Akarçay, D., & Kırlioğlu, M. (2020). Sosyal Hizmetin Gözünden Sosyal Uyum İçin Bir Öneri: Çokkültürlü Eğitim. *Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 31(2), 677-698.
- Akbaş, E. (2012). *Göçmenler Arasındaki Dayanışmacı Ağların Dönüşümü: Göçmen Sivil Toplum Örgütlerinin Yeni Misyonu*. In S. Gülfer İhlamur-Öner & N. Aslı Şirin Öner (Eds.). İstanbul: İletişim.
- Akbaş, E., Zubaroğlu ve Y. M., Yanardağ, U. (2010). *Göç ve Sosyal Hizmet*. İ. Ü. Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, Sosyal Hizmet Lisans Tamamlama Programı. 134-142.

- Akıncı, Buket, Ahmet Nergiz ve Ercan Geyik (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (2): 58-83.
- Akkan, B. E., Deniz, M. B., & Ertan, M. (2011). *Sosyal Dışlanmanın Roman Halleri*. İstanbul: Sosyal Politika Forumu.
- Akman, K. (2018). Göç yönetiminde yerel yönetimler ve STK iş birliği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 452-466.
- Aktan, İ., Öztürk, S., Ayman, Z., Sütü, A. F., Güçlü, N., Çiftçi, C., İnal, C., Kayk, A., Ergüdoğan, Y., Dönümcü, Ş., Vurgun K. İ., Uzunçarşılı B. C. (2011). *Türkiye'de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri: Sorunlar ve Çözüm Arayışları* (2. Baskı). Editör: Özgür Gökmen. Ankara: Odak Ofset Matbaacılık.
- Alanya, A., Swyngedouw, M., Vandezande, V., & Phalet, K. (2015). Close encounters: Minority and majority perceptions of discrimination and intergroup relations in Antwerp, Belgium. *International Migration Review*, 51(1), 191-217.
- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge/Reading: Addison-Wesley.
- Altunışık, R., R. Coşkun, S. Bayraktaroğlu ve E. Yıldırım. (2002). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Adapazarı: Sakarya Yay.
- Altrichter, H., Posch, P. & Somekh, B. (2005). Teachers investigate their work: An introduction to the methods of action research. Taylor and Francis e-Library.
- Ambrosini, M. (2013a). We are against a multi-ethnic society: Policies of exclusion at the urban level in Italy. *Ethnic and Racial Studies*, 36(1), 136-155.
- Ambrosini, M., & Van der Leun, J. (2015). Introduction to the Special Issue: Implementing Human Rights: Civil Society and Migration Policies. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(2), 103-115.
- Andrighetto, L., Durante, F., Lugani, F., Volpato, C., & Mirisola, A. (2013). Obstacles to intergroup contact: When outgroup partner's anxiety meets perceived ethnic discrimination. *British Journal of Social Psychology*, 52, 781-792.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli Göçmenlerin Uyum ve Gelecek Beklentileri: Mardin Örneği*. [Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi]. Mardin Artuklu University.
- Arslan, İ., Bozgeyik, Y., & Alancioğlu, E. (2017). Göçün Ekonomik ve Toplumsal Yansımaları: Gaziantep'teki Suriyeli Göçmenler Örneği. *İlahiyat Akademi Dergisi*, 3(4), 129-148.
- Association of Language Testers in Europe, ALTE. (t.y.). *Dil ve entegrasyon: Hollanda*. <http://www.alte.org/documents/lami-netherlands>.
- Ataseven, A., Bakış, Ç., & Keyman, E. F. (2018). *Türkiye'de Sosyal Uyum*. İstanbul: Politikalar Merkezi.

- Avrupa Birliği, Devlet ve STK'lar (2001). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu VII*. Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Aydin, M., Çelikkpala, M., Yeldan, E., Güvenç, M., Zaim, O. Z., Hawks, B. B., ... Kaya, S. (2021). *Kantitatif Araştırma Raporu: Türkiye Siyasal Sosyal Eğilimler Araştırması 2021*. İstanbul.
- Aykut N. Ve Güloğlu K. F. (2023). Göçmenlerin sosyal uyumlarının ayrımcılığa dönüşmesine karşı çokkültürcü sosyal hizmet. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*.13(2): 397-412.
- Back, L., Keith, M., Khan, A., Shukra, K., & Solomos, J. (2002). New Labour's white heart: politics, multiculturalism and the return of assimilation. *The Political Quarterly*, 73(4), 445–454.
- Baehr, R. Peter (2009). *Non-Governmental Human Rights Organizations in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan.
- Baldwin, N. ve L. Walker. (2015). Değerlendirme. Adams, R., L. Dominelli ve M. Payne. (Der.). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde (255-274). (Çev.: Buğra Yıldırım). Ankara: Nika Yay.
- Banerjee, S. B., ve Linstead, S. (2001). Globalization, multiculturalism and other fictions: colonialism for the new millennium? *Organization*, 8(4), 683–722.
- Bajt, V. ve Pajnik, M. (2010). Current Challenges to Migration Integration: Xenophobia and Racism: The Case of Slovenia. Prospects for Integration of Migrants from "Third Countries" and Their Labour Market Situations: Towards Policies and Action Project Brief 2.
- Başaran, E. (2017). Çokkültürlülük Olgusunun Kanada Örneği Ekseninde İncelenmesi. *OPUS*, 7(12).
- Bauman, Z. (2013). *Kimlik*. (Çev.: Mesut Hazır). Ankara: Heretik Yay.
- Bauman, Z. (2019). *Kapımızdaki Yabancılar (2nd ed.)*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Bayraktar, Z. (2014). Geleneğin Aktarımında ve Yaşatılmasında Göçmen Sivil Toplum, Kuruluşlarının Rolü: İzmir Bosna Sancak Kültür ve Yardımlaşma Derneği Örneği. *Türk Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları*, 3, 193-206.
- Berkman, L. F. (2000). Social support, social networks, social cohesion and health. *Social Work in Health Care*, 31(2), 3-14. doi: 10.1300/J010v31n02_02
- Berlinghoff, M. (2007). *Migration and Cultural Integration in Europe*, ifaEdition Culture and Foreign Policy. Conference Report 2007, Brussels.
- Bichi, R. (2008). Mixed approach to measuring social distance. *Cognition, Brain, Behaviour. An Interdisciplinary Journal*, 12, 487–508.

- Bogart, L. M., Elliott, M. N., Kanouse, D. E., Klein, D. J., Davies, S. L., Cuccaro, P. M., et al. (2013). Association between perceived discrimination and racial/ethnic disparities in problem behaviors among preadolescent youths. *American Journal of Public Health*, 103(6), 1074-1081.
- Blanz, M., Mummendey, A., & Otten, S. (1995). Perceptions of relative group size and group status: Effects on intergroup discrimination in negative evaluations. *European Journal of Social Psychology*, 25, 231-247.
- Bloemraad, I., Korteweg, A., & Yurdakul, G. (2008). Citizenship and immigration: Multiculturalism, assimilation, and challenges to the nation-state. *Annual Review of Sociology*, 34, 153-179.
- Bogardus, E. S. (1925a). Measuring social distance. *Journal of Applied Sociology*, 9, 299-308.
- Bogardus, E. S. (1925b). Social distance and its origin. *Journal of Applied Sociology*, 9, 216-226.
- Bogardus, E. S. (1926). Social distance in the city. *Proceedings and Publications of the American Sociological Society*, 20(1926), 40-46.
- Bolgün, C. (2020). *Sosyal Uyum ve Gruplararası İlişkiler: Türkiye’de Yerel Toplum ve Suriyeliler*. Hacettepe Üniversitesi.
- Bolgün, C. (2022). Sosyal uyum: kavramsal bir çerçeve. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(Özel Sayı), 171-190. ISSN: 1304-4796.
- Bonino, C. (2003). İmmigrant bireylerin entegrasyonu için özerk toplulukların planları. *Gaceta Sindical. Reflexión y Debate*, 179-208.
- Bourdieu, P., & Wacquant, L. J. D. (1992). *An Invitation to Reflexive Sociology*. Chicago: Polity Press.
- Bourdieu, P. (1986). *The forms of capital*. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Bostancı Çolak, G. (2014). Amerika’daki Birinci ve İkinci Kuşak Türklerin Dil Tercihleri, Sürdürümleri, Tutumları ve Etnik Dilsel Canlılıkları. *Bilgi Dergisi*, 70, 105-130.
- Boşnak, B. (2022). Türkiye’de insan hakları temelli sivil toplum kuruluşları ve mobilizasyon stratejileri: gözlemleyici, normdönüştürücü ve kanun yapıcı bir sivil toplum ideali. *Alternatif Politika*. 14(3), 453-485.
- Brander, P., Gomes, R., Keen, E., Lemineur, M.L., Oliveira, B., Ondrackova, J., Surian, A., & Suslova, O. (2008). *Pusula: Gençlerle İnsan Hakları Eğitimi Kılavuzu*. (Çev. B. Yeşiladalı). İstanbul: Bilgi İletişim Grubu Yayıncılık.
- Brody, G. H., Chen, Y.-F., McBride Murry, V., Ge, X., Simons, R. L., Gibsons, F. X., et al. (2006). Perceived discrimination and the adjustment of African American Youths: A

five-year longitudinal analysis with contextual moderation effects. *Child Development*, 77(5), 1170-1189.

Brown, C. S. (2017). *Perceptions of intergroup discrimination*. In *The Wiley Handbook of Group Processes in Children and Adolescents* (269-291).

Brown, C., Alabi, B. O., Huynh, V. W., & Masten, C. L. (2011). Ethnicity and gender in late childhood and early adolescence: Group identity and awareness of bias. *Developmental Psychology*, 47(2), 463-471.

British Council. (t.y.). A to z list of accredited centres: Introduction. <http://www.britishcouncil.org/accreditation-az-list.htm>

Buchan, N. R., Johnson, E. J. ve Croson, R. T. A. (2006). Let's get personal: An international examination of influence of communication, culture and social distance on other regarding preferences. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 60, 373-398.

Budak, P., Demir, M. S., Tan, M., & Sarı, M. (2017). Yerel Halkın Algısında Suriyeli Sığınmacılar ve Toplumsal Etkileri: Elazığ İli Örneği [The Perception of Local People towards Syrian Refugees and Their Social Impacts: The Case of Elazığ Province]. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(62), 543-564.

Buz, S., Ayguler, E. & Guzel, B. (2020). Sosyal uyumun başarılmasının önündeki engeller: Niteliksel bir çalışma. *Journal of Economy Culture and Society*.

Büyükelikmen, A. Y. (2015). Sosyal sermaye ve ölçülmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 10, 45-52.

Canatan, K. (1990). *Göçmenlerin Kimlik Arayışı: Konuk İşçilikten Yerleşik Göçmenliğe*. İstanbul. Endülüs Yay.

Cankurtaran, Ö. & E. Beydilli. (2016). Ayrımcılık karşıtı sosyal hizmet uygulamasının gerekliliği üzerine. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 27(1), 145-160.

Cappelletti, D., Mittone, L., & Ploner, M. (2015). Language and intergroup discrimination. Evidence from an experiment CEEL Working Paper 4-15. Trento, Italy: Cognitive and Experimental Economics Laboratory, Department of Economy, University of Trento.

Casas-Cortes, M., Cobarrubias, S., Genova, N., Garelli, G., Grappi, G., Heller, C., Hess, S., Kasperek, B., Mezzadra, S., Neilson, B., Peano, I., Pezzani, L., Pickles, J., Rahola, F., Riedner, L., Scheel, S., & Tazzioli, M. (2015). New keywords: Migration and Borders. *Cultural Studies*, 29(1), 55-87. doi: 10.1080/09502386.2014.891630.

Cavallo, S. (1995). *Charity and Power in Early Modern Italy*. Benefactors and Their Motives in Turin, (1541-1789). Cambridge: Cambridge University Press.

CESifo. (2009). *Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, Almanya ve Hollanda'da göçmenler için ulusal entegrasyon programları*. http://www.ifo.de/portal/page/portal/ifoHome/awinfo/d3iiv/_DICE_division?_id=1&_div=7114193&_cat=c&_action=next&_row=1&_count=21.

- Cheong, P. H., Edwards, R., Goulbourne, H., & Solomos, J. (2007). Immigration, social cohesion and social capital: A critical review. *Critical Social Policy*, 27(1), 24-49.
- Clarke, A. (2013). *Exploiting the web as a tool of democracy: New ways forward in the study and practice of digital Democracy*. World Forum for Democracy 2013 Issues Paper. Strasbourg: Council of Europe.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94, 95-120.
- Collins, H. (2003). Discrimination, equality and social inclusion. *The Modern Law Review*, 66, 16-43.
- Commission Communautaire Française, CoCof. (t.y.). Textes constitutionnels et presentation de l' administration. <http://www.cocof.irisnet.be>
- Cordero-Guzmán, H. R. (2005). Community-Based Organisations and Migration in New York City. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 31(5), 889-909.
- Cote, J. E. (2005). Identity capital, social capital and the wider benefits of learning: Generating resources facilitative of social cohesion. *London Review of Education*, 3(3), 221-237. doi: 10.1080/14748460500372382.
- Cree, V.E. (2015). Sosyal Hizmetin Değişen Yapısı. Adams, R., L. Dominelli ve M. Payne. (Der.). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde (59-70). (Çev.: Çağıl Öngen). Ankara: Nika Yayınevi
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. M. Bütün & S. Demir (Çev. Ed.). 3. Baskıdan Çeviri. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni: Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. (Çev. Ed.: Selçuk Beşir Demir). Ankara: Eğiten Kitap Yay.
- Creswell, J. W. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çeviri: M. Bütün ve S. B. Demir 4. Basım). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cuche, D. (2004). *Kültürlerarası İletişim ve Çatışma*. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Cumhuriyet. (2021). *Altındağ'da gerilim büyüyor; Suriyelilere ait ev ve işyerlerine saldırı*. Ankara. <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/altindagda-gerilim-buyuyor-suriyelilere-ait-ev-ve-isyerleri-taslandi-1859838>
- Crush, J., & Ramachandran, S. (2009). *Xenophobia, International Migration and Human Development (No. HDRP-2009-47)*. Human Development Report Office (HDRO), United Nations Development Programme (UNDP).
- Çağırkan, H. (2020). *Göçmenlerin Uyum Sürecinde Toplumsal Bütünleşme ve Ayrışma*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Bölümü.

- Çaha, Ö. (2000). *Sivil Toplum Aydınlar ve Demokrasi*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Çaha, Ö. (2003). *Aşkın Devletten Sivil Topluma*. İstanbul: Gendaş Kültür.
- Çaha, Ö. (2006). Bir Kez Daha Sivil Toplum. <http://www.siviltoplum.com.tr>
- Çakirer Ö, Y., & Yurtsever B. (2017). Suriyelilerle Birlikte Uyumunu Konuşmak. 12.03.2017-31.08.2017.
- Çalışkan S, A., Ok, G., Aksanyar, Y., Kadioğlu, A. K., & Uylaş, T. (2021). Türkiye'ye Göç Eden Yabancılar Uygulanan Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 186-206.
- Çelik, M., & Eflatun, M. (2020). Kültürel Zekânın Sosyo-Kültürel Uyum Üzerine Etkisi: Çok Kültürlü Bir Araştırma. *Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 62-78.
- Çeliktaban, D. (08 Eylül 2015). Göçmenler için ne yapabiliriz. <http://www.hthayat.com/yazarlar/damla-celiktaban/1031328-gocmenler-ici-ne-yapabiliriz>
- Çevik, H. (2020). *Türkiye’de Suriyeli Genç Olmak: Suriyeli Gençlerin Eğitime Erişememesinin Doğurduğu Sorunlar*. In M. D. Pak & E. Özcan (Eds.), *Gençliğin Dönüşümü: Politika ve Mücadele İçinde*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Çoban, G. S. (2021). Maslow’un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizli yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6(1), 111-118.
- Conclusions, Integration and Ethnic Stratification. *Ethnic Economy and Social Exclusion* (49-84). Weinheim: Freudenberg Stiftung GmbH.
- Çuhadar G. E. (2012). *Toplumsal Temas: Önyargı ve Ayrımcılığı Anlamak İçin Bir Sosyal Değişim Aracı Olarak Kullanılabilir mi?*. K. Çayır ve M. Ayan Ceyhan (Der.). *Ayrımcılık: Çok Boyutlu Yaklaşımlar* (s. 257). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dağ, Ö. (2019). *Sosyal uyum faaliyetlerinde yerel aktörlerin önemi* <https://multeciler.org.tr/sosyal-uyum-faaliyetlerinde-yerel-aktorlerin-onemi/>. (Erişim tarihi: 3 Haziran 2023).
- Dandy, J., & Pe-Pua, R. (2015). The refugee experience of social cohesion in Australia: Exploring the roles of racism, intercultural contact, and the media. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(4), 339–357.
- Danış, Z. ve H. Z. Kara. (2016). Sosyal hizmette problem çözme yaklaşımı. *The Journal of Academic Social Science Studies*. 45: 1-10.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., & Hülür, A. B. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Karşılaştığı Sosyal Dışlanma Mekanizmaları. *SBARD*, (27), 17-40.

- Department of Labour. (2010). *Auckland Bölgesel Yerleşim Stratejisi 2010-2014*.
<http://www.immigration.govt.nz/settlement/regionalstrategies/auckland.htm>
- Department of Labour (2010a). *Auckland Regional Settlement Strategy 2010- 2014*.
<http://www.immigration.govt.nz/settlement/regionalstrategies/auckland.htm>
- Department of Labour. (2003b). *Our future together: New Zealand settlement strategy*.
<http://www.immigration.govt.nz/settlement/settlementprogrammes/>
- Department of Immigration and Citizenship. (t.y.) *Adult migrant english program*.
<http://www.immi.gov.au/living-in-australia/help-with-english/amep/learning-english/where.htm>
- Department of Labour. (2011). *Settlement support contacts*.
<http://www.immigration.govt.nz/settlement/contacts/>
- Department of Immigration and Citizenship. (t.y.) *Adult migrant english program*.
<http://www.immi.gov.au/living-in-australia/help-with-english/amep/learning-english/where.htm>
- Diehl, C., Lubbers, M., Mühlau, P., & Platt, L. (2016). New migrants' socio-cultural integration trajectories in four European Destinations. *Ethnicities*, 16(2), 157-179.
- Dost, S. (2014). Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Hukuki Durumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 27-41.
- Doytcheva, M. (2009). *Çokkültürlülük*. (Çev.: Tuğba Akıncılar Onmuş). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., & Kawakami, K. (2003). Intergroup contact: The past, present, and the future. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6(1), 5-21.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). *Göç Bağlamında Uluslararası İş birliği ve Türkiye'nin Politikaları*. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Duğan, Ö., & Gürbüz, S. (2018). Suriyeli sığınmacıların sosyal entegrasyonuna yönelik bir araştırma. *Turkish Studies Social Sciences*, 13(26), 529–546.
- Duruel, M. (2017). Suriyeli sığınmacıların Türk emek piyasasına etkileri, fırsatlar ve tehditler. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 207–222
- Eastman, C.L.S. (2012). *Shaping the Immigration Debate: Contending Civil Societies on the USMexico Border*. Boulder: First Forum Press.
- Eduser. (2022). Eğitimde Son Gelişmeler. <https://eduser.com.tr/tr/egitim/> .(Erişim tarihi: 24 Aralık 2022).
- Ehlert, U. (2003). *Verhaltensmedizin*. Berlin: Springer.

- Ekici, H. (2019). Türk toplumunda suriyelilere yönelik algılanan tehditler ve çözüm önerileri. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(44), 695-730.
- Emin, M. N. (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocukların eğitimi temel eğitim politikaları. SETA.14.06.2016 tarihinde http://file.setav.org/Files/Pdf/20160309195808_turkiyede-ki-suriyeli-cocuklarinegitimi-pdf.pdf
- EqualityandHumanRightsCommission.(t.y.).Aboutus.<http://www.equalityhumanrights.com/about-us/>
- Erarslan, L. (2011). *Sivil Toplum ve Eğitim*: ESTK. Ankara: Maya Akademi.
- Erdoğan, M. (2014). *Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*. Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırma Merkezi. <http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/HUGO-RAPORTurkiyedeki-Suriyeliler.pdf> (Erişim tarihi: 03.10.2016).
- Erdoğan, M.M. & B. Şener & E. Sipahioğlu & Y. Kavukçuer & E. Yılmaz-Başçeri. (2017). *Kopuş'tan Uyum'a Kent Mültecileri: Suriyeli Mülteciler ve Belediyelerin Süreç Yönetimi: İstanbul Örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yay.
- Erdoğan, M. M. (2017). *Suriyeliler Barometresi-2017 Yönetici Özeti (Taslak)*. <https://mmuraterdogan.wordpress.com/2016/06/suriyeliler-barometresi-yc3b6netici-c3b6zeti.pdf>
- Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçerisinde Yaşamının Çerçevesi*. UNHCR Desteğiyle.
- Erselcan, F. (2009). *Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma: Sivas, Kayseri, Yozgat Bölgesi'nde Bir Araştırma* [Yayınlanmamış Doktora Tezi].Cumhuriyet Üniversitesi.
- Esser, H. (2000). Integration and Ethnic Stratification. In H. Esser et al. (Eds.). *Towards Emerging Ethnic Classes in Europe?*. Volume 1 Workshop Proceedings, Project.
- European Commission. (2005). Study on immigration, integration and social cohesion: Final report. European Commission Employment and Social Affairs DG (Ed.). Focus Consultancy Ltd., Erasmus University Rotterdam Faculty of Social Sciences.
- Euronews. (2021). *Altındağ'da Suriyelilere ait iş yerlerine saldırı: Valilik olayların sona erdiğini duyurdu*. <https://tr.euronews.com/2021/08/11/ankara-alt-ndag-da-suriyelilere-ait-ev-ve-is-yerlerine-sald-r>. (Erişim tarihi: 15.5.2023).
- Evergeti, V., & Zontini, E. (2006). Giriş: Sosyal sermaye, göç ve trans ulusal aileler üzerine bazı eleştirel düşünceler. *Ethnic and Racial Studies*, 29(6), 1025-1039.
- Federal office for Migration and Refugees. (2007). *National integration programme*. www.integration-in-deutschland.de
- Fernandez, M., & Nichols, L. (2002). Köprüleme ve bağlantı sermayesi: Silicon Valley'de çok kültürlü etnik ilişkiler. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 22(9-10), 104-122.

- Fisher, C. B., Wallace, S. A., & Fenton, R. E. (2000). Ergenlik döneminde ayrımcılık kaynaklı sıkıntı. *Journal of Youth and Adolescence*, 29(6), 679-695.
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Toplumsal bütünleşme, sosyal sermaye ve mahalle. *Urban Studies*, 38(12), 2125-2143.
- Fozdar, F. (2012). Social cohesion and skilled muslim refugees in australia: employment, social capital and discrimination. *Journal of Sociology*, 48(2), 167-186.
- Flores Yeffal, N. (2015). Göç ve sosyal sermaye. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 15, 411-415.
- Friedkin, N. E. (2004). Sosyal uyum. *Annual Review of Sociology*, 30, 409-425.
- Garip, F. (2008). Sosyal sermaye ve göç: Benzer kaynakların farklı sonuçlara yol açması. *Demography*, 45(3), 591-617.
- Gazete Duvar. (2021). Yerel yönetimlerin göçle sınırı. <https://www.gazeteduvar.com.tr/yerel-yonetimlerin-gocle-sinavi-makale-15948751>
- Geddes, A. (2003). *Migration ve Avrupa'da Göç ve Göçmenlik Politikaları*. London: Sage.
- Giorgi, A. & Giorgi, B. (2008). Phenomenological psychology, C. Willig and W. Stainton Rogers (ed) içinde. *The Sage Handbook of Qualitative Research in Psychology*. London: Sage Publications.
- Giorgi, A. (1997). The theory, practice, and evaluation of the phenomenological method as a qualitative research procedure. *Journal of Phenomenological Psychology*, 28(2), 235-260.
- Giorgi, A. P., & Giorgi, B. M. (2003). Chapter 13: The descriptive phenomenological psychological method. P. M. Camic, J. E. Rhodes & L. Yardley (Ed.) içinde, *Qualitative research in psychology: Expanding perspectives in methodology and design* (s. 243- 273). Washington, DC: American Psychological Association.
- Göçİdaresi. (2013). *Hakkımızda*.http://www.goc.gov.tr/icerik/hakkimizda_308_309. (Erişim Tarihi: 01.12.2014).
- Glasius, M. (2009). Global Civil Society and Human Rights. Goodhart. Michael (Der.), *Human Rights: Politics and Practice*. New York: Oxford University Press:147-163.
- Glesne, C. (2012). *Nitel Araştırmaya Giriş*. Ankara: Anı Yay.
- Glesne, C. (2015). *Nitel Araştırmaya Giriş: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. Ankara: Anı Yay.
- Göker, G., & Keskin, S. (2015). Haber medyası ve mülteciler: suriyeli mültecilerin türk yazılı basınındaki temsili. *İletişim, Kuram ve Araştırma Dergisi (Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Süreli Elektronik Dergi)*, Sayı 41, 229-256.

- Göker, G. (2013). *Göç, kimlik, aidiyet: Kültürlerarası iletişim açısından İsveçli Türkler*. [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Göker, G., (2015). *Göç, Kimlik, Aidiyet: Kültürlerarası İletişim Açısından İsveçli Türkler*. Konya: Literatürk Yay.
- Gönenç, A. A. (2001). *Sivil Toplum, Düşünsel Temelleri ve Türkiye Perspektifi*. İstanbul: Alt Kitap Yay.
- Golafshani, N. (2003). Understanding reliability and validity in qualitative research. *The Qualitative Report Volume*, 8(4), 597-603.
- Granovetter, M. S. (1973). Zayıf bağların gücü. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360-1380.
- Granovetter, M. S. (1983). Zayıf bağların gücü: Bir ağ teorisi tekrar değerlendirmesi. *Sociological Theory*, 201-233.
- Grootaer, C., Narayan, D., Jones, V. N., & Woolcock, M. (2004). *Sosyal Sermayeyi Ölçme: Bütünleşik Bir Anket*. World Bank Working Paper No. 18. Washington, D.C.: World Bank.
- Gsir, S. (2006). *Quelle intégration? Welche integration?*. Başlıkla sunum, Federal Yabancılar Komisyonu (CFE) ulusal gününde sunulmuştur. Belçika: Bienne.
- Guay, J. (2015). *Lübnan ve Ürdün'de Suriyeli mülteciler ile kentsel ev sahibi toplumlar arasındaki sosyal uyum*. World Vision.
- Güçtürk, Y. (2014). *Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler*. Ankara: SETA (Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı). <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasında-suriyeli-multeciler/yorum/18059>.
- Gültekin, M. N. (2014). Kardeş'ten 'istenmeyen misafir'e: Suriyeli sığınmacılar meselesi 'hassas vatandaşlara' mı havale ediliyor?. *Birikim*, (305), 4-35.
- Güngör, F. (2007). *Türkiye'de STK'ların imkân ve kabiliyetleri*. Euro Agenda Avrupa Günlüğü, *Uluslararası Altı Aylık Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12).
- Güzel, B. (2019). Toplumsal uyum süreçlerinde yerel yönetimlerin önemi: İyi uygulama örnekleriyle göçmen, sığınmacı ve mülteci dostu kentler. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 1-28.
- Güzel, B. (2021). Yerel halkın türkiye'de bulunan suriyelilere yönelik tutumunun araştırılması: kahramanmaraş örneği. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (81), 151-183.
- Hagendoorn, L. ve Hraba, J. (1987). Social distance toward Holland's minorities: Discrimination against and among ethnic outgroups. *Ethnic and Racial Studies*, 10(3), 317-333.
- Hayata Destek (2017). *Faaliyet Raporu*.

- Harvey, D. (2002). Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı. B. Duru ve A. Alkan (Ed.), 20. *Yüzyıl Kenti İçinde* (ss. 147-172). Ankara: İmaj Yay.
- Harwood, J., Paolini, S., Joyce, N., Rubin, M. ve Arroyo, A. (2011). Hayalî temasın ikincil transfer etkileri: Grup benzerliği genelleşme gradyanını etkiler. *British Journal of Social Psychology*, 50, 180-189.
- Hatıplı, M. (2018). Cumhuriyet Dönemi Balkan Göçlerinin Sosyal Politikalar ile İlişkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2), 423-445.
- Hawkins, R. L. ve Maurer, K. (2010). Bonding, bridging and linking: Sosyal sermayenin Hurricane Katrina'dan sonra nasıl işlediği. *British Journal of Social Work*, 40, 1777-1793.
- Hitti, A., Mulvey, K. L. ve Killen, M. (2011). Sosyal dışlanma ve kültür: Grup normlarının, grup kimliğinin ve adil olmanın rolü. *Anales de Psicologia*, 27(3), 587-599.
- Houle, R. (2000). *Göçmenlerin ve Mültecilerin Yerel Toplumlarda Entegrasyonu: Sorunlar Ve Politikalar*. www.ced.uab.es/publicacions/PapersPDF/Text173.pdf.
- Human Rights First. (2008). Violence Based on Racism and Xenophobia: 2008 Hate Crime Survey.
- Hewstone, M. ve Swart, H. (2011). Gruplar arası temasın elli yılı: Hipotezlerden bütünleşik teoriye. *British Journal of Social Psychology*, 50, 374-386.
- Heyneman, S. P. (2000). From the party/state to multi-ethnic democracy: education and its influence on social cohesion in Europe and central Asia region. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, 22 (2), 173-191.
- Home Office. (2010). *The Equality Strategy-Building A Fairer Britain*. London: Government Equalities Office.
- Hughes, J. (2007). Gruplar arası temasın arabuluculuk ve düzenleyici etkileri: İsrail'deki iki dilli/iki uluslu okullardan örnek olay çalışmaları. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 33(3), 419-437.
- Hunter, J. A., Platow, M. J., O'Brien, K., Hayhurst, J., Stringer, M., Scarf, D., ve diğ. (2018). Kontrol, gruplar arası ayrımcılığın sonucu ve öngörücüsü olarak. *Scholarly Journal of Psychology and Behavioral Sciences*, 1(5), 1-8.
- Hussein, S., Manthorpe, J., & Stevens, M. (2011). Exploring the potential of refugees and asylum seekers for social care work in England: A qualitative study. *Health & Social Care in the Community*, 19(5), 468-475.
- IOM. (2017). *Integration and social cohesion: key elements for reaping the benefits of migration global compact thematic paper*. International Organization for Migration.
- İhlamur, S. G. Ö., & Öner, N. A. Ş. (2012). *Küreselleşme çağında göç, kavramlar, tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.

- Islam, M. R. ve Hewstone, M. (1993). Gruplar arası temasın aracılık eden ve düzenleyici etkileri: Grup dışı kaygı, algılanan grup değişkenliği ve grup dışı tutum üzerine bütünleştirici bir model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(6), 700-710.
- Ivarsflaten, E. (2005). Threatened by diversity: why restrictive asylum and immigration policies appeal to western europeans. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 15(1), 23.
- İçduygu, A. ve Aksel, D. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. <http://madde14.org/images/1/15/IOMTurkiyeDuzensizGoc.pdf>. (Erişim tarihi:30 Mayıs 2017).
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Göç İstatistikleri: Geçici Koruma*. http://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik. (Erişim tarihi: 03.05.2019).
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. (2019). *Uluslararası Koruma Çeşitleri*. http://www.goc.gov.tr/icerik3/uluslararasi-koruma-cesitleri_409_546_548. (Erişim tarihi: 03.05.2019).
- İçişleri Bakanlığı. (2023). Entegrasyonla ilgili girişimler. www.interino.it. (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).
- İGAM. (2013). Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Göçmenler İçin Yaptıkları ÇalışmalarileİlgiliRapor.<http://www.igamder.org/wpcontent/uploads/2012/06/Suriye-STKRaporu.Pdf>. (Erişim tarihi: 30 Mayıs 2017).
- İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi. (2013). *Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar ile İlgili Rapor*.
- İNGEV. (2021). Suriyelilere sağlanan insani yardımlar ile ilgili doğru bilinen yanlışlar araştırması. <https://ingev.org/haberler/suriyelilere-saglanan-insani-yardimlar-ile-ilgili-dogru-bilinen-yanlislar-arastirmasi/>. (Erişim Tarihi: 10 Ocak 2022).
- Jenson, J., & Saint-Martin, D. (2003). New Routes to Social Cohesion? Citizenship and the Social Investment State. *The Canadian Journal of Sociology*, 28(1), 77–99.
- Kaldık, B. (2018). Demokrasi Olgusu Bağlamında Devlet ve Sivil Toplum İlişkisi. *JSHSR*, 5 (26): 2538-2546.
- Kaldık, A. (2022). Sığınmacıların Toplumsal Uyum Sorunları ve Sosyal Hizmetlere Erişimi.
- Kantzara, V. (2011). The Relation of education to social cohesion. *Social Cohesion and Development*, 6 (1), 37–50.
- Karaca, S. (2013). Kayıtdışı Mülteciler, Kayda Değer Sorunlar. *Analist Dergisi*, Sayı 31.
- Karasu, M. A. (2016). Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kentle Uyum Sorunu. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 21(3), 997-1016.

- Karasu, M. A. (2017). Göç ve Uyum Sorunu. In A. Yatkın (Ed.), Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildiri Kitabı: Uluslararası Göç ve Mülteci Sorununun Çözümünde Kamu Yönetiminin Rolü içinde (s. 631-649). Elazığ. Erişim adresi: https://www.research-gate.net/publication/322803106_goc_ve_uyum_sorunu
- Kardeş, S., Banko, Ç., ve Akman, B. (2017). Sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik algı: Bir sözlük değerlendirmesi. *Göç Dergisi*, 4(2), 185–200.
- Kaya, A., Kırarç, A., Dinçer, A. A., Dumas, C., ve Yüksel, P. (2016). İstanbul'daki Suriyeli mültecilere ilişkin zarar görebilirlik değerlendirme raporu. Hayata Destek.
- Keleşoğlu, F ve Yıldız, R. (2021). Çokkültürcü sosyal hizmet uygulaması ve eklektik perspektif. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 9:193-202.
- Keyman, F. (2004). *Sivil toplum, Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye*. Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları no 4. http://stk.bilgi.edu.tr/docs/keyman_std_4.pdf
- Kılıç, T. (2016). *İltica ve göç alanında barolarımızın ve avukatlarımızın hayati rolü ve bu alandaki güncel sorunlar*. Multeci.org.tr. 14.06.2016 tarihinde <http://www.multeci.org.tr/haberdetay.aspx?Id=119>
- Kızılçelik, S. (1994). *Sosyoloji Teorileri*. Konya: Yunus Emre Yay.
- Koçan, A. ve Kırlioğlu, M. (2020). Suriyeliler ve sosyal uyum: scudder'in çerçevesinden bir değerlendirme. *Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 31(4), 1855-1885.
- Koçak, O., ve Gündüz, R. (2016). Avrupa birliği göç politikaları ve göçmenlerin sosyal olarak içerilmelerine etkisi. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 66-91.
- Koçak, H., & Çetin, S. (2022). Mekânsal yoğunlaşma ve ayrışmanın kentli sığınmacıların sosyal uyumuna etkisi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(38), 2934-2952.
- KONDA. (2020). *Konda barometresi, Suriyeli sığınmacılara bakış*. <https://konda.com.tr/tr/rapor/suriyeli-siginmacilara-bakis/>. (Erişim Tarihi: 04.01.2020).
- Koyuncu, A. (2014). *Kentin Yeni Misafirleri: Suriyeliler Konya Örneği*. Konya: Çizgi Yay.
- Kutlu, Z. (2015). *Bekleme Odasından Oturma Odasına: Suriyeli Mültecilere Yönelik Çalışmalar Yürüten Sivil Toplum Kuruluşlarına Dair Kısa Bir Değerlendirme*. Anadolu Kültür & Açık Toplum Vakfı. http://www.anadolukultur.org/images/UserFiles/Documents/Editor/Bekleme_Odasindan_Oturma_Odasina.pdf.
- Kuş, E. (2012). *Nicel-Nitel Araştırma Teknikleri*. 4. Baskı. Ankara: Anı Yay.
- Kymlicka, W. (2015). *Çokkültürlü Yurttaşlık*. Çev. Abdullah Yılmaz. İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Lauber, C., Nordt, C., Falcato, L., ve Rössler, W. (2004). Factors influencing social distance toward people with mental illness. *Community Mental Health Journal*, 40(3), 265-274.

- Laughland-Boo , J., Skrbi , Z., & Tranter, B. (2014). Toleration or trust? Investigating the acceptance of ‘boat people’ among young Australians. *Australian Journal of Social Issues*, 49(2), 195–217.
- Lean, N. (2012). * slamofobi End strisi*. ( brahim Yılmaz,  ev.). Ankara: Diyanet   leri Ba kanlı ı Yay.
- Leaper, C., ve Brown, C. S. (2008). Perceived experiences with sexism among adolescent girls. *Child Development*, 79(3), 685-703.
- Lesage, J. P., ve Ha, C. L. (2012). The impact of migration on social capital: Do migrants take their bowling balls with them?. *Growth and Change*, 43(1), 1-26.
- Liang, Z. (2006). *The Sociology of Migration*. 21st Century Sociology. SAGE Publications, (487-495).
- Lochner, K., Kavachi, I., ve Kennedy, B. P. (1999). Sosyal sermaye:  l  m ne rehber. *Sa lık ve Yer*, 5, 259-270.
- Lordo lu, K., ve Aslan, M. (2016). En fazla Suriyeli göçmen alan be  kentin emek piyasalarında de i imi 2011-2014.  alı ma ve Toplum Dergisi, 49 (2), 789–808.
- Loury, G. (1977). A dynamic theory of racial income differences. *Women, minorities, and employment discrimination*, 153, 86–153.
- Maalouf, A. (2009). * ivisi çıkmış Dünya*. ( ev.: Orçun Türkay). İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Magee, J. C., ve Smith, P. K. (2013). G   sosyal mesafe teorisi. *Kişilik ve Sosyal Psikoloji  ncelemesi*, 17(2), 158-186.
- Markaki, Y. ve Longhi, S. (2012). *What determines attitudes to immigration in European countries? An analysis at the regional level*. London: Norface Migration Discussion Paper No. 32.
- Mackreath, H., ve Sagnic, S. G. (2017). *Sivil toplum ve Türkiye'deki Suriyeli mülteciler*. İstanbul: Türkiye Vatandaşlar Meclisi. <http://www.hyd.org.tr/attachments/article/214/civilsociety-and-syrian-refugees-in-turkey.pdf>. (Erişim Tarihi: 1 Mart 2018).
- Ma a,  . (2001). *Sivil Toplum Devletin B y mesidir*. Sivil Toplum Devletin Büyümesi (7-17). İstanbul: YGS Yay.
- Massey, D., ve Zenteno, R. (1999). *Kitlesel g  n n dinamikleri*. National Academy of Sciences of the United States of America'nın Bildirileri (5328-5335), 96(9).
- Mazlumder. (2014). *Kamp dışında yaşayan Suriyeli kadın s  nmacılar raporu*. [http://www.mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%20C5%9EINDA%20YA%20C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%20C4%9EINMACILAR%20RAPORU\(22\).](http://www.mazlumder.org/webimage/MAZLUMDER%20KAMP%20DI%20C5%9EINDA%20YA%20C5%9EAYAN%20KADIN%20SI%20C4%9EINMACILAR%20RAPORU(22).) (Erişim Tarihi: 15.06.2016).

- Migrant Integration Policy Index. (2015). <http://mipex.eu/turkey>. (Erişim tarihi: 18.08.2016).
- Miller, N. (2002). Kişiselleştirme ve temas teorisinin vaadi. *Sosyal Konular Dergisi*, 58(2), 387-410.
- Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales. (2007). *İspanya vatandaşlık ve entegrasyon stratejik planı*. http://www.mtin.es/es/sec_emi/index.htm.
- Ministry of Refugee, Immigration and Integration Affairs. (2009). *Entegrasyon 2009: Dokuz odaknoktası*. <http://www.nyidanmark.dk/enus/publications/SearchPublications.htm?searchType=publications>
- Ministry of Justice. (2004). *Wet inburgering nieuwkomers hakkında bilgi sayfaları*. <http://www.degeschiedenisvaninburgering.nl/service/serv038.html>
- Ministry of Refugee, Immigration and Integration Affairs. (2005). *A new chance for everyone-the Danish government's integration plan*. www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/.../a_new_chance_for_everyone.pdf.
- Ministry of the Interior. (t.y.). *Initiatives Related To İntegration*. www.interino.it
- Montaigne, M. (2018). *Denemeler*. (Çev.: Sabahattin Eyüboğlu). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.
- Moustakas, C. E. (1994). *Phenomenological Research Methods*. Sage Publications, Inc. 2: APAPsycnet.(n.d.).Phenomenologicalresearchmethods.<https://psycnet.apa.org/record/1996-97117-000>
- Mulvaney-Day, N. E., Alegria, M., ve Sribney, W. (2007). Social cohesion, social support, and health among Latinos in the United States. *Social Science & medicine*, 64(2), 477–495.
- Mülteci çocuklar devlet okullarında sorunlarla başbaşa. (18 Haziran 2015). *Bianet*. <http://m.bianet.org/bianet/egitim/167902-multeci-cocuklar-devlet-okullarinda-sorunlarla-basbasa>
- Mülteciler (19 Haziran 2023). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedekisuriyelisayisi/#:~:text=En%20%C3%A7ok%20Suriyeli%20bar%C4%B1nd%C4%B1ran%20%C5%9Fehir,74%20bin%20796%20Suriyeli%20bulunuyor>
- Mülteci-der (18 Kasım 2023). *Türkiye'deki Suriyeli Sayısı*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>
- Mütevellioglu, N. (2006). Sosyal devletin meşruiyeti. *İş Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi*, 8(2), 1-21.
- Nahapiet, J., ve Ghoshal, S. (1998). Sosyal sermaye, entelektüel sermaye ve örgütsel avantaj. *The Academy of Management Review*, 23(2), 242-266.

- Nannestad, P., Svendsen, G. L. H., ve Svendsen, G. T. (2008). Sorunlu sulardaki köprü mü? Göç ve sosyal sermaye. *Etnik ve Göç Araştırmaları Dergisi*, 34(4), 607-631.
- Narayan, D., ve Cassidy, M. F. (2001). Sosyal sermayenin ölçümü için boyutsal bir yaklaşım: Sosyal sermaye envanterinin geliştirilmesi ve doğrulanması. *Güncel Sosyoloji*, 9(2), 59-102.
- Navitas.(t.y.).*Bütünleşikinsaniyerleşimstratejisi*.http://www.navitas.com/settlement_ihss.html
- Nowicka, M. ve Krzyżowski, L. (2016). The social distance of poles to other minorities: A study of four cities in Germany and Britain. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 6(23), 1–20.
- Odmalm, P. (2007). Civic society, migrant organisations and political parties: theoretical linkages and appliacations to the swedish context. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, sayı: 471-489.
- Office Française de la Migration et de l'Integration, OFII. (t.y.). *Fransa'da entegrasyon*. http://www.ofii.fr/s_integrer_en_france_47/index.html?sub_menu=6
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011). *Yetişkin mülteci programı*. <http://www.integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/managingdiversity-AdultRefugeeProgrammedetails-en>
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011a). *Office for the promotion of migrant integration*. <http://www.integration.ie/>
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011b). *Policy of the office for the promotion of migrant integration on funding*. <http://www.integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/funding-omipolicy-en>
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011c). *Adult refugee program*. <http://www.integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/managingdiversity-AdultRefugeeProgrammedetails-en>
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011d). *Training and updating skills*. Retrieved from <http://www.integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/infoformigrants-employment-optionsunemployed-en>
- Office for the Promotion of Migrant Integration. (2011e). *Learning English*. <http://www.integration.ie/website/omi/omiwebv6.nsf/page/infoformigrants-learningenglish-en>
- Orhan, O., ve Şenyücel, S. (8 Haziran 2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri*. İstanbul: ORSAM & TESEV Raporu. <http://tesev.org.tr/wp>
- ORSAM. (18 Haziran 2014). *Suriye'ye komşu ülkelerde Suriyeli mültecilerin durumu: bulgular, sonuçlar ve öneriler*. http://www.orsam.org.tr/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/201452_189tur.pdf

- ORSAM. (2015). *Suriyeli mültecilerin Türkiye'ye ekonomik etkileri: sentetik bir modelleme*. Rapor No: 196.
- Oxman-Martinez, J., Rummens, A. J., Moreau, J., Choi, Y. R., Beiser, M., Ogilvie, L., ve diğerleri (2012). Algılanan etnik ayrımcılık ve sosyal dışlanma: Kanada'da yeni göçmen çocukları. *American Journal of Orthopsychiatry*, 82(3), 376-388.
- Özbesler, C. ve I. Bulut (2013). Sosyal Hizmette Genelci Yaklaşım ve Ekolojik Perspektif. Acar, H., N. Cengiz ve E. Akman (Yayına Hazırlayanlar). *Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları* içinde (97-107). İstanbul: Maya Akademi Yay.
- Özdemirci, A., ve Malo, M. (2019). Örgütler arası ağlar perspektifinden öğrenme ve ağ etkililiği arasındaki ilişki: STK alanında bir araştırma. *Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 15(1-2), 50-77.
- Özgür, Ö. (2010). Çokkültürcü Sosyal Hizmet: Eleştirel birbakış. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*. 21(2), 89-104
- Öztañ, E. (2012). Göçmenlerin Entegrasyonunda Değişen Modeller: Çokkültürlü Cennet"ten "Çokkültürlü Drama"ya Hollanda ve Göçmenleri. *Küreselleşme Çağında Göç içinde* (Der. G. Ihlamur-Öner ve A. Ş. Öner). İstanbul: İletişim Yay.
- Özüdoğru, H. Y., Kan, A., Uslu, L., ve Yaman, E. (2018). Yerel halkın Suriyelilere yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 18(40/2), 115–140.
- Özütürk, Ş. (2019). *Suriyeli Sığınmacıların Toplumsal Kabul ve Uyum Sürecinde STK'ların Göç Yönetimindeki Rolü: Denizli İli Örneği*. Aydın Adnan Menderes Üniversitesi.
- Paksoy, H. M., Koçarslan, H., Kılınç, E., ve Tunç, A. (2015). Suriyelilerin ekonomik etkisi: kilis ili örneği. *Birey ve Toplum*, 5(9), 143-173.
- Payne, M. (2015). Sosyal Hizmet Sürecini Anlamak. Adams, R., L. Dominelli ve M. Payne. (Der.). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar* içinde (201- 217). (Çev.: Gökhan Topçu). Ankara: Nika Yay.
- Pechar, E., ve Kranton, R. (2017). Minimal grup paradigmasında aragrup ayrımcılığının moderatörleri: Bir meta-analiz: Duke Üniversitesi.
- Reitz, J. G., ve Banerjee, R. (2007). Irkçılık eşitsizliği, toplumsal bütünlük ve kanada'daki politika sorunları. (Çev. A. İ. Yılmaz). *Göç Dergisi*, 4(2), 71-99.
- Reitmayr, K. (2008). Mesleki Rehabilitasyon Sonrası İşe Geri Dönüşte Sosyal Destek: Başarı Faktörü. İstanbul: Türkiye Psikologlar Derneği Yayınları.
- Pelfrene, E., Doyen, G., ve Hellemans, I. (30 Mayıs 2023). *Flandre (Belçika)'da göç ve göçmenentegrasyonpolitikaları*. [www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/demo/documents/Pelfrene\(1\).pdf](http://www.uclouvain.be/cps/ucl/doc/demo/documents/Pelfrene(1).pdf)

- Peutrell, R. (20 Aralık 2010). *Koalisyon ESOL fonlarında kesinti yapacağını duyurdu*. Institute for Race Relations. www.irr.org/2010/december/ha000017.html.
- Pettigrew, T. F., ve Tropp, L. R. (2006). Aragrup iletişim teorisinin meta-analitik testi. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751-783.
- Pettigrew, T. F. (1997). Önyargı üzerinde genelleştirilmiş aragrup iletişim etkileri. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23(2), 173-185.
- Pettigrew, T. F. (1998). Aragrup iletişim teorisi. *Annual Review of Psychology*, 49, 65-85.
- Phillimore, J., ve Goodson, L. (2006). Problem or opportunity? Asylum seekers, refugees, employment and social exclusion in deprived urban areas. *Urban Studies*, 43(10), 1715-1736.
- Piktes. (22 Şubat 2023). *Ana Sayfa*. <https://piktes.gov.tr/cms>
- Polat, G. (2012). *Madde bağımlısı ergenlerin tedavi sonrası toplumla yeniden bütünleşme deneyimleri ve sosyal sermaye yaklaşımı temelinde sosyal hizmet müdahalesi*. Hacettepe Üniversitesi.
- Polat, G. (2015). Aile sosyal sermayesi ve ergen uyuşturucu bağımlılığı: Nitel bir araştırma. *International Journal of Advanced Research*, 3(8), 1239-1249.
- Polkinghorne, D. E. (1989). Phenomenological research methods. In R. S. Valle & S. Halling (Eds.). *Existential-phenomenological perspectives in psychology: Exploring the breadth of human experience* (pp. 41-60). Plenum Press.
- Portes, A., Guarnizo, L. E., & Landolt, P. (1999). Transnasyonalizm çalışması: Yeni bir araştırma alanının tuzakları ve vaatleri. *Ethnic and Racial Studies*, 22(2), 217-237.
- Portes, A., & Vickstrom, E. (2011). Çeşitlilik, sosyal sermaye ve uyum. *The Annual Review of Sociology*, 37, 461-479.
- Portes, A. (1998). Sosyal sermaye: Modern sosyolojide kökenleri ve uygulamaları. *Annual Review of Sociology*, 24, 1-24.
- PRI. (2005). *Kamu politikası aracı olarak sosyal sermaye projesi raporu*. Policy Research Initiative.
- Projeler, Projecilik ve Sivil Toplum Kuruluşları (2003). *Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları Sempozyumu XII*. İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.
- Punch, K. F. (2011). *Sosyal araştırmalara giriş: Nicel ve nitel yaklaşımlar*. Ankara: Siyasal Kitabevi Yay.
- Putnam, R. D. (1995). Tuning in, tuning out: Amerika'da sosyal sermayenin tuhaf kayboluşu. *Political Science and Politics*, 28(4), 664-683.
- Putnam, R. D. (2000). *Yalnız bowling: Amerika'nın toplumsal sermayesinin çöküşü ve yeniden doğuşu*. New York: Simon & Schuster.

- Putnam, R. D. (1993a). *Demokrasinin İşleyişi: Modern İtalya'da Toplumsal Gelenekler*. (Çev. Z. Doğruer). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yay.
- Putnam, R. D. (1993b). Refah Toplumu: Sosyal Sermaye ve Kamusal Hayat. *Toplum ve Bilim*, 60, 53-78.
- Putnam, R. D. (2000a). Yalnız Başına Bowling Oynamak: Amerika'da Azalan Sosyal Sermaye. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Rink, N., Phaet, K., ve Swyngedouw, M. (2008). Flanders'da Göçmen Nüfusunun Boyutu, İşsizlik ve Bireysel Özelliklerin Vlaams Blok'a Oy Verme Üzerindeki Etkileri (1991-1999). (Çev. Ö. F. Türk). *Toplum ve Bilim*, 111, 139-162.
- Rudiger, A., ve Spencer, S. (2003). Göçmenlerin ve Etnik Azınlıkların Toplumsal Bütünleşmesi: Ayrımcılıkla Mücadele Politikaları. (Çev. S. Çopuroğlu). *Toplum ve Bilim*, 97, 143-176.
- Ryan, L. (2011). Göçmenlerin Sosyal Ağları ve Zayıf Bağlar: Göç Sonrası Kaynaklara Ulaşım ve İlişki Kurma. *Toplum ve Bilim*, 120, 115-138.
- Saggar, S., Somerville, W., Ford, R., ve Sobolewska, M. (2012). *Göçün Toplumsal Bütünleşme ve Uyum Üzerine Etkileri: Sonuç Raporu*. (Çev. A. E. Bozkurt). Ankara: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü.
- Salamon F. (2012). *Göç Veren'den Göç Alan Ülkeye Geçiş: Akdeniz Modeli ve İtalya Örneği*. (Çev. N. A. Ş. Öner). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarıbay, A. Y. (2000). Türkiye'de Demokrasi ve Sivil Toplum. *Türkiye'de Politik Değişim ve Modernleşme* içinde. İstanbul: Alfa Yay.
- Schiappa, E., Gregg, P. B., ve Hewes, D. E. (2005). The parasocial contact hypothesis. *Communication Monographs*, 72(1), 92-115.
- Schmitt, M. T., Branscombe, N. R., Postmes, T., ve Garcia, A. (2014). The consequences of perceived discrimination for psychological well-being: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 140(4), 921-948.
- Schmid, K., Hewstone, M., ve Tausch, N. (2014). Secondary transfer effects of intergroup contact via social identity complexity. *British Journal of Social Psychology*, 53, 443-462.
- Schmid, K., Hewstone, M., Küpper, B., Zick, A., ve Wagner, U. (2012). Secondary transfer effects of intergroup contact: A cross-national comparison in Europe. *Social Psychology Quarterly*, 75(1), 28-51.
- Schmid, K., ve Hewstone, M. (2010). Combined effects of intergroup contact and multiple categorization: Consequences for intergroup attitudes in diverse social contexts. In R. J. Crisp (Ed.), *The psychology of social and cultural diversity*: Blackwell Publishing Limited.

- Seaton, E. K., Caldwell, C. H., Sellers, R. M., ve Jackson, J. S. (2008). The prevalence of perceived discrimination among African American and Caribbean black youth. *Developmental Psychology*, 44(5), 1288-1297.
- Sezgin, A. A., ve Yolcu, T. (2016). Göç ile Gelen Uluslararası Öğrencilerin Sosyal Uyum ve Toplumsal Kabul Süreci. *Humanitas*, 4(7), 417-436.
- SGDD. (17 Haziran 2015). *Gaziantep Suriyeli mültecilere çok yönlü destek merkezi*. <http://www.sgdd.org.tr/Gaziantep-Suriyeli-Multecilere-cok-Yonlu-Destek-Merkezi--i97>.
- Shaherhawasli, Kenda, ve Elif Nur Güvençer. (2021). *Suriyeli Mülteciler ve Türk Toplumu Arasındaki Uyum*. Fırsat ve Tehditler. İstanbul: INSAMER.
- Sheafor, B.W. ve C.J. Horejsi. (2015). *Sosyal Hizmet Uygulaması Temel Teknikler ve İlkeler*. (Çev. Ed. B. Çiftçi). 2. Baskı. Ankara: Nika Yay.
- Shelton, J. N. (2003). Interpersonal concerns in social encounters between majority and minority group members. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6, 171-185.
- Shields, J., Drolet, J., ve Valenzuela, K. (2016). *Immigrant settlement and integration services and the role of nonprofit service providers: A cross-national perspective on trends, issues and evidence*. RCIS Working Papers. No. 2016/1. https://www.ryerson.ca/content/dam/rcis/documents/RCIS%20WP%202016_01%20Shields%20et%20al%20final.pdf
- Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği. (18 Kasım 2017). *Hakkımızda*. <https://sgdd.org.tr/hakkimizda/>
- Sirkeci, İ. (2017). Bir Güvensizlik Ülkesi Olarak Türkiye'nin Mültecileri: Suriyeliler ve Türk Mülteciler. *Göç Dergisi*, 4(1), 21-40.
- Sivil Toplum için Destek Vakfı. (15 Ocak 2016). *40'tan fazla şehirde göçmen ve mültecilerle çalışmak*. <https://siviltoplumdestek.org/roportaj/40tan-fazla-sehirde-gocmen-ve-multecilerle-calismak/>
- Smith, A. D. (1990). Towards a Global Culture?. *Theory, Culture & Society*, 7, 171–191.
- Snyder, Loni Diane. (2006). The New "Integration" Tests and Materials in the Netherlands, Germany, Baden-Wurttemberg, and the United Kingdom: The Muslim Other and The Change From Multiculturalism to Assimilation (Master Thesis). Bosphorus University.
- Somerville, W. (2007). *Immigration Under New Labour*. London: Policy Press.
- Sosyal Uyum ve Yaşam Eğitimi (SUYE) Projesi. (18 Aralık 2023). <https://mus.goc.gov.tr/sosyal-uyum-ve-yasam-egitimi-suye-projesi>
- Sunata, U., ve Tosun, S. (2018). Assessing the civil society's role in refugee integration in Turkey: NGO-R as a new typology. *Journal of Refugee Studies*. Advance online publication. doi: <https://doi.org/10.1093/jrs/fey047>

- Suriyeli Mülteciler ve STK'lar Ağ Haritası. (19 Mayıs 2015). <http://sivildusun.net/suriyeli-multeciler-ve-stklar-ag-haritasi/>
- Statham, P., ve Geddes, A. (2006). Elites and the 'organised public': Who drives British immigration politics and in which direction?. *West European Politics*, 29(2), 248-269.
- Stuart, J., ve Ward, C. (2011). A question of balance: exploring the acculturation, integration and adaptation of Muslim immigrant youth. *Psychological Intervention*, 20, 255-267.
- Swedish Public Employment Service. (t.y.). Establishing yourself and working in Sweden. <http://www.arbetsformedlingen.se/Globalmeny/Other-languages/New-inSweden/Seeking-asylum.html>
- Swedish Public Employment Service. (2010). *Yeni gelenler için tanıtım faydaları*. <http://www.arbetsformedlingen.se/Globalmeny/Other-languages/New-inSweden/We-help-you-find-a-job-in-Sweden.html>
- Szreter, S., ve Woolcock, M. (2004). Health by association? Social capital, social theory, and the political economy of public health. *International Journal of Epidemiology*, 33(4), 650-667.
- Şalvarcı, S., ve Ünüvar, Ş. (2019). Turizmde sosyo-kültürel uyumun çalışan memnuniyeti üzerine etkisi. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 347-362.
- Şentürk, M. (2015). Türkiye'de kamunun ve STK'ların sosyal yardım uygulamaları: Yeni eğilimler ve ihtiyaçlar. *Sosyoloji Dergisi*, 3(28), 285-307. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iusosyoloji/article/5549>
- Şeker, A. (2004). *Türkiye'de Sivil Toplum Örgütleri ve Marmara Depreminden Sosyal Hizmet Düşüncesine Bir Bakış*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanı Yay.
- Şimşek, D. (2017). Göç politikaları ve insan güvenliği: Türkiye'deki Suriyeliler örneği. *Toplum ve Bilim*, 140, 11-26.
- Şimşek, H., ve Yıldırım, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri (9. Baskı)*. Seçkin Yayıncılık.
- Talas, M. (2011). *Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi*. TÜBAR, 29, 387-401.
- Tatlı, H. (2013). *Yoksulluk ve sosyal sermaye: TRB1 Bölgesi'nde (Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli) bir araştırma*. Atatürk Üniversitesi.
- Taşçı, Ö., ve Kara, A. (2019). Türkiye'de oluşturulan yeni uyum politikası. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 260-313.
- Taşkesen, S. (2021). *Aidiyet Siyaseti İçerilme, Dışlanma, Siyasal Tercihlerimiz*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Tavşancıl, E., ve Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

- Taştan, Ç., Haklı, S. Z., ve Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli Sığınmacılara Dair Tehdit Algısı-Önyargılar ve Gerçekler*. Ankara.
- Teater, B. (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemler: Uygulama İçin Bir Giriş*. (Çev. Ed.: Abdullah Karatay). Ankara: Nika Yay.
- Tekin, M. (2009). *Türkiye'de Yaşayan Sığınmacı ve Mültecilerin Entegrasyonunda Yaşanan Sorunlar ve Avrupa Birliği Uygulamaları Bağlamında Çözüm Önerileri*. Ankara.
- Tekinalp, Ş. (2005). Küreselleşen dünyanın bunalımı: Çokkültürlülük. *İstanbul Kültür Üniversitesi Dergisi*, 1, 75-87.
- Theodore, N., ve Martin, N. (2007). Migrant civil society: new voices in the struggle over community development. *Journal of Urban Affairs*, 29(3), 269-287.
- Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak 3. Baskı*. Ankara: Dipnot Yay.
- Tillie, J. (2004). Social capital of organizations and their members: Explaining the political integration of immigrants in Amsterdam. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 30(3), 529-541.
- Todd, A. R., Bodenhausen, G. V., ve Galinsky, A. D. (2012). Perspective taking combats the denial of intergroup discrimination. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 738-745.
- Teater, B. (2014). *Sosyal Hizmet Kuram ve Yöntemler: Uygulama İçin Bir Giriş*. (Çev. Ed.: Abdullah Karatay). Ankara: Nika Yay.
- Triandafyllidou, A. (2014). Kültürel çeşitlilik, çoğul milliyetçilik ve avrupa kimliği. *Farklılıkların Birlikteliği*, 41.
- Triandis, H. C. (2004). *Culture and Social Behavior*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Tunç, A. Ş. (2015). Mülteci davranışı ve toplumsal etkileri: Türkiye'deki suriyelilere ilişkin bir değerlendirme. *TESAM Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Turan, N. (2012). *Birey ve Aileler İle Sosyal Hizmet*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yay
- Tuzluca, Z. H. (2023). Türkiye'de yaşayan göçmenlerin sosyal hayata entegrasyonunda dil barrierinin etkileri. *TESAM Akademi Dergisi*, 10(2), 1-14.
- Türk, E. (2015). Sosyolojik düşüncede sosyal sermaye tartışmaları: Pierre Bourdieu ve James Samuel Coleman bağlamında karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 127-149.

- Ufak da olsa mültecilere yardımım dokunsun diyenlere 10 tavsiye. (3 Eylül 2015). *Onedio*. <http://onedio.com/haber/ufak-da-olsa-multecilere-yardimim-dokunsun-diyenlere-10-tavsiye-578921>
- UK Border Agency.(t.y). *Mülteci entegrasyonu ve istihdam hizmeti*. <http://www.ukba.homeoffice.gov.uk/aboutus/workingwithus/workingwithasylum/integration/ries/>
- United Nations High Commissioner for Refugees. (24 Aralık 2018). *Refugee or Migrant?* https://www.unhcr.org/cy/wpcontent/uploads/sites/41/2018/02/UHCR_Refugee_or_Migrant_TR.pdf
- Unutulmaz, K. O. (2012). Gündemdeki Kavram Göçmen Entegrasyonu, Avrupa'daki Gelişimi ve Britanya Örneği. In I. G. Öner & Ş. A. Öner (Eds.). *Küreselleşme Çağında Göç, Kavramlar, Tartışmalar* içinde (pp. 135-159). İstanbul: İletişim Yayınları.
- U.S. Citizenship and Immigration Services. (2 Ocak 2010). *USCIS immigrant integration initiatives factsheet*. <http://www.uscis.gov/portal/site/uscis/menuitem.5af9bb95919f35e66f614176>
- Van der Leun, J. ve Bouter, H. (2015). Gimme Shelter: Inclusion and Exclusion of Irregular Immigrants in Dutch Civil Society. *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, 13(2), 135-155.
- Voci, A., ve Hewstone, M. (2003). Intergroup contact and prejudice toward immigrants in Italy: The mediational role of anxiety and the moderational role of group salience. *Group Processes and Intergroup Relations*, 6(1), 37-54.
- Vodina, A. S. (2019). Türkiye'deki Suriyeli Mülteciler Bağlamında Tespit ve Öneriler: Sivil Topluma İlişkin. *Göç Araştırmaları Derneği*.
- Weaver, C. N. (2008). Amerika Birleşik Devletleri'nde etnik gruplar arasında önyargının bir ölçümü olarak mesafe. *Uygulamalı Sosyal Psikoloji Dergisi*, 38(3), 779-795.
- Wiesbrock, A. (2011). İsveç'teki göçmenlerin entegrasyonu: Avrupa Birliği için bir model mi? . *Uluslararası Göç*, 49(4), 48-66.
- Williams, R. M. (1947). *The Reduction of Intergroup Tensions*. New York: Social Science Research Council.
- Woolcock, M., ve Narayan, D. (2000). Social capital: Implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Research Observer*, 15(2), 225-249.
- Woolcock, M. (2001). The place of social capital in understanding social and economic outcomes. *Canadian Journal of Policy Research*, 2(1), 11-17.
- Yanık, C. (2012). *Avustralya ve Yeni Zelanda'da Çokkültürlüğünün Değişen Yüzü*. Ankara: Kaygı, 19.
- Yarcı, S. (2011). Pierre Bourdieu'da sosyal sermaye kavramı. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(1), 125-135.

- Yeğen, M., vd. (2010). *Türkiye’de Gönüllü Kuruluşlarda Sivil Toplum Kültürü*.
<http://www.yasamadair.org/Adminjkl/1.pdf>
- Yemen, A., Ölmez Ü., ve Oruç S. (2017). Ankara’nın göçmen Türkmenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(4), 1123–1142.
- Yıldırım alp, S., ve İslamoğlu, E. (2016). *İstihdamda Suriyeli Göçmen Kadın Olmak: Ev Hizmeti Sektöründe Suriyeli Göçmen Kadın Çalıştırmaya Yönelik Bir Alan Araştırması*. Uluslararası Göç ve Kültür Sempozyumu, 1-3 Aralık, Amasya.
- Yıldız, İ., ve Sümer, G. Ç. (2020). Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların komşuluk ilişkileri: Gaziantep kenti örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1), 241–252.
- Yılmaz, E., ve Ünal, S. (2018). Türkiye’deki kamu politikalarının Suriyeli sığınmacıların uyum süreçlerine yansımaları. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6 (14), 318–330.
- Yoffe, L. (2010). *Yetişkin göçmenlerin dil entegrasyonu: Fransa örneği*.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VHBeNdt0JBIJ:www.waseda.jp/wcom/quotient/publications/pdf/bun36_03.pdf+leo+yoffe+linguistic+integration&cd=1&hl=es&ct=clnk&client=firefox-a&source=www.google.com
- Zengin, O., ve Altındağ, Ö. (2016). Bir insan hakları mesleği olarak sosyal hizmet. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 27(1), 179-190.
- Zimler, Richard (2002). *Lizbon’un Son Kabalacısı*. İstanbul: İletişim Yay.

EKLER

Ek. 1- Demografik Görüşme ve Çok Seçenekli Sorular

Aydınlatılmış Onam Formu

Sizi Nazan Aykut tarafından yürütülen “Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunda STK’ların Yeri: İstanbul Örneği” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırma ile Suriyeli Sığınmacıların Sosyal Uyumunda STK’ların Yerinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Araştırmada fenomolojik Yöntemi kullanılarak, yarı yapılandırılmış görüşme tekniğiyle, 5 STK’da çalışan 1’er temsilci ve 1’er sosyal uyum sorumlusu (bu kapsamda çalışan kişiyi tanımlar) ile görüşme yapılacaktır. Araştırmada veri toplama araçları; demografik bilgi formu ve yarı yapılandırılmış görüşme formudur. Araştırmada derinlemesine görüşme tekniklerinden yararlanılacaktır. Elde edilen veriler MAXODA programından yararlanarak analiz edilecektir. Araştırmada sizden tahminen yarım saat süre ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır.

Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, bütün soruları eksiksiz, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya .. e-posta adresinden veya .. numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

“Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu”ndaki tüm açıklamaları okudum. Bana, konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama, aşağıda adı belirtilen kişi tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

/.../....tarih

Demografik Görüşme Soruları

1. Yaş:
2. Cinsiyet:
3. Eğitim Durumunuz:
4. Mesleğiniz:
5. Şu anda çalıştığınız pozisyon:
6. Kaç yıldır bu pozisyonda çalışmaktasınız:
7. Kaç yıldır göç alanında çalışmaktasınız:

Çok Seçenekli Sorular

1. Sosyal uyum kavramını nasıl tanımlarsınız?

- a) Yabancınn geldiğı ülkeye uyumu olarak
- b) Yabancınn ve gelinen ülkedeki halkın karşılıklı uyumu olarak
- c) Yabancınn tüm vatandaşlık sistemini öğrenmesi olarak
- d) Diğer:

2. Sizce başarılı bir sosyal uyum için aşağıdaki yazılanlardan en önemli olandan en az önemli olana doğru gerekenler nelerdir sırayabilir misiniz?

- a) Dil eğitimi
- b) Göç politikasında çokkültürcü çalışmalar
- c) Kişiyi özelleştirilmiş uyum programları
- d) Kapsayıcı ekonomik programların geliştirilmesi
- e) Sosyal teması arttırıcı faaliyetler
- f) Diğer:

1).... 2).... 3).... 4).... 5).... 6)

3. Sizce Suriyeli sığınmacıların sosyal uyumunu zorlaştıran durumlar nelerdir? En önemli olandan en az önemli olana doğru sıraya koyabilir misiniz?

- a) Dil bariyeri

- b) Kültürel farklılıklar
- c) Toplumsal önyargı
- d) Sosyal refah sistemindeki eşitsizlikler
- e) Sahadaki hizmet sunucuların tutumları
- f) Sosyal dışlanma ve hak ihalleri
- g) Irkçılık
- h) Diğer:
- 1).... 2).... 3).... 4).... 5).... 6).... 7).... 8).....

4.Sizce Suriyeli Sığınmacıların sosyal uyumunu kolaylaştıran durumlar nelerdir? En etkin olandan en az etkin olana doğru sıraya koyabilir misiniz?

- a) Aynı etnik köken yahut dini değerler
- b) Kültürel benzerlikler
- c) Eğitim seviyesi
- d) Dil öğrenimi
- e) Ekonomik refahın yükseltilmesi
- f) İçerme
- g) Sosyal temas
- h) Sosyal Ağlar
- i) Sahadaki hizmet sunucuların olumlu rolü
- j) Mesleki eğitim
- k) Diğer:
- 1).... 2).... 3).... 4).... 5).... 6).... 7).... 8)..... 9) 10) 11).....

5.Kurumunuzda Suriyeli Sığınmacılara yönelik gerçekleştirilen sosyal uyum faaliyetleri nelerdir? Sıraya koyabilir misiniz?

- a) Dil eğitimi
- b) Çeşitli vatandaşlık eğitimleri (kültür, tarih ve toplumun tanıtımı)
- c) Yemek ve davet organizasyonları
- d) Sportif faaliyetler

- e) Kültürel ve sanatsal faaliyetler
- f) Geziler
- g) Özel Gün etkinlikleri
- h) Fikir Klüpleri
- i) Mesleki eğitim
- j) Diğer:
- 1).... 2).... 3).... 4).... 5).... 6).... 7).... 8).... 9).... 10).... 11)....

6.STK'ların sunduğu hizmetlerin toplumsal kabulü önlemedeki rolü nedir?

- a) Çok etkili bir rolü vardır
- b) Kısmen etkili olmaktadır
- c) Hiç etkili olmamaktadır
- d) Diğer:

7.STK'ların sunduğu hizmetlerin sosyal dışlanmayı önlemedeki rolü nedir?

- a) Çok etkili bir rolü vardır
- b) Kısmen etkili olmaktadır
- c) Hiç etkili olmamaktadır
- d) Diğer:

8.STK'ların sunduğu hizmetlerin ayrımcılığı önlemedeki rolü nedir?

- e) Çok etkili bir rolü vardır
- f) Kısmen etkili olmaktadır
- g) Hiç etkili olmamaktadır

Diğer.....

9. İstanbul'daki kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların sosyal uyum konusundaki çalışmaları nelerdir? En fazla gerçekleştirilenden en az gerçekleştirilene doğru sırayabilir misiniz?

- a) Dil eğitimi programları
- b) Sosyal uyum kapsamında kenti tanıtıcı geziler
- c) Eğitime katılımı sağlama

- d) İki kültürü kapsayan sosyal teması sağlayan aktiviteler
- e) Sportif aktiviteler
- f) Diğer:

Ek. 2- Görüşme Soruları

1. Sizin STK'nızın hedef kitlesi ve yararlanıcıları kimlerdir?
2. Yaptığınız faaliyetlerdeki gözlemlerinizi, yerel toplum ve Suriyeliler arasındaki ilişkiyi nasıl değerlendiriyorsunuz? Bu konuda bir örnek verebilir misiniz veya nasıl geri dönüşler alıyorsunuz?
3. Sizce Suriyeli sığınmacı ve yerel halk arasındaki komşuluk ilişkisi sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
4. STK'ların sundukları faaliyet türü sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
5. Sizce STK'ların yaptığı sosyal uyum faaliyetlerinde yerel toplum ve Suriyeli sığınmacının bütünleşmesini sağlayacak uygulamalar nelerdir?
6. Her iki grubun bir arada olduğu sosyal uyum etkinliklerinde Suriyelilere yönelik tutum nasıldır?
7. STK'nız da sunulan sosyal uyum çalışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?
8. Toplumda, Suriyeli sığınmacılara yönelik toplumsal kabul nasıldır?
9. İstanbul'un kozmopolit yapısı sosyal uyumu nasıl etkilemektedir?
10. Türkiye'de başarılı bir sosyal uyum süreci oluşturmak için sizce nelere ihtiyaç olduğunu düşünmektesiniz?
11. Türkiye'de kamu kurumları, yerel yönetimler ve STK'ların sosyal uyum konusundaki yaklaşımları nasıldır?
12. STK olarak göçle ilgili sosyal politikaları oluşturma sürecine katıldınız mı? Bu konuda deneyiminiz var mı?
13. Sosyal uyum ve sosyal yardım faaliyetleri kimler tarafından yapılıyor? Aynı merkezler tarafından mı yapılıyor? Öyleyse bu durum sizce sosyal uyumu nasıl etkiliyor?

Ek. 3- Etik Kurul Onayı

T.C.
YALOVA ÜNİVERSİTESİ
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU KARARI

PROTOKOL NO: 2023/1

ARAŞTIRMA BAŞLIĞI	Suriyeli Göçmenlerin Sosyal Uyumunda STK'ların Rolü: İstanbul Örneği
ARAŞTIRMANIN TÜRÜ	1- Nitel Araştırma- Görüşme 2- Doktora Tez Çalışması
ARAŞTIRMACILAR	1- Sorumlu Araştırmacı : Nazan AYKUT 2- Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Fatma KAHRAMAN GÜLOĞLU
KARAR	Etik Yönden Onay Verilmiştir.

Prof. Dr. Bülent YİĞİT
İNSAN ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANI

TARİH
23.01.2023

Ek. 4- Özgeçmiş

2010 yılında Kocaeli Üniversitesi Sosyal hizmet bölümüne başladı, 2014 yılında öğrenimini tamamladı. 2016 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Sosyal hizmet ve sosyal politika uygulamaları tezli yüksek lisans bölümüne başladı, 2019 yılında tamamladı. 2019 yılında başladığı Yalova Üniversitesi Doktora programından 2024 yılında mezun oldu.

2016 yılında göç alanında ki çalışmalarına SGDD-ASAM'ın Ankara ofisinde çalışmaya başladı, 2022 yılında aynı derneğin Kayseri ofisinde devam ettiği görevini sonlandırmıştır. 2023 yılında Dünya Doktorları Derneğinde göç alanında çalışma yapmıştır.

Yayın ve Eserler

Ulusal hakemli dergilerde yayınlanan makaleler:

Aykut, N., & Çalık Var, E. (2019). Geçici koruma altında yaşayan Suriyeli çocuk işçiler. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 12(2), 124-139.

Aykut, N., & Kahraman Güloğlu, F. (2023) Göç Bağlamında Çokkültürcü Sosyal Hizmet ve Sosyal Uyum. Makale Başlığı. Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2), 397-412.

Uluslararası bilimsel toplantılarda yayınlanan bildiriler:

Aykut, N., & Çalık Var, E. (2021, Nisan 29). Çalışan ve eğitime devam eden Suriyeli çocuklarda yaşam doyumu ile depresyon arasındaki ilişkinin incelenmesi. Sunulan bildiri, Uluslararası Ergenlik ve Gençlik Araştırmaları Kongresi, Online Konferans.

Ek. 5- STK'ların Hak Temelli Çalıştığına Dair İfadeler

hayata destek

Hayata Destek Oluyoruz

Afetlerden etkilenmiş toplulukların temel hak ve ihtiyaçlarına erişimlerini sağlamayı amaçlayan bir insani yardım kuruluşuyuz. 2005'ten bu yana insanlık, ayırım gözetmeme, tarafsızlık, bağımsızlık ve hesap verebilirlik ilkeleriyle Acil Yardım, Mülteci Destek, Çocuk Koruma ve Sivil Toplumu Güçlendirme ve Koordinasyon çalışmaları yürütüyor ve hayatı destekliyoruz.

Programlarımız

[Bağış Yap](#)

Değer Ve İlkelerimiz

[Anasayfa](#) / [Hakkımızda](#) / [Değer ve İlkelerimiz](#)

Değer ve İlkelerimiz

İnsan Onuru İçin Mücadele

Dünya Doktorlarının amacı doğurucu risk faktörlerine karşı insan sağlığının korunması ve insan onuruna saygı duyulmasının sağlanmasıdır. Dernek tüm çalışmalarında insanlar arasında karşılıklı anlayışı, kardeşliği, dostluğu, işbirliğini ve kalıcı barışı destekler. Dernek, her nerede olursa olsun insan ıstırabını ulusal ve uluslararası kapasitesi dâhilinde önlemek ve dindirmek için gayret sarf eder.

Ayrımcı Gözetmemek

Dernek hizmetlerinde milliyet, ırk, dini inanç, sınıf veya siyasi düşünce farkı gözetmez. İnsan ıstırabını, en acil ve zaruri ihtiyaçlara öncelik vererek kapasitesi nispetinde en etkin tedbirlerle dindirmeye odaklanır.

Bağımsızlık

Dünya Doktorları Derneği bağımsız bir sivil toplum kuruluşudur. Dünya Doktorları, insani faaliyetlerinde kamu otoritelerinin yardımcısı olarak, Türkiye Cumhuriyeti Devleti tarafından usulüne uygun olarak yürürlüğe konulmuş uluslararası sözleşmeler ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti kanunlarına tabi olup; bu çerçevede, faaliyet alanı ile ilgili uluslararası sözleşmeler yapma ve bunlara uygun hareket etme özerkliğine sahiptir.

Bilimsellik

Dünya Doktorları Derneği terapi ve tedavi aşamasında mücadele safhalarındaki davranış pekiştirme ve/veya davranış değişimi sağlama çalışmalarında kanıta dayalı araştırma, analiz ve müdahale yaklaşımını benimser.

TÜRKİYE VE İKGV

Türkiye'de sanayileşme ve pazar ekonomisinin gelişmesi sonucunda kırsaldan kentsel alanlara başlayan göç ve nüfus artışı, Türkiye'de yaşanan kalkınma sürecini irdeleyen aydınları bugün olduğu gibi yirmi yıl önce de bir yünden yürekendirirken, aynı ölçüde ve hatta belki de daha fazla kaygılanmalarına neden olmuştur.

Yirmi dört yıl önce İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı'nı kurmak için bir araya gelen, nüfus konusunda uzman akademisyen ve kalkınmanın bir anlamda mutfağında çalışan işadamları ve yöneticinin de ortak kaygısı, Türkiye'de nüfus artışının ve kalkınmanın düzensiz ve kurlsız bir biçimde gerçekleşmekte olmasıydı. Türkiye hızla kentleşmiş, kentler birer sanayi merkezine dönüşmüş ve kentlerin etrafında "gecekondu"ruan yerleşim yerleri kentin baskın toplumsal yapısını oluşturmaya çoktan başlamıştı. Kente göç eden nüfusun kırsal yaşam tarzlarının izleri, hala Türkiye'de toplumsal yapının en önemli belirleyicilerinden biri olma özelliğini koruyor olsa da kent yaşamı ve sanayi toplumunun gereksinimleri yeni kentli nüfusun yapısını ve özelliklerini değiştirmiş ve yeni gereksinimlerin gündeme gelmesine yol açmıştır. Bu gereksinimlerin modern devletin yükümlülüklerine uygun biçimde karşılanmaması ile paralel olarak Türkiye temel insan haklarından yararlanma ve hizmetlere ulaşım bakımından sağlıklı ve eşitsiz bir biçimde kalkınmakta olan bir ülke olma özelliğini her zaman korumuştur.

Öncelikle kentleşen nüfusun doğurganlık tercihleri değişmiş; çocuk sayısının ekonomik değerinin azalması, kadınların çalışma yaşamına katılmaya başlaması ve benzeri nedenlerle daha çok aile daha az çocuk sahibi olmak istemeye başlamışlardır. Ancak üreme ile ilgili sağlık hizmetleri ülkemizde bugün olduğu gibi geçmişte de talebin her zaman gerisinde kalmıştır. Göç ve hala oldukça yüksek bir orandaki doğumlar nedeniyle kentlerde genç nüfus hızla artmış, kırsal alanda işlev gören geleneksel cinsel eğitim yöntemleri kentsel alanda etkinliklerini yitirmiştir. Gençler arkadaşlarından duydukları veya medya aracılığıyla edindikleri yanlış cinsel bilgiler sonucu riskli cinsel davranışlarda bulunmaktadırlar. Bu gençlere cinsel yaşamlarını sağlıklı bir biçimde düzenleyebilecekleri bilgiler okullarda çok uygun koşullarda verilebilecek olmasına karşın hala bu konuda eğitim sisteminde köklü dönüşüm sağlanamamıştır. Türkiye'de modernleşme dalgaları bir yünden kadın-erkek eşitliği konusunu gündeme taşıırken, geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin koruyuculuğundan yoksun kalan kadınlar modern yaşamın eşitsiz koşullarında erkeklerle mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Toplumsal alanın hemen her alanında saptanması mümkün olan cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldıracı programlar ülkemizde henüz yaygın biçimde uygulanmamaktadır.

Şiddet her alanda ve özellikle kadınlara yönelik olarak yaygın biçimde uygulanmaktadır. Şiddetten marjinal gruplar da payını almakta, örneğin seks işçiliği yapan trans kadınlara yönelik saldırılar artmaktadır. Şiddet kültürü o kadar yaygın ve etkilidir ki son yıllarda gerçekleştirilen yasal düzenlemelerin olumlu sonuçları gözlerden kaçabilmektedir.

Türkiye'de sanayileşme ve kalkınma o kadar kurlsız ve sağlıklı gerçekleşmektedir ki, uluslararası sözleşmeler ve yasalar ihlal edilerek sağlıklı koşullarda, güvencesiz olarak insanlar çalıştırılmakta hatta bu çalışanlardan hiç de göz ardı edilmeyecek bir bölümünü çocuklar oluşturmaktadır.

Küreselleşme, ülkelerin ekonomik gelişmelerinin arasındaki farkın giderek büyümesi, iletişimin kolaylaşması gibi gelişmeler tüm dünyada göç hareketlerini de arttırmıştır. Bundan 50 yıl önce Türkiye göç veren bir ülke iken özellikle 1990'lı yıllarla birlikte Türkiye'ye yönelik göç akınları başlamıştır. Bu göçmenler arasında, kendi ülkelerinin olumsuz yaşam koşullarından kaçan sığınmacılar olduğu gibi, para kazanıp ülkelerine geri dönmek isteyen göçmen işçiler veya ülkelerinde ki huzursuzluklar bitene

kadar bir barınak arayan geçici konuklar da vardır.

Yerleştirilecekleri üçüncü ülkeye gidene kadar Türkiye’de zor yaşam koşulları altında ayakta kalan sığınmacılar ve yasadışı olarak çalışan göçmen işçilerin yanı sıra, insan ticareti gibi acımasız insan hakları ihlallerine uğrayan yabancılar ve özellikle kadınlar desteğe ihtiyaç duyan grupları oluşturmakta iken Türkiye’nin yasaları, yerleşik uygulamaları ve yetersiz kaynakları çoğu zaman bu insanların ihtiyaçlarını karşılamaya yeterli olamamaktadır.

Türkiye tüm bu değişimleri yaşarken, İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı, yirmi yıldan uzun bir süredir, geliştirdiği programlar ve uyguladığı projelerle bu süreçte ortaya çıkan gereksinimlerin karşılanmasına destek vermek için çalışmaktadır.

Değerlerimiz

- Hak temelli yaklaşım
- Tüm kültür ve farklılıklara saygı duyma
- İnsan onurunun korunması
- Çocuk ve genç odaklılık

- Bilimsellik
- İşbirliği ve gönüllü çalışma
- Şeffaflık ve hesap verilebilirlik
- Eğitime katkı

Bugün, günümüzdeki çatışmaların sayısı, karmaşıklığı ve uzun süreye yayılması, zorla yerinden edilmenin Birleşmiş Milletler’in kuruluşundan bu yana görülmemiş bir düzeye ulaştığını gösteriyor. Halihazırda dünyada 80 milyona yakın insan zulüm, çatışma, yaygın şiddet ya da insan hakları ihlalleri sebebiyle yerlerinden edilmiş durumdadır. Türkiye dünyada en yüksek sayıda mülteciye ev sahipliği yapan ülke olmayı sürdürüyor.

1960’dan bu yana, BM Mülteci Örgütü (UNHCR) sığınma ve mülteci konularında Türkiye ile yakın işbirliği içerisinde çalışıyor. Türkiye ve UNHCR mevcut işbirliğine resmiyet kazandıran ve sağlamlaştıran Ev Sahibi Ülke Anlaşması’nı 1 Eylül 2016’da imzalamıştır. UNHCR’nin Türkiye operasyonu, Ankara’daki merkez ofisinin yanı sıra İstanbul, İzmir, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Van’daki saha varlığıyla dünyadaki en büyük operasyonlarından biridir.

UNHCR, mültecileri korumak ve mültecilerin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla yürütülen uluslararası müdahaleye liderlik etme ve bu müdahalenin koordinasyonunu sağlama yetkisiyle 1950 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kurulmuştur.

Temel amacı, mültecilerin haklarını ve refahını korumaktır. Bir noktada evlerine gönüllü dönüş, yerel entegrasyon ve üçüncü bir ülkeye yerleştirme seçenekleriyle, her bireyin sığınma talebinde bulunma hakkını kullanabilmesini ve başka bir ülkede mülteci olarak güvenli bir şekilde barınabilmesini sağlamak için mücadele eder. Ayrıca, UNHCR’nin yetki alanı içerisinde vatansız kişilere yardım etmek de vardır.

Türkiye’de UNHCR’nin temel faaliyet alanları aşağıdaki gibidir:

- Birleşmiş Milletler kuruluşlarının, Türkiye’nin Suriye mülteci krizine müdahalesini desteklemek amacıyla yürüttüğü çalışmalara liderlik etmek ve koordinasyonu sağlamak,
- Uluslararası koruma ihtiyacı içindeki kişiler için Türkiye’de mevcut olan koruma ortamını ve sosyal destek mekanizmalarına erişimi güçlendirmek,
- Türk yetkililerle yakın işbirliği içerisinde çalışarak kamplarda ve kentsel alanlarda yaşayan mültecilere insani yardım sağlamak,
- Ulusal sığınma sisteminin güçlendirilmesi için kurumsal ve yasal kapasite artırma aktivitelerine destek sağlamak ve katkıda bulunmak.